รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว

A Potential Development of the Community and Local Administrative Organization in Enhancing Buddhist tourism and culture of Thai-Laos.

แผนงานวิจัย เรื่อง

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม: รูปแบบและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของไทย – ลาว

Buddhist and cultural Tourism: The Model and strengthen the social relations of Thailand – Laos.

โดย

ดร.ทองคำ ดวงขันเพ็ชร

ดร.สมพงษ์ เกษานุช

นายอภิวัฒชัย พุทธจร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761331

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย-ลาว

A Potential Development of the Community and Local Administrative Organization in Enhancing Buddhist tourism and culture of Thai-Laos.

แผนงานวิจัย เรื่อง

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม: รูปแบบและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของไทย – ลาว

Buddhist and cultural Tourism: The Model and strengthen the social relations of Thailand – Laos.

โดย

ดร.ทองคำ ดวงขันเพ็ชร

ดร.สมพงษ์ เกษานุช

นายอภิวัฒชัย พุทธจร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761331

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Progress Report

Sub – Research Report 2

A Potential Development of the Community and Local Administrative Organization in Enhancing Buddhist tourism and culture of Thai-Laos.

Research Program

Buddhist and cultural Tourism: The Model and strengthen the social relations of Thailand – Laos.

By

Dr.Thongkam Duangkhunpet

Dr.sompong Kesanuch

Mr.Apiwatchai Phuttajorn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761331

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย-ลาว

ผู้วิจัย: ดร.ทองคำ ดวงขันเพ็ชร, ดร.สมพงษ์ เกษานุช และ นายอภิวัฒชัย พุทธจร

ส่วนงาน: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย-ลาว มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร(Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยแบบผสมผสานวิธี ที่มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ การสังเกต และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว จำนวน ๕๐ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ หรือแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) และแบบสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น ๔ ส่วน คือ ๑) แนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ๒) แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว ๓) การท่องเที่ยวเชิงพุทธและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ ๔) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น

๒. ผลการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย-ลาว พบว่า ๑) การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนามีข้อจำกัดด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีจำนวนน้อย และมักประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติ ด้านการบริหารจัดการขาดแนวทางการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และขาดทักษะด้านการบริการ ไม่มีมัคคุเทศก์ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ขาดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมอาชีพและรายได้ของชุมชน กิจกรรมส่วนมากเป็น

กิจกรรมทำบุญตามประเพณีชาวพุทธ คือการไหว้พระ ขอพรพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ กราบนมัสการพระธาตุ ด้านการมีส่วนร่วม ยังขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีลักษณะการมีส่วนร่วมตามประเพณีเท่านั้น ส่วนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีข้อจำกัดในเรื่องความต่อเนื่องของกิจกรรมที่มีขึ้นตามช่วงเวลาของเทศกาลเท่านั้น การบริหารจัดการส่วนใหญ่มีปัญหาหลักในการอำนวยความสะดวกด้านการจราจร สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ห้องสุขา นอกจากนั้นยังขาดการบูรณาการร่วมกันของวัด ภาคประชาชน และภาครัฐ

๓. ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย-ลาว พบว่า ๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีดั้งเดิมของชุมชนให้มีความโดดเด่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและให้เป็นมาตรฐานสากล ๒) ด้านการบริหารจัดการ ต้องมุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมโดยภาครัฐให้การสนับสนุนทั้งองค์ความรู้ บุคลากร และงบประมาณ โดยบูรณาการการบริหารจัดการระหว่างวัด ภาครัฐ และภาคประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ๓) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ต้องพัฒนากิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ มีความหลากหลาย เหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและกฎหมายบ้านเมือง ๔) ด้านการให้ความร่วม ต้องสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นวัด ชุมชน ภาครัฐ จิตอาสา ทุกขั้นตอนของกิจกรรมการท่องเที่ยว

Research Title: **The capacity development of the community and the local administrative organization in enhancing the Buddhist and cultural tourism of Thais-Laos.**

Researcher: **Dr. Thongkam Daungkhanpet, Dr. Sompong Kesanuch and Mr. Aphivatchai Puttajorn**

Department: **Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University**

Fiscal Year: **2561 / 2018**

Supporting Fund: **Mahachulalongkornrajavidyalaya University**

Abstract

The purposes of research entitled "The capacity development of the community and the local administrative organization in enhancing the Buddhist and cultural tourism of Thais and Laos were 1) to study the principle, concepts, and theory related to the tourism 2) to study the problems of the community and the local administrative organization in enhancing the Buddhist and cultural tourism of Thais – Laos and 3) to study the guideline of the capacity development of the community and the local administrative organizations in enhancing the Buddhist and cultural tourism of Thais – Laos. This research was the mixed research both the documentary research and qualitative research in field study by using the mixed methodological research emphasizing

Interviewing, observation and focus group participating with eccl. Administrative officers, administrators of the local administrative organizations, the leaders of community, academicians, entrepreneurs and tourists consisting of 50 subjects. The instruments for study are the questionnaires with interviewing or interview guideline and observation. The data analysis is the content analysis.

The results of research were found that:

1. The principle, concepts and theory concerning the tourism can be divided into 4 categories, that is, 1) the concepts related to the tourism 2) the concepts related to the tourist resources 3) the Buddhist and cultural tourism and 4) the concepts related to the development of the capacity of the community and location.

2. The results of studying the problems of the community and the local administrative organization in enhancing the Buddhist and cultural tourism of Thais-Laos were found that 1) the Buddhist tourism has the limitation in the less tourist resources and always finds natural disasters. In the branch of administration, it is lack of the guideline to manage how to focus on the enhancement of tourism and lack of the skill in the branch of service, not to have the interpreters to give the knowledge to the tourists. In the branch of the tourist activity management, it is lack of the creative activities enhancing the occupation income of the community. The majority of activities is the meritorious activities in accordance with the Buddhist tradition, that is, to worship the Buddha by asking for blessing from the sacred Buddha's image and to worship the pagodas. In the branch of participation, it is lack of the participation in the activities of enhancing the tourism in accordance with the tradition only. While the cultural tourism, it has the limitation in continuation of the activities occurring in accordance with the time of festival only. The majority of administration has the main problems in the convenience of traffic, parking lots, water closets. In addition, it is still lack of integration of the temples, public sectors and state sectors.

3. The results of studying the guideline in developing the capacity of the community and the local administrative organizations in enhancing the Buddhist and cultural tourism of Thais and Laos were found that 1) in the branch of the tourist resources, The enhancement and preservation of the primitive ways of the community must be made to motivate the tourists including the development of the facilities for response of the tourists' requirement and the universal standards 2) in the branch of administration, the administration must focus on the participation by the state sector supporting both knowledge, persons and budgets by integration of administration among the temples, government sector and the public sector perfectively 3) in the branch of the tourist, it must develop the creative activities, diversities, suitable for the local culture and tradition and the law of the nation and 4) in the branch of participation, the participation must be created in every sectors altogether with the temples, community, government sector, volunteer in every categories of the tourist activities.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระศรีญาณวงศ์, ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้การทำวิจัยสะดวกมากยิ่งขึ้น

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความเมตตา ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดี จากพระสังฆาธิการ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนในชุมชนที่ให้ความเป็นมิตรกับผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยขอขอบคุณจากใจจริง

ตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยใช้เวลาศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลจริง การลงสำรวจพื้นที่นับครั้งไม่ได้ ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนซึ่งเป็นความรู้นอกตำราที่สุดจะประเมินค่าได้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณและขอบคุณผู้ที่ให้ข้อมูล และให้คำปรึกษาทุกท่าน

ขอบคุณครอบครัว ภรรยา ลูกสาวและลูกชายที่คอยเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา

ขอบใจคณะทำงาน ดร.สมพงษ์ เกษานุช และนายอภิวัฒชัย พุทธจร และคณะผู้วิจัยจากแผนงานวิจัยและโครงการวิจัยทุกโครงการ ที่ร่วมลงสำรวจพื้นที่ ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันมา ขอบใจที่ช่วยทำให้งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์

คุณค่า คุณประโยชน์ทั้งมวลที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ส่วนราชการ ชุมชน ท้องถิ่นลุ่มน้ำโขงทั้งฝั่งประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

หากมีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ทองคำ ดวงขันเพ็ชร

๑ ธันวาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย..... ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ค
กิตติกรรมประกาศ..... จ
สารบัญ..... ฉ
สารบัญภาพ..... ฌ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ..... ญ
บทที่ ๑ บทนำ..... ๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... ๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... ๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย..... ๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย..... ๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย..... ๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... ๘
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย..... ๑๓
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย..... ๑๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... ๑๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว..... ๑๘
๒.๑.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว..... ๑๘
๒.๑.๒ ความสำคัญของการท่องเที่ยว..... ๑๙
๒.๑.๓ องค์ประกอบของการท่องเที่ยว..... ๒๐
๒.๑.๔ รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย..... ๒๑
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว..... ๒๔
๒.๒.๑ ความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยว..... ๒๔
๒.๒.๒ ความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว..... ๒๕
๒.๒.๓ คุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว..... ๒๗
๒.๒.๔ ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว..... ๒๘
๒.๓ การท่องเที่ยวเชิงพุทธและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม..... ๒๙
๒.๓.๑ การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา..... ๒๙
๒.๓.๒ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม..... ๓๔
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น..... ๓๗
๒.๔.๑ ศักยภาพ (potential)..... ๓๗

๒.๔.๒ การพัฒนาศักยภาพ..... ๔๐
๒.๔.๓ ศักยภาพชุมชน..... ๔๐
๒.๔.๔ ศักยภาพการพัฒนา..... ๔๑
๒.๔.๕ บทบาทของหน่วยงานองค์กรและบุคคลที่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพ.. ๔๒
๒.๔.๖ ศักยภาพการท่องเที่ยว..... ๔๒
๒.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... ๔๔
๒.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง..... ๔๔
๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... ๔๘
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย..... ๕๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย..... ๕๐
๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ..... ๕๑
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย..... ๕๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล..... ๕๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล..... ๕๕
๓.๖ การนำเสนอผลการวิจัย..... ๕๖
บทที่ ๔ ผลการวิจัย..... ๕๗
๔.๑ สภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา..... ๕๖
๔.๑.๑ วัดพระธาตุบังพวน..... ๕๖
๔.๑.๒ พระธาตุหล้าหนอง..... ๗๑
๔.๑.๓ วัดโพธิ์ชัย..... ๘๒
๔.๑.๔ วัดศรีชมภูองค์ตื้อ..... ๙๓
๔.๑.๕ พระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์..... ๑๐๔
๔.๑.๖ วัดสีเมือง นครหลวงเวียงจันทน์..... ๑๐๘
๔.๑.๗ วัดองค์ตื้อวรวิหาร นครหลวงเวียงจันทน์..... ๑๑๒
๔.๑.๘ วัดสีสะเกด นครหลวงเวียงจันทน์..... ๑๑๘
๔.๑.๙ ฮีตสิบสอง..... ๑๒๒
๔.๑.๑๐ ประเพณีสงกรานต์..... ๑๒๙
๔.๑.๑๑ ประเพณีการแข่งเรือยาว..... ๑๔๓
๔.๑.๑๒ บทสรุป..... ๑๕๐
๔.๒ วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา..... ๑๕๔
๔.๓ แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีไทยลาว..... ๑๖๒

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ..... ๑๖๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย..... ๑๖๖
๕.๒ อภิปรายผล..... ๑๗๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ..... ๑๗๕
บรรณานุกรม..... ๑๗๗
ภาคผนวก..... ๑๘๔
ผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... ๑๘๕
ผนวก ข หนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญ..... ๑๙๑
ผนวก ค กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์..... ๑๙๓
ผนวก ง รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย..... ๑๙๖
ผนวก จ ประวัติผู้วิจัย..... ๒๐๖

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบที่

๔.๑ พระธาตุบังพวน..... ๕๙
๔.๒ โพธิบัลลังก์ (โบราณสถานหมายเลข ๑)..... ๖๐
๔.๓ อนิมิสเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๒)..... ๖๑
๔.๔ รัตนจงกรมเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๓)..... ๖๑
๔.๕ รัตนฆรเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๔)..... ๖๒
๔.๖ อชปาลนิโครธเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๕)..... ๖๒
๔.๗ มุจลินทเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๖)..... ๖๓
๔.๘ ราชายตนะเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๗)..... ๖๓
๔.๙ วิหารน้อย..... ๖๔
๔.๑๐ พระธาตุรายองค์ที่ ๑..... ๖๕
๔.๑๑ พระธาตุรายองค์ที่ ๒..... ๖๖
๔.๑๒ เจดีย์พระธาตุอรหันต์ วัดโพธิ์ชัย..... ๘๔
๔.๑๓ หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย..... ๘๖
๔.๑๔ หลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อ วัดศรีชมภูองค์ตื้อ..... ๙๗
๔.๑๕ พระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์..... ๑๐๓
๔.๑๖ วัดสีเมือง นครหลวงเวียงจันทน์..... ๑๐๘
๔.๑๗ วัดองค์ตื้อวรวิหาร นครหลวงเวียงจันทน์..... ๑๑๓
๔.๑๘ วัดสีสะเกด นครหลวงเวียงจันทน์..... ๑๑๘
๔.๑๙ หอพระแก้ว นครหลวงเวียงจันทน์..... ๑๑๙
๔.๒๐ ประเพณีสงกรานต์อีสานหนองคาย..... ๑๒๘
๔.๒๑ แนวคิดเรื่องประเพณีส่วงเฮือ ของประเทศลาว..... ๑๔๕
๔.๒๒ การแข่งขันเรือยาวท่าน้ำวัดจัน นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว..... ๑๔๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

ชื่อย่อคัมภีร์ต่างๆ ในงานวิจัยนี้ ได้จัดทำตามที่อ้างในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถาภาษาไทย และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการอ้างอิง เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น สํ.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๘/๑๕๒ หมายถึง พระไตรปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๑๕ ข้อที่ ๑๒๘ หน้า ๑๕๒

อักษรย่อเรียงตามลำดับคัมภีร์ดังนี้

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ขุ.ธ. (ไทย).	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.อุ.อ. (ไทย).	สุตตันปิฎก	ทีฆนิกาย	อุปริปัณณสก์	อรรถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปี ๒๕๕๘ ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศซึ่งประกอบไปด้วยประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ได้เข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือ ASEAN Economic Community (AEC) อย่างสมบูรณ์แบบทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมภายใต้คำขวัญของอาเซียนคือ “One Vision, One Identity, One Community” นั่นหมายถึง อาเซียนต้องการรวมกันเป็นหนึ่งเดียว สำหรับประเทศไทยก็ได้กำหนดบทบาทของประเทศในอาเซียนไว้รองรับกับหลักการอาเซียนดังกล่าวในฐานะ “ประตูสู่อาเซียน” ด้วยปัจจัยทางด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสาขาหนึ่งที่อาเซียนให้ความสนใจในลำดับต้นๆ และตั้งเป้าที่จะให้เป็นจุดหมายปลายทางเดียวกัน (Single Tourist Destination) คือนักท่องเที่ยวไม่เพียงแค่เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่ยังท่องเที่ยวเชื่อมโยงไปสู่ประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวอาเซียนได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวอาเซียน ปี ๒๕๕๔-๒๕๕๘ และปี ๒๕๕๙-๒๕๖๘ เป็นกรอบการทำงานของประเทศสมาชิกที่เน้นการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การรักษาคุณค่ามรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมการทำตลาดร่วมกันสำหรับสินค้าทางด้านการท่องเที่ยวใหม่ๆเช่นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนการท่องเที่ยวทางเรือสำราญ (Cruise) เป็นต้น[๑]

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายที่สุดประเทศหนึ่ง โดยมีทั้งจุดดำน้ำ, หาดทราย, เกาะนับร้อย, สถานบันเทิงที่หลากหลาย, โบราณสถาน, พิพิธภัณฑ์, หมู่บ้านชาวเขา, สวนดอกไม้และจุดชมนกที่ยอดเยี่ยม, พระราชวัง, วัดขนาดใหญ่ และมรดกโลกจำนวนมาก มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ตามหลักสูตรระหว่างอยู่ในประเทศไทย สิ่งที่นิยมได้แก่ชั้นเรียนการทำอาหารไทย,พระพุทธศาสนาและการนวดแผนไทย เทศกาลของไทยมีตั้งแต่เทศกาลที่สนุกกับการสาดน้ำอย่างสงกรานต์ ไปจนถึงประเพณีในตำนานอย่างลอยกระทงท้องถิ่นจำนวนมากในประเทศไทยมีเทศกาลของพวกเขาเองเช่นกัน

---

[๑] รายงาน **ภาวะเศรษฐกิจอาเซียน**, ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๘), หน้า ๑.

หนองคาย เป็นจังหวัดชายแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับนครหลวงเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงถือว่าหนองคายเป็นประตูสู่อาเซียน ที่นักท่องเที่ยวจะต้องมาเยือนก่อนเดินทางไปลาวและประเทศอื่นๆ หนองคายเป็นจังหวัดเก่าแก่ของประเทศไทย ดังได้พบหลักฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่แหล่งโบราณคดีบ้านโคกคอน อำเภอท่าบ่อ ได้พบเครื่องมือทำมาหากินจากหิน ภาชนะสำริด เครื่องปั้นดินเผาลายเชือกทาม และลายเขียนสีคล้ายกับแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี[๒] จึงสันนิษฐานได้ว่าบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงบริเวณจังหวัดหนองคายนั้นเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มีพัฒนาการตั้งแต่มนุษย์สมัยหินเข้าสู่สมัยโลหะ ในยุคประวัติศาสตร์ มีการตั้งบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำโขง มีการค้นพบแนวคูน้ำ คันดิน กำแพงเมืองอยู่หลายแหล่ง และที่สำคัญได้พบจารึกในเสมาหินหลายแห่ง[๓] เช่น ใบเสมาหินศาลเจ้าพ่อเปงจาน อำเภอรัตนวาปี อาจเป็นเสมาหินปักเขตศาสนสถานในลัทธิพราหมณ์ฮินดู หรือพระพุทธศาสนา ลัทธิเถรวาท เพราะที่ฐานเสมาหินมีอักษรปัลลวะ (อินเดียใต้) จารึกไว้ แต่ลบเลือนจนอ่านไม่ออก หลักศิลาที่วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ ซึ่งค้นพบที่บริเวณลำห้วยถ่อน อำเภอโพธิ์ตาก จำนวน ๕๒ ชิ้น ซึ่งหลักศิลาหลายหลักมีลวดลายคล้ายใบเสมาสมัยทวารวดีในสมัยโบราณ จังหวัดหนองคายเป็น “เมืองหน้าด่าน” ป้องกันอริราชศัตรูไม่ใช้ล่วงล้ำมาถึงกรุงเทพมหานคร จึงมีเรื่องราวของ “วีรกรรมปราบฮ่อ” บันทึกไว้ให้อนุชนรุ่นหลังภาคภูมิใจ แต่ปัจจุบันประเทศไทยมีแต่มิตร หนองคายก็เป็นจุดหนึ่งที่เชื่อมสัมพันธ์มิตรประเทศให้แน่นแฟ้น มีสะพานไทย-ลาว ข้ามลำแม่น้ำโขงให้พี่น้องไทย-ลาวได้ติดต่อกันได้สะดวกขึ้น เสมือนอยู่แผ่นดินเดียวกัน[๔]

หนองคายเป็นเมืองสงบเรียบง่าย จนได้รับการยกย่องเป็น “เมืองพักผ่อนที่ดีที่สุด” อันดับ ๗ ของโลกจากนิตยสาร Modern Maturity ของสหรัฐอเมริกา โดยมีตัวชี้วัด คือ สภาพอากาศ ค่าครองชีพ วัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค การคมนาคม การบริการทางแพทย์ สภาพแวดล้อม กิจกรรมนันทนาการ ระบบการรักษาความปลอดภัย ความมั่นคงทางการเมืองและเทคโนโลยี หนองคาย หลากหลายด้วยศิลปวัฒนธรรม ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ อบอวลไปด้วยศรัทธาใน

---

[๒] หนองคาย, **วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑), หน้า ๗๗.

[๓] เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์, **“การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดหนองคาย”**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗), หน้า ๙๖.

[๔] พินิจ จารุสมบัติ, **“หนองคาย” เพื่อชาวหนองคาย**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทมังกรการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

พระพุทธศาสนา อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันล้ำค่า[๕] หนองคายเป็นจังหวัดชายแดนฝั่งแม่น้ำโขงที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง เพราะเป็นประตูสู่เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นที่ตั้งของสะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งแรกที่เชื่อมโยงประเทศไทย-ลาวเข้าด้วยกัน ทำให้หนองคายในวันนี้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญเมืองหนึ่ง เพราะเป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลาช้านาน มีเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึง ๓ แห่ง คือพระธาตุหล้าหนอง (พระธาตุกลางน้ำ) พระธาตุบังพวน และพระธาตุโพนจิกเวียงงัว นอกจากนั้นหนองคายยังเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองมาเป็นเวลาช้านาน คือหลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) หลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อ วัดศรีชมภูองค์ตื้อ หลวงพ่อพระเสี่ยง วัดมณีโคตร เป็นต้น ประชาชนชาวหนองคาย ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี เหมือนคนไทยทั่วไปในภาคอีสาน คือฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ทำให้ดินแดนแห่งนี้อยู่กันด้วยความผาสุก ร่มเย็นตลอดมา วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของชาวหนองคายมีมากมาย เช่น ประเพณีบุญเดือนสาม งานนมัสการพระธาตุสำคัญของชาวหนองคาย ประเพณีสงกรานต์ งานเย็นทั่วหล้ามหาสงกรานต์อีสาน-หนองคาย มีพิธีอัญเชิญหลวงพ่อพระใสแห่รอบเมือง ประเพณีวันออกพรรษา งานแข่งเรือยาวตามลำแม่น้ำโขง เป็นต้น

นครหลวงเวียงจันทน์ เป็นเมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งอยู่ตรงข้ามกับหนองคายของประเทศไทย โดยมีน้ำโขงเป็นเขตกั้น เป็นเมืองที่ยังคงไว้ด้วยความสงบเมื่อเทียบกับเมืองหลวงหลายแห่งในเอเชีย[๖] ถึงแม้ว่าลาวจะตกเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติเป็นเวลายาวนาน แต่เวียงจันทน์ยังคงซึ่งเอกลักษณ์เดิมเอาไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะเป็นความศรัทธาของพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในหัวใจของชาวลาว ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่คงไว้อย่างดีงามผสมผสานอย่างเรียบง่ายคล้ายคลึงกับอีสานของไทย จึงทำให้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวไทยมีความรู้สึกอบอุ่นเหมือนอยู่เมืองไทยในปัจจุบันลาวกำลังพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวเพื่อสัญจรไปยังขุนเขา ลำน้ำ อุโมงค์ และเมืองต่างๆ ที่มีภูมิทัศน์มหัศจรรย์ที่สวยสดงดงามตาที่ธรรมชาติมอบไว้ให้ ตระการไปกับภาพอดีตแห่งความรุ่งเรืองบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาต่างๆ ของอาณาจักรล้านช้าง[๗]

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดของนครหลวงเวียงจันทน์คือพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ มีชื่อเรียกเป็นทางการว่า “พระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณี” เป็นปูชนียสถานที่

---

[๕] องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย, **เที่ยวหนองคาย เมืองหน้าอยู่ ประตูสู่อาเซียน**, หนองคาย: ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย, ๒๕๕๙ (อัดสำเนา).

[๖] พินิจ จันทร, **เปิดประตูท่องเที่ยวอาเซียน เชื่อมโยง ๑๐ประเทศเป็นหนึ่งเดียว**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทปัญญาชนดิสทริบิวเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๘๘.

[๗] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

สำคัญที่สุดของลาวในปัจจุบัน สวยงามที่สุด อีกทั้งกลายเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ[๘] พระธาตุดำ พระธาตุขาว และยังมีวัดสำคัญที่นักท่องเที่ยวต้องแวะไปเยือน คือ วัดสีสะเกด ซึ่งนับเป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดในเมือง ผนังด้านในของระเบียงที่รอบอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปเงินและดินเผามากกว่า ๒,๐๐๐ องค์ วัดศรีเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลหลักเมืองเวียงจันทน์ นักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวเวียงจันทน์ส่วนมากจะไปกราบศาลหลักเมืองก่อน วัดองค์ตื้อ เป็นวัดที่ประดิษฐานหลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อด้านประเพณีวัฒนธรรมเวียงจันทน์และหนองคายมีเพียงแม่น้ำโขงขวางกั้นเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตขนบประเพณีของประชาชนสองฝั่ง จึงเชื่อมต่อกันง่ายและยิ่งมีประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ร่วมกันมาแต่ครั้งอดีต ก็ยิ่งซึมซับด้วยกันง่ายขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน ความเชื่อ และนับถือเหมือนๆ กัน อาทิเช่น ประเพณีการตักบาตร ทางด้านศาสนามีวันเข้าพรรษาและออกพรรษาเหมือนกัน จะต่างกันก็แค่วิธีการปฏิบัติเท่านั้นเอง[๙]

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวหนองคายส่วนมากจะไม่พลาดที่จะเดินทางข้ามลำน้ำโขงสู่นครหลวงเวียงจันทน์ โดยเดินทางผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ทั้งแบบไปเช้าเย็นกลับ หรือแบบค้างแรม ๑-๒ คืน โดยไม่ต้องใช้หนังสือเดินทาง เพียงแต่ทำใบผ่านแดนเท่านั้น ซึ่งสามารถเดินทางไปเที่ยวด้วยตนเองหรือติดต่อบริษัททท่องเที่ยวในหนองคายซึ่งมีหลายบริษัทที่จะอำนวยความสะดวกให้ท่าน

การศึกษาการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย - ลาวครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการศึกษาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงของจังหวัดหนองคายและนครหลวงเวียงจันทน์

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

---

[๘] พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ, **พระพุทธศาสนาในลาว**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เม็ดทรายพริ้นติ้ง, ๒๕๕๕), หน้า ๓๘.

[๙] กฎชนก สุขสถิตย์, **สังคม วัฒนธรรม ประชาคมอาเซียน ๑๐ ชาติ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๖๔.

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ ต้องการทราบหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๑.๓.๒ ต้องการทราบสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๑.๓.๓ ต้องการทราบแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) และลงภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการศึกษาออกได้ดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒. ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๓. เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๔. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์การการปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยและลาว

๑.๔.๒ ขอบเขตของสถานที่ในการศึกษา

๑. พระธาตุที่สำคัญของประเทศไทย คือ พระธาตุหล้าหนอง และพระธาตุบังพวน ของประเทศลาว คือ พระธาตุหลวง และพระธาตุสีเมือง

๒. วัดที่สำคัญ ของประเทศไทย คือ วัดโพธิ์ชัย และวัดศรีชมภูองค์ตื้อ ของประเทศลาว คือ วัดศรีษะเกษ และวัดองค์ตื้อ

๓. วัฒนธรรมประเพณี ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีแข่งขันเรือยาว

๑.๔.๓ ขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษา

๑. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๓. เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๔. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์การการปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยและลาว

๑.๔.๔ ขอบเขตเวลาที่ทำการศึกษา

สำหรับระยะเวลาในการศึกษาผู้วิจัยนั้นได้กำหนดระยะเวลาในการศึกษา ๑ ปี คือตั้งแต่วันที่ ๑ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงวันที่ ๓๐ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการ หมายถึง กิจกรรมที่คิด กระทำ พัฒนา และสืบต่ออย่างค่อยเป็นค่อยไปของการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง โบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจทางพระพุทธศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือท่องเที่ยว

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การพัฒนาสภาพความพร้อมด้านต่างๆ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒. ด้านการบริหารจัดการ

๓. ด้านกิจกรรม

๔. ด้านการมีส่วนร่วม

ชุมชน หมายถึง ตำบล หมู่บ้าน คุ้ม หรือที่เรียกชื่ออย่างอื่น ที่มีประชาชนอาศัยอยู่แยกจากส่วนอื่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล หรือที่เรียกชื่ออย่างอื่น

การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การส่งเสริมการท่องเที่ยวแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจทางพระพุทธศาสนา คือพระธาตุบังพวน พระธาตุหล้าหนอง วัดโพธิ์ชัย วัดศรีชมภูองค์ตื้อ พระธาตุหลวง พระธาตุขาว วัดสีสะเกด และวัดองค์ตื้อ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้หรือสัมผัสวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของสังคมหรือชุมชน คือประเพณีตรุษสงกรานต์ และประเพณีการแข่งขันเรือยาว

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การนำเอาความสามารถที่มีอยู่ในชุมชนและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้พัฒนาหรือเจริญยิ่งขึ้น

การท่องเที่ยวของไทย – ลาว หมายถึง การท่องเที่ยวในเขตจังหวัดหนองคายของประเทศไทยและในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

พระธาตุบังพวน หมายถึง เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุบังคลหรือกระเพาะอาหาร ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุบังพวน เลขที่ ๑๗๒ บ้านพระธาตุบังพวน หมู่ที่ ๓ ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

พระธาตุหล้าหนอง หมายถึง เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุฝ่าพระบาทเบื้องขวา ๙ องค์ ที่จมอยู่กลางแม่น้ำโขง และพระธาตุหล้าหนองจำลอง ตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำโขงชุมชนวัดธาตุ เขตเทศบาลเมืองหนองคาย

พระธาตุหลวง หรือ **พระเจดีย์โลกะจุฬามณี** หมายถึง เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุหัวเหน่า ตั้งอยู่กลางนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างวัดธาตุหลวงเหนือและวัดธาตุหลวงใต้

พระธาตุแม่สี หมายถึง พระธาตุที่ตั้งอยู่วัดสีเมือง นครหลวงเวียงจันทน์

วัดโพธิ์ชัย หมายถึง วัดที่เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี อันเป็นที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อพระใส พระคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดหนองคาย ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

วัดศรีชมภูองค์ตื้อ หมายถึง วัดที่เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อ พระพุทธรูปสำคัญของพุทธศาสนิกชนลุ่มน้ำโขงทั้งฝั่งไทยและลาว ตั้งอยู่ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

วัดสีสะเกด หมายถึง วัดที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของนครหลวงเวียงจันทน์ เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปเก่าแก่นับพันองค์ ตั้งอยู่ในใจกลางนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วัดองค์ตื้อ หมายถึง วัดที่เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อ เป็นวัดสำหรับประกอบพิธีที่สำคัญของทางราชการ ตั้งอยู่ในใจกลางนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประเพณีสงกรานต์ หมายถึง ประเพณีที่ชาวจังหวัดหนองคายและชาวกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ถือว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ มีกิจกรรมรดน้ำดำหัวและถือเป็นวันครอบครัว ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๓ – ๑๕ เมษายน ของทุกปี

ประเพณีการแข่งขันเรือยาว หมายถึง ประเพณีที่ชาวจังหวัดหนองคายและชาวกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์จัดการแข่งขันพายเรือในลุ่มน้ำต่างๆ โดยเฉพาะแม่น้ำโขง ซึ่งนิยมจัดขึ้นในช่วงออกพรรษา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย – ลาว มีรายละเอียดดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑) กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ได้กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ ว่า การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ควรมุ่งเน้นพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวโน้มรูปแบบการท่องเที่ยวในอนาคตเพื่อสนับสนุนแนวทางการพัฒนาดังกล่าว ประเทศไทยต้องมีการพัฒนาฟื้นฟูและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเสื่อมโทรมรวมถึงพัฒนาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพัฒนามาตรฐานสินค้าและการให้บริการให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับวิกฤตความเสี่ยงและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวการพัฒนาบุคลากรและเทคโนโลยีด้านการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของไทยจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีแนวทางการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อประชาสัมพันธ์ประเทศไทยสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวพัฒนาการตลาดสมัยใหม่ (Modern Marketing) ส่งเสริมการขายในกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศให้กระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรองมากขึ้น และภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญต่อการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านโดยการทำการตลาดร่วมกันเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาค[๑๐]

---

[๑๐] กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙**, (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๖๗ ง, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔.

๒) สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้กล่าวไว้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดจังหวัดหนองคาย[๑๑] ว่าชุมชนต้องเป็นผู้จัดการการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอหรือจังหวัดของตนเอง ชุมชนควรร่วมมือกันจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง ควรเป็นการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชน การจัดการแบบชุมชนมีส่วนร่วม จะมีลักษณะ ๔ ประการ คือ ๑) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการจะให้มีหรือไม่ให้มีการท่องเที่ยวในหมู่บ้านของตน ๒) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวในหมู่บ้านของตน เมื่อชุมชนตัดสินใจจะพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้านของตนแล้วงานพัฒนาการท่องเที่ยวนี้จะเป็นงานของส่วนรวม ทุกคนต้องมาร่วมกันวางแผนงานพัฒนา ๓) ชุมชนมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติงาน ผู้ได้รับมอบหมายหน้าที่ต่างๆ ลงมือปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ โดยให้เสร็จตามกำหนดที่วางไว้ ๔) ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

๓) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวไว้ใน เที่ยวหัวใจใหม่เมืองไทยยั่งยืน หนองคาย[๑๒] ว่า ประวัติศาสตร์ของหนองคาย เริ่มต้นเมื่อกว่า ๒๐๐ ปีมาแล้ว พื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของเมืองเล็กๆ ๔ เมือง คือ เมืองพานพร้าว เมืองเวียงคุก เมืองปะโค และเมืองไผ่ (บ้านบึงค่าย) ซึ่งปัจจุบันยังพบซากโบราณสถานอยู่ตามวัดต่างๆ ริมแม่น้ำโขงบนเส้นทางสายท่าบ่อ-ศรีเชียงใหม่ ส่วนชื่อ “หนองคาย” เป็นชื่อของหนองน้ำใหญ่ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองไผ่ หนองคาย มีพื้นที่รวม ๗,๓๓๒ ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีขอบเขตติดต่อแม่น้ำโขงยาวที่สุดถึง ๓๒๐กิโลเมตร จึงค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมและประมงน้ำจืด ทั้งยังเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญเป็นประตูสู่เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาวเชื่อมระหว่างสองประเทศ

๔) พงศาวดารเมืองหนองคายและประวัติศาสตร์พื้นฐานเมืองหนองคาย[๑๓] กล่าวไว้ว่า เวียงคำเวียงคุก เมืองคู่แฝดเวียงจันทน์ ตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำโขงถัดจากเวียงจันทน์ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเมืองเวียงคุกฝั่งไทยปัจจุบันและเมืองซายฟอง (เวียงคำ) ฝั่งลาวปัจจุบัน เวียงคำเวียงคุกนับเป็นพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของคนหนองคายโบราณในพุทธศตวรรษที่ ๑๔–๒๐ ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ พบหลักฐานเกี่ยวกับอำนาจการปกครองเหนือดินแดนนี้ของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ พบหลักฐาน

---

[๑๑] สำนักพัฒนาการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดจังหวัดหนองคาย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗ (อัดสำเนา), หน้า ๒.

[๑๒] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **เที่ยวหัวใจใหม่เมืองไทยยั่งยืน หนองคาย**, (กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

[๑๓] หนองคายทริป, **พงศาวดารเมืองหนองคายและประวัติศาสตร์พื้นฐานเมืองหนองคาย**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http: www.nongkhaitrip.com [๒๖ มกราคม ๒๕๖๑].

โบราณสถานและโบราณวัตถุ เสมาหินทวารวดีลพบุรี และยังพบเทวรูปหินสมัยก่อนพระนคร (นครวัด นครทม) ที่วัดยอดแก้ว

๕) สิทธิพร ณ นครพนม กล่าวไว้ในหนังสือหนองคาย วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง[๑๔] ว่า หนองคายถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์พิเศษ เพราะลักษณะพื้นที่ของจังหวัดที่ทอดขนานยาวไปตามลำน้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำนานาชาติที่ได้รับการยกย่องให้เป็นสายน้ำแห่งอารยธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นแม่น้ำที่ถือว่าเป็นสุดยอดของแม่น้ำของภูมิภาคอีสาน ที่ก่อให้เกิดหาดทราย โขดหิน และเกาะแก่งที่สวยงาม สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมภูมิทัศน์ตามลำน้ำโขง และได้ดื่มด่ำกับความงดงามตามธรรมชาติ มีทั้งภูผา ผืนป่า ธารน้ำตก ทั้งแหล่งเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร แหล่งผลิตสินค้าส่งออก และผู้คนที่หลากหลายวัฒนธรรมได้เข้ามาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้คนส่วนใหญ่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจะแวะมาเยี่ยมเยือนหนองคายในฐานะที่เป็น Gateway หรือประตูสู่อินโดจีน ผ่านจุดผ่านแดนสากลที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว สะพานนานาชาติแห่งแรกที่ข้ามแม่น้ำสายนี้ โดยใช้เส้นทางรถยนต์มุ่งสู่นครหลวงเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีระยะห่างประมาณ ๒๔ กิโลเมตรเท่านั้น ทั้งสามารถเชื่อมต่อไปจนถึงกัมพูชาและเวียดนาม และเนื่องจากตำแหน่งของเมืองหนองคายตั้งขนานอยู่สองฝั่งแม่น้ำกับนครหลวงเวียงจันทน์ ทั้งวัฒนธรรมที่ผสมผสานมีความคล้ายคลึงทำให้หนองคาย ได้รับการขนานนามว่า เป็นเมืองคู่แฝดของนครหลวงเวียงจันทน์ ด้วยเอกลักษณ์ดังกล่าว หนองคายจึงเป็นจังหวัดที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่เป็น Long Stay สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งยังมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อให้เป็น The Land of Your Home : แหล่งพำนักแห่งที่สองของนักลงทุนและนักท่องเที่ยวในอนาคต

๖) ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม กล่าวไว้ในหนังสือค้นหาอดีตของเมืองโบราณ แหล่งโบราณคดีที่ถูกลืมในหนองคายและอุดร[๑๕] ว่า โบราณสถานที่คุณค่าทางโบราณคดีที่เวียงคุก ก็คือ บรรดาวัดต่างๆ ที่ยังคงเหลืออยู่หลายวัด บางวัดเป็นวัดร้างเหลือเพียงฐานโบสถ์ พระประธาน และเจดีย์ที่หักพัง บางวัดก็ยังมีพระอยู่ มีการซ่อมแซมรักษาสถาปัตยกรรมที่เป็นของเก่าไว้ วัดที่หักพังตามแม่น้ำโขงก็มีจำนวนหลายวัด ลักษณะศิลปกรรมและอายุของวัดโบราณเหล่านี้ ส่วนมากเป็นของในสมัยล้านช้างราวหลังรัชกาลของสมเด็จพระไชยเชษฐาลงมาทั้งสิ้น

---

[๑๔] หนองคาย, **วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑), หน้า ๒ - ๓.

[๑๕] ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, **ค้นหาอดีตของเมืองโบราณ**, (กรุงเทพมหานคร: ต้นสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๐๗.

๗) หนังสือวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดหนองคาย[๑๖] กล่าวไว้ว่า เวียงเกิดขึ้นทุกปากน้ำ ที่เป็นทางออกสู่แม่น้ำโขง ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของบุ่งทามแห่งนี้ และมีแหล่งแร่และความเชี่ยวชาญในการหลอมถลุงแร่ จนเป็นที่มาของคำว่า สุวรรณภูมิ ซึ่งหมายถึงดินแดนที่มีการพัฒนาในด้านต่างๆ มากกว่าแอ่งสกลนคร เกิดเวียง (นครเวียงใหม่) หลายเวียง คือ เวียงจันทน์ เวียงคำ (เวียงคุก) เวียงงัว เวียงนกยูง ยังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีค่อนข้างสมบูรณ์ หากมีการสำรวจขุดค้นกันอย่างจริงจัง อาจจะได้เห็นถึงรากฐานของการตั้งถิ่นฐานของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ย้อนไปได้ถึงยุคหินใหม่ อายุกว่าหมื่นปีจนถึงยุคประวัติศาสตร์ก็ได้

๘) ดวงไซ หลวงพะสี กล่าวไว้ในคู่มือพงสาวะดานคนลาวแผ่นดินของลาว[๑๗] อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ในรัชสมัยพระเจ้าไชองค์เว้ (พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ ๒) ขึ้นครองเมืองเวียงจันทน์ในปี ค.ศ. ๑๗๐๗ เจ้าเมืองนครพนมแข็งข้อไม่ยอมอ่อนน้อมขึ้นกับเวียงจันทน์ ได้ยกทัพขึ้นมาตีเขตแดนเวียงจันทน์ถึงเขตเวียงคุกเมืองหนองคาย ถึงเมืองนาซายฟอง ถูกทัพพระเจ้าไชองค์เว้ตีแตกไป

๙) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙[๑๘] เกี่ยวกับกระแสการท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวและมีแนวโน้มมากขึ้นแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมอย่างเป็นลำดับและกำลังปรับเปลี่ยนสภาพไปสู่การจัดการที่คำนึงถึงขีดความสามารถการรองรับของธรรมชาติชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญดังนั้นจึงเป็นโอกาสในการสร้างเอกลักษณ์และตราสัญลักษณ์สินค้าทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับสากล

---

[๑๖] กรมศิลปากร, **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดหนองคาย,** (กรุงเทพมหานคร: ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

[๑๗] ดวงไซ หลวงพะสี, **คู่มือพงสาวะดานคนลาวแผ่นดินของลาว**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (เวียงจันทน์: สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: โรงพิมพ์ดวงนา, ๒๐๐๖), หน้า ๕๓.

[๑๘] กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙**, (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๖๗ ง, ๒๕๕๔), หน้า ๕-๙.

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) พวงเพชร ธนสิน ได้ศึกษาเรื่อง "ศักยภาพ ข้อจำกัด และโอกาสของการพัฒนาเวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยว"[๑๙] พบว่า ศักยภาพและโอกาสของการพัฒนาเวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยปัจจัย ๒ ประการ คือปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สำหรับปัจจัยภายในนั้น ประกอบไปด้วยปัจจัย ๓ ประการ คือ ๑) บริบทของชุมชน ๒) ศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาขึ้นมาเอง และ ๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ส่วนปัจจัยภายนอกนั้นประกอบไปด้วยหน่วยงานองค์กร และมาตรการของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

๒) พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกฺโก (ช้างเมือง) ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร"[๒๐] พบว่า ๑. ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ๒. ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ๓. ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัดและ ๔. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดและเจ้าหน้าที่ประจำในจุดต่างๆ ให้มากขึ้นและแต่งกายให้เรียบร้อยในเรื่องการพัฒนาศาสนสถานหากมีการสร้างใหม่ควรมีการคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักมีการวางผังใหม่ให้ดีมีการปลูกต้นไม้ให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดความร่มรื่นและเป็นการทำให้ภูมิทัศน์ของวัดสวยงามน่ารื่นรมย์การจัดกิจกรรมต่างๆต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงและมีการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของวัดให้สมบูรณ์เพราะหากวัดมีความพร้อมในการรองรับประชาชนที่มาวัดแล้วย่อมทำให้ประชาชนมาวัดแล้วเกิดศรัทธาเกิดความยินดีเกิดความสุขใจมาทำบุญทำกุศลต่างๆ พร้อมทั้งการมาพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธได้

๓) พระมหาสุทิตย์ อาภากโร ได้ศึกษาเรื่อง "รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย"[๒๑] พบว่า ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของวัดและผลการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจ

---

[๑๙] พวงเพชร ธนสิน, "**ศักยภาพ ข้อจำกัด และโอกาสของการพัฒนาเวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยว**", (เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ข.

[๒๐] พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกฺโก (ช้างเมือง), "**การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร**", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

[๒๑] พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น), "**รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร**", รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

และปัญหา พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจในการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเจริญจิตภาวนาและการเจริญปัญญากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าทางวัดได้จัดให้มีข้อมูลข่าวสารสถานที่และการแนะนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมมีรูปแบบการฝึกอบรมด้านจิตใจที่ดีซึ่งสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการปฏิบัติคือการเห็นคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์การเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจและปัญญาการเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัยการเห็นคุณค่าของการรักษาศีลการเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธและสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ผลศึกษากระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยว พบว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีกระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยวตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยมีการสื่อสารและการพัฒนาจิตใจที่อาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนาเช่นการให้ไหว้พระสวดมนต์การฝึกสมาธิการเจริญปัญญาและการจัดกิจกรรมเชิงประเพณี เป็นต้น โดยใช้สื่อที่สำคัญ ๔ ประเภท คือ ๑) สื่อบุคคล ๒) สื่อธรรมชาติ ๓) สื่อประเพณี และกิจกรรม และ ๔) สื่อมวลชน

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน ดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริม การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว ดังนี้

๑.๑ ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๑.๒ ทำการศึกษาวิเคราะห์ สภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๑.๓ ศึกษาวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๑.๔ สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว

๒) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๒.๑ ทำการศึกษาและคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและลาว จำนวนประเทศละ ๔ แห่ง และวัฒนธรรมประเพณี ๒ เรื่อง โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง ได้แก่

(๑) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของประเทศไทย ได้แก่ พระธาตุบังพวน, พระธาตุหล้าหนอง, วัดโพธิ์ชัย, วัดศรีชมภูองค์ตื้อ

(๒) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของประเทศลาว ได้แก่ พระธาตุหลวง, พระธาตุแม่สี, วัดศรีสะเกด, วัดองค์ตื้อ

(๓) วัฒนธรรมประเพณีของประเทศไทยและลาว ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์, ประเพณีการแข่งขันเรือยาว

๒.๒ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว กลุ่มละ ๓-๖ ราย

๓) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

๔) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการท่องเที่ยว สภาพปัญหาศักยภาพชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว ในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้รัฐบาล คณะสงฆ์ ผู้บริหาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

๕) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๗.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว จำนวน ๕๐ รูป/คน ดังนี้

๑) เจ้าอาวาสและผู้บริหารวัดของประเทศไทย จำนวน ๔ แห่งๆ ละ ๔ รูป/คน รวม ๑๖ รูป/คน

๒) เจ้าอาวาสและผู้บริหารวัดของประเทศลาว จำนวน ๔ แห่งๆ ละ ๔ รูป/คน รวม ๑๖ รูป/คน

๓) เจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ของประเทศไทย ๔ คน

๔) เจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ของประเทศลาว ๔ คน

๕) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดหนองคาย จำนวน ๕ คน

๖) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวนครหลวงเวียงจันทน์ จำนวน ๕ คน

๑.๗.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

๑) แบบสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) สำหรับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว

๒) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว เพื่อทราบถึงทิศทางและแนวโน้ม การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๓) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๔) การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและแสดงออกของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว

ดังนั้น จึงมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย (๑) แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์หรือแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) สำหรับพระสังฆาธิการ ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง (๒) แบบสังเกต เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๑.๗.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่การลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทยและลาวด้วยตนเอง

๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมกับ

ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อเห็นแนวทางการการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว

๓) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) สำหรับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๔) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมไทย – ลาว

๕) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๑.๗.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๑) วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒) ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๓) การวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๔) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๑.๗.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑. ได้ทราบหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒. ได้ทราบสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย – ลาว

๓. ได้ทราบการพัฒนาศักยภาพในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย – ลาว

ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต
มจร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ ๒
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยลาว แบ่งเป็นหัวข้อในการศึกษา ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๓ การท่องเที่ยวเชิงพุทธและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น

๒.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒.๑.๑ ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวว่าเป็นการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง[๑]

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กล่าวว่าการท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมเพื่อการผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำของมนุษย์ โดยเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจในการไปสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว และมีจุดมุ่งหมายของการเดินทางที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้ แต่เป็นการเดินทางไปเพื่อวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ คือ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา เพื่อการศึกษา เพื่อการกีฬาและบันเทิง เพื่อชมประวัติศาสตร์ เพื่องานอดิเรก เพื่อเยี่ยมญาติมิตร และเพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ รวมทั้งเพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา[๒]

---

[๑] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **นโยบายและแนวทางการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**, (กรุงเทพมหานคร: จุลสารการท่องเที่ยว, เมษายน, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔.

[๒] สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, อ้างถึงใน พิมพ์ชนก มูลมิตร์, “**การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่าง ยั่งยืนของจังหวัดชุมพร**”, ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๕๑, หน้า ค- ๖.

Holloway ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวคือการเดินทางออกจากที่พักหรือที่ทำงานไปยังสถานที่อื่นๆ ในระยะสั้นๆ และคนเหล่านั้นจะทำกิจกรรมต่างๆระหว่างพักชั่วคราวในสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อไปเยี่ยมญาติมิตรหรือท่องเที่ยว[๓]

จากความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้น กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานในปัจจุบันเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวโดยสมัครใจ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวก็เพื่อพักผ่อนและพักอาศัยในแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้เวลาเพียงชั่วคราว

๒.๑.๒ ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก ดังที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว[๔] ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ

๑) เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ

๒) ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

๓) ช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงาน

๔) ก่อให้เกิดการกระจายรายได้

๕) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น

๖) การท่องเที่ยวก่อเกิดการกระตุ้นการผลิต

๒. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมของประเทศ

๑) ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น

๒) ช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น

๓) ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๔) ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา

๕) ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น

๖) ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึก

๗) ช่วยสร้างสันติภาพและความสามัคคี

---

[๓] Holloway, 1983. อ้างถึงใน อ้างแล้ว, พิมพ์ชนก มูลมิตร์, **การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดชุมพร**, หน้า ๗.

[๔] อ้างแล้ว, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **นโยบายและแนวทางการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**, หน้า ๒๕.

๒.๑.๓ องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ๓ ส่วน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว แต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กันเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ดังนี้

๑. แหล่งท่องเที่ยว เป็นทรัพยากรที่สำคัญจัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยทั่วไปมักแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวศาสนา ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ มักเป็นแหล่งที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม หรือแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม และความพร้อมในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวจะพิจารณาด้านที่ตั้ง ขนาด ความดึงดูดใจ ความสะดวกในการเข้าถึง ความพร้อมด้านบริการ ศักยภาพการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว และปัญหาหรือความต้องการในการพัฒนา สภาพทรัพยากรยังมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการท่องเที่ยว นอกจากความดึงดูดใจในทรัพยากรแล้วในบางพื้นที่ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวจึงหมายรวมถึงศักยภาพในการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวด้วย

๒. บริการการท่องเที่ยว (Tourism Services) บริการที่รองรับการท่องเที่ยวเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง ถึงแม้ไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรม และบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย

๓. ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourists) เป็นการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวหรืออุปสงค์ของการท่องเที่ยว (Tourism Demand) ตลาดการท่องเที่ยวคือปรัชญาของการจัดการที่มุ่งเน้นไปสู่ความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยอาศัยการวิจัยตลาด การพยากรณ์ การคัดเลือกทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กำลังอยู่ในความต้องการเพื่อให้ธุรกิจได้รับประโยชน์สูงสุดในการเสนอบริการแก่นักท่องเที่ยวตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยทั้งสามเกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ หรือทัศนศึกษาซึ่งอาจเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรงหรือจากบริการที่เกี่ยวข้อง โดยปกติทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่ไม่มีวันหมด เพราะรูปแบบการใช้มักเป็นการสัมผัสแต่ภายนอกโดยไม่มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากรใด หรืออาจมีการชดเชยได้อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามในการท่องเที่ยวที่เป็นจริงนั้น การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรมักมีการแปรรูปทรัพยากรและอาจไม่มีการคำนึงถึงการสูญเสีย หรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับระบบย่อยต่างๆ

รวมทั้งผลต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆในทางกลับกันสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบอื่นๆ เช่น ระบบชุมชนระบบอุตสาหกรรม ฯลฯ อาจมีผลกระทบมาสู่ระบบท่องเที่ยวด้วย ดังนั้นการท่องเที่ยวที่ขาดระบบการจัดการที่ดีเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลย นอกจากองค์ประกอบภายในระบบแล้ว การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอีกหลายประการ เช่น สภาพกายภาพ และระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและการลงทุน สังคมวัฒนธรรมองค์กร และกฎหมาย เป็นต้น

๒.๑.๔ รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย

การท่องเที่ยว เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับตัวเองอีกแนวหนึ่ง ที่ทำให้เกิดความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน บันเทิงใจ และเกิดการเรียนรู้ ซึ่งทุกคนต่างก็รู้จักความหมาย และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวกันอยู่บ้างแล้ว ในช่วงหลัง เมื่อไม่กี่ปีมานี้ การท่องเที่ยวไทยได้รับการกระตุ้นให้ตื่นตัวเป็นอย่างมาก จนเกิดเป็นกระแสการท่องเที่ยวที่นับว่ามาแรงมากเลยทีเดียว และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้มีการจัดรูปแบบของการท่องเที่ยวภายในประเทศให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มความแปลกใหม่ที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างดีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้น ได้แบ่งออกไปตามปัจจัยหลายๆ อย่างซึ่งทำให้การท่องเที่ยวเกิดขึ้นในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปอย่างหลากหลาย แต่รูปแบบการท่องเที่ยวที่ Travel in Thailand ได้จัดแบ่งไว้[๕] มีดังนี้

๑. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism) ได้แก่

๑.๑ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวไปในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

๑.๒ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (marine ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศทางทะเล อย่างมีความรับผิดชอบ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

๑.๓ การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (geo-tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์ โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอก หินย้อย เพื่อชม

---

[๕] นิคม จารุมณี, **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๔.

ความงามและศึกษาภูมิทัศน์ต่างๆ บนพื้นผิวโลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นหิน ดิน แร่ต่างๆ และฟอสซิล เพื่อให้เกิดความรู้และได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่ บนพื้นฐานของจิตสำนึกในการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

๑.๔ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) เป็นการท่องเที่ยวในพื้นเกษตรกรรม ไร่ สวน ฟาร์มปศุสัตว์ สวนสมุนไพร เพื่อชมความงาม และเกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์ โดยมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้นๆ

๑.๕ การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (astrological tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมและศึกษาปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ และเรียนรู้ระบบสุริยะจักรวาล เช่น สุริยุปราคา จันทรุปราคา ฝนดาวตก และการดูดาวจักราศี ให้เกิดความรู้ ความประทับใจ ความทรงจำ และประสบการณ์ โดยจะต้องมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันอย่างยั่งยืน

๒. การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism) ได้แก่

๒.๑ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชมความงาม ให้เกิดความเพลิดเพลินใจ และเพื่อเรียนรู้ ให้เกิดเป็นประสบการณ์ โดยนักท่องเที่ยวจะต้องมีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้วย

๒.๒ การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมและร่วมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น ให้เกิดความเพลิดเพลิน ความทรงจำ และประสบการณ์ที่ดี รวมทั้งเพื่อเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆ ด้วยการมีจิตสำนึกที่ดีและมีความรับผิดชอบในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่า โดยชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

๒.๓ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (rural tourism / village tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านตามชนบท เรียนรู้การสร้างสรรค์ผลงานซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เพื่อให้เกิดความรู้ ประสบการณ์ ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และเกิดความเพลิดเพลิน โดยจะมีชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

๓. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) ได้แก่

๓.๑ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายและใจ ในแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรม ให้เกิด

ความเพลิดเพลิน และสุนทรียภาพ ซึ่งอาจจัดอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (health beauty and spa) โดยนักท่องเที่ยวจะต้องมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้วย

๓.๒ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (edu-meditation tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการทัศนศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปรัชญาทางศาสนา สัจธรรมแห่งชีวิต ด้วยการฝึกสมาธิ โดยจะได้รับประสบการณ์และความรู้ที่แปลกใหม่ และทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ต้องมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ให้การมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ จะมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่มุ่งเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ไม่ว่าจะเป็นการทำอาหารไทย การนวดแผนไทย เป็นต้น

๓.๓ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (ethnic tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่างๆ เพื่อประสบการณ์ และความรู้ใหม่ ๆ ด้วยการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๓.๔ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (sports tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเล่นกีฬาให้ได้รับความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน ความตื่นเต้นเร้าใจ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นการดำน้ำ ตกปลา กอล์ฟ สนุกเกอร์ สกีน้ำ กระดานโต้คลื่น เป็นต้น โดยจะต้องมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๓.๕ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (adventure travel) เป็นการท่องเที่ยวที่สนุกตื่นเต้น เร้าใจ ผจญภัยไปในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในแบบพิเศษ ซึ่งจะสร้างความทรงจำความประทับใจ และได้ประสบการณ์ใหม่ๆ จากการท่องเที่ยว

๓.๖ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และฟาร์มสเตย์ (home & farm stay) เป็นการท่องเที่ยวที่เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบใช้ชีวิตร่วมกับผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ แบบใกล้ชิด เพื่อที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมทั้ง ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้ยั่งยืน

๓.๗ การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (long stay) เป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการใช้ชีวิตในบั้นปลาย หรือผู้ที่ต้องการท่องเที่ยวในต่างแดนเป็นเวลานานอย่างน้อย ๑ เดือน

๓.๘ การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (incentive travel) เป็นการท่องเที่ยวที่ถูกจัดขึ้นเพื่อเป็นการสมนาคุณแก่ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำยอดขายได้ตามเป้าหมาย โดยกลุ่มผู้แทนบริษัทต่างๆ จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พัก และค่าอาหารระหว่างการเดินทาง ใน

ระยะเวลา ๒ - ๗ วัน ซึ่งจะเป็นการนำเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ หรืออาจมีการผสมผสานกับการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ

๓.๙ การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE ย่อมาจาก M=meeting, I=incentive, C=conference, E=exhibition) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อบริการให้กับผู้ที่เข้าร่วมประชุมที่มีการจัดรายการนำเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งมีทั้งแบบเที่ยววันเดียว และแบบเที่ยวพักค้างแรม ๒ - ๔ วัน โดยมีการคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการ โดยการนำเที่ยวจะมีก่อนประชุม (pre-tour) หรือ หลังประชุม (post-tour)

๓.๑๐ การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ผู้จัดรายการนำเที่ยว ได้คัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวมาอย่างดีแล้ว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างจากการเดินทางท่องเที่ยวในระยะเวลาหลายวัน

นอกจากนี้ ยังมีการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอีกเยอะแยะ ซึ่งแตกงอกออกมาจากแนวคิดของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ที่เรียกว่า Green tourism หรือการท่องเที่ยวเพื่อร่วมเป็นอาสาสมัครในการทำกิจกรรมเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ที่เรียกว่า Volunteer tourism เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๒.๑ ความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยวหลายทรรศนะ เช่น รองศาสตราจารย์วรรณา วงษ์วานิช กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวจัดเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว[๖] ศาสตราจารย์ ดร.มนัส สุวรรณ และคณะกล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง พื้นที่ สิ่งของ กิจกรรม และหรือมิติอื่นใดที่สามารถให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ เป็นต้น แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะของรูปธรรมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น สิ่งก่อสร้างของที่ระลึก ถ้ำและน้ำตก เป็นต้น และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้องแต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษา ความเป็นชนเผ่า และการเล่นการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น[๗]

---

[๖] วรรณา วงษ์วานิช, **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

[๗] มนัส สุวรรณ, **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๘.

จึงพอสรุปได้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สะท้องให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ที่มีลักษณะเด่น ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

๒.๒.๒ ความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งประเภทที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรมจัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของระบบการท่องเที่ยว นอกจากบริการการท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนได้ จึงนับได้ว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความสำคัญมากต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว[๓] ดังนี้

๑. ความสำคัญด้านจิตวิทยา คือ

๑.๑ เป็นสิ่งดึงดูดใจให้มีการเดินทางท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวนับเป็นปัจจัยหลักที่นักท่องเที่ยวนำมาพิจารณาในการตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่นั้นหรือไม่

๑.๒ เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความสุขลดความตึงเครียด ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งประเภทความสวยงามตามธรรมชาติ หรือประเภทโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมสามารถใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปพักผ่อนหย่อนใจให้หายจากความเครียดจากภาระหน้าที่ประจำได้

๒. ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ คือ

๒.๑ เป็นแหล่งที่มาของรายได้ของท้องถิ่น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวย่อมก่อให้เกิดการสร้างงาน อาชีพให้กับท้องถิ่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การผลิตสินค้าที่ระลึก จำหน่ายนักท่องเที่ยว การจัดบริการที่พักให้ลักษณะโฮมสเตย์ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

๒.๒ เป็นแหล่งที่มาของรายได้ของธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เมื่อนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวใดย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในรูปแบบต่างๆ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวจึงทำให้สามารถกระจายรายได้สู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลายประเภท เช่น ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจขายของที่ระลึก ธุรกิจขนส่ง เป็นต้น

๒.๓ เป็นแหล่งที่มาของรายได้ภาครัฐ รัฐบาลสามารถเรียกเก็บภาษีอากรจากการค้าและภาษีเงินได้จากผู้ประกอบการที่เกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งรัฐสามารถนาไปใช้พัฒนาประเทศ และช่วยชดเชยภาวการณ์ขาดดุลการค้ากับต่างประเทศได้

---

[๓] อ้างแล้ว, วรรณา วงษ์วานิช, **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**, หน้า ๒๐-๒๕.

๓. ความสำคัญด้านสังคม

๓.๑ ช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอุดมสมบูรณ์จะมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เพราะสามารถใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจทำให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์แข็งแรง และยังช่วยให้มาตรฐานการครองชีพของประชาชนดีขึ้นด้วยจากการมีรายได้จากการท่องเที่ยวทำให้มีอำนาจซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคต่างๆ ได้มากขึ้น ทั้งยังช่วยลดปัญหาอาชญากรรมในสังคมได้

๓.๒ ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กับประชาชาน เนื่องจากการเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ ทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้ได้สัมผัสของจริงได้รับประสบการณ์ตรงย่อมส่งผลให้เกิดทัศนคติที่กว้างไกล เกิดความประทับใจ และช่วยเสริมสร้างให้เกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น

๓.๓ ช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและยอมรับของคนทั่วโลกย่อมนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ เช่น นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมักกล่าวชมประเทศไทยเสมอว่าเป็นประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สวยงามน่าสนใจมีความหลากหลายน่าตื่นตาตื่นใจซึ่งนำความภาคภูมิใจมาสู่คนไทยทุกคน

๔. ความสำคัญด้านวัฒนธรรม

๔.๑ แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เช่น ภาษา การแต่งกาย วิถีชีวิต การละเล่น งานเทศกาล ประเพณีต่างๆ เป็นต้น นับเป็นสื่อซึ่งแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและของประเทศชาติ

๔.๒ สะท้อนให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาบรรพชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำนวนมากได้สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพชนที่ล้ำลึก เป็นความรู้ที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนในรุ่นปัจจุบัน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงถึงการมีวัฒนธรรม เช่น การไหว้ ความมีน้ำใจไมตรี ลักษณะของสถาปัตยกรรมอันประณีตงดงาม เป็นต้น

๕. ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่นที่เน้นการนำเอาทรัพยากรขึ้นมาใช้ประโยชน์ จากประโยชน์ที่เกิดขึ้นมากมายที่ตนได้รับจากทรัพยากรการท่องเที่ยวทำให้เกิดกระแสการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมไม่เสื่อมสลาย การนำทรัพยากรไปใช้อย่างระมัดระวัง มีจิตสำนึกและมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

๒.๒.๓ คุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภทที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ควรมีลักษณะหลักที่สำคัญ ๔ ประการ หรือเรียกว่า ๔As คือ

๑. ความดึงดูดใจ (Attraction) ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัวอันมีสาเหตุมาจาก

๑.๑ มีความงามตามธรรมชาติ เช่น ชายหาดทรายขาว แนวปะการังที่มีสีสันสวยงาม รวมทั้งปลาชนิดต่างๆ ป่าที่มีพันธุ์ไม้นานาชาติหรือความงดงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบรีสอร์ทในหุบเขา เป็นต้น

๑.๒ มีลักษณะของเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล เช่น งานประเพณีในเทศกาลสำคัญของแต่ละท้องถิ่น การจัดขบวนบุปผาชาติหรือการตกแต่งขบวนพาเหรดและการแสดงในเทศกาลต่างๆ การแสดงแสง สี เสียง ในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

๒. ความสามารถในการเข้าถึงง่าย (Accessibility) ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มากหากมีความสะดวกในการเดินทางเที่ยวชม หากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด นักท่องเที่ยวจะเกิดอรรถรสในการท่องเที่ยวได้มาก ดังนั้น แม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางไปเที่ยวชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนน สะพาน ที่จอดรถ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยว

๓. ความประทับใจ (Amenity) ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งในการเที่ยวชม เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทราชวัง วัด โบราณสถานต่างๆ ที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีต หรือแม้แต่ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน อาทิ อุทยานแห่งชาติทางบกและทางทะเลหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น การร่วมงานเทศกาลประเพณีต่างๆ เช่น งานคาร์นิวัลในประเทศบราซิล งานประเพณีสงกรานต์ในประเทศไทย เป็นต้น

๔. องค์ประกอบของการบริการ (Ancillary Service) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดสรรการบริการด้านต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หน่วยงาน และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ ได้แก่

๔.๑ การบริการด้านการตลาด เช่น การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

๔.๒ การประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การ

วางแผนการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และการจัดระบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

๒.๒.๔ ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าของประเทศเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม การแบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวมีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งและการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ การแบ่งประเภททรัพยากรการท่องเที่ยวตามลักษณะคุณค่าและความสนใจของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีทั้งหมดออกเป็น ๓ ประเภท ตามลักษณะ คุณค่าและความสนใจของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย

๑. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีความสวยงาม และนับว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด โดยแบ่งย่อยออกได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑.๑ ทิวทัศน์ (Scenery) ทิวทัศน์ต่างๆ ทางธรรมชาติทั้งที่สวยงามและแปลกประหลาดจะเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยี่ยมชม เช่น แกรนด์แคนยอนในประเทศสหรัฐอเมริกา ภูเขาไฟวิสซุเวียสในประเทศอิตาลีหรือสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล เช่น ในฤดูหนาวดอกทิวลิป หรือดอกซากุระจะบาน เป็นต้น

๑.๒ สัตว์ป่าและพรรณไม้ (Wildlife and Flora) สัตว์ป่าและพรรณไม้เป็นส่วนหนึ่งของความงามตามธรรมชาติที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก เพราะชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ป่าเป็นสิ่งที่น่าศึกษาหาความรู้ รวมทั้งความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าประเภทต่างๆ ซึ่งนับวันจะหมดไป แต่ยังคงมีที่ให้ท่องเที่ยวได้ เช่น อุทยานแห่งชาติ แหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์เปิด สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ เป็นต้น

๑.๓ สภาพภูมิอากาศ (Climate) สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป เช่น แสงแดด สายลม อากาศอบอุ่น หรือหิมะตกในฤดูหนาว ตลอดจนลักษณะอากาศที่แตกต่างไปจากถิ่นเดิมของตน จะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นมาได้ เช่น ฤดูร้อนนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปยังชายฝั่งทะเล หรือฤดูหนาวชาวยุโรปนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศแถบตะวันออกซึ่งมีอากาศที่อบอุ่นกว่า เป็นต้น

๑.๔ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (Natural Phenomenon) เป็นลักษณะของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น พระอาทิตย์เที่ยงคืน การเกิดสุริยุปราคา การเกิดฝนดาวตก เป็นต้น

๒. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา ซึ่งได้แก่

๒.๑ โบราณสถาน หมายถึง สิ่งของโบราณที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง โดยมีอายุเก่าแก่กว่า ๑๐๐ ปีขึ้นไป เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย วัดไชยวัฒนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

๒.๒ โบราณวัตถุ หมายถึง สิ่งของโบราณที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป ศิลาจารึก มีอายุเก่าแก่กว่า ๑๐๐ ปีขึ้นไป

๒.๓ ศาสนสถานหรือปูชนียสถาน หมายถึง สถานที่ควรแก่การนับถือหรือควรแก่การบูชา เช่น พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร และวัดพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

๒.๔ ศาสนวัตถุหรือปูชนียวัตถุ หมายถึง วัตถุที่ควรแก่การบูชา เคารพนับถือ เช่น พระพุทธรูป เทพเจ้า เป็นต้น

๒.๕ แหล่งประวัติศาสตร์ หมายถึง สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น สถานที่กระทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดสุพรรณบุรี สุสานสัมพันธมิตร จังหวัดกาญจนบุรี ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน เป็นต้น

๓. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วยงานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษาชนเผ่าต่างๆ สวนสนุก สวนสัตว์ กิจกรรม เช่น การพายเรือ ขี่จักรยานภูเขา และล่องแก่ง เป็นต้น[๙]

๒.๓ การท่องเที่ยวเชิงพุทธและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒.๓.๑ การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีโอกาสดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก เกิดจากการที่ตัวของวัดเองมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมศิลปกรรมหรือความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่น่าสนใจ หรือวัดอาจอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เป็นตัวดึงดูดทำให้วัดเป็นผลพลอยได้จากทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ซึ่งควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอื่นๆ ไปพร้อมๆ กันด้วย ดังนั้นจึงควรพิจารณาศึกษาเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์พัฒนาและปรับปรุงวัดทางด้านกายภาพทั้ง ๔ ประเภท คือ วัดพระธาตุ วัดป่า วัดพื้นบ้าน และวัดที่ออกแบบในลักษณะร่วมสมัย อีกทั้งให้มีการศึกษาเพื่อเสนอแนะเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดกับ

---

[๙] บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : เอกสารประกอบการสอน**, (เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕-๑๗.

แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ตามตลาดของการท่องเที่ยว ดังที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อันจะเป็นผลทางอ้อมกับการพิจารณาวัดพื้นบ้านเล็ก ๆ ซึ่งมีคุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่น่าสนใจซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีแนวโน้มว่าอาจขยายเขตของกลุ่มท่องเที่ยวออกไปถึงได้[๑๐]

การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาเป็นพฤติกรรมอีกประเภทหนึ่งที่กระแสสังคมในปัจจุบันต้องการ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นการเดินทางที่นักท่องเที่ยวปฏิบัติตนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคมไทย ดังนั้นพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีมูลค่าตลาดเพิ่มขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ

การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา มาจากคำว่า Buddhist Tourist ซึ่งสามารถสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้คือ (๑) เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี (๒) เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และ (๓) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และปันผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ที่วัดตั้งอยู่ ทำให้เกิดธุรกิจข้างเคียง เช่น ร้านค้าขายของ ธุรกิจปล่อยเต่า ปล่อยปลา ขายอาหารปลา ตลอดถึงขายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่นเป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายในการเพื่อก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และยังเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา โดยการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติมาท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวประเภทวัดมากขึ้น ตลอดจนเกิดทัศนคติของเจ้าอาวาสที่มีต่อการส่งเสริมให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว

แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการตัดสินใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน ๔ ประการ[๑๑] คือ

๑. สิ่งกระตุ้นความต้องการในการท่องเที่ยว (Energizers of Demand) หมายถึงความน่าสนใจของสิ่งจูงใจต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวอันเป็นสิ่งชักนำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจที่จะเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ดังกล่าว หรือช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเดินทางเพื่อการพักผ่อนหรือทำกิจกรรมต่างๆ

๒. สิ่งกลั่นกรองความต้องการ (Filterers of Demand) หมายถึง สิ่งต่างๆที่ทำให้ความต้องการทางการท่องเที่ยวถูกระงับหรือทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกต้องการในการเดินทางลด

---

[๑๐] กรณีย์ ถนอมกุล, **“พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดสกลนคร”**, การศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๗, หน้า ๗๔.

[๑๑] สุรีรัตน์ เตชาทวีวรรณ, **เอกสารประกอบการสอนวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว**, (คณะวิทยาการจัดการ ภาควิชาบริหารธุรกิจ: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๕, หน้า ๕๔.

น้อยลง อันได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ทัศนคติทางด้านวัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา

๓. สิ่งกระทบ (Affecters) หมายถึง ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อมจากแหล่งข้อมูลหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการขาย ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ ทัศนคติและมองภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆแตกต่างกันออกไป

๔. บทบาทของนักท่องเที่ยว (Roles) หมายถึง สถานภาพของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไปในสถานการณ์ หรือในช่วงเวลาที่แตกต่างกันและส่งผลให้เกิดพฤติกรรมตัดสินใจหรือรูปแบบทางการท่องเที่ยวนั้นแตกต่างกันไป

สิ่งกระตุ้นทางการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งต่างๆ อันเป็นสาเหตุที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจในความต้องการที่จะเดินทางหรือวางรูปแบบที่ใช่เพื่อการท่องเที่ยว หรือเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบพฤติกรรมในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้มีความแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือสิ่งกระตุ้นที่เกิดจากภายในนักท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งกระตุ้นทางด้านจิตใจ ทางด้านร่างกาย ทัศนคติ ความรู้สึก เป็นต้น และสิ่งกระตุ้นที่เกิดจากภายนอก เช่น การให้การบริการทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นต้น ลักษณะความสัมพันธ์ของสิ่งกระตุ้นทั้งสองประเภททำการท่องเที่ยวนั้นมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและเป็นไปตามลำดับขั้นตอน บางครั้งไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจนอย่างไรก็ตามสิ่งกระตุ้นจากภายในของนักท่องเที่ยวนั้นมีพื้นฐานลำดับขั้นของความต้องการตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow’s Hierarchy of needs) ทำให้ได้กำหนดลักษณะของสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวออกเป็น ๗ ประการ ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทดแทนความต้องการที่ขาดหาย

๒. สถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้เกิดแรงกระตุ้นในการท่องเที่ยว

๓. ภาพลักษณ์ ทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่กระตุ้นการมีการท่องเที่ยว

๔. ข้อมูลข่าวสาร สื่อประเภทต่างๆ เป็นสิ่งกระตุ้นการท่องเที่ยว

๕. วัตถุประสงค์ในการเดินทางเป็นสิ่งกระตุ้นทางการท่องเที่ยว

๖. ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว

๗. สิ่งกระตุ้นเป็นสิ่งที่มีความหมายและกำหนดรูปแบบด้วยตัวของมันเอง

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

๑. เป็นปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ ความต้องการ การจูงใจ และความจำเป็น การรับรู้ การเรียนรู้ บุคลิกภาพ รูปแบบการดำรงชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ทัศนคติ

๒. เป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรม และวัฒนธรรมย่อย ชั้นของสังคม กลุ่มอ้างอิง ผู้นำความคิดเห็น ครอบครัว เพื่อนฝูง

ปัจจัยในการสร้างความแตกต่างของนักท่องเที่ยว

ภูมิหลังของนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันนั้น สามารถศึกษาหาวิธีการที่จะให้บริการได้อย่างเข้าใจนักท่องเที่ยวมากขึ้นโดยดูจากปัจจัย ๓ ข้อดังต่อไปนี้[๑๒]

๑. วัฒนธรรม (Culture) วัฒนธรรมของแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน เพราะความคิด ความเชื่ออยู่บนพื้นฐานที่แตกต่างกัน โดยวัฒนธรรมมีความสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือแนวทางปฏิบัติให้คนแต่ละชาติมีความเฉพาะแตกต่างกัน

Singer ได้ให้คำจำกัดความว่า “วัฒนธรรมประกอบด้วยกระบวนพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอก ซึ่งได้รับและถ่ายทอดกันมามีผลทำให้มนุษย์แต่ละชาติแต่ละภาษามีความแตกต่างกันในด้านความคิดและพฤติกรรมที่แสดงออก” ซึ่งคล้ายคลึงกับความคิดเห็นของ Sitaram ที่กล่าวว่า “วัฒนธรรมคือผลรวมของพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ของกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หนึ่งๆ พฤติกรรมเหล่านี้นับว่าเป็นประเพณีของคนกลุ่มนั้น และยังถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นต่อไป วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปทีละน้อยแต่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ” Porter สรุปเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมแสดงออกให้ปรากฏในรูปแบบของภาษา ความคิด ในรูปของกิจกรรมและพฤติกรรม

พระยาอนุมานราชธนได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมดังนี้ “วัฒนธรรม คือ ปัญหาความรู้สึกนึกคิดและกิริยาอาการ ที่มนุษย์สำแดงออกให้เห็นเป็นสิ่งต่าง ๆ และเป็นนิสัยความประพฤติในส่วนรวม ซึ่งไม่มีขึ้นเองตามธรรมชาติแต่มีขึ้นเพราะมนุษย์สร้างขึ้นหรือจากการงานของมนุษย์

อาจสรุปได้ว่า “วัฒนธรรม คือ รูปแบบหรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของบุคคลส่วนใหญ่ในสังคม” โดยแยกคุณลักษณะของวัฒนธรรมได้ดังนี้

๑. เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ)

๒. เป็นมรดกของสังคม

๓. มีการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อความเจริญในวิถีชีวิตส่วนรวม

๔. บุคคลส่วนใหญ่ได้เลือกยึดถือปฏิบัติเป็นระยะเวลานานจนมีการถ่ายทอดต่อๆ มาวัฒนธรรม

ทางด้านการกินอยู่ ชาติทางตะวันตกบางชาติการกินอยู่ซับซ้อน ยุ่งยากและใช้เวลานานอุปกรณ์ประกอบการกินมีมาก มีระเบียบวิธีการมาก เช่น ชาติฝรั่งเศส มีขั้นตอนความสำคัญของการกินมาก ส่วนอเมริกัน การกินไม่สำคัญ อะไรก็ได้ง่ายๆ ออสเตรเลียคล้ายคลึงกับอเมริกัน คือไม่

---

[๑๒] อ้างแล้ว, กรณีย์ ถนอมกุล, **พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดสกลนคร**, หน้า ๘๓-๘๙.

พิถีพิถันหรือระเบียบขั้นตอน ชาติทางตะวันออกไม่มีอุปกรณ์การกินมาก ไม่มีขั้นตอนการกินยุ่งยาก ส่วนมากนิยมกินของร้อนๆ วัฒนธรรมทางด้านครอบครัว ชาติทางตะวันตกให้เกียรติผู้หญิง มารยาททางสังคมผู้หญิงจะต้องมาก่อนเสมอ เช่น ผู้ชายต้องลุกขึ้นยืนให้เกียรติเวลาผู้หญิงเดินมาที่ที่ผู้ชายนั่งอยู่ การปิดประตูรถให้ การให้ที่นั่งแก่ผู้หญิงก่อน เป็นต้น ความสำพันธ์ระหว่างครอบครัวมีน้อย ส่วนใหญ่แต่งงานแล้วจะแยกย้ายออกไปหาที่อยู่เอง ไม่อยู่รวมกับพ่อแม่ เพื่อจะได้มีความเป็นอิสระในการที่จะทำอะไร เป็นตัวของตัวเอง เพราะฉะนั้นในวัยชรามักจะอยู่ตามลำพัง ไม่มีลูกหลานห้อมล้อมขาดความอบอุ่นในครอบครัว ส่วนในชาติตะวันออกผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง เป็นแม่บ้านทำงานทุกอย่าง โดยเฉพาะผู้หญิงทางชาติตะวันออกกลางจะถูกกดขี่ไม่ให้เกียรติ มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายทาส ชาติทางเอเชียมีความผูกพันระหว่างครอบครัวมาก การให้ความเคารพนับถือ และดูแลเอาใจใส่ให้ความสะดวกสบายแก่ญาติผู้ใหญ่มากกว่าชาติทางตะวันตก

๒. ศาสนา (Religion) คำสอนต่าง ๆ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจของมนุษย์มีอิทธิพลทางด้านความคิด ความเชื่อมั่น ค่านิยม ในสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน และเป็นแนวทางแบบอย่างในการแสดงออกด้านพฤติกรรมของแต่ละศาสนา

ศาสนาอิสลาม ไม่กินหมูอาหารทุกชนิดไม่มีส่วนประกอบของหมู ไม่ดื่มเหล้า ไม่เล่นการพนัน ไม่ลักขโมย จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในช่วงถือบวช การได้ไปเคารพสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาที่เมกกะถือว่าเป็นการสร้างบุญกุศลเป็นอย่างมาก

ศาสนาพุทธ สอนให้คนรู้จักผูกมิตร ให้อภัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพที่ความดีของคน

ศาสนาคริสต์ สอนให้คนรู้จักช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของศาสนาอย่างเคร่งครัด ถือเลข ๑๓ บางสถานที่จะไม่มีเลข ๑๓ บนเครื่องบินจะไม่มีหมายเลขนี้

ศาสนายิว การปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัดมาก ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติตนอาหารการรับประทานอาหาร เช่น อาหารโครเชอร์ (Krosher) คนอื่นจะเปิดอาหารก่อนไม่ได้ เจ้าตัวต้องเป็นคนเปิดเอง

๓. ภาษา (Language) ความหลากหลายและแตกต่างของภาษาที่มีใช้อยู่ทั่วโลกนั้นทำให้วงการธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรมจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความสามารถใช้ภาษาต่างๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อการทำความเข้าใจและรู้จักนักท่องเที่ยว นอกจากภาษาที่หมายถึงคำพูดที่ใช้ในการติดต่อกันแล้ว ภาษายังรวมถึงการแสดงกริยาอาการหรือท่าทาง (body language) ในการสื่อความหมาย ซึ่งแต่ละชาติมีภาษาท่าทางในการแสดงออกไม่เหมือนกัน เพราะได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังแตกต่างกัน ในกรณีของนักท่องเที่ยว การแสดงออกทางน้ำเสียง การแสดงออกทางท่าทางต่างๆ ก็เป็นการแสดงออกที่มีความเฉพาะแตกต่างกันซึ่งผู้ให้บริการควรเรียนรู้และศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการตอบสนอง

ความพึงพอใจต่อผู้ใช้บริการ เช่น ชาวจีนมักพูดจาเสียงดังเหมือนทะเลาะกันแต่อาจเป็นแค่การพูดคุยกันตามปกติ ส่วนชาวญี่ปุ่นแทบแยกน้ำเสียงหรือระดับเสียงไม่ออกเวลาพอใจกับไม่พอใจแม้แต่ท่าทางในการผงกศีรษะที่แสดงออกถึงการตกลงและไม่ตกลง ก็มีความหมายแตกต่างกันในบางประเทศ การเรียนรู้ถึงท่าทางที่สื่อความหมายของชาติต่างๆ นั้น นับว่ามีความสำคัญมากต่อการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวและธุรกิจบริการ

๒.๓.๒ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกา รวมถึงซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมและงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น[๑๓] ประกอบด้วย

๑. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
๒. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์
๓. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
๔. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
๕. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆทางศาสนา
๖. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
๗. ภาษาและวรรณกรรม
๘. วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
๙. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่างๆ
๑๐. ลักษณะงานและเทคโนโลยี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่นประเทศต่างๆ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสร้างรายได้ให้กับประเทศของตนอย่างมหาศาล จึงนำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์ของประเทศ เช่น ประเทศเกาหลีได้มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระที่สนับสนุนภาคเอกชนในการส่งออกสินค้าวัฒนธรรมซึ่งเราจะเห็นโฆษณาการท่องเที่ยวของเกาหลีที่เน้นการสัมผัสวัฒนธรรมและเทคโนโลยี รวมถึงการโฆษณาแฝงในภาพยนตร์ซีรี่ต่างๆ ของเกาหลี ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์ก็พยายามใช้ความหลากหลายของเชื้อชาติ เป็นจุดขายในการท่องเที่ยวเช่นกันภายใต้

---

[๑๓] บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, “**การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**”, รายงานการวิจัย, (เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๒, หน้า ๑๙.

แนวคิดที่ว่า Uniquely Singapore โดยมีการฟื้นฟูแหล่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนสิงคโปร์เชื้อชาติจีน อินเดียและมลายูในประเทศให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับประเทศมาเลเซีย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเน้นความเป็นมุสลิม สำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากสัมผัสมิติต่างๆ ของมุสลิม ยังมีประเทศอื่นๆ อีกมากมายที่มีการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ เช่น จีน ประเทศในยุโรปและออสเตรเลีย ในขณะที่บางประเทศมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ยังมีปัญหาในด้านการเมืองภายในประเทศ หรือยังไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว เช่น พม่า เวียดนาม ประเทศในแอฟริกาและตะวันออกกลาง เป็นต้น สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย

World Tourism Organization[๑๔] ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเอาไว้ว่า เป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่นตลอดจนความเชื่อทางศาสนา

The European Center for Traditional and Regional Culture หรือ ECTARC[๑๕] ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันได้แก่

๑. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ
๒. สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง รวมถึงซากผังเมืองในอดีต
๓. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ
๔. ความน่าสนใจทางดนตรี
๕. การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
๖. ภาษาและวรรณกรรม
๗. ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
๘. วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย

จากแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวก็คือ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแสดงความคิดเห็น และแจ้งถึงระดับความต้องการในการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังต้องอาศัยความ

---

[๑๔] วาลิกา แสนคำ, “**การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่**”, การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๕, หน้า ๑๖.

[๑๕] สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา, “**การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง**”, การศึกษาอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, เศรษฐศาสตร์การเมือง), ๒๕๔๘, หน้า ๑๖.

ร่วมมือทั้งจากคนในท้องถิ่น และเอกชน ในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการ เพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป[๑๖]

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจ อาจตอบสนองออกมาในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้การรับรู้อาจจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความรู้และประสบการณ์เดิม เป็นต้น

จึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ผู้มาเยือนต้องการสัมผัสถึงวัฒนธรรมอันแท้จริง ความแตกต่างของวิถีชีวิต วิถีชีวิตที่เรียบง่ายของท้องถิ่นที่ไปเยือน และการได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดซึ่งกันละกัน ระหว่างเจ้าของท้องถิ่นและผู้มาเยือน เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรม หรือเข้าร่วมประเพณี เทศกาล ของท้องถิ่นที่ไปเยือน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา เรื่องราว และงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น โดยเมืองที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้นั้นควรมีองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันได้แก่ พิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง รวมถึงซากผังเมืองในอดีต ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่างๆ ดนตรีพื้นบ้าน การแสดงละคร และมหรสพ ภาษาและวรรณกรรม ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และวัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวว่ามีผลต่อเศรษฐกิจในสังคมของตนเสียก่อน เพราะโดยธรรมชาติมนุษย์ย่อมคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้งเสมอ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จึงสำคัญยิ่ง เงินลงทุน แรงงาน รวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยว ควรสนับสนุนให้คนในชุมชนเจ้าของถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หากสามารถสร้างความเข้าใจแก่คนในชุมชนได้ว่า การท่องเที่ยวและการบริการเป็นส่วนที่ทำให้เกิดรายได้แก่ท้องถิ่นมากที่สุด เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้ทั้งในทางตรงและทางอ้อม การรักษาวัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่นไว้จะเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยว จะทำให้คนในท้องถิ่นมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกัน สิ่งเหล่านี้จะสามารถสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรของแต่ละท้องถิ่นได้

ในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรตระหนักถึงผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นทั้งผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และสังคม ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวังควรมีการกำหนดกฎเกณฑ์แก่ผู้มาเยือนและให้ข้อมูลความเป็นมา ความสำคัญของวัฒนธรรม งานประเพณี และโบราณสถาน แก่ผู้มาเยือนเพื่อให้ผู้มาเยือนได้เห็นความสำคัญของ

---

[๑๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

วัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติของที่ที่ไปเยือน เพื่อที่จะลดผลกระทบจากความแตกต่างของวัฒนธรรม ศาสนา ภาษาสามารถรักษาวัฒนธรรม ค่านิยม และรูปแบบของงานประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่ได้ รวมทั้งควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความสามารถในการรองรับพื้นที่และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากน้อยเพียงใด

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น

๒.๔.๑ ศักยภาพ (potential)

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถที่ยังไม่พัฒนา หรือยังไม่พัฒนาเต็มที่ ศักยภาพเป็นพลังภายใน พลังที่ซ่อนไว้หรือพลังแฝงที่ยังไม่ได้แสดงออกมาให้ปรากฏ หรือออกมาบ้างแต่ยังไม่หมด เช่น เมล็ดมะม่วงมีศักยภาพที่จะโตเป็นต้นมะม่วงถ้า หากได้ดินดี น้ำดี แดดดี ปุ๋ยดี เด็กจำนวนมากที่มีศักยภาพที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเก่งถ้าหากได้รับการเลี้ยงดูที่ดี การศึกษาที่ดีสิ่งแวดล้อมที่ดี

ทางปรัชญาศักยภาพ (potential-potentiality) ตรงกันข้ามกับคำว่า กรรตุภาพ หรือภาวะที่เป็นจริง (actual-actuality) หรือเรียกกันด้วยภาษาง่ายๆ ว่า ภาวะแฝง (potential) กับภาวะจริง (actuality) ศักยภาพ (ภาษาละติน potentia) เป็นภาวะที่เปลี่ยนแปลงได้ เป็นไปได้เกิดขึ้นได้ ตรงข้ามกับภาวะจริง (actus) ซึ่งในปรัชญาตะวันตกตั้งแต่อริสโตเติล พูดถึงความสมบูรณ์ (perfection) ว่าเป็นภาวะความจริงที่บริสุทธิ์ actus purus (pure action) เปลี่ยนแปลงไม่ได้[๑๗]

ดร.เสรี พงศ์พิศ กล่าวไว้ว่า ศักยภาพของชุมชน คือ การที่ชุมชน “คน ความรู้ ทรัพยากร” ไม่ได้ “โง่ จน เจ็บ” แต่ขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ไม่มีความรู้ในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน ชาวบ้านสามารถค้นหาศักยภาพของชุมชนได้จาก คน คือ การค้นพบความรู้ความสามารถของคน ของผู้รู้ คนที่สั่งสมความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน จากการสืบทอดภูมิปัญญาดั่งเดิมในด้านต่างๆ คนที่เป็นครู เป็นแรงงาน ความรู้ คือ องค์ความรู้ และตัวความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในการดำรงชีวิตการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน การแก้ไขปัญหาต่างๆ ทรัพยากรคือ ดิน น้ำ ป่า ไร่นา พืช สัตว์ ผลผลิต เป็นต้น[๑๘]

เศียร เศวต ได้ให้คำนิยามคำว่า “ศักยภาพ” ไว้ว่า “ศักยภาพ หมายถึงการรู้จักตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ และสิ่งที่ทำอยู่นั้นถูกต้องหรือไม่ จงคิดดี ทำอะไรอย่างมีสติ และนำสิ่งที่มีอยู่เหล่านี้มาสร้างด้วยตนเองให้นำไปสู่ความสำเร็จ”[๑๙]

---

[๑๗] ดร.เสรี พงศ์พิศ, **สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร,** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.nice.nu.ac.th [๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

[๑๘] เศียร เศวต, **ศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชีวิต, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗.

[๑๙] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๒๕.

วนิดา ฟ้าอรุณ ได้กล่าวถึงศักยภาพไว้ว่าเป็นพลังความสามารถของบุคคลหรือหน่วยงานที่มีอยู่ในตัว ซึ่งสามารถจะนำออกมาใช้เพื่อดำเนินการหรือประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในขอบเขตได้เป็นผลสำเร็จ จะมีลักษณะที่ไม่ตายตัวอาจจะทำให้มีมากขึ้น หรือแข็งแรงขึ้น จากการพัฒนา เช่นแร่ธาตุที่มีอยู่ใต้ดินอาจจะมีค่า มีประโยชน์มากมาย แต่ถ้าคนที่นำขึ้นมาหรือดึงขึ้นมาใช้ ไม่มีความรู้ ไม่มีความสามารถ ศักยภาพของแร่ธาตุนั้นๆ ก็จะมีมากขึ้น และมีประโยชน์ในการนำมาใช้และสามารถพัฒนาได้มากขึ้น[๒๐]

ศักดิ์ศิริ นันตะสุข และคณะ ได้ให้ความหมายของศักยภาพไว้ว่า ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ เมื่อคนในชุมชนมีศักยภาพ ย่อมสนับสนุนให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิผลบนพื้น ฐานของการช่วยเหลือตนเอง สมรรถภาพหรือศักยภาพของบุคคลควรมีในปัจจุบัน ดังนี้[๒๑]

๑. ศักยภาพด้านมโนทัศน์ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจในหลักวิชาชีพมากขึ้น

๒. ศักยภาพด้านการปฏิบัติงาน

๓. ศักยภาพด้านบริบททั้ง เศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม

๔. ศักยภาพด้านการติดต่อสื่อสาร

๕. ศักยภาพด้านการบูรณาการ

๖. ศักยภาพด้านการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม

สุภาภรณ์ หาญทอง ได้กล่าวถึงศักยภาพไว้ว่า พลังความสามารถของบุคคลหรือหน่วยงานที่มีอยู่ในตัว ซึ่งสามารถจะนำออกมาใช้เพื่อดำเนินการหรือประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งภายในของเขตได้เป็นผลสำเร็จ ซึ่งจะมีลักษณะที่ไม่ตายตัว แต่อาจจะทำให้มีมากขึ้น หรือแข็งแรงขึ้นจากการพัฒนา ฉะนั้น ศักยภาพจึงเป็นพลังที่ไม่ได้เป็นของตายตัว แต่จะขึ้นอยู่กับโอกาสและความสามารถของผู้นำมาใช้และสามารถพัฒนาได้[๒๒]

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่าศักยภาพไว้ว่า “ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้

---

[๒๐] วนิดา ฟ้าอรุณ, **“ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา”**, ภาคนิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๗, หน้า ๑๓

[๒๑] ศักดิ์ศิริ นันตะสุข และคณะ **โครงการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้**, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ๒๕๕๐,จังหวัดชัยภูมิ. สืบค้นเมื่อ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๒ จาก www.ttresearcg.org หน้า ๑๗-๑๘.

[๒๒] สุภาภรณ์ หาญทอง, **ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง**, ภาคนิพนธ์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๔๓. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://tourism.go.th/๒๐๐๙/th/home/ index.php. [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ เช่น เขามีศักยภาพในการทำงานสูง น้ำตกขนาดใหญ่มีศักยภาพในการให้พลังงานได้มาก”[๒๓]

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กล่าวว่า ศักยภาพ หมายถึง ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนผสมผสานกับคุณสมบัติ และคุณลักษณะที่ตกตะกอนติดตัวนอกจากความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งทักษะ และคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัฒน์ ๓ องค์ประกอบหลักรวมกัน ๙ ด้าน[๒๔] ดังนี้

๑. ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต ประกอบด้วย ๓ ด้าน คือ ทักษะการเรียนทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร

๒. ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ประกอบด้วย ๓ ด้าน คือ ทักษะการจัดการ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ความขยัน อดทน ประหยัด และอดออม

๓. ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย ๓ ด้าน คือ การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบ และความมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นและพัฒนา

ศักยภาพ (Potentiality) เป็นพลังที่สร้างสมอยู่ในสมองของมนุษย์ เกิดขึ้นโดยการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม สะสม พัฒนา เชื่อมโยงเส้นใยประสาทเป็นประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ ศักยภาพของมนุษย์จะแสดงออกในลักษณะความสามารถ ซึ่งจะมีมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนการสอน บทบาทของผู้สอนสู่ยุทธศาสตร์การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ การกระตุ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนให้เต็มตามขีดความสามารถอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามขีดความสามารถได้นั้น มีปัจจัยที่เกื้อหนุนหลายด้านและโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมองของมนุษย์ซึ่งเป็นขุมพลังแห่งการเรียนรู้กระบวนการทำงานของสมองซีกซ้ายและซีกขวา (Lateralization หรือ specialization) เป็นการศึกษาพัฒนาการทางพุทธิปัญญาอีกแนวหนึ่ง โดยมีแนวคิดว่าสมองแต่ละด้านจะมีหน้าที่ควบคุมระบบร่างกายด้านตรงกันข้าม

---

[๒๓] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๙๕.

[๒๔] ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ์, **“การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”**, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, หน้า ๒๕.

สรุปได้ว่า ศักยภาพ หมายถึง การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องอย่างมีสติ ก่อให้เกิดความสำเร็จในสิ่งที่สร้างหรือสิ่งที่กระทำ หรือหมายถึงคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ ที่อาจทำให้พัฒนาหรือปรากฏเป็นที่ประจักษ์

๒.๔.๒ การพัฒนาศักยภาพ

นภดล เวชสวัสดิ์ ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาศักยภาพไว้ว่า "การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง แรงจูงใจ การตั้งเป้าหมายที่ทำและพัฒนาตนเองให้ไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมและลงมือปฏิบัติจนบรรลุถึงจุดหมาย เป็นทั้งความพร้อม และความสามารถในการลงมือปฏิบัติจนบรรลุถึงจุดหมาย เป็นการเพิ่มพูนความเชื่อมั่นในตนเอง และปูลาดเส้นทางไปสู่ความสำเร็จในอนาคต"[๒๕]

สมิต อาชวนิจกุล ได้ให้ความหมายของคำว่าการพัฒนาศักยภาพ ไว้ว่า"การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การเข้าใจในตนเอง รู้ตนเอง ว่าตอนนี้เราทำอะไรอยู่ มีอะไรบกพร่องบ้าง สำรวจตัวเองให้ถี่ถ้วน ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมาย"[๒๖]

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง "ความพร้อมความสามารถในการพัฒนาตนเองไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมและลงมือปฏิบัติและบรรลุจุดมุ่งหมาย รวมทั้งได้เข้าใจในตนเอง สำรวจตัวเองเพื่อปรับปรุงแก้ไข พัฒนาตนเองให้ไปสู่จุดมุ่งหมาย"

๒.๔.๓ ศักยภาพชุมชน

ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ์ ได้ให้นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการไว้ว่า"ศักยภาพชุมชนท้องถิ่น หมายถึง ความพร้อมของสมาชิกในชุมชนหรือองค์กรในชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในชุมชน ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์โดยเฉพาะด้านรายได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน"[๒๗] และได้กล่าวถึงศักยภาพชุมชนไว้ว่า "โดยภาพรวมชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพิ่มขึ้น มีขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในชุมชน การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในชุมชน โดยเฉพาะด้านการอำนวยความสะดวก การดูแลความปลอดภัย และการกำหนดระเบียบการท่องเที่ยวในชุมชน"[๒๘]

---

[๒๕] นภดล เวชสวัสดิ์, **บุคลิกภาพสู่ความเป็นผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๓๓), หน้า ๑๒-๑๕.

[๒๖] สมิต อาชวนิจกุล, **พัฒนาแนวทางก้าวหน้าแนวทางปรับปรุงตนเองสู่ความสำเร็จ**, (กรุงเทพมหานคร: นวสารินการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑-๒๕.

[๒๗] อ้างแล้ว, ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ์, **การท่องเที่ยวเชิงพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร**, หน้า ๒๕.

[๒๘] เรื่องเดียวกัน.

สุวิทย์ ธีรศานวัต กล่าวว่าศักยภาพของชุมชน หมายถึง ขีดความสามารถในอันที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการประสานความร่วมมือการดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มาจากภายนอกชุมชนทั้งนี้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความปกติสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน องค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการดำเนินงานใดๆ นั้น ได้แก่ โครงสร้างของประชาชน ระบบเครือญาติ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศวิทยา โครงสร้างและระบบการปกครอง อาชีพ และระบบการผลิต ปัจจัยในการผลิตและระบบความเชื่อ[๒๙]

๒.๔.๔ ศักยภาพการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจายไว้ในทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้าง การประเมินค่าและการใช้ประโยชน์ สรุปได้ดังนี้[๓๐] ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบด้วย ๖ ปัจจัย คือ (๑) ทรัพยากรมนุษย์ (๒) องค์ประกอบทางสังคม (๓) ภาวะผู้นำในชุมชน (๔) การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านด้วยกัน (๕) ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับรัฐ (๖) การฝึกอบรม

คำอธิบายประพจน์ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาที่เป็นความจริงที่เกิดจากการพัฒนาของชุมชนได้กล่าวไว้ ๖ ประการ คือ

๑) การพัฒนาของชุมชนใดขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนนั้น

๒) การพัฒนาของชุมชนใดขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ของชุมชนนั้น

๓) การพัฒนาของชุมชนใดขึ้นอยู่กับผู้นำของชุมชนนั้น

๔) การพัฒนาของชุมชนใดขึ้นอยู่กับองค์การทางสังคมของชุมชนนั้น

๕) การพัฒนาของชุมชนใดขึ้นอยู่กับโลกภายนอกของชุมชนนั้น

๖) การพัฒนาของชุมชนใดขึ้นอยู่กับการศึกษาของชุมชนนั้น

การตั้งสมมุติฐานในการพัฒนาศักยภาพชุมชน จากทฤษฎีศักยภาพการพัฒนา ผู้วิจัยก็สามารถตั้งสมมุติฐาน (hypothesis) เป็นกรอบคิดในการวิจัยได้ดังนี้

๑) ชุมชนใดประชาชนแต่ละคนมีกรรมสิทธิ์ที่ดินยิ่งมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ชุมชนมีการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

๒) ชุมชนใดยิ่งมีอัตราการเพิ่มประชากรในวัยทำงานมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ชุมชนนั้นพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

---

[๒๙] สุวิทย์ ธีรศานวัต อ้างใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๓๐

[๓๐] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒-๓๙.

๓) ชุมชนใดมีจำนวนและประเภทของหัวหน้า (หรือผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ) ยิ่งมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ชุมชนพื้นที่มีการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

๔) ชุมชนใดประชากรมีส่วนร่วมกับองค์กรของหมู่บ้านมากเพียงใด ก็ยิ่งทำให้ชุมชนนั้นมีการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

๕) ชุมชนใดประชากรมีการติดต่อสัมพันธ์กับข้าราชการของรัฐมากเท่าใด ยิ่งทำให้ชุมชนนั้นมีการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

๖) ชุมชนใดประชากรได้รับการฝึกอบรมยิ่งมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ชุมชนมีการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

ในขณะเดียวกัน เอลมัน อาร์. เซอร์วิส (Elman R. Service) อ้างใน สนธยา พลศรี ในทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน ซึ่งสรุปทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของการวิวัฒนาการไว้ในข้อสุดท้ายว่า ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการเชื่อว่า การพัฒนาแต่ละสังคมต้องเจริญก้าวหน้าตลอดไป เมื่อวิวัฒนาการถึงขีดสุดแล้ว จะถึงจุดอิ่มตัวและมีการเสื่อมถอยลงไปสังคมที่ล้าหลังจะเจริญก้าวหน้าขึ้นมาแทนที่เสมอ ในการพัฒนาชุมชนจึงไม่จำเป็นที่จะต้องนำตัวแบบของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาไปใช้ทั้งหมด แต่ควรแสวงหาตัวแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป[๓๑]

๒.๔.๕ บทบาทของหน่วยงาน องค์กรและบุคคลที่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชน

๑) เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (facilitator) คือ การไปสร้างการเรียนรู้ให้ชุมชนมีความรู้ในทุกอย่างที่อยากทำ

๒) เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (catalyst) ทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เรียกว่า “นวัตกรรม” (innovation) ตัวอย่างเช่น การทำไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน

๓) เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (networker) คือ การเชื่อมโยงผู้คนเป็นเครือข่าย ให้ผู้คนสื่อสารสัมพันธ์กัน ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา รวมกันพัฒนาศักยภาพของตนเอง[๓๒]

๒.๔.๖ ศักยภาพการท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาการปรับปรุงหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจ

---

[๓๑] สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๒-๑๖๔.

[๓๒] เสรี พงศ์พิศ, **ฐานคิด : จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: พลังปัญญา, ๒๕๔๘ : หน้า ๒๑-๒๒.

นักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและการกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้[๓๓]

๑) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต

๒) ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว

๓) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย

๔) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

๕) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการสาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

๖) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ จารุจน์ กลิ่นดีปลี ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบ ๔ ด้าน[๓๔] ดังนี้

๑. ด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวในพื้นที่ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

๒. ด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และการจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับ

๓. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

---

[๓๓] บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

[๓๔] จารุจน์ กลิ่นดีปลี อ้างถึงในวิภา ศรีระทุ, **"ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์"**, สารนิพนธ์ วท.ม. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๘.

๔. ด้านการมีส่วนร่วม คือการพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจหรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

ดังนั้นในการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ๘ ด้าน ได้แก่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม ความมีชื่อเสียงกิจกรรมท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพ ศักยภาพชุมชน การพัฒนาศักยภาพ และการพัฒนาศักยภาพชุมชนที่กล่าวมาตั้งแต่ต้น ผู้วิจัยได้นำความรู้เหล่านี้มาประมวลเป็นความรู้ใหม่ทำความเข้าใจกับนิยามและความหมายที่ปรากฏอยู่ในแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดมาเป็นแนวทางในการสร้างคำนิยามในเรื่องที่ผู้วิจัยจะทำการวิจัยและใช้ประกอบคำอธิบายวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้งานวิจัยของผู้วิจัยได้สมบูรณ์ในเรื่องของความหมายและเนื้อหาที่ทำการวิจัยมากยิ่งขึ้น จึงพอสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพของชุมชน คือ การช่วยให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพของตนเอง (community empowerment) โดยการเชื่อมโยงระหว่าง “คน ความรู้ ทรัพยากร” จนเกิดความสัมพันธ์ซึ่งเรียกว่า “กระบวนทัศน์พัฒนาใหม่” ที่ประกอบไปด้วย “การเรียนรู้ การจัดการ และการพัฒนา” ซึ่งก็คือว่าชุมชนมีการจัดการตนเอง มีการจัดองค์กรชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาศักยภาพชุมชนเป็นการเริ่มและเน้นที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ (คนสัมพันธ์กับความรู้) กระบวนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยความรู้ (คนสัมพันธ์กับทรัพยากร) และกระบวนการพัฒนาทุนของชุมชนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

๒.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑) กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ได้กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ ว่า การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ควรมุ่งเน้นพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวโน้มรูปแบบการท่องเที่ยวในอนาคตเพื่อสนับสนุนแนวทางการพัฒนาดังกล่าว ประเทศไทยต้องมีการพัฒนาฟื้นฟูและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเสื่อมโทรมรวมถึงพัฒนาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพัฒนามาตรฐานสินค้าและการให้บริการให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับวิกฤตความเสี่ยงและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวการพัฒนาบุคลากรและเทคโนโลยีด้านการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของไทยจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีแนว

ทางการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อประชาสัมพันธ์ประเทศไทยสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวพัฒนาการตลาดสมัยใหม่ (Modern Marketing) ส่งเสริมการขายในกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศให้กระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรองมากขึ้น และภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญต่อการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านโดยการทำการตลาดร่วมกันเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาค[๓๕]

๒) สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้กล่าวไว้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดจังหวัดหนองคาย[๓๖] ว่าชุมชนต้องเป็นผู้จัดการการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอหรือจังหวัดของตนเอง ชุมชนควรร่วมมือกันจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง ควรเป็นการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชน การจัดการแบบชุมชนมีส่วนร่วม จะมีลักษณะ ๔ ประการ คือ ๑) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการจะให้มีหรือไม่ให้มีการท่องเที่ยวในหมู่บ้านของตน ๒) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวในหมู่บ้านของตน เมื่อชุมชนตัดสินใจจะพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้านของตนแล้วงานพัฒนาการท่องเที่ยวนี้จะเป็นงานของส่วนรวม ทุกคนต้องมาร่วมกันวางแผนงานพัฒนา ๓) ชุมชนมี่ส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติงาน ผู้ได้รับมอบหมายหน้าที่ต่างๆ ลงมือปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ โดยให้เสร็จตามกำหนดที่วางไว้ ๔) ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

๓) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวไว้ใน เที่ยวหัวใจใหม่เมืองไทยยั่งยืน หนองคาย[๓๗] ว่า ประวัติศาสตร์ของหนองคาย เริ่มต้นเมื่อกว่า ๒๐๐ ปีมาแล้ว พื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของเมืองเล็กๆ ๔ เมือง คือ เมืองพานพร้าว เมืองเวียงคุก เมืองปะโค และเมืองไผ่ (บ้านบึงค่าย) ซึ่งปัจจุบันยังพบซากโบราณสถานอยู่ตามวัดต่างๆ ริมแม่น้ำโขงบนเส้นทางสายท่าบ่อ-ศรีเชียงใหม่ ส่วนชื่อ “หนองคาย” เป็นชื่อของหนองน้ำใหญ่ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองไผ่ หนองคาย มีพื้นที่รวม ๗,๓๓๒ ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีขอบเขตติดต่อแม่น้ำโขงยาวที่สุดถึง ๓๒๐กิโลเมตร จึง

---

[๓๕] กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙**, (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๖๗ ง, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔.

[๓๖] สำนักพัฒนาการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดจังหวัดหนองคาย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๗, หน้า ๒.

[๓๗] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, **เที่ยวหัวใจใหม่เมืองไทยยั่งยืน หนองคาย**, (กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

ค่อนข้าอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมและประมงน้ำจืด ทั้งยังเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญเป็นประตูสู่เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาวเชื่อมระหว่างสองประเทศ

๔) พงศาวดารเมืองหนองคายและประวัติศาสตร์พื้นฐานเมืองหนองคาย[๓๘] กล่าวไว้ว่า เวียงคำเวียงคุก เมืองคู่แฝดเวียงจันทน์ ตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำโขงถัดจากเวียงจันทน์ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเมืองเวียงคุกฝั่งไทยปัจจุบันและเมืองซายฟอง (เวียงคำ) ฝั่งลาวปัจจุบัน เวียงคำเวียงคุกนับเป็นพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของคนหนองคายโบราณในพุทธศตวรรษที่ ๑๔–๒๐ ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ พบหลักฐานเกี่ยวกับอำนาจการปกครองเหนือดินแดนนี้ของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ พบหลักฐานโบราณสถานและโบราณวัตถุ เสมาหินทราวดีลพบุรี และยังพบเทวรูปหินสมัยก่อนพระนคร (นครวัดนครทม) ที่วัดยอดแก้ว

๕) สิทธิพร ณ นครพนม กล่าวไว้ในหนังสือหนองคาย วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง[๓๙] ว่าหนองคายถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์พิเศษ เพราะลักษณะพื้นที่ของจังหวัดที่ทอดขนานยาวไปตามลำน้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำนานาชาติที่ได้รับการยกย่องให้เป็นสายน้ำแห่งอารยธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นแม่น้ำที่ถือว่าเป็นสุดยอดของแม่น้ำของภูมิภาคอีสาน ที่ก่อให้เกิดหาดทราย โขดหิน และเกาะแก่งที่สวยงามสำหรับให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมภูมิทัศน์ตามลำน้ำโขง และได้ดื่มด่ำกับความงดงามตามธรรมชาติ มีทั้งภูผา ผืนป่า ธารน้ำตก ทั้งแหล่งเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร แหล่งผลิตสินค้าส่งออก และผู้คนที่หลากหลายวัฒนธรรมได้เข้ามาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้คนส่วนใหญ่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจะแวะมาเยี่ยมเยือนหนองคายในฐานะที่เป็น Gateway หรือประตูสู่อินโดจีน ผ่านจุดผ่านแดนสากลที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว สะพานนานาชาติแห่งแรกที่ข้ามแม่น้ำสายนี้ โดยใช้เส้นทางรถยนต์มุ่งสู่นครหลวงเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีระยะห่างประมาณ ๒๔ กิโลเมตรเท่านั้น ทั้งสามารถเชื่อมต่อไปจนถึงกัมพูชาและเวียดนาม และเนื่องจากตำแหน่งของเมืองหนองคายตั้งขนานอยู่สองฝั่งแม่น้ำกับนครหลวงเวียงจันทน์ ทั้งวัฒนธรรมที่ผสมผสานมีความคล้ายคลึงทำให้หนองคาย ได้รับการขนานนามว่า เป็นเมืองคู่แฝดของนครหลวงเวียงจันทน์ด้วยเอกลักษณ์ดังกล่าว หนองคายจึงเป็นจังหวัดที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่เป็น Long Stay สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งยัง

---

[๓๘] กรมศิลปากร, **พงศาวดารเมืองหนองคายและประวัติศาสตร์พื้นฐานเมืองหนองคาย**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.nongkhaitrip.com. [๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

[๓๙] หนองคาย, **วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑), หน้า ๒ - ๓.

มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อให้เป็น The Land of Your Home : แหล่งพำนักแห่งที่สองของนักลงทุนและนักท่องเที่ยวในอนาคต

๖) ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม กล่าวไว้ในหนังสือค้นหาอดีตของเมืองโบราณ แหล่งโบราณคดีที่ถูกลืมในหนองคายและอุดร[๔๐] ว่า โบราณสถานที่คุณค่าทางโบราณคดีที่เวียงคุก ก็คือ บรรดาวัดต่างๆ ที่ยังคงเหลืออยู่หลายวัด บางวัดเป็นวัดร้างเหลือเพียงฐานโบสถ์ พระประธาน และเจดีย์ที่หักพัง บางวัดก็ยังมีพระอยู่ มีการซ่อมแซมรักษาสถาปัตยกรรมที่เป็นของเก่าไว้ วัดที่หักพังตามแม่น้ำโขงก็มีจำนวนหลายวัด ลักษณะศิลปกรรมและอายุของวัดโบราณเหล่านี้ ส่วนมากเป็นของในสมัยล้านช้างราวหลังรัชกาลของสมเด็จพระไชยเชษฐาลงมาทั้งสิ้น

๗) หนังสือวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดหนองคาย[๔๑] กล่าวไว้ว่า เวียงเกิดขึ้นทุกปากน้ำ ที่เป็นทางออกสู่แม่น้ำโขง ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของบุ่งทามแห่งนี้ และมีแหล่งแร่และความเชี่ยวชาญในการหลอมถลุงแร่ จนเป็นที่มาของคำว่า สุวรรณภูมิ ซึ่งหมายถึงดินแดนที่มีการพัฒนาในด้านต่างๆ มากกว่าแอ่งสกลนคร เกิดเวียง (นครเวียงใหม่) หลายเวียง คือ เวียงจันทน์ เวียงคำ (เวียงคุก) เวียงงัว เวียงนกยูง ยังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีค่อนข้างสมบูรณ์ หากมีการสำรวจขุดค้นกันอย่างจริงจัง อาจจะได้เห็นถึงรากฐานของการตั้งถิ่นฐานของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ย้อนไปได้ถึงยุคหินใหม่ อายุกว่าหมื่นปีจนถึงยุคประวัติศาสตร์ก็ได้

๘) ดวงไซ หลวงพะสี กล่าวไว้ในคู่มือพงสาวะดานคนลาวแผ่นดินของลาว[๔๒] อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ในรัชสมัยพระเจ้าไชองค์เว้ (พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ ๒) ขึ้นครองเมืองเวียงจันทน์ในปี ค.ศ. 1707 เจ้าเมืองนครพนมแข็งข้อไม่ยอมอ่อนน้อมขึ้นกับเวียงจันทน์ ได้ยกทัพขึ้นมาตีเขตแดนเวียงจันทน์ถึงเขตเวียงคุกเมืองหนองคาย ถึงเมืองนาซายฟอง ถูกทัพพระเจ้าไชองค์เว้ตีแตกไป

๙) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙[๔๓] เกี่ยวกับกระแสการท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม

---

[๔๐] ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, **ค้นหาอดีตของเมืองโบราณ**, (กรุงเทพมหานคร: ต้นสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๐๗.

[๔๑] กรมศิลปากร, **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดหนองคาย**, (กรุงเทพมหานคร: ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

[๔๒] ดวงไซ หลวงพะสี, **คู่มือพงสาวะดานคนลาวแผ่นดินของลาว**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (เวียงจันทน์, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: โรงพิมพ์ดวงนา, ๒๐๐๖), หน้า ๕๓.

[๔๓] กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙**, (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๖๗ ง, ๒๕๕๔), หน้า ๕-๙.

กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวและมีแนวโน้มมากขึ้นแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมอย่างเป็นลำดับและกำลังปรับเปลี่ยนสภาพไปสู่การจัดการที่คำนึงถึงขีดความสามารถการรองรับของธรรมชาติชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญดังนั้นจึงเป็นโอกาสในการสร้างเอกลักษณ์และตราสัญลักษณ์สินค้าทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับสากล

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) พวงเพชร ธนสิน ได้ศึกษาเรื่อง “ศักยภาพ ข้อจำกัด และโอกาสของการพัฒนาเวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยว”[๔๔] พบว่า ศักยภาพและโอกาสของการพัฒนาเวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยปัจจัย ๒ ประการ คือปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สำหรับปัจจัยภายในนั้น ประกอบไปด้วยปัจจัย ๓ ประการ คือ ๑) บริบทของชุมชน ๒) ศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาขึ้นมาเอง และ ๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ส่วนปัจจัยภายนอกนั้นประกอบไปด้วยหน่วยงาน-องค์กร และมาตรการของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

๒) พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกฺโก (ช้างเมือง) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”[๔๕] พบว่า ๑.ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ๒. ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ๓. ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัดและ ๔. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดและเจ้าหน้าที่ประจำในจุดต่างๆ ให้มากขึ้นและแต่งกายให้เรียบร้อยในเรื่องการพัฒนาศาสนสถานหากมีการสร้างใหม่ควรมีการคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักมีการวางผังใหม่ให้ดีมีการปลูกต้นไม้ให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดความร่มรื่นและเป็นการทำให้ภูมิทัศน์ของวัดสวยงามน่ารื่นรมย์การจัดกิจกรรมต่างๆ ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงและมีการบริหารจัดการในด้านต่างๆของวัดให้สมบูรณ์เพราะหากวัดมีความพร้อมในการรองรับประชาชนที่มาวัดแล้วย่อมทำให้ประชาชนมาวัดแล้วเกิดศรัทธาเกิดความยินดีเกิดความสุขใจมาทำบุญทำกุศลต่างๆ พร้อมทั้งการมาพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธได้

---

[๔๔] พวงเพชร ธนสิน, **ศักยภาพ ข้อจำกัด และโอกาสของการพัฒนาเวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยว**, (เชียงใหม่ : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗, หน้า ข.

[๔๕] พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกฺโก (ช้างเมือง), **“การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”**, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, บทคัดย่อ.

๓) พระมหาสุทิตย์ อาภากโร ได้ศึกษาเรื่อง "รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย"[๔๖] พบว่า ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของวัดและผลการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจในการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเจริญจิตภาวนาและการเจริญปัญญากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าทางวัดได้จัดให้มีข้อมูลข่าวสารสถานที่และการแนะนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม มีรูปแบบการฝึกอบรมด้านจิตใจที่ดีซึ่งสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการปฏิบัติคือการเห็นคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์การเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจและปัญญาการเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัยการเห็นคุณค่าของการรักษาศีลการเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธและสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ผลศึกษากระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยว พบว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีกระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยวตามหลักการทางพระพุทธศาสนาโดยมีการสื่อสารและการพัฒนาจิตใจที่อาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การให้ไหว้พระสวดมนต์การฝึกสมาธิการเจริญปัญญาและการจัดกิจกรรมเชิงประเพณีเป็นต้นโดยใช้สื่อที่สำคัญ ๔ ประเภท คือ ๑) สื่อบุคคล ๒) สื่อธรรมชาติ ๓) สื่อประเพณีและกิจกรรม และ ๔) สื่อมวลชน

---

[๔๖] พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น), **"รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร"**, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

บทที่ ๓
ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว และ ๓) เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว การวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน ดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว ดังนี้

(๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

(๒) ทำการศึกษาวิเคราะห์ สภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

(๓) ศึกษาวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

(๔) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว

๒) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(๑) ทำการศึกษาและคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและลาว จำนวนประเทศละ ๔ แห่ง และวัฒนธรรมประเพณี ๒ เรื่อง โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง ได้แก่

๑) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของประเทศไทย ได้แก่ พระธาตุบังพวน, พระธาตุหล้าหนอง, วัดโพธิ์ชัย, วัดศรีชมพูองค์ตื้อ

๒) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของประเทศลาว ได้แก่ พระธาตุหลวง, พระธาตุแม่สี, วัดศรีสะเกด, วัดองค์ตื้อ

๓) วัฒนธรรมประเพณีของประเทศไทยและลาว ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์, ประเพณีการแข่งขันเรือยาว

(๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว กลุ่มละ ๓-๖ ราย

๓) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

๔) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการท่องเที่ยว สภาพปัญหาศักยภาพชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว ในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้รัฐบาล คณะสงฆ์ ผู้บริหาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

๕) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ การสังเกต และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว จำนวน ๕๐ รูป/คน ดังนี้

๑) เจ้าอาวาสและผู้บริหารวัดของประเทศไทย จำนวน ๔ แห่งๆ ละ ๔ รูป/คน รวม ๑๖ รูป/คน

๒) เจ้าอาวาสและผู้บริหารวัดของประเทศลาว จำนวน ๔ แห่งๆ ละ ๔ รูป/คน รวม ๑๖ รูป/คน

๓) เจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ของประเทศไทย ๔ คน

๔) เจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ของประเทศลาว ๔ คน

๕) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดหนองคาย จำนวน ๕ คน

๖) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวนครหลวงเวียงจันทน์ จำนวน ๕ คน

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ การสังเกต และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ประเทศไทย จำนวน ๔ แห่งๆละ ๔ ราย นักท่องเที่ยว ๕ ราย เป็น ๒๕ ราย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ๔ แห่งๆละ ๔ ราย นักท่องเที่ยว ๕ ราย เป็น ๒๕ ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน ๕๐ รูป/คน ดังนี้

๑. พระธรรมมงคลรังษี เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๘

๒. พระราชรัตนาลงกรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

๓. พระศรีญาณวงศ์ เจ้าอาวาสวัดศรีชมพูองค์ตื้อ รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

๔. พระครูภาวนาธรรมโฆสิต,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย

๕. พระครูอนุกูลศิลาเขต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย

๖. พระครูศรีชยโพธิ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย

๗. พระครูปริยัติสีลสังวร เจ้าอาวาสวัดสิริมหากัจจายน์

๘. พระครูภัทรสิริวุฒิ เจ้าอาวาสวัดนาฬิกวนาวาส

๙. พระครูภัทรสีลวัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีชมพูองค์ตื้อ

๑๐. พระครูภาวนาเจติยาภิบาล เจ้าอาวาสวัดพระธาตุบังพวน เจ้าคณะตำบลพระธาตุบังพวน

๑๑. พระครูโพธิสารกิจ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรี เจ้าคณะตำบลในเมือง เขต ๓

๑๒. พระมหาประสพชัย มหาปรกฺโก เลขานุการวัดพระธาตุบังพวน

๑๓. นายกำภล เมืองโคตร นายกเทศมนตรีเมืองหนองคาย

๑๔. นายประภาส นครภักดี นายกเทศมนตรีเมืองท่าบ่อ

๑๕. นายสุขสันต์ ชัยทองคำ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน

๑๖. นายโอฬิต หนั่นคำ กำนันตำบลน้ำโมง

๑๗. นางสมพร ทองชมภู	กำนันตำบลพระธาตุบังพวน
๑๘. นายนิพนธ์ พลวิเศษ	ประธานชุมชนโพธิ์ชัยศรีบุญเรือง
๑๙. นายมนตรี พุทธาศรี	ประธานชุมชนวัดธาตุ
๒๐. นายขัน วิยะนัด	ประธานชุมชนป่าพร้าว
๒๑. พ.ต.ท.มนตรี พุทธาศรี	ประธานชุมชนวัดธาตุ
๒๒. นายมนูญ อิสิ	สมาชิกสภาเทศบาลเมืองท่อบ่อ
๒๓. นายไพรัช ภาสอน	ไวยาวัจกรวัดโพธิ์ชัย
๒๔. นายอรุณ อุปโคตร	ไวยาวัจกรวัดพระธาตุบังพวน
๒๕. นายวิชัย ขมิ้นเขียว	ไวยาวัจกรวัดพระธาตุบังพวน
๒๖. นายนครธน แก่นพิมพ์	ไวยาวัจกรวัดพระธาตุบังพวน
๒๗. นายพัฒนา อินเสมียน	ไวยาวัจกรวัดศรีชมพูองค์ตื้อ
๒๘. นางคำ สีหไตร	ผู้ดูแลพระธาตุหล้าหนอง
๒๙. นายทศพล วงศ์โสภา	ผู้ประกอบการข้างพระธาตุหล้าหนอง
๓๐. นายวีระพงษ์ ผาแก้ว	ผู้จัดการบริษัทนิวเวฟทราเวล จำกัด
๓๑. นางสาวกัญณิภา ศรีหาธาตุ	ผู้จัดการบริษัทกัญณิภาทัวร์ จำกัด

๓๒ นายใบโพ คำมงคล ผู้จัดการบริษัท อินโดจีน เกทเวย์ทราเวลแอนด์เซอร์วิส จำกัด

๓๓. พระมหาเหวด มะเสใน	เจ้าอาวาสวัดสีสะเกด
๓๔. พระมหาพวงประเสริฐ พูมมะวงศ์	เจ้าอาวาสวัดองค์ตื้อ
๓๕. พระถาวร ตาพอนปะเสิด	วัดธาตุหลวงเหนือ นครหลวงเวียงจันทน์
๓๖. พระพง มดมะนีวง	วัดสีเมือง นครหลวงเวียงจันทน์
๓๗. พระทองล่อน สุวรรณสาร	วัดองค์ตื้อนครหลวงเวียงจันทน์
๓๘. พระกันยะสอน สีหตรัย	วัดสีสะเกด นครหลวงเวียงจันทน์
๓๙. พระคำหุ่ง ตุลาวัน	วัดโพธิ์ชัย นครหลวงเวียงจันทน์
๔๐. พระเอกราด จันทะสอน	วัดโพธิ์ชัย นครหลวงเวียงจันทน์
๔๑. ท้าววิไล ไพพักดี	อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ
๔๒. ท้าวสีนวน นามกันยา	อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ
๔๓. ท้าวสีวิไลท เทบอักสอน	อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ
๔๔. ท้าวคำดี ไชยราช	
๔๕. ท้าวนะรงเดด ดวงมาลา	
๔๖. ท้าวคำสี มะนีโคด	

๔๗. นางทองมา จันทะวง

๔๘. ตู้จารย์เชื่อม เสมียนสิงห์

๔๙. แม่บัวไข พลเมือง

๕๐. นางมุทิตา ทุมมาตร นักท่องเที่ยว

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

๑) แบบสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) สำหรับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว

๒) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว เพื่อทราบถึงทิศทางและแนวโน้ม การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๓) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๔) การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและแสดงออกของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว

ดังนั้น จึงมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

๑) แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์หรือแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) สำหรับพระสังฆาธิการ ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง

๒) แบบสังเกต เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทยและลาวด้วยตนเอง

๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อเห็นแนวทางการการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว

๓) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) สำหรับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการนักท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๔) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๕) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๑) วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒) ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๓) การวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

๔) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๓.๖ การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย – ลาว

ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต
มจร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ ๔
ผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่สำรวจ สังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยลาว โดยจำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย คือพระธาตุบังพวน พระธาตุหล้าหนอง วัดโพธิ์ชัย และวัดศรีชมภูองค์ตื้อ แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ พระธาตุหลวง พระธาตุสีเมือง วัดองค์ตื้อ และวัดสีสะเกด และวัฒนธรรมประเพณี คือ ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีการแข่งขันเรือยาว โดยแต่ละแหล่งท่องเที่ยวได้ทำการศึกษา ๕ ด้าน คือ

๑. ด้านข้อมูลทั่วไป
๒. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว
๓. ด้านการบริหารจัดการ
๔. ด้านการจัดกิจกรรม
๕. ด้านการมีส่วนร่วม

๔.๑ สภาพปัญหาของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

๔.๑.๑ วัดพระธาตุบังพวน

จากการศึกษาสภาพและปัญหาของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุบังพวน พบผลการวิจัยดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไป

วัดพระธาตุบังพวนตั้งอยู่เลขที่ ๑๗๒ บ้านพระธาตุบังพวน หมู่ที่ ๓ ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ ๑๐๒ ไร่ โฉนดเลขที่ ๑๑๕๒๙, ๑๑๖๐๖ และ ๑๔๔๒๕

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับทุ่งนา
ทิศใต้	ติดกับถนนสาธารณะสายหนองคาย – อำเภอท่าบ่อ
ทิศตะวันออก	ติดกับห้วยบังพวน

ทิศตะวันตก ติดกับหมู่บ้านพระธาตุบังพวน[๑]

แผนที่ระวาง ๕๕๔๔ III มาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐ พิมพ์ครั้งที่ ๑-RTSD ลำดับชุด L ๗๐๑๗ พิกัดกริด ๔๘ QTE ๖๓๐๕๔๖ เส้นรุ้ง ๑๗ องศา ๔๔ ลิปดา ๓๐ พิลิปดาเหนือ เส้นแวง ๑๐๒ องศา ๔๑ ลิปดา ๑๐ พิลิปดาตะวันออก[๒]

มีอดีตเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ ๑ หลวงพ่อขุนระหันต์ พ.ศ. ๒๔๙๕-๒๔๙๗

รูปที่ ๒ พระครูเจติยานุรักษ์ (บุญมา ยโสธโร) พ.ศ. ๒๔๙๘-๒๕๔๔

ปัจจุบันเจ้าอาวาสวัดนามว่า พระครูภาวนาเจติยาภิบาล (ทวี มหาวีโร)

มีพระภิกษุ ๗ รูป สามเณร จำนวน ๔๒ รูป

มีอาคารเสนาสนะ คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนสามัญศึกษา ๒ หลัง หอพระไตรปิฎก “บุญยะจินดา” ๑ หลัง ศาลาอเนกประสงค์ ๑ หลัง อาคารพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุบังพวน ๑ หลัง เมรุ ๒ หลัง กุฏิ ๒๑ หลัง และกำลังสร้างอุโบสถ แบบจัตุรมุข ขนาดกว้าง ๘.๑๕ เมตร ยาว ๒๔ เมตร[๓]

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑) ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า วัดพระธาตุบังพวนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่

๒.๑.๑) พระธาตุบังพวน ซึ่งตามตำนานอุรังคธาตุ กล่าวว่า ในสมัยพระเจ้าจันทบุรีครองนครเวียงจันทน์ ได้ตรัสสั่งให้หมื่นกางโฮงมาเป็นเจ้าเมืองเวียงคุก ในครั้งนั้นมีพระอรหันต์ ๓ องค์ นามว่าพระพุทธรักขิต พระธรรมรักขิต และพระสงฆ์รักขิต ได้ชักชวนกุมารเมืองต่างๆ ออกผนวชจนบรรลุพระอรหันต์ทุกองค์ ต่อมาได้นำพระบรมธาตุหัวหน่าวไปประดิษฐานที่ภูเขาลวง คือพระธาตุบังพวน เมื่อพระเจ้ากรุงเวียงจันทน์และหมื่นกางโฮงทราบเรื่อง จึงพร้อมกันสร้างพระเจดีย์ธาตุบังพวน คำว่า “บังพวน” แผลงมาจากคำว่า “บังคน” (หรือชาวบ้านเรียกกันว่า “ขี้โผ่น” ซึ่งแปลว่ากระเพาะอาหาร ตามความเชื่อที่ว่าพระธาตุองค์นี้บรรจุพระบังคนหนักของพระพุทธองค์) ต่อมาใน

---

[๑] วัดพระธาตุบังพวน, **ประวัติพระธาตุบังพวน**, (อุดรธานี: บริษัทภาคอีสานการพิมพ์ (๙๙๙), ๒๕๕๐), หน้า ๑๑.

[๒] กรมศิลปากร, **วัดพระธาตุบังพวน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.finearts.go.th/olddata/files/ Wat_Phra_That_Bang_Phuan.pdf, [๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑].

[๓] อ้างแล้ว, วัดพระธาตุบังพวน, **ประวัติพระธาตุบังพวน**, หน้า ๖-๗.

สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ย้ายราชธานีจากหลวงพระบางมายังนครเวียงจันทน์ ในราว พ.ศ. ๒๑๐๓ ทรงเกิดพระราชศรัทธา โปรดฯ ให้ก่อพระเจดีย์ใหญ่ครอบพระธาตุ เสริมทับด้วยอิฐเผา ภายหลังวัดพระธาตุบังพวนได้ถูกทิ้งร้างไปจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๙๒ พระครูเจติยานุรักษ์ได้บูรณะวัดขึ้นใหม่เป็นที่เคารพศรัทธาแก่คนทั่วไป ครั้นเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๓ องค์พระธาตุได้หักพังลงมาตั้งแต่ส่วนยอดถึงองค์ระฆังในปี พ.ศ.๒๕๒๑ กรมศิลปากรจึงได้ดำเนินการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ตามรูปแบบเดิม

ภาพที่ ๔.๑ พระธาตุบังพวน

๒.๑.๒) สัตตมหาสถาน ภายในวัดมีกลุ่มโบราณสถานแบ่งออกเป็นธาตุเจดีย์ขนาดต่างๆ ๑๕ องค์ วิหาร ๓ หลัง อุโบสถ ๑ หลัง สระน้ำ บ่อน้ำโบราณ และเป็นทางเดินดินโบราณสถานที่ยังไม่ได้ขุดแต่งอีกหลายแห่ง โดยเจดีย์ประธานก็คือ พระธาตุบังพวน

โบราณสถานที่น่าสนใจอีกกลุ่มหนึ่งเรียกกันว่า “สัตตมหาสถาน” ตั้งอยู่ภายในอาณาบริเวณวัดอันมีคติการสร้างเพื่อหมายถึง การจำลองสถานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ ๗ แห่ง

แผนผังของสัตตมหาสถาน (แต่ในศิลาจารึกเรียกว่า“ศรีสัตตมหาทาน”) ที่วัดธาตุบังพวน แม้ว่ามีการจำลองแบบสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่พุทธคยาลงมา ที่วัดพระธาตุบังพวน จะมีความแตกต่างกันที่โพธิบัลลังก์ เนื่องจากไม่ได้จำลองมหาวิหารโพธิอย่างที่พุทธคยา ที่เมืองพุกาม (หงสาวดี) หรือที่วัดเจ็ดยอด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีวิหารภายในเรือนธาตุ เหนือเรือนธาตุมียอด ๕ ยอด ใกล้เคียงกัน ทั้ง ๓ แห่ง แต่มหาวิหารโพธิ์ที่วัดพระธาตุบังพวนนี้ ได้สร้างวิหาร ด้านหน้าพระศรีมหาโพธิ์ขึ้นตามแบบอย่างวิหารแบบล้านนาโดยทั่วไป ทั้งนี้คงเนื่องมาจากรับคติตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ระบุตำแหน่งต่างๆ ของสัตตมหาสถานไว้มากกว่าที่จะมีช่างไปดูและจำลองแบบมาจากพุทธคยาอย่างเช่นพุกามหรือเชียงใหม่ อย่างไรก็ดีสัตตมหาสถานที่วัดพระธาตุบังพวนนับได้ว่าสมบูรณ์ที่สุด เนื่องจากยังอยู่ครบทุกหลังและคงมีแผนผังเหมือนกับพุทธคยา คือ

๑) โพธิบัลลังก์แสดงถึงการประทับนั่งทำสมาธิต่อเนื่องใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้อนุตตรสัมโพธิญาณแล้ว ที่วัดพระธาตุบังพวน สร้างเป็นอาคารวิหารและกระถางต้นพระศรีมหาโพธิ์ อยู่ตรงกลางหมู่เจดีย์สัตตมหาสถาน

ภาพที่ ๔.๒ โพธิบัลลังก์ (โบราณสถานหมายเลข ๑)

๒ อนิมิสเจดีย์ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทำสมาธิเพ่งพระเนตรต้นพระศรีมหาโพธิ์อย่างไม่กระพริบพระเนตร สร้างเป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของโพธิบัลลังก์ที่เชียงใหม่ พุกาม พุทธคยาก็เช่นกัน

ภาพที่ ๔.๓ อนิมิสเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๒)

๓) รัตนจงกรมเจดีย์ ตามความเชื่อว่าในสัปดาห์ที่ ๓ พระพุทธเจ้าทรงเดินจงกรมพิจารณาหมู่สัตว์โลกที่จะโปรด สร้างเป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมก่ออิฐสอปูน ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโพธิบัลลังก์ ที่เชียงใหม่หายไปแล้ว

ภาพที่ ๔.๔ รัตนจงกรมเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๓)

๔) รัตนฆรเจดีย์ตามคติว่าในสัปดาห์ที่ ๔ พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาธรรม บังเกิดฉัพพรรณรังสีรอบพระวรกาย เทวดาเนรมิตเรือนแก้วถวายพระพุทธองค์ สร้างเป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมย่อ

มุม มีซุ้มภายในประดิษฐานพระพุทธรูปรูปปางสมาธิราบ ทางทิศตะวันตก ของโพธิบัลลังก์ที่พุทธคยาและพุกาม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ที่เชียงใหม่หายไปแล้ว

ภาพที่ ๔.๕ รัตนฆรเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๔)

๕) อชปาลนิโครธเจดีย์สถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทับเสวยวิมุตติสุขใต้ต้นไทร มีธิดาพญามารมาผจญ ส่วนยอดเจดีย์พังทลาย ที่เรือนธาตุสร้างซุ้มโค้งแหลมประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิราบ ผินพระพักตร์เข้าหาโพธิบัลลังก์ สร้างเป็นเจดีย์รูปสี่เหลี่ยมทางทิศตะวันออก ของโพธิบัลลังก์ที่พุทธคยาและพุกามอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนที่เชียงใหม่อยู่ทางทิศตะวันออก

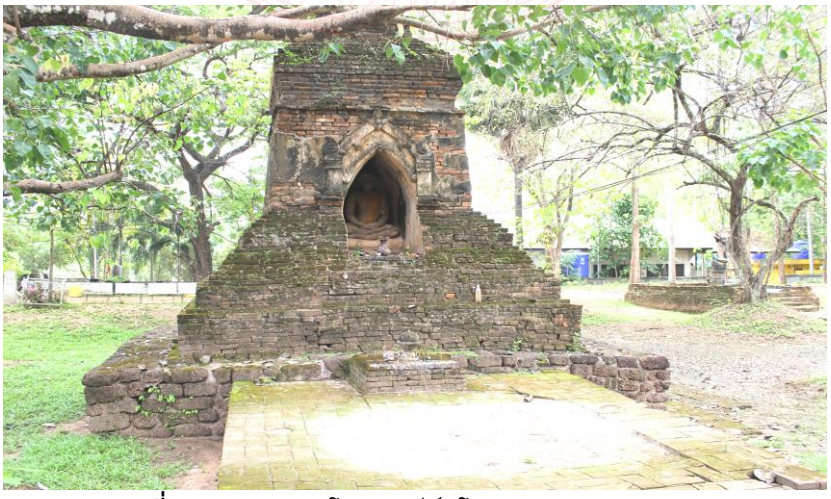

ภาพที่ ๔.๖ อชปาลนิโครธเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๕)

๖) มุจลินทเจดีย์ สัปดาห์ที่ ๖ พระพุทธองค์ประทับนั่งทำสมาธิใต้ต้นมุจลินท์ (ต้นจิก) เกิดฝนตก มีพระยานาคมุจลินท์ได้ขดล้อมแผ่พังพานป้องกันฝนให้ สร้างเป็นวิหารรูปทรงสี่เหลี่ยม ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของโพธิบัลลังก์เช่นเดียวกันทุกที่ ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ มีนาค ๗ เศียรแผ่พังพานอยู่เบื้องบน และบริเวณด้านข้างทางทิศตะวันออกของวิหารมีสระน้ำสี่เหลี่ยม ภายในสระปั้นเศียรพญานาค

ภาพที่ ๔.๗ มุจลินทเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๖) สระมุจลินท์

๗) ราชายตนะเจดีย์สัปดาห์สุดท้ายหลังตรัสรู้ พระพุทธองค์ประทับทำสมาธิภายใต้ต้นราชายตนะ (ต้นเกด) ตลอด ๗ วัน จากนั้นเกิดเหตุการณ์จำนวนมาก อาทิ พระอินทร์ถวายผลสมอ พ่อค้าอุปติสสะและภัลลิกะถวายข้าวสตูก้อนสตูผง พระพุทธองค์แสดงธรรมจักรกัปวัตนสูตร ฯลฯ สร้างเป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของโพธิบัลลังก์ ที่เรือนธาตุด้านทิศเหนือมีซุ้ม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิราบ

ภาพที่ ๔.๘ ราชายตนะเจดีย์ (โบราณสถานหมายเลข ๗)

จะเห็นได้ว่า ที่ตั้งของสัตตมหาสถานของวัดพระธาตุบังพวนได้ถูกสร้างขึ้นตามคัมภีร์หรือตำนานทางพระพุทธศาสนาในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ อันเป็นช่วงที่พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นทางล้านนาหรือกรุงศรีอยุธยา ตลอดจนทางล้านช้างที่มีความสัมพันธ์กับทั้งสองอาณาจักร แต่ดูเหมือนว่าอิทธิพลทางศาสนาของล้านนาจะมีบทบาทมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นการส่งคณะทูตไปพุทธคยาเพื่อจำลองแบบมหาโพธิ์โดยตรงก็ดี หรือเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนามายังล้านช้างก็ดี จะพบว่าพระมหากษัตริย์ของล้านช้าง มีการติดต่อกับทางล้านนาเสมอ อาจกล่าวได้ว่าสัตตมหาสถานที่วัดพระธาตุบังพวนนั้นมีแผนผังใกล้เคียงกับที่วัดเจ็ดยอด ที่เชียงใหม่ และคงได้รับคติจากคัมภีร์ทางศาสนาทางล้านนามากกว่าการได้พบเห็นมหาโพธิ์ ที่พุทธคยาโดยตรง โดยเฉพาะความสัมพันธ์กันทางรูปแบบสถาปัตยกรรมทรงปราสาทดังกล่าวมาแล้วว่า มีความนิยมในเจดีย์ทรงปราสาทของล้านนาด้วยเช่นกัน จะแตกต่างออกไปก็เพียงแต่การปรับแบบเจดีย์ตามสมัยนิยม และการเพิ่มเติมสิ่งก่อสร้างตามจินตนาการนอกเหนือจากคัมภีร์ทางศาสนา เช่น การสร้างวิหารพระพุทธรูปนาคปรก เพิ่มจากสระมุจลินท์ เพื่ออธิบายพุทธประวัติให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ในขณะที่พระยามุจลินท์ขึ้นมากำบังแดดกำบังฝนให้พระพุทธองค์จนถึงการกลับลงไปยังสระมุจลินท์[๔]

๒.๑.๓) วิหารน้อย เป็นวิหารเล็กก่ออิฐถือปูน มีทางลาดพระบาทอยู่ทางด้านหน้า ปัจจุบันเหลือเพียงส่วนฐานและร่องรอยของพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ภายใน

ภาพที่ ๔.๙ วิหารน้อย

[๔] พินิจ จารุสมบัติ, “**หนองคาย” เพื่อชาวหนองคาย**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทมังกรการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔-๑๕๕.

๒.๑.๔) พระธาตุราย พระธาตุรายองค์ที่ ๑ เป็นธาตุขนาดเล็ก รูปทรงบัวเหลี่ยมแบบล้านช้าง ย่อมุมไม้สิบสอง ส่วนฐานเป็นแบบบัวลูกแก้วอกไก่ ส่วนเรือนธาตุไม่มีซุ้มทิศ หากพิจารณาภาพถ่ายองค์พระธาตุบังพวนก่อนที่จะล่มจะเห็นว่าพระธาตุรายองค์นี้มีรูปทรงที่คล้ายคลึงกันกับพระธาตุบังพวนและพระธาตุเขียวค้อมของเมืองเวียงคุกที่ปัจจุบันได้พังทลายไปแล้ว

ภาพที่ ๔.๑๐ พระธาตุรายองค์ที่ ๑

พระธาตุรายองค์ที่ ๒ เป็นพระธาตุทรงแปดเหลี่ยม ฐานเป็นฐานปัทม์ซ้อนกันสองชั้นเป็นยอดทรงบัวแบบล้านช้าง เนื่องจากได้รับการบูรณะด้วยการฉาบปูนเรียบแล้ว รูปทรงที่เห็นจึงอาจผิดเพี้ยนไปจากเดิม หรืออาจเป็นไปได้ว่าสร้างในสมัยหลัง

ภาพที่ ๔.๑๑ พระธาตุรายองค์ที่ ๒

๒.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาของทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุบังพวน พบว่า ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวโดยส่วนมากเป็นโบราณวัตถุที่มีอายุมาก อยู่ระหว่างช่วง ๒๐๐ ถึง ๕๐๐ ปี ตามที่กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนไว้ และโบราณวัตถุดังกล่าวตั้งอยู่ในสถานที่โล่งแจ้งซึ่งทำให้เกิดการเสื่อมสภาพจากธรรมชาติ เช่น พายุฝน เป็นต้น ก่อให้เกิดการพังทลายอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก[๕] และการบูรณปฏิสังขรณ์ต้องได้รับการอนุญาตจากกรมศิลปากรจึงจะสามารถ

---

[๕] สัมภาษณ์ นางสมพร ทองชมพู, กำนันตำบลพระธาตุบังพวน, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ดำเนินการได้ ตลอดทั้งบริเวณโดยรอบมีต้นไม้ใหญ่จำนวนมากทำให้เกิดความเสียหายจากกิ่งไม่อยู่เป็นประจำ[๖]

๓) ด้านการบริหารจัดการ

๓.๑) ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการ พบว่า วัดพระธาตุบังพวน เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อีกวัดหนึ่งของจังหวัดหนองคาย เป็นวัดขนาดใหญ่ มีพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวเดินทางมาไม่ขาด วัดจึงจัดระบบการบริหารจัดการวัดในรูปแบบคณะกรรมการ ประกอบไปด้วย คณะกรรมการที่ปรึกษา ไวยาวัจกร และคณะกรรมการวัด[๗]

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. พล.ต.อ.เขตต์ นิ่มสมบูรณ์
๒. พล.ต.อ.เดชณรงค์ สุทธิชาญบัญชา
๓. พล.ต.ท.บุญชอบ คงน้อย
๔. นายธงไชย ทะแพงพันธุ์
๕. นายธานี สองหลวง
๖. นายบดินทร์ สงค์ประเสริฐ
๗. นายสุพจน์ คินาพิทย์
๘. นายสายคำ ศรีเทียน
๙. นายคำจันทร์ ตรีเดช
๑๐. นายศุภชัย ตาตะมิ
๑๑. นางดวงพร นิลเนตร
๑๒. นายเพิ่มพูน ปะเมธา
๑๓. นายพจนินทร์ ทุริสุทธิ์
๑๔. นางสมพร ทองชมพู
๑๕. นายสง่า โกษารัตน์
๑๖. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) สาขาท่าบ่อ

---

[๖] สัมภาษณ์ นายนครธน แก่นพิมพ์, ไวยาวัจกรวัดพระธาตุบังพวน, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๗] สัมภาษณ์ พระมหาประสพชัย มหาปรกฺโก, เลขานุการวัดพระธาตุบังพวน, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๑๗. ธนาคารออมสิน สาขาอัศวรรศ์ หนองคาย

ไวยาวัจกร

๑. นายอรุณ อุปโคตร

๒. นายวิชัย ขมิ้นเขียว

๓. นายวัลลพ สุริวงศ์

๔. นายวันชัย ศรีหาบุตร

คณะกรรมการวัด

๑. นางเกียง โคตรชมพู

๒. นางนาง เนาวเพ็ชร

๓. นางแก่นตา ผาละนัด

๔. นางขัน เหมะชัย

๕. นางหนูเกศ จันเทพ

๖. นางอ่อน ชัยทองคำ

๗. นางหนูพร ชัยทองคำ

๘. นางฐิติมา สุวิเสน

๙. นางทองสมุทร อุณารัตน์

๑๐. นางวิไล ปะเมธา

๑๑. นางสุมลฑา นิลทร

๑๒. นายอินทร์ ขันแข็ง

๑๓. นายณัฐวุฒิ ชัยทองคำ

๑๔. นายอาด แป้ไทสงค์

๑๕. นายนครธน แก่นพิมพ์

๑๖. นางสาวอมรรัตน์ บุตรดี

๑๗. นางหม้วย อุตตะคะวาปี

๑๘. จ่าเอกจรูญ บุตรโคตร

๑๙. นางสาวพรพรรณ์ สุขเสน

๒๐. นางสาววุชชุดา โคตรชมพู

๒๑. นายนิรันดร์ น้ำร้อนเบ้า

๓.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่า วัดพระธาตุบังพวนมีปัญหาด้านการบริหารจัดการหลัก ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านทรัพยากรบุคคล ที่มีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากในวัดมีพระภิกษุสามเณรน้อยประกอบกับพระภิกษุสามเณรภายในวัดต้องศึกษาพระปริยัติธรรมด้วย จึงทำให้ไม่สามารถมาทำหน้าในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา ขณะที่ประชาชนในชุมชนเองก็มีภาระด้านการครองชีพ ต้องประกอบสัมมาชีพ โดยมีส่วนน้อยที่สามารถเข้ามาช่วยเหลือทางวัดในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้[๘] ๒) ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมภายในวัด เนื่องจากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ และได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร จึงทำให้การจัดการด้านสภาพแวดล้อมต้องอยู่ภายใต้การดูแลของทางวัดร่วมกับกรมศิลปากรซึ่งส่งผลให้เกิดความล่าช้าหากต้องมีการพัฒนาปรับปรุงหรือการบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวของวัดพระธาตุบังพวน[๙] และ๓) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีปริมาณไม่เพียงพอ[๑๐] ขนาดตัวอักษรที่เล็กยากต่อการมองหากจะให้ดีควรจะมีการปรับปรุงให้เป็นมาตรฐาน เป็นต้น[๑๑]

๔) ด้านการจัดกิจกรรม

๔.๑) ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า วัดพระธาตุบังพวนเป็นวัดที่มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งมีการจัดกิจกรรมภายในวัด กิจกรรมที่ส่วนราชการและองค์กรภาคเอกชนเข้ามาจัดในวัด และกิจกรรมที่วัดจัดบริการพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยว ดังนี้

๑) กิจกรรมที่จัดเป็นประจำ ได้แก่ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ประเพณีบุญเดือน ๓ (งานนมัสการพระธาตุบังพวน) ประเพณีบุญเดือน ๕ (สงกรานต์) โรงเรียนวัดพระธาตุบังพวน มูลนิธิพระอาจารย์ทวีมหาวีโร สถานีวิทยุกระจายเสียง

---

[๘] อ้างแล้ว, พระมหาประสพชัย มหาปรกฺโก, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๙] อ้างแล้ว, พระมหาประสพชัย มหาปรกฺโก, เลขานุการวัดพระธาตุบังพวน, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๑๐] สัมภาษณ์ นายสุขสันต์ ชัยทองคำ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๑๑] อ้างแล้ว, นายนครธน แก่นพิมพ์, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๒) การจัดกิจกรรมในกรณีพิเศษ ได้แก่ การไถ่ชีวิตโคกระบือ[๑๒]

๓) กิจกรรมที่ส่วนราชการเข้าไปจัดในวัด ได้แก่ การแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน ประเพณีบุญเดือน ๖ (บุญบั้งไฟ)[๑๓]

๔.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดกิจกรรม พบว่า วัดพระธาตุบังพวนมีปัญหา คือ การประชาสัมพันธ์ในบางกิจกรรมยังไม่ทั่วถึง เช่น กิจกรรมการไถ่ชีวิตโคกระบือ ที่มีประชาชนแค่บางกลุ่มที่รับทราบกิจกรรมดังกล่าว[๑๔] และกิจกรรมดังกล่าวมีระยะเวลาที่จำกัดเฉพาะ ไม่มีการดำเนินการตลอดปี[๑๕]

๕) ด้านการมีส่วนร่วม

๕.๑) ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม พบว่า วัดพระธาตุบังพวน เป็นวัดที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นส่วนร่วมในการพัฒนาวัด ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การทำความสะอาดภายในวัด[๑๖] องค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน คณะครูนักเรียนเข้ามาช่วยงานในช่วงงานเทศกาลบุญเดือน ๓[๑๗] เมื่อมีงานภายในวัดจะแจ้งมาทุกหมู่บ้านในตำบล[๑๘]

๕.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วม พบว่า โดยส่วนมากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับทางวัดเฉพาะช่วงที่วัดมีกิจกรรมสำคัญๆ[๑๙] เช่น งานเทศกาลบุญเดือน ๓ (งานนมัสการพระธาตุบังพวน) งานบุญเดือน ๖ หรือช่วงที่วัดต้องการเท่านั้น ซึ่งเมื่อหมดช่วงเวลาของกิจกรรมดังกล่าวก็จะเป็นทางวัดที่ดูแลและวางแผนทางด้านการบริหารจัดการ

---

[๑๒] สัมภาษณ์ นายอรุณ อุปโคตร, ไวยาวัจกรวัดพระธาตุบังพวน, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๑๓] อ้างแล้ว, นายสุขสันต์ ชัยทองคำ, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๑๔] อ้างแล้ว, นายนครธน แก่นพิมพ์, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๑๕] อ้างแล้ว, นายอรุณ อุปโคตร, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๑๖] สัมภาษณ์ นางมุทิตา ทุมมาตร, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๑๗] สัมภาษณ์ นายวิชัย ขมิ้นเขียว, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๑๘] อ้างแล้ว, นางสมพร ทองชมพู, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๑๙] สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสีลสังวร, เจ้าอาวาสวัดสิริมหากัจจาย์, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

เอง[๒๐] โดยส่วนราชการ ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คอยให้การสนับสนุนตามที่ทางวัดต้องการเท่านั้น[๒๑]

๔.๑.๒ พระธาตุหล้าหนอง

จากการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของพระธาตุหล้าหนอง พบผลการวิจัยดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไป

บริเวณที่เป็นที่ตั้งของพระธาตุหล้าหนอง แต่เดิมชื่อว่าวัดมหาธาตุ มีศาสนสถานที่สำคัญประจำวัดมหาธาตุอยู่ ๒ อย่าง คือ เจดีย์ใหญ่พระธาตุหล้าหนอง และพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คือ หลวงพ่อใหญ่สังกัจจายน์ โดยเจดีย์ใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือริมฝั่งแม่น้ำโขง หลวงพ่อใหญ่ประดิษฐานอยู่ทางทิศใต้ หันหน้าเข้าหากัน[๒๒] บริเวณวัดมหาธาตุสันนิษฐานว่าน่าจะมีเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า ๓๐ ไร่ อยู่ติดกับแม่น้ำโขงซึ่งไหลเป็นทางโค้ง เมื่อเวลาผ่านไปแม่น้ำโขงกัดเซาะตลิ่งพังลงเรื่อยๆ เป็นเหตุให้เจดีย์ใหญ่พระธาตุหล้าหนองพังทลายลงแม่น้ำโขง

ต่อมาคณะสงฆ์เมืองหนองคายและชาวบ้านเห็นว่า แม่น้ำโขงพังมาเรื่อยๆ ใกล้จะถึงบริเวณที่ประดิษฐานหลวงพ่อใหญ่พระสังกัจจายน์แล้ว จึงพร้อมใจกันย้ายองค์หลวงพ่อใหญ่พระสังกัจจายน์ ไปที่วัดโพนค้อ ทางทิศใต้ของวัดมหาธาตุห่างกันเพียง ๓๐๐ เมตรเท่านั้น แต่ได้เปลี่ยนชื่อวัดโพนค้อ เป็นวัดสิริมหากัจจายน์ แต่ชาวบ้านยังนิยมเรียกชื่อ วัดธาตุอยู่[๒๓]

ปัจจุบันองค์พระธาตุจมอยู่กลางแม่น้ำโขงห่างจากฝั่งไทย ๑๘๐ เมตร จึงนิยมเรียกกันว่าพระธาตุกลางน้ำ หรือพระธาตุเมืองหนองคาย องค์พระธาตุก่อด้วยอิฐถือปูน ล้มตะแคงไปตามกระแสน้ำ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีฐานเหลี่ยมมุมฉาก โดยด้านหนึ่งโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำเพียงครึ่งฐาน องค์พระธาตุมีรูปทรงทางสถาปัตยกรรมเท่าที่ยังเหลืออยู่เป็นชั้นฐานเขียง ๒ ชั้น ฐานสี่เหลี่ยมย่อเก็จต่อขึ้นมาอีก ๔ ชั้น จึงเป็นเรือนธาตุ ต่อด้วยบัวลูกแก้วอีก ๒ ชั้น ความสูงของเจดีย์เฉพาะส่วนที่สัมผัสได้ ๑๒.๒๐ เมตร ความกว้างของฐานองค์พระธาตุชั้นล่างสุด ๑๕.๘๐ เมตร

---

[๒๐] อ้างแล้ว, นางมุทิตา ทุมมาตร, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๒๑] อ้างแล้ว, นายวิชัย ขมิ้นเขียว, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๒๒] สัมภาษณ์ พระธรรมมงคลรังษี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, เมื่อวันที่ ๓๐ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๒๓] อ้างแล้ว, พระครูปริยัติสีลสังวร, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ส่วนบริเวณที่เป็นวัดมหาธาตุเดิม ไม่ได้เป็นวัดแล้วเป็นที่ราชพัสดุ ของเทศบาลเมืองหนองคาย มีเนื้อที่ประมาณไม่ถึงไร่ เทศบาลเมืองหนองคาย จึงดำเนินการถมที่ดินลงแม่น้ำโขง และดำเนินการสร้างองค์พระธาตุหล้าหนองจำลองขึ้น แล้วบรรจุชิ้นส่วนพระธาตุองค์จริงเข้าไว้ข้างใน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำโขงขึ้น โดยขนาดพระธาตุองค์จำลอง ฐานกว้าง ๑๐ x ๑๐ เมตร ความสูงประมาณ ๑๕ เมตร พร้อมทั้งการเสริมสร้างเสถียรภาพตลิ่งและป้องกันการกัดเซาะตลิ่งตลอดความยาว ๑๙๔ เมตร[๒๔]

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑) ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า พระธาตุหล้าหนอง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่

๒.๑.๑) พระธาตุหนองคาย หรือ **พระธาตุกลางน้ำ** เดิมชื่อ**พระธาตุหล้าหนอง**[๒๕] เป็นพระธาตุที่หักพังอยู่กลางลำน้ำโขง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุฝ่าพระบาทเก้าพระองค์ ตามตำนานอุรังคธาตุ หรือตำนานพระธาตุพนม จากการสำรวจใต้น้ำของหน่วยโบราณคดีภาค ๗ พบว่าองค์พระธาตุมีฐานกว้างด้านละ ๑๗.๒ เมตร ย่อมุมที่ฐาน และมีความสูงประมาณ ๒๘.๕ เมตร หักออกเป็น ๓ ท่อน สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ – ๒๒ เนื่องจากมีรูปร่างคล้ายพระธาตุบังพวน

ชาวไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขง เมื่อก่อนเป็นอาณาเขตของแคว้นพวน มีเมืองจันทบุรี (เวียงจันทน์) เป็นศูนย์กลางเรียกสิ่งก่อสร้างในรูปของเจดีย์ว่า ธาตุ ดังนั้น พระเจดีย์องค์ที่อยู่กลางลำน้ำโขงจึงถูกเรียกว่า พระธาตุกลางน้ำ[๒๖]

ในสมัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่พระปรินิพพาน มัลลกษัตริย์ผู้ครองกรุงกุสินาราได้ช่วยกันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระแล้ว เจ้าเมืองต่างๆ มีประสงค์ที่จะได้พระบรมสารีริกธาตุไปไว้บูชา จนเกือบจะเกิดสงครามแย่งชิงพระบรมธาตุขึ้น โทณพราหมณ์จึงทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และแบ่งพระบรมสารีริกธาตุให้ได้ไปบูชาโดยทั่วถึงกัน

---

[๒๔] สัมภาษณ์ นายขัน วิยะนัด, ประธานชุมชนป่าพร้าว, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๒๕] อีสานคลิ๊ก, **พระธาตุหนองคาย**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.esanclick.com/news.php?No=๑๕๒๗๒, [๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑].

[๒๖] พินิจ จารุสมบัติ, **หนองคาย**, (กรุงเทพมหานคร: มังกรการพิมพ์ (๑๙๙๔) จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘๒ – ๑๘๓.

ประมาณ พ.ศ. ๒๗๐ พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งแคว้นมคธ ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา แล้วส่งพระเถระออกไปเผยแพร่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่างๆ ซึ่งรวมถึงดินแดนที่เป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน การเข้ามาเผยแพร่พุทธศาสนานั้น มีมาทั้งทางนามธรรม คือ พระธรรมคำสั่งสอน และวัตถุธรรม คือ พระสถูปเจดีย์ และพระบรมสารีริกธาตุสถูปเจดีย์ต้นแบบ ที่มีหลักฐานอยู่จนถึงปัจจุบัน คือ สถูปที่สาญจิ และสร้างไว้ในพุทธศตวรรษที่ ๕ โดยตัวสถูปเป็นรูปทรงกลมคล้ายขันตักน้ำ หรือโอคว่ำในไทยปรากฏที่วัดชัยบาดาล จังหวัดสระบุรี หรือสถูปศิลาที่จังหวัดนครปฐม สถูปทรงกลมแบบโอคว่ำที่วัดพระธาตุบังพวน จังหวัดหนองคาย

พระบรมสารีริกธาตุเข้าสู่ประเทศไทย[๒๗] ยุคที่ ๑ เข้ามาโดยการนำของพระโสณเถระ กับพระอุตตรเถระตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ ๔ ทางดินแดนสุวรรณภูมิ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยสร้างพระปฐมเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุได้ และในพุทธศตวรรษที่ ๔ – ๖ พุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในปัจจุบัน

ยุคที่ ๒ นำเข้ามาราวพุทธศตวรรษที่ ๖ โดยพระมหากัสสปเถระนำเอาพระอุรังคธาตุมาบรรจุไว้ที่แคว้นโคตรบูรณ์ (พระธาตุพนม) นำพระบรมสารีริกธาตุบางส่วนถวายแก่พระเจ้าอชุตราช แคว้นโยนกทำการประดิษฐานไว้ที่ดอยตุง เมื่อพ.ศ. ๕๖๑ ที่จังหวัดเชียงราย ในคราวที่พระมหากัสสปเถระเข้ามานั้น ได้มีสามเณร ๓ รูป ติดตามมาด้วย คือ สามเณรพุทธรักขิต สามเณรธรรมรักขิตะ สามเณรสังฆรักขิตะ

ครั้งต่อมาพระพุทธรักขิตได้รับเจ้ามหารัตนะ กับเจ้าจุลรัตนะโอรสของพระเจ้าอินถปัตถ์นคร มาบวชศึกษาศาสนาอยู่ใกล้เมืองจันทบุรี (เวียงจันทน์) ซึ่งหมื่นกลางโฮง ได้สร้างวัดหอแพให้อยู่พระธรรมรักขิตะรับเจ้ามหาสุวรรณปราสาทกับเจ้าจุลสุวรรณปราสาท โอรสพระยาจุลมณีพรหมทัตมาบวชบำเพ็ญธรรมอยู่ที่เวียงงัว (วัดธาตุโพนจิกเวียงงัว ตำบลปะโค อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายในปัจจุบัน) หมื่นกลางโฮงได้สร้างวัดและวิหารถวายอีกแห่งหนึ่ง คือ วัดยอดแก้ว ในตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายในปัจจุบัน พระสังฆรักขิตะรับเอาเจ้าสังขวิชชโอรสกำพร้าพระยาสุริยวงศาสิทธิเดชเจ้าเมืองสาเกต (เมืองร้อยเอ็ดประตู หรือจังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน) มาบวชในพระพุทธศาสนาบำเพ็ญธรรมอยู่ที่วัดพี่เลี้ยงนางนมสร้างให้อยู่ปัจจุบัน คือ วัดธาตุ ในเทศบาลเมืองหนองคาย

---

[๒๗] อ้างแล้ว, พินิจ จารุสมบัติ, **หนองคาย**, หน้า ๑๘๙.

ครั้นเมื่อพระภิกษุทั้ง ๕ รูป ได้บำเพ็ญเพียรจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์และมีนามตามลำดับว่า พระมหารัตนเถระ พระจุลรัตนเถระ พระมหาสุวรรณปราสาทเถระ พระจุลสุวรรณปราสาทเถระและพระสังขวิชชเถระ

พระอรหันต์ทั้ง ๕ รูปได้ติดตามพระพุทธรักขิต พระธรรมรักขิต และพระสังฆรักขิตไปยังเมืองราชฤคห์แล้วได้นำพระบรมสารีริกธาตุกลับมายังสุวรรณภูมิด้วย จำนวน ๔๕ องค์ โดยแยกที่ประดิษฐาน คือ

พระธาตุหัวเหน่า ๒๙ องค์ ประดิษฐานไว้ที่ภูเขาลวง ปัจจุบันคือที่พระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พระธาตุเขี้ยวฝาง ๗ องค์ ประดิษฐานที่พระธาตุโพนจิกเวียงงัว ๓ องค์ และที่พระธาตุหอผ้าหอแพ อีก ๔ องค์

พระธาตุพระบาทก้ำขวา (เบื้องขาว) อีก ๙ องค์ พระมหาสังขวิชชเถระได้นำไปประดิษฐานไว้ที่พระธาตุเมืองหล้าหนอง ซึ่งหมายถึงพระธาตุกลางน้ำในปัจจุบัน

ครั้นต่อมา เจดีย์องค์นี้ได้พังลงในแม่น้ำโขง เนื่องจากตลิ่งพังเพราะอยู่ในเขตใกล้แม่น้ำ ทำให้เกิดการกัดเซาะมีมาก ซึ่งปรากฏหลักฐานว่า ได้พังลงในแม่น้ำโขง เมื่อวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะแม พ.ศ. ๒๓๗๐ ร.ศ. ๖๖ ค.ศ. ๑๘๔๗ โดยพังทอดองค์ลงตามน้ำ ด้านฐานรับการไหลปะทะของแม่น้ำโผล่มุมฐาน ๑ ด้าน ซึ่งเมื่อน้ำโขงลดระดับลงในฤดูแล้ง จะเห็นฐานเจดีย์โผล่สูงประมาณ ๓ – ๔ เมตร สำนักงานโบราณคดีใต้น้ำ จังหวัดจันทบุรีได้มาทำการงมสำรวจ ซึ่งพบหลักฐานที่น่าสนใจดังนี้

ในหนังสืออุรังคธาตุ หรือตำนานพระธาตุพนม ตอนหนึ่งได้กล่าวถึงการสร้างพระธาตุหล้าหนองว่า พระธาตุองค์นี้ สร้างโดยพระอรหันต์ ๕ องค์ ประกอบด้วย พระมหารัตนเถระ, พระจุลรัตนเถระ, พระมหาสุวรรณปราสาทเถระ, พระจุลสุวรรณปราสาทเถระ และพระสังฆวิชัยเถระที่ล้วนเป็นศิษย์พระพุทธรักขิต พระธรรมรักขิต พระสังฆรักขิต พระอรหันต์ทั้ง ๓ องค์

พระอรหันต์ทั้ง ๕ ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า จากประเทศอินเดียมาพร้อมกันและได้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้พร้อมกัน ๖ แห่ง[๒๘] คือ

(๑) พระธาตุหอผ้าหอแพ บ้านทรายฟอง เมืองหาดทรายฟอง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

---

[๒๘] อ้างแล้ว, พินิจ จารุสมบัติ, **หนองคาย**, หน้า ๑๘๖-๑๘๙.

(๒) พระธาตุหัวเหน่า ๒๙ องค์ บรรจุไว้ที่ พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

(๓) พระอุรังคธาตุ หรือพระธาตุหน้าอก บรรจุไว้ที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

(๔) พระธาตุบังคล หรือกระเพาะอาหาร บรรจุไว้ที่พระธาตุบังพวน วัดพระธาตุบังพวน อำเภอเมืองหนองคาย

(๕) พระธาตุเขี้ยวฝาง ๗ องค์ บรรจุไว้ที่พระธาตุโพนจิกเวียงงัว อำเภอเมืองหนองคาย

(๖) พระธาตุฝ่าพระบาทเบื้องขวา ๙ องค์ บรรจุไว้ที่พระธาตุเมืองลา หรือพระธาตุหล้าหนอง อำเภอเมืองหนองคาย โดยพระธาตุหล้าหนองนี้ตั้งอยู่กลางบริเวณวัดธาตุ หรือวัดสิริมหากัจจายน์ ชุมชน วัดธาตุ เทศบาลเมืองหนองคาย

พระธาตุองค์นี้มีขนาดใกล้เคียงกับองค์เจดีย์พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ซึ่งบริเวณวัดธาตุแห่งนี้มีพื้นที่ไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ไร่ และตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง พอถึงฤดูน้ำหลากแม่น้ำโขงที่ไหลเชี่ยวกราดจะกัดเซาะตลิ่งบริเวณวัดธาตุจนพังทลายหายไป ซึ่งตามประชุมพงศาวดาร ภาค ๗๐ ได้บันทึกไว้ว่า น้ำโขงกัดเซาะตลิ่งพังเข้าไปจนถึงองค์พระธาตุหล้าหนอง และพระธาตุได้พังลงในแม่น้ำโขง เมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๙ เวลาใกล้ค่ำ ร.ศ.๖๖ จ.ศ.๑๒๐๙ พ.ศ. ๒๓๐๙

หน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดหนองคาย (โรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร) โดยอาจารย์วินิจ พลพิทักษ์ หัวหน้าหน่วยฯ อาจารย์สิทธิพร ณ นครพนม กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ติดต่อ นายภิรมย์ จีนะเจริญ อดีตรองอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งมีภริยาเป็นชาวหนองคาย ให้ส่งนายเอิบเปรม วัชรากร หัวหน้าหน่วยโบราณคดีใต้น้ำและคณะมาสำรวจพระธาตุองค์นี้ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๓๙ ผลการสำรวจพบว่า

๑. องค์พระธาตุ ล้มตะแคงไปตามสายน้ำด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือและแตกหักออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรก คือ มุมฐานที่พ้นผิวน้ำ และที่จมอยู่ ความกว้างของฐานรวมกัน ๑๕.๘๐ เมตรพอดี ทั้งยังสร้างด้วยอิฐถือปูนทั้งองค์ต่างกับเจดีย์อื่น ซึ่งก่ออิฐถือปูนเป็นกรอบแล้วอัดด้วยดินให้แน่น

๒. ส่วนที่จมอยู่ใต้น้ำต่อจากบัลลังก์ถึงปลายที่หักยาว ๗๓๒ เซนติเมตร มีลวดลายปูนปั้นประดับ คาดว่าเป็นเรือนธาตุส่วนกลาง

๓. ส่วนยอดพระธาตุไม่สามารถสำรวจได้ เพราะมีเนินทรายสูงกลบทับ เนื่องจากการหมุนย้อนวนกลับของกระแสน้ำและทราย ปะทะฐานองค์พระธาตุจนทับถมเป็นเนินสูงมาเป็นเวลาช้านาน

มร.อองรี มูโอต์ นักสำรวจชาวฝรั่งเศส[๒๙] รับงานราชภูมิศาสตร์สมาคมอังกฤษได้เดินทางขึ้นมาสำรวจแม่น้ำโขงและวาดภาพนครวัด นครธม ประเทศกัมพูชา เผยแพร่ให้ชาวโลกได้รับรู้ ได้ขึ้นมาเมืองหนองคายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๔ วาดภาพพระธาตุเมืองหล้าหนองที่กำลังเอียงทรุด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๙๐ เอาไว้ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๐ มร.ฟรังซิส กรานิเยร์ ชาวฝรั่งเศส ได้นำภาพเผยแพร่ให้ชาวโลกได้ทราบ รวมตลอดทั้งภาคอีสาน ภาคเหนือ และประเทศลาวในยุคนั้น

ฟรองซีวการ์นิเยร์[๓๐] ชาวฮอลันดา หนึ่งในคณะสำรวจอินโดจีนในอาณาจักรล้านช้าง ได้วาดภาพลายเส้นของพระธาตุหล้าหนองนี้ไว้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๑ พร้อมคำบรรยายภาพว่า “ปิรมิด หรือองค์พระธาตุตั้งอยู่บนพื้นที่รูปครึ่งวงกลมที่ถูกตัดขาดจากฝั่งแม่น้ำด้านขวา หรือฝั่งไทย โดยปิรมิดแห่งนี้ถูกน้ำพัดขาดจากที่ตั้งเดิมบนริมฝั่งสิบปีมาแล้วและยังเอียงลงสู่น้ำราวกับเรืออับปางที่พร้อมจะจมลง”

ปัจจุบันองค์พระธาตุจมอยู่กลางแม่น้ำโขงห่างจากฝั่งไทย ๑๘๐ เมตร องค์พระธาตุก่อด้วยอิฐถือปูน ล้มตะแคงไปตามกระแสน้ำ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีฐานเหลี่ยมมุมฉากโดยด้านหนึ่งโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำเพียงครึ่งฐาน องค์พระธาตุมีรูปทรงทางสถาปัตยกรรมเท่าที่ยังเหลืออยู่เป็นชั้นฐานเขียง ๒ ชั้น ฐานสี่เหลี่ยมย่อเก็จต่อขึ้นมาอีก ๔ ชั้น จึงเป็นเรือนธาตุ ต่อด้วยบัวลูกแก้วอีก ๒ ชั้น ความสูงของเจดีย์เฉพาะส่วนที่สัมผัสได้ ๑๒.๒๐ เมตร ความกว้างของฐานองค์พระธาตุชั้นล่างสุด ๑๕.๘๐ เมตร

การที่องค์พระธาตุจมลงไปในแม่น้ำโขง ทำให้ชาวหนองคายต้องการบำรุงรักษาพุทธสถานแห่งนี้ไว้ จึงร่วมกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ การสร้างองค์พระธาตุหล้าหนองจำลองขึ้น แล้วบรรจุชิ้นส่วนพระธาตุองค์จริงเข้าไว้ข้างใน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำโขงขึ้น โดยขนาดพระธาตุองค์จำลอง ฐานกว้าง ๑๐ x ๑๐ เมตร ความสูงประมาณ ๑๕ เมตร พร้อมทั้งการเสริมสร้างเสถียรภาพตลิ่งและป้องกันการกัดเซาะตลิ่งตลอดความยาว ๑๙๔ เมตร

---

[๒๙] **พระธาตุหนองคาย,** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.sophiaportal.com/forums/index.php?showtopic=๑๐๓, [๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑].

[๓๐] **พระธาตุหนองคาย**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.goonthailand.com/clip-nk+prathadlanong.html, [๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑].

๒.๑.๒) พระธาตุหล้าหนองจำลอง

พระธาตุเมืองหล้าหนองหรือพระธาตุกลางน้ำ (จำลอง) แห่งนี้ ได้ก่อสร้างขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวาระมิ่งมหามงคลที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๒ พรรษา ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ และเพื่อระลึกถึงความร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวไทยและชาวลาวในอดีต ซึ่งพระธาตุเมืองหล้าหนององค์จริงได้ถูกกระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งทำให้องค์พระธาตุที่ประดิษฐานอยู่บนริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นอันต้องพังลงสู่แม่น้ำโขง เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๓๙๐ ดังนั้น เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้อนุชนรุ่นหลังได้รำลึกถึงความสัมพันธ์ของประชาชนสองฝั่งโขงที่สืบทอดมายาวนาน

จังหวัดหนองคายร่วมมือกับเทศบาลเมืองหนองคายและประชาชนชาวจังหวัดหนองคายรวมทั้งผู้มีจิตศรัทธา จึงได้ริเริ่มโครงการก่อสร้างพระธาตุเมืองหล้าหนอง (จำลอง) ขึ้นพร้อมก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง รวมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง โดยได้รับความร่วมมือในการออกแบบก่อสร้างจากกรมโยธาธิการและผังเมือง และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบพิธีบวงสรวงวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ และทำการประดิษฐานพระธาตุรวมทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้มีจิตศรัทธานำมามอบให้ โดยได้บรรจุไว้ในยอดพระธาตุองค์นี้ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ก่อสร้างแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๓๘,๖๕๐,๐๐๐ บาท (สามสิบแปดล้านหกแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

๒.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาของทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวทั้งสองแห่งอยู่ริมและในแม่น้ำโขง จึงพบปัญหาหลักๆ ดังนี้ ๑) พระธาตุหนองคาย หรือ พระธาตุกลางน้ำ เดิมชื่อพระธาตุหล้าหนอง จะอยู่ในแม่น้ำโขงฉะนั้นจึงมีข้อจำกัดในการสักการะโดยเฉพาะช่วงหน้าฝน จะไม่สามารถมองเป็นองค์พระธาตุได้เพราะน้ำโขงขึ้นสูง ดังนั้นการมาสักการะหากต้องการมองเห็นองค์พระธาตุกลางน้ำจะต้องมาช่วงหน้าแล้งและฤดูหนาวเท่านั้น[๓๑] ๒) พระธาตุหล้าหนองจำลอง เป็นองค์พระธาตุที่สร้างขึ้นจำลองจากองค์พระธาตุกลางน้ำ แต่มีข้อจำกัดเรื่องสถานที่ที่มีบริเวณคับแคบไม่สามารถขยายพื้นที่ได้เนื่องจากพื้นที่ในการก่อสร้างติดกับแม่น้ำโขงและที่ดินของประชาชน ดังนั้นจึงมีข้อจำกัดด้านการพัฒนาด้านกายภาพพอสมควร[๓๒]

---

[๓๑] อ้างแล้ว, นายวิชัย ขมิ้นเขียว, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๓๒] สัมภาษณ์ พระครูโพธิสารกิจ, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรี เจ้าคณะตำบลในเมือง เขต ๓, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๓) ด้านการบริหารจัดการ

๓.๑) ผลการศึกษาการบริหารจัดการ พบว่า พระธาตุหล้าหนอง ได้ก่อตั้งขึ้นมาเป็นเวลาช้านาน เป็นศูนย์รวมของประชาชนจังหวัดหนองคาย ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การบริหารจัดการพระธาตุหล้าหนอง มีการบริหารจัดการอยู่ ๒ ระดับ คือระดับชุม และระดับเทศบาลเมืองหนองคาย โดยเทศบาลเมืองหนองคาย ได้ออกระเบียบเทศบาลเมืองหนองคาย ว่าด้วยการบริหารจัดการกิจการพระธาตุหล้าหนอง พ.ศ. ๒๕๕๙[๓๓] ข้อ ๖ กำหนดให้มีคณะกรรมการ ประกอบไปด้วยตัวแทนจากชุมชน ๓ ชุมชน คือ ชุมชนวัดธาตุ หมู่ที่ ๑๗ ชุมชนป่าพร้าว หมู่ที่ ๑๖ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และชุมชนวัดธาตุใต้ หมู่ที่ ๑ ตำบลหาดคำ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ชุมชนละ ๗ คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากประชาคม เป็นคณะกรรมการฝ่ายบริหารจัดการ ดำรงตำแหน่งคราวละ ๒ ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกหากประชาคมในชุมชนเห็นสมควร

ตามระเบียบข้อ ๗ คณะกรรมการ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เหรัญญิก ผู้ช่วยเหรัญญิก เลขานุการ และกรรมการตำแหน่งอื่นที่เห็นสมควร ให้ผู้อำนวยการสำนักการคลังเทศบาลเมืองหนองคาย เป็นเหรัญญิกโดยตำแหน่ง และหัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี สำนักการคลังเป็นผู้ช่วยเหรัญญิกโดยตำแหน่ง

ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เทศบาลเมืองหนองคาย ได้แต่งตั้งคณะกรรมการประจำกองอำนวยการพระธาตุหล้าหนอง ประกอบด้วย

๑. พ.ต.ท. มนตรี พุทธาศรี	ประธานชุมชนวัดธาตุ	ประธานกรรมการ
๒. นายขัน นิยะนัด	ประธานชุมชนป่าพร้าว	รองประธานกรรมการ
๓. นายศักดา ชาภา	ประธานชุมชนวัดธาตุใต้	รองประธานกรรมการ
๔. นายชุมชล แก้วเต็มคำ		กรรมการ
๕. นายสุคน ทบวงษ์		กรรมการ
๖. นางทองม้วน ชาตินิล		กรรมการ
๗. นายเอี่ยม โลธิเสน		กรรมการ
๘. นางสำราญ นามรส		กรรมการ
๙. นางสังวาล บัวนาค		กรรมการ
๑๐. นายประเสริฐ มูลตลาด		กรรมการ

[๓๓] สัมภาษณ์ พ.ต.ท. มนตรี พุทธาศรี, ประธานชุมชนวัดธาตุ, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๑๑. นายสัญชัย สุวรพันธ์	กรรมการ
๑๒. นายสุบิน โคตรศรีบัญ	กรรมการ
๑๓. นางผ่องศรี บุตรเวทย์	กรรมการ
๑๔. นายวิชัย ชัยจันทร์	กรรมการ
๑๕. นางไพรรัตน์ ยันยง	กรรมการ
๑๖. นายสีเดอร์ โสภาเวทย์	กรรมการ
๑๗. นายทอนทอง จันทะโพรี	กรรมการ
๑๘. นางรัตนา มังศรี	กรรมการ
๑๙. นางไพบูรณ์ ราชครุฑ	กรรมการ
๒๐. นายวิเชียร กิจกล้า	กรรมการ
๒๑. นางรุ่งนิภา เทพแสน	กรรมการ

ตามระเบียบข้อ ๙ คณะกรรมการต้องประชุมกันทุกหนึ่งเดือน การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการ จึงนับเป็นองค์ประชุม การลงมติในการประชุมอาจลงมติลับ หรือเปิดเผยก็ได้ ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของประธานที่ประชุม และให้ถือคะแนนข้างมากเป็นข้อยุติ กรณีที่คะแนนเท่ากันให้ประธานที่ประชุมเป็นผู้ชี้ขาด การประชุมทุกครั้งต้องทำบันทึกเสนอนายกเทศมนตรี

ตามระเบียบข้อที่ ๑๑ ให้มีคณะกรรมการซึ่งได้รับการแต่งตั้งจำนวนเจ็ดคน เป็นคณะกรรมการฝ่ายการเงิน มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี ประกอบด้วยประธานชุมชนวัดธาตุ เป็นประธานโดยตำแหน่ง รองประธาน เหรัญญิก และกรรมการอื่น ๆ

ตามระเบียบข้อ ๑๓ การถอนเงินจากบัญชีธนาคารของพระธาตุและที่เกี่ยวกับพระธาตุ ต้องมีลายมือชื่อประธานกรรมการ เหรัญญิกลงนามด้วยทุกครั้ง และกรรมการอื่นอีก จำนวน ๑ คน

การบริหารจัดการพระธาตุหล้าหนอง คณะกรรมการจะจ้างคนงานทำหน้าที่ดูแลดอกไม้รูปเทียน ทำความสะอาด รักษาความปลอดภัย และนิมนต์พระที่อยู่ใกล้เคียงมารับสังฆทานผู้ที่มาทำบุญทุกวัน คณะกรรมการ เพียงแต่คอยกำกับดู จะเข้ามาทำงานเป็นทางการเมื่อมีกิจกรรมสำคัญและงานประจำปีเท่านั้น[๓๔]

---

[๓๔] สัมภาษณ์ นางคำ สีหไตร, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๓.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า เนื่องจากพระธาตุหล้าหนองเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ที่บริหารจัดการร่วมกันระหว่างเทศบาลเมืองหนองคายและชุมชนในพื้นที่อีกสามชุมชน คือ ชุมชนวัดธาตุ ชุมชนวัดธาตุใต้ และชุมชนป่าพร้าว ดังนั้นปัญหาด้านการบริหารจัดการจึงเป็นเรื่องการจัดสรรผลประโยชน์[๓๕] ซึ่งในบางครั้งก็เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน[๓๖] เนื่องจากจัดสรรผลประโยชน์ไม่ลงตัว[๓๗]

๔) ด้านการจัดกิจกรรม

๔.๑) ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรม พบว่า พระธาตุหล้าหนอง ตั้งอยู่ในชุมชนเมือง เขตเทศบาลเมืองหนองคาย เป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นักแสวงบุญและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดหนองคายมักจะไม่พลาดที่จะไปกราบไหว้ขอพรองค์พระธาตุหล้าหนองเพื่อความเป็นสิริมงคล[๓๘] คณะกรรมการจึงจัดกิจกรรมไว้บริการพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยว ดังนี้

๑) กิจกรรมที่จัดเป็นประจำ การจัดบริการดอกไม้รูปเทียน สังฆทาน และพระสงฆ์มารับสังฆทานเป็นประจำทุกวัน การปล่อยนกปล่อยปลา การบนบานศาลกล่าว กิจกรรมที่สำคัญที่เป็นที่นิยมของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่นิยมทำกันในลำแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณใกล้กับองค์พระธาตุหล้าหนอง คือพิธีลอยอังคาร ซึ่งมีจะเรือไว้บริการทั้งเรือของวัดและของผู้ประกอบการ[๓๙]

๒) นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นบุญประจำปีไม่ได้ขาดอยู่ ๓ กิจกรรม คือประเพณีบุญเดือน ๓ งานนมัสการพระธาตุหล้าหนอง มีการทำบุญตักบาตร บวชชีพราหมณ์ปฏิบัติธรรม และมหรสพคบงัน จะจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๓ ของทุกปีเฉกเช่นกับงานนมัสการพระธาตุอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเพณีบุญเดือน ๖ บุญบั้งไฟ มีกิจกรรมที่สำคัญคือการรำบวงสรวง การลอยกระทงซวย บูชาองค์พระธาตุ การประกวดขบวนแห่บั้งไฟ และการจุดบั้งไฟบูชา ประเพณีบุญออกพรรษา จะมีกิจกรรมประกวดปราสาทผึ้งบูชาองค์พระธาตุโดยชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาล

---

[๓๕] อ้างแล้ว, พระครูโพธิสารกิจ, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๓๖] อ้างแล้ว, นายมนตรี พุทธาศรี, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๓๗] สัมภาษณ์ นายขัน วิยะนัด, ประธานกรรมการบริหารพระธาตุหล้าหนอง, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๓๘] สัมภาษณ์ นายทศพล วงศ์โสภา, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๓๙] อ้างแล้ว, พระครูปริยัติสีลสังวร, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

เมืองหนองคาย จะจัดทำปราสาทผึ้งและกัณฑ์สมโภชนำมาบูชาองค์พระ พร้อมกับประเพณีแข่งเรือยาวกลางลำแม่น้ำโขง[๔๐]

๓) การจัดกิจกรรมในกรณีพิเศษ การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา จะมีกิจกรรมเจริญพระพุทธมนต์ เวียนเทียน และตักบาตร นอกจากนั้นในโอกาสสำคัญต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เทศบาลเมืองหนองคาย มักจะใช้บริเวณหน้าองค์พระธาตุหล้าหนองจำลองเป็นสถานที่ประกอบพิธี

๔.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมของพระธาตุหล้าหนองขาดความต่อเนื่อง[๔๑] จะมีกิจกรรมเฉพาะช่วงเทศกาล และวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น[๔๒] ส่วนวันธรรมดายังขาดกิจกรรมในการดึงดูดนักท่องเที่ยว[๔๓]

๕) ด้านการมีส่วนร่วม

๕.๑) ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม พบว่า พระธาตุหล้าหนองในปัจจุบันไม่มีสถานะเป็นวัด แต่เป็นที่ราชพัสดุของเทศบาลเมืองหนองคาย คณะสงฆ์ตำบลในเมือง เขต ๑ ไม่ได้เข้าไปดูแล แต่พระธาตุหล้าหนองจะดูแลโดยคณะกรรมการจาก ๓ ชุมชนของเทศบาลเมืองหนองคาย ประกอบด้วย ชุมชนวัดธาตุ ชุมชนใต้ธาตุ และชุมชนป่าพร้าว โดยมีประธานชุมชนป่าพร้าวเป็นประธานคณะกรรมการ เมื่อคณะกรรมการนิมนต์เท่านั้น คณะสงฆ์จึงเข้าไปประกอบพิธีในวาระสำคัญต่างๆ ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์พระธาตุหล้าหนอง[๔๔]

๕.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วม พบว่า พระธาตุหล้าหนองยังขาดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และคณะสงฆ์[๔๕] ที่มีบทบาทต่อการบริหารจัดการน้อย ทั้งนี้เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวเป็นที่สาธารณะประโยชน์ ไม่ได้อยู่ในเขตรับผิดชอบของชุมชนโดยตรง[๔๖] การบริหารจัดการและการทำกิจกรรมต้องได้รับความเห็นชอบ

---

[๔๐] สัมภาษณ์ พระครูภัทรสิริวุฒิ, เจ้าอาวาสวัดนาฬิกวนาวาส, เมื่อวันที่ ๒๒ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๔๑] อ้างแล้ว, นายมนตรี พุทธาศรี, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๔๒] อ้างแล้ว, นายขัน วิยะนัด, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๔๓] อ้างแล้ว, พระครูโพธิสารกิจ, ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๔๔] อ้างแล้ว, พระครูโพธิสารกิจ, ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๔๕] อ้างแล้ว, นายขัน วิยะนัด, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๔๖] อ้างแล้ว, พระครูภัทรสิริวุฒิ, เมื่อวันที่ ๒๒ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

จากเทศบาลเมืองหนอคาย ดังนั้นชุมชนจึงขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะช่วงที่มีกิจกรรมสำคัญๆ เท่านั้น[๔๗]

๔.๑.๓ วัดโพธิ์ชัย

จากการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดโพธิ์ชัย พบผลการวิจัยดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไป

วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย เลขที่ ๘๗๓ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีที่ดินทั้งหมด ๒๑ ไร่ ๓ งาน ๒๘ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๑๕๓๗ โดยมีอาณาเขตรอบวัดติดกับที่ดินแปลงต่างๆดังนี้

๑. ทิศเหนือ ยาว ๑๖๖ เมตร จดที่ดินเลขที่ ๓, ๑๐, ๑๒

๒. ทิศใต้ ยาว ๒๑๓ เมตร จดถนนชลประทานหนองคาย-โพนพิสัย

๓. ทิศตะวันออก ยาว ๘๙.๕๐ เมตร จดที่ดินเลขที่ ๔๙ น.

๔. ทิศตะวันตก ยาว ๑๐๙ เมตร จดที่ดินเลขที่๑๑๓ ฎ

นอกจากนั้นวัดยังมีที่ธรณีสงฆ์อีก ๑ แปลง เนื้อที่ ๘ /๑/๑๐๐ ตารางวาโฉนดเลขที่ ๑๑๐๗ ซึ่งถือว่าเป็นวัดที่มีขนาดใหญ่พอสมควร แต่เนื่องจากวัดโพธิ์ชัยเป็นวัดศูนย์กลางการท่องเที่ยวของจังหวัดเนื่องจากเป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อพระใส จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปมากราบนมัสการอยู่เนือง ๆ อีกทั้งยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมศาสนพิธี หรืองานเทศกาลสำคัญ ๆ เช่น ออกพรรษา สงกรานต์ ปีใหม่ เป็นต้น ดังนั้น ถ้านึกถึงแง่ของการบริหารจัดการวัดให้เป็นสถานที่รองรับประชาชนที่มาท่องเที่ยวหรือประกอบศาสนกิจที่วัดแล้ว ก็จะพบว่าวัดมีเนื้อที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการดังกล่าวอยู่เช่นเดิม ดังนั้น ในระยะต่อมาทางคณะกรรมการวัดจึงได้หาทางที่จะขยายที่ดินของวัดออกไปอีก ทั้งนี้ก็เพื่อมั่นคงสถาพรของพระพุทธศาสนาสืบไป

วัดโพธิ์ชัย เดิมชื่อ “วัดผีผิว” ซึ่งข้อสันนิษฐานของผู้เรียบเรียงประวัติวัดในยุคแรกๆเกี่ยวกับชื่อของวัดนั้นว่าเหตุที่ชื่อว่าวัดผีผิว เพราะผู้คนกลัวผีเนื่องจากวัดอยู่กลางทุ่งนาและเป็นที่เปลี่ยว ดังนั้นจึงเรียกกันตามปะสาชาวบ้านว่าวัดผีผิว ซึ่งคำว่าผีผิวนั้น อาจจะมาจากเสียงลมพัดต้นไม้ในวัดทำให้เกิดเสียงแปลกๆ ผู้คนที่สัญจรผ่านไปมาได้ยินเสียงดังกล่าวก็เรียกกันตามความเข้าใจอย่างนั้น หรืออาจจะมีข้อมูลหรือที่มาของคำว่าผีผิวนอกจากนี้ก็สุดที่จะหาหลักฐานมาอ้างได้ ดังนั้นในยุคแรกๆ จึงพากันเรียกชื่อวัดอย่างนั้นมาตลอด วัดโพธิ์ชัยใช้ชื่อว่า ผีผิวนานเท่าใดไม่ปรากฏ แต่เมื่อ

---

[๔๗] สัมภาษณ์ นายทศพล วงศ์โสภา, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ราวปี พ.ศ. ๒๓๗๐ คราวเกิดการปราบปรามกบฏเวียงจันทน์และได้ทำลายเมือง (โดยกองทัพไทย) พร้อมกับอัญเชิญพระพุทธรูปต่าง ๆ มีพระสุก พระเสริม พระใส เป็นต้น มาที่เมืองหนองคาย ระหว่างทางพระสุกได้จมลงในแม่น้ำโขง เหลือแต่พระเสริมกับพระใสมาขึ้นฝั่งที่วัดหอก่องและได้อัญเชิญพระพุทธรูปทั้งหมดประดิษฐานไว้ที่วัดหอก่อง ต่อมาในปี พ.ศ.๒๓๗๙ ได้เกิดอาเพศแผ่นดินแยกต่อหน้าพระเสริมที่วัดหอก่อง[๔๘] เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันในหมู่ประชาชนเป็นอย่างมากทำให้ทางคณะกรรมการเมืองหนองคายต้องนำเรื่องดังกล่าวเข้าปรึกษาหารือกับท่านพระครูหอพระแก้ว(ฝั่งใน)ผู้มาเป็นพระครูหลักคำเมืองหนองคายเพื่อหาทางออกเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปว่า สมควรที่จะต้องมีการหาสถานที่สร้างวัดเพื่อที่จะอัญเชิญพระเสริมไปประดิษฐานไว้ เนื่องมาจากความที่ วัดหอก่องคับแคบและไม่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำพระพุทธรูปสำคัญของเมืองเวียงจันทน์ซึ่งเจ้าฟ้ามหากษัตริย์เป็นผู้สร้างมาไว้ ณ สถานที่คับแคบเช่นนี้ ดังนั้น ทางคณะกรรมการเมืองหนองคายจึงค้นหาสถานที่ และพบว่าวัดผีผิวซึ่งเป็นวัดร้างนั้น มีศาสนสถานที่สำคัญคือเจดีย์อรหันต์หรือพระธาตุยักษ์อยู่ ซึ่งเจดีย์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเป็นวัดที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาก่อน สมควรที่จะทำการบูรณะและยกจากวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะสามารถอัญเชิญพระเสริมไปประดิษฐานได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าทางคณะกรรมการเมืองจะมีมติดังกล่าวแต่ก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการยกวัดได้ เนื่องจากสภาพเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นยังไม่เป็นที่ไว้ใจเพราะมีสงครามกับเวียดนามอยู่ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๘๒ ทางคณะกรรมการเมืองหนองคายมีพระปทุมเทวาภิบาล (ท้าวสุวอ) เป็นประธานฝ่ายฆราวาส และมีท่านพระครูหอพระแก้ว(ฝั่งใน) ผู้มาเป็นพระครูหลักคำเมืองหนองคายเป็นประธานฝ่ายสงฆ์พร้อมด้วยประชาชนชาวหนองคายก็ได้พากันประกอบพิธียกวัดโพธิ์ชัยขึ้นจากวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา เมื่อวันที่ ๒๑ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๓๘๒ และจากข้อมูลดังกล่าวก็เป็นข้อยืนยันได้ว่า วัดผีผิวถูกเปลี่ยนมาเป็นวัดโพธิ์ชัยเป็นครั้งแรก ส่วนจะมีผู้ใดเป็นผู้ริเริ่มต้นคิดมงคลนามนี้ให้กับวัดนั้นก็สุดจะหาหลักฐานมาอ้างอิงได้ ดังนั้น เราจึงอาจได้ข้อสรุปตรงนี้ว่า ก่อน พ.ศ. ๒๓๗๐ นั้น อาจมีการใช้ชื่อวัดว่า “วัดผีผิว” อยู่ แต่พอมาถึง พ.ศ. ๒๓๘๒ มาก็ได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อวัดใหม่ว่า “วัดโพธิ์ชัย” ซึ่งผู้ตั้งอาจตั้งตามภูมิประเทศของพื้นที่วัด ซึ่งมีต้นโพธิ์นั้นมาก ประกอบกับมีพระธาตุอรหันต์เป็นเจดีย์สำคัญที่ผู้คนให้ความเคารพศรัทธา โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาจึงได้ตั้งนามมงคลให้สอดคล้องต้องกันว่าวัดโพธิ์ชัย และเรียกชื่อนั้นตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

---

[๔๘] กรมศิลปากร, **พระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๓**, (กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๐๒), หน้า ๗๐.

มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบ ดังนี้

๑. พระญาคูหลักคำ	พ.ศ. ๒๓๘๒ – พ.ศ. ๒๓๙๙
๒. พระครูพู่	พ.ศ. ๒๔๐๐ – พ.ศ. ๒๔๑๐
๓. พระสังข์	พ.ศ. ๒๔๑๐ – พ.ศ. ๒๔๒๗
๔. พระจันทร์	พ.ศ. ๒๔๒๗ – พ.ศ. ๒๔๔๓
๕. พระเหมือย	พ.ศ. ๒๔๔๓ – พ.ศ. ๒๔๕๐
๖. พระมุ้ย	พ.ศ. ๒๔๕๐ – พ.ศ. ๒๔๖๕
๗. พระอุ่น	พ.ศ. ๒๔๖๕ – พ.ศ. ๒๔๗๕
๘. พระครูใบฎีกาเมือง	พ.ศ. ๒๔๗๕ – พ.ศ. ๒๔๗๙
๙. พระอ่าง	พ.ศ. ๒๔๗๙ – พ.ศ. ๒๔๘๖
๑๐. พระครูปลัดเรือง	พ.ศ. ๒๔๘๖ – พ.ศ. ๒๔๘๙
๑๑. พระมหานวน เขมจารี	พ.ศ. ๒๔๘๙ – พ.ศ. ๒๔๙๑
๑๒. พระเวทีวุฒิกร (ชัชวาล ชุตินธโร)	พ.ศ. ๒๔๙๑ – พ.ศ. ๒๕๑๕
๑๓. พระเทพปริยัติมุนี (นวน เขมจารี)	พ.ศ. ๒๕๑๕ – พ.ศ. ๒๕๓๓
๑๔. พระธรรมมงคลรังษี (คำบ่อ อรุโณ)	พ.ศ. ๒๕๓๓ – ปัจจุบัน

ภาพที่ ๔.๑๒ เจดีย์พระธาตุอรหันต์ วัดโพธิ์ชัย

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยวในวัดโพธิ์ชัย

๒.๑) ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า วัดโพธิ์ชัย มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่

๒.๑.๑) พระธาตุอรหันต์

เนื่องจากวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายนั้นเป็นวัดพระอารามหลวงวัดแรกของจังหวัดหนองคาย และเป็นวัดที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์มาเป็นระยะเวลานาน เนื่องจากมีเครื่องหมายบ่งชี้ความเป็นสถานที่เชิงประวัติศาสตร์ก็คือ มีพระธาตุอรหันต์เป็นโบราณสถานอายุกว่าพันปี และมีประวัติที่เกี่ยวเนื่องกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในดินแดนแคว้นสุวรรณภูมิโบราณแห่งนี้ คือมีประวัติร่วมกับพระธาตุพนม เนื่องจากพระธาตุอรหันต์เป็นพระธาตุที่เชื่อกันว่าเป็นที่บรรจุพระอัฏฐิธาตุของพระอรหันต์ทั้ง ๕ ได้แก่ พระมหาปราสาทเถระ พระจุลปราสาทเถระ พระมหารัตนเถระ พระจุลรัตนเถระ และพระสังขวิชชัยเถระ ผู้เป็นลูกศิษย์ของพระอรหันต์ ๓ พระองค์ที่เดินทางมาจากเมืองราชคฤห์ อินเดีย คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนเถระ โดยที่พระอรหันต์ทั้ง ๕ นี้ได้เป็นผู้เดินทางไปชักชวนพระยาสุมิตธรรม เจ้าเมืองมรุกขนครให้เป็นเจ้าภาพหรือประธานในการบูรณะองค์พระธาตุพนมครั้งที่ ๑ นับจากคราวที่พระมหากัสสปเถระนำพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์และพระยาทั้ง ๕ คือ พระยาศรีโคตร พระยาสุวรรณภิงคาร พระยาหนองหารน้อย พระยาจุลนี และพระอินทรปัตถ์ร่วมกันก่ออุโมงค์เพื่อบรรจุพระอุรังคธาตุในครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๘ ดังที่ปรากฏในตำนานอุรังคธาตุนิทานนั้น

เชื่อกันว่าเมื่อพระอรหันต์ทั้ง ๕ ได้ทำหน้าที่จนเสร็จภารกิจคือการบูรณะองค์พระธาตุพนมเสร็จแล้วก็ได้เดินทางไปโปรดประชาชนในแคว้นของตนเอง และเมื่อถึงคราวนิพพานก็ได้นำเอาพระอัฏฐิธาตุส่วนหนึ่งมาบรรจุรวมกันไว้ที่องค์พระธาตุแห่งเมืองหนองคายนี้ เพราะเหตุนั้นพระธาตุองค์นี้จึงได้ชื่อว่าเป็น “ พระธาตุอรหันต์” ซึ่งได้ตั้งอยู่ด้านหน้าของพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย จากระยะเวลาดังกล่าวมาจนถึงทุกวันนี้ก็มีระยะเวลากว่า ๑๐๐๐ ปี ซึ่งถือว่าเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่มากที่สุดของเมืองหนองคายเท่าที่จะพอสืบข้อมูลได้

เชื่อกันว่าเดิมทีพระธาตุอรหันต์นี้ถือว่าเป็นเจดีย์ทรงขอมคือเจดีย์ศิลาแลง ก่ออิฐถือปูนแบบโบราณ แต่ต่อมาได้ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา และมีผู้รู้ประวัติก็ได้มาบูรณะเรื่อยมา โดยเท่าที่สืบประวัติได้ก็ได้แก่ พระเจ้าโพธิสาลราชกุมาร กษัตริย์ล้านช้างร่มขาวหลวงพระบางที่ได้เดินทางมาบูรณะพระธาตุบังพวนแล้วก็ได้ทราบว่ามีเจดีย์ที่เป็นเจดีย์บรรจุพระอัฏฐิธาตุของพระอรหันต์ผู้ร่วมบูรณะพระธาตุบังพวน คือพระอรหันต์ทั้ง ๕ ก็ได้ให้บริวารมาบูรณะพระธาตุอรหันต์คราวหนึ่ง ต่อมาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชผู้เป็นพระราชโอรสก็ได้สืบแนวทางของพระราชบิดาก็ได้ให้พระยาแสนสุรินทร์

ฤาชัย หรือแสนสุรินทร์คว่างฟ้า (จานจัน) ชาวหนองคายได้ลงมาบูรณะ เนื่องจากเมืองหนองคายเป็นบ้านเกิดของท่านพระยาแสนสุรินทร์ฤาชัยมาก่อน ดังนั้นการบูรณะในทั้ง ๒ สมัยนี้ก็น่าจะได้รับการกราบทูลแนะนำจากท่านพระยาแสนสุรินทร์ฤาชัยหรือจานจันทน์ทั้งหมด และต่อมาก็ได้รับการบูรณะในยุคของพระหน่อแก้วกุมารผู้เป็นหลานของพระยาแสนสุรินทร์ฤาชัย เพราะปรากฏว่าพระหน่อแก้วกุมารนั้นได้มาบูรณะวัดศรีบุญเรืองในเขตเทศบาลเมืองหนองคายด้วย จึงเชื่อกันว่าพระองค์ก็คงให้ช่างมาบูรณะพระธาตุอรหันต์ในยุคนี้เช่นเดียวกัน[๔๙]

ภาพที่ ๔.๑๓ หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย

๒.๑.๒) หลวงพ่อพระใส

หลวงพ่อพระใส เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสีสุก มีพระรูปลักษณ์งดงามมาก ขนาดหน้าตัก กว้าง ๒ คืบ ๘ นิ้ว ส่วนสูงจากพระชงค์เบื้องล่างถึงยอดพระเกศ ๔ คืบ ๑ นิ้ว ของช่างไม้ ปัจจุบันได้ประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) เป็นพระพุทธรูปที่ชาวจังหวัดหนองคายนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์มากและเป็นที่เคารพสักการะอย่างยิ่ง

ในสมัยที่อาณาจักรศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวกำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่นั้น มีกษัตริย์พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระ

---

[๔๙] พระราชปรีชาญาณมุนี (นวน เขมจารี ป.ธ.๖), **พระธาตุอรหันต์**, (หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐.

ปรีชาสามารถเป็นอย่าง ยิ่งทั้งในด้านการศึกสงครามการปกครองบ้านเมือง อีกทั้งยังทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมด้วยทรงเป็นหน่อเนื้อกษัตริย์พระองค์เดียวที่ทรงปรารถนา ความเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต(พุทธภูมิ)ด้วย หลังจากที่ทรงย้ายเมืองหลวงและอพยพผู้คนลงมาที่เมืองเวียงจันทน์แล้วพระองค์ ก็ให้สร้างเมืองเสร็จจากนั้นก็ทรงสร้างบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามหลายแห่งทั้งภายในเวียงจันทน์และฝั่งเมืองหนองคาย เช่น วัดพระธาตุหลวง วัดป่ามหาพุทธวงศ์ วัดป่าฤาษีสังหรณ์ วัดพระธาตุบังพวน วัดพระธาตุโพนจิกเวียงวัว (พระธาตุบุ) วัดศรีเมือง (เมืองหนอง) วัดศรีคูณเมือง วัดพระธาตุหนองคาย วัดพระไชยเชษฐาบ้านกวนวัน วัดจอมมณี วัดโพธิ์ชัย หรือวัดผีผิว วัดถ้ำสุวรรณคูหา (จ.หนองบัวลำภู) วัดพระธาตุหนองสามหมื่น (จ.หนองบัวลำภู) วัดพระธาตุศีโคตร (เมืองท่าแขก) วัดพระธาตุพนม เป็นต้น

หลังจากที่พระองค์ทรงให้สร้างเจดีย์ศรีธรรมาโศกราชหรือพระธาตุหลวงเสร็จแล้ว พระองค์ก็ทรงดำริว่าการที่ทรงปรารถนาพุทธภูมินั้นจะสำเร็จได้ก็จะต้องหล่อพระขนาดใหญ่สักองค์หนึ่ง และทำบุญเนื่องด้วยการหล่อพระขนาดใหญ่นั้นสักครั้ง หนึ่งเพื่อเป็นพุทธบุชาและเพื่อบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่อันจะเป็นบารมีส่งเสริมให้พระองค์ได้บรรลุความปรารถนานั้นโดยง่าย เมื่อมีพระราชดำริเช่นนั้นแล้วก็ทรงป่าวประกาศแก่อาณาประชาราษฎร์ทั้งมวลว่า พระองค์จะสร้างพระใหญ่ที่เรียกว่าพระองค์ตื้อ ถ้าหากผู้ใดมีจิตเป็นกุศลปรารถนาจะร่วมพระบารมีก็ขอให้มาร่วมงานและถ้ามีทอง จะมาบริจาคร่วมสร้างพระองค์ตื้อ ก็สามารถจะสามารถร่วมได้ เมื่อทรงประกาศเช่นนั้นแล้วประชาชนในแว่นแคว้นต่างก็ดีใจที่จะได้ร่วมทำบุญ สร้างบารมีพร้อมกับพระราชา จึงได้พากันเปล่งสาธุการพร้อมทั้งอาสาที่จะทำบุญ โดยนัยต่าง ๆ บางพวกอาสาจะเป็นแรงงานหาฟืน บางพวกอาสาจะเป็นเจ้าภาพอาหาร บางพวกปรารถนาจะถวายทองเพื่อหล่อพระ ฯลฯ ดังนั้น ข่าวการทำบุญสร้างพระจึงได้กลายมาเป็นเรื่องที่ชาวเมืองพากันยินดีและชื่นชมในพระบารมีของพระราชาของตนเป็นยิ่งนัก

เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงประกาศการสร้างพระอันเป็นมหากุศลครั้งยิ่งใหญ่ เช่นนั้นแล้ว ฝ่ายพระธิดาทั้ง ๓ พระองค์ คือ พระธิดาสุก พระธิดาเสริม และพระธิดาใส เมื่อได้ยินข่าวอันเป็นมงคลเช่นนั้นก็ทรงปลาบปลื้มยินดีและทรงมีพระราชหฤทัยร่วมกันที่จะได้ร่วมสร้างกุศลไปพร้อมกับพระราชบิดาด้วยการสร้างพระพุทธรูป และฝากพระนามไว้ในพระศาสนาบ้าง เมื่อดำริเช่นนั้นจึงได้พากันเข้าเฝ้าพระราชบิดาเพื่อขอพรในการสร้างพระร่วมบารมีดังกล่าว ฝ่ายพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชครั้นทรงทราบเจนารมย์ของพระธิดาเช่นนั้นก็ทรงยินดี และทรงอนุญาตในการปรารภบุญของพระราชธิดาทั้ง ๓ ด้วย

เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงประกาศการกุศลแล้วก็ทรงมีพระราชกระแสรับสั่ง ให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่จัดเตรียมสถานที่หล่อพระคือบริเวณวัดอินแปงกลางเมือง เวียงจันทน์ และให้ช่างปั้นลงมือปั้นหุ่นพระพุทธรูป ๔ องค์ คือ พระองค์ตื้อ สำหรับพระองค์ และ พระสุก พระเสริม พระใส สำหรับพระธิดา

หลังจากสร้างเสร็จแล้ว พม่าได้ยกกองทัพขึ้นมาถึงเวียงจันทน์ ครั้งที่ ๒ พระยาแสนสุรินทร์คว่างฟ้า เสนาบดีผู้ใหญ่ได้กราบทูลถึงแผนการรบกับพม่าด้วยการย้ายคนและทรัพย์สินมีค่า ออกจากเมืองเพื่อให้เมืองกลายเป็นเมืองร้างก่อนที่จะยกกำลังเข้าล้อมปราบ เมื่อเวลาที่พม่าอดโซเพราะขาดเสบียงอาหาร ในแผนการครั้งนี้ก็เชื่อว่ามีการเคลื่อนย้ายพระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์ คือ พระสุก พระเสริม พระใส ออกจากเมือง โดยเคลื่อนย้ายขึ้นไปทางเมืองเวียงน้ำงึม และอาจนำไปซ่อนไว้ในถ้ำบนภูเขาควายเมื่อเสร็จสิ้นสงครามจึงนำกลับมาไว้ที่เดิม

พ.ศ. ๒๓๗๐ เจ้าอนุวงศ์ได้ทำการก่อกบฏยกกองทัพจากเวียงจันทร์ไปตีเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสานของไทยจนถึงเมืองสระบุรี พอความทราบถึงฝ่าละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ มีพระบรมราชโองการให้สมเด็จกรมพระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสพย์(เจ้าชายอรุโณทัย) เป็นแม่ทัพยกขึ้นมาปราบเจ้าอนุวงศ์ โดยมีพระยาราชสุภาวดี (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นทัพหน้าจนสามารถปราบเจ้าอนุวงศ์ได้จนเจ้าอนุวงศ์ต้องหนีไปพึ่งเวียดนาม เมื่อปราบเมืองเวียงจันทร์ได้แล้วก็มีพระรับสั่งให้ขนย้ายพระพุทธรูปและสิ่งของมีค่าข้ามมาไว้ที่ฝั่งเมืองพันพร้าวและได้นำเอาพระพุทธรูปบางส่วนอัญเชิญ ลงกรุงเทพฯ ส่วนพระสุก เสริม ใส ได้สร้างเจดีย์บรรจุไว้ที่เมืองพันพร้าวชื่อว่าเจดีย์ปราบเวียง

ด้านเมืองหนองคายภายหลังจากที่ท้าวสุวอได้เข้าร่วมสงครามทำการรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับพระยาราชสุภาวดี (สิงห์ สิงห์เสนี) แล้ว เมื่อสงครามสงบลงในปี พ.ศ.๒๓๗๐ ทางราชการได้ส่งเรื่องขอตั้งบ้านไผ่เป็นเมืองเมืองหนองคายเพื่อใช้เป็นเมือง หน้าด่านในการเดินทัพของไทยแทนเมืองเวียงจันทร์เดิมและขอพระราชทานแต่งตั้ง ให้ท้าวสุวอ (หรือสุวรวงษา) เป็นเจ้าเมืองที่พระปทุมเทวาภิบาลซึ่งก็ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้งตามที่ของและมีใบบอกมายังเมืองหนองคายในปีนั้น

ในปี พ.ศ. ๒๓๗๑ เจ้าอนุวงศ์กลับมาเวียงจันทน์โดยได้แจ้งแก่กองทัพไทยว่าจะกลับมาขออภัยโทษ แต่พอกองทัพและทหารเผลอก็ลอบทำร้ายทหารไทยจนแตกพ่ายและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เมื่อเอาชนะกองทัพไทยที่เวียงจันทน์ได้ เจ้าอนุวงศ์ก็สั่งให้ทหารข้ามฝั่งโขงมา แล้วรื้อเจดีย์ปราบเวียงพร้อมทั้งขนพระพุทธรูปคือพระสุก เสริม ใสกลับเวียงจันทน์ ฝ่ายพระยาราชสุภาวดีเมื่อทราบว่ากองทัพไทยเสียทีแก่เจ้าอนุวงศ์จึงได้ยกกองทัพมาช่วย พอมาถึงบ้านค่ายบกหวานก็ปะทะ

กับกองทหารของเจ้าราชวงศ์จนเกิดการตะลุมบอนกันขึ้นเป็นผลทำให้พระยาราชสุภาวดีถูกแทงได้รับบาด เจ็บส่วนพระพิพิธน้องชายเสียชีวิตในสนามรบ ฝ่ายเจ้าราชวงศ์ถูกปืนที่หัวเข่าได้รับบาดเจ็บทหารต้องหามขึ้นแพข้ามโขงไป รักษาที่เวียงจันทน์และไปแจ้งแก่เจ้าอนุวงศ์ว่าไม่สามารถต้านทานกองทัพพระยาราชสุภาวดีได้จำเป็นที่จะต้องหนีไปพึ่งเวียดนามดังเดิมเมื่อเป็นเช่นนั้น เจ้าอนุวงศ์จึงสั่งให้ทหารนำเอาทรัพย์สินมีค่าพระพุทธรูปคือพระสุก เสริม ใส เป็นต้นไปซ่อนในถ้ำบนภูเขาควาย ส่วนตัวของเจ้าอนุฯก็ได้พาบรรดาบุตรและภรรยาข้าทาสบริวารหนีไปพึ่งเวียดนาม ทางเมืองพวน

พระยาราชสุภาวดีสั่งให้นำข้ามฝั่งที่เมืองพันพร้าวส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งที่ค้นพบบริเวณภูเขาควายได้แก่พระสุก เสริม ใสและพระพุทธรูปสำคัญอื่น ๆ เช่น พระเสาร์ พระเสี่ยง พระพุทธรูปเนื้อทองแดงล้วน พระอรุณ พระเจ้าอินแปลง ๒ องค์ พระพุทธรูปไม่ปรากฏชื่ออีก ๒ องค์ ได้ให้อัญเชิญกลับทางแม่น้ำงึมโดยทำการต่อแพไม้ไผ่และลำเลียงล่องมาตามแม่น้ำงึม พระสุกได้จมน้ำหายไป จนถึงเมืองหนองคายขบวนจึงได้จอดพักที่บริเวณท่าน้ำหน้าวัดหอก่องหรือวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ หลังจากนั้นคณะผู้อัญเชิญจึงได้ประกอบพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปทั้งหมดขึ้นฝั่งและนำไปประดิษฐานไว้ที่ศาลาและอุโบสถวัดหอก่อง

เจ้าเมืองและกรรมการเมืองหนองคายจึงได้ปรึกษากันอัญเชิญพระเสริม พระใสไปประดิษฐานอยู่ที่วัดผีผิวหรือวัดโพธิ์ชัยซึ่งเป็นวัดร้างไม่มีพระสงฆ์จำพรรษาแต่มีเจดีย์โบราณที่สวยงามตั้งอยู่ และได้ทำการบูรณะวัดโพธิ์ชัยให้เป็นวัดประจำเมืองหนองคาย

๒.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า วัดโพธิ์ชัย เป็นวัดพระอารามหลวงที่มีความเพียบพร้อมทั้งด้านกายภาพ และด้านอื่นๆ โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญคือองค์หลวงพ่อพระใส ประดิษฐานภายในพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย และได้รับการดูแลบำรุงรักษาอย่างดีจากทางวัด ไม่มีปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว[๕๐] ส่วนพระธาตุพระอรหันต์ ซึ่งเป็นพระธาตุที่ประดิษฐานด้านหน้าพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย พบว่า ปัญหาหลักที่พบคือการได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ เช่น พายุฝน เป็นต้น ที่ทำให้องค์พระธาตุเกิดความเสียหายบ่อยครั้ง ดังเช่นปี ๒๕๖๐ องค์พระธาตุก็โดนพายุฝนพัดจนพังเสียหายต้องบูรณะใหม่ทั้งองค์[๕๑]

---

[๕๐] สัมภาษณ์ พระครูภาวนาธรรมโฆสิต, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, เมื่อวันที่ ๒๔ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๕๑] อ้างแล้ว, พระธรรมมงคลรังษี, เมื่อวันที่ ๓๐ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๓) ด้านการบริหารจัดการ

๓.๑) ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการ พบว่า วัดโพธิ์ชัย พระอารามหลวง มีการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นกรรมการบริหาร[๕๒]

เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน คือ พระธรรมมงคลรังษี (คำบ่อ อรุโณ)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ประกอบด้วย

๑. พระราชรัตนาลงกรณ์ (พิสิษฐ์ สุวีโร/ธรรมโรจน์) เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

๒. พระครูภาวนาธรรมโฆษิต (เดชศักดิ์ ธีรปญฺโญ/โพธิ์ชัย) เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย รองเจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหารวิทยาเขตหนองคาย

๓. พระครูโพธิชยานุกิจ (อดุลย์ อติภทฺโท/วงษาบุตร) ครูสอนพระปริยัติธรรมวัดโพธิ์ชัย ผู้ช่วยเลขานุการ (เหรัญญิก) วัดโพธิ์ชัย

๔. พระครูศรีชัยโพธิ (คำดี เขมธโร/อุบลเขต) เลขานุการสำนักศาสนศึกษาวัดโพธิ์ชัย ครูปสอนพระปริยัติธรรมวัดโพธิ์ชัย เจ้าหน้าที่ประจำพระอุโบสถ

๕. พระครูปริยัติชยาภิวัฒน์ (กิตติภพ สุทฺธิญาโณ/อุบลบาล) ครูสอนพระปริยัติธรรมวัดโพธิ์ชัย พระปริยัตินิเทศประจำจังหวัดหนองคาย เจ้าหน้าที่ประจำพระอุโบสถ

๖. พระครูโพธิชยานุสิฐ (วีรพงษ์ สุเมธี/พิมพัฒน์) ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตหนองคาย

๗. พระครูอนุกูลศิลาเขต (มณเฑียร มหิสฺสโร/มณีรัตนะพร) เลขานุการวัดโพธิ์ชัย เจ้าหน้าที่ประจำพระอุโบสถ

๘. พระครูอุดมธรรมานุกิจ (ชาศรี อุตฺตโม/บัวทะราช) ครูสอนพระปริยัติธรรมวัดโพธิ์ชัย ผู้อำนวยการวัดพระธาตุราษฎร์บำรุงวิทยา

๙. พระมหาพิชิต อตุลเวโท (ภูมิเวทย์) ครูใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโพธิ์ชัย พระปริยัตินิเทศก์ประจำจังหวัดหนองคาย

---

[๕๒] สัมภาษณ์ พระราชรัตนาลงกรณ์, เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, เมื่อวันที่ ๓๐ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๑๐. พระครูปลัดมงคลวรวัฒน์ (สมนึก โสภณปญฺโญ/เจริญชัย) ครูสอนพระปริยัติธรรมวัดโพธิ์ชัย เจ้าหน้าที่ประจำพระอุโบสถ

๑๑. พระมหาจงยุทธ กิตฺติยุตฺโต เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

คณะกรรมการวัด ประกอบด้วย

๑. นายเสนีย์ วิเศษสุนทร	ไวยาวัจกรวัดโพธิ์ชัย
๒. นายลำดวน สุวรพันธ์	ไวยาวัจกรวัดโพธิ์ชัย
๓. นายประยูร พนาลิกุล	ไวยาวัจกรวัดโพธิ์ชัย
๔. นางจรัส ธินาวัฒน์	กรรมการวัดโพธิ์ชัย
๕. นายไพรัตน์ ภาสอน	กรรมการที่ปรึกษาวัดโพธิ์ชัย

๓.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่า วัดโพธิ์ชัยเป็นวัดที่วางระบบการบริหารจัดการไว้เป็นอย่างดี โดยมีคณะกรรมการบริหารวัดทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส ซึ่งฝ่ายสงฆ์นั้นมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสคอยสนองงานและรับผิดชอบแต่ละงานแตกต่างกันไป ส่วนฝ่ายฆราวาสก็ช่วยดูแลและอำนวยความสะดวกโดยเฉพาะด้านการรักษาผลประโยชน์ของวัดเป็นอย่างดี[๕๓] ซึ่งหากพิจารณาถึงปัญหาด้านการบริหารจัดการนั้นคงจะเป็นเรื่องของการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยปัญหาที่พบคือ หากเป็นช่วงเทศกาล หรือช่วงวันสำคัญทางศาสนาพื้นที่ในการจัดรถจะไม่เพียงพอ[๕๔] นอกจากนี้ยังพบว่าทางวัดยังขาดทรัพยากรบุคคลที่คอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในวัด ซึ่งหากมีมักคุเทศก์หรืออาสาสมัครที่มีความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีนคอยให้ความรู้และข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวก็จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี[๕๕]

๔) ด้านการจัดกิจกรรม

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรม พบว่า วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) นับว่าเป็นวัดประจำจังหวัดหนองคาย เป็นวัดที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อพระใส พระคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดหนองคาย เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมทั้งทางอาณาจักรและศาสนจักร[๕๖] ได้แก่

๑) กิจกรรมที่จัดเป็นประจำ วัดโพธิ์ชัย เป็นที่พำนักของเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย ฉะนั้นกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการปกครองคณะสงฆ์จึงอาศัยวัดโพธิ์ชัยเป็นหลัก

---

[๕๓] สัมภาษณ์ พระครูอนุกูลศิลาเขต, **ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย**, เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๕๔] สัมภาษณ์ พระครูศรีชยโพธิ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย, เมื่อวันที่ ๒๔ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๕๕] อ้างแล้ว, พระราชรัตนาลงกรณ์, เมื่อวันที่ ๓๐ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๕๖] อ้างแล้ว, พระครูภาวนาธรรมโฆสิต, เมื่อวันที่ ๒๔ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นอกจากนั้นภายในวัดโพธิ์ชัย ยังเป็นสถานที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรมและบาลี เป็นสนามสอบนักธรรมและบาลี เป็นสถานที่อบรมบาลีก่อนสอบ เป็นสถานที่ตรวจผลการสอบนักธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ ด้านเผยแผ่วัดโพธิ์ชัย มีสถานีวิทยุกระจายเสียงวัดโพธิ์ชัยใต้ร่มพุทธธรรม เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแผ่กิจกรรมของวัด ภายในพรรษามีกิจกรรมเข้าวัดรักษาศีลฟังธรรม เจริญสมาธิทุกวันธรรมสวนะตลอดพรรษา การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา มีกิจกรรมการทำบุญตักบาตร ฟังธรรมเวียนเทียน

๒) กิจกรรมที่สำคัญที่พุทธศาสนิกชนรู้จักกันโดยทั่วไป คือประเพณีสงกรานต์ของชาวจังหวัดหนองคาย โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเลือกให้จังหวัดหนองคายจัดงานเย็นทั่วหล้ามหาประสงกรานต์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีกิจกรรมอัญเชิญองค์หลวงพ่อพระใสลงจากพระอุโบสถแห่รอบเมืองหนองคายให้ชาวจังหวัดหนองคายและนักท่องเที่ยวได้สรงน้ำองค์หลวงพ่อพระใส นอกจากนั้นยังมีประเพณีบุญเดือน ๗ บุญบั้งไฟ ก็ได้จัดขึ้นที่วัดโพธิ์ชัย เช่นเดียวกัน[๕๗]

๓) กิจกรรมที่จัดเป็นกรณีพิเศษ วัดโพธิ์ชัยตั้งอยู่ในเขตเมือง มีความสะดวกสบายในการเดินทาง และสถานที่จอดรถกว้างขวาง เมื่อมีกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา จังหวัดหนองคาย และส่วนราชการในจังหวัดหนองคาย จะใช้วัดโพธิ์ชัยเป็นสถานที่ในการประกอบพิธี นอกจากนั้นส่วนราชการและสถานศึกษาจะขอใช้สถานที่วัดโพธิ์ชัยในการประชุมสัมมนาและเข้าค่ายปฏิบัติธรรม[๕๘]

๔.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ในแต่ละปีวัดโพธิ์ชัยมีกิจกรรมเกิดขึ้นภายในวัดเป็นจำนวนมาก ทั้งกิจกรรมของทางวัด กิจกรรมของคณะสงฆ์ กิจกรรมของส่วนราชการ และกิจกรรมของเอกชน[๕๙] ซึ่งบางครั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัดก็ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวหลายด้าน เช่น การอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ไม่เพียงพอ[๖๐]

๕) ด้านการมีส่วนร่วม

๕.๑) ผลการศึกษาสภาพทั่วไปด้านการมีส่วนร่วม พบว่า วัดโพธิ์ชัย เป็นวัดศูนย์กลางของจังหวัดหนองคาย ส่วนราชการในจังหวัดหนองคาย คณะสงฆ์จังหวัดหนองคาย องค์กร

---

[๕๗] อ้างแล้ว, พระครูอนุกูลศิลาเขต, เมื่อวันที่ ๒๔ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๕๘] อ้างแล้ว, พระครูศรีชยโพธิ, เมื่อวันที่ ๒๔ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๕๙] อ้างแล้ว, พระราชรัตนาลงกรณ์, เมื่อวันที่ ๓๐ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๖๐] อ้างแล้ว, พระครูภาวนาธรรมโฆสิต, เมื่อวันที่ ๒๔ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

เอกชน และพุทธศาสนิกชนทุกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย พุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในองค์หลวงพ่อพระใสทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของวัด ดังจะเห็นได้จากงานประเพณีบุญสงกรานต์ จะได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นอย่างดี[๖๑]

๕.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม พบว่า วัดโพธิ์ชัย เป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของจังหวัด ดังนั้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดจึงได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างดีเยี่ยม[๖๒] แต่เป็นที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ วัดยังขาดจิตอาสาที่คอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ[๖๓] ซึ่งหากเพิ่มเติมในส่วนนี้ได้ก็จะสามารถยกระดับและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี[๖๔]

๔.๑.๔ วัดศรีชมภูองค์ตื้อ

จากการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดศรีชมภูองค์ตื้อ ผลการวิจัยพบว่า

๑) ข้อมูลทั่วไป

วัดพระศรีชมภูองค์ตื้อ เดิมชื่อวัดโกศีล หรือ วัดโกสีย์เป็นวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งในจังหวัดหนองคาย ตั้งอยู่ที่บ้านศรีชมภูองค์ตื้อ หมู่ที่ ๘ ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เป็นวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่หล่อด้วยทองสำริด เป็นวัฒนธรรมผสมผสานระหว่างศิลปกรรมล้านนา พระเจ้าองค์ตื้อเป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะสวยงามมาก ถือว่าเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัยที่หล่อด้วยสำริดองค์ใหญ่ที่สุดในจังหวัดหนองคาย

มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ ๑ พระอธิการบุญมา (ก้อน) ไม่ทราบ พ.ศ.
รูปที่ ๒ พระอธิการคำพา ไม่ทราบ พ.ศ.
รูปที่ ๓ พระมหาทองจันทร์ จนฺทโชโต (อยู่) ไม่ทราบ พ.ศ.
รูปที่ ๔ พระอธิการกิ้น ไม่ทราบ พ.ศ.
รูปที่ ๕ พระอธิการคำผา ปญฺญาวุฑฺโฒ พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๙๒
รูปที่ ๖ พระครูพุทธพงศ์บริรักษ์ (ทองสุข เสนโก) พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๔๙๕

---

[๖๑] สัมภาษณ์ พระครูโพธิชยานุสิฐ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย, เมื่อวันที่ ๒๕ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๖๒] อ้างแล้ว, พระครูภาวนาธรรมโฆสิต, เมื่อวันที่ ๒๔ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๖๓] อ้างแล้ว, พระราชรัตนาลงกรณ์, เมื่อวันที่ ๓๐ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๖๔] อ้างแล้ว, พระครูโพธิชยานุสิฐ, ๒๕ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

รูปที่ ๗ พระครูสังวรกัลยาณวัตร (สิม ญาณวโร) พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๕๕๘
รูปที่ ๘ พระศรีญาณวงศ์ (นิมิตย์ ปณฺฑิตเสวี) พ.ศ. ๒๕๕๙-ปัจจุบัน

ภาพที่ ๔.๑๔ หลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อ วัดศรีชมภูองค์ตื้อ

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑) ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า วัดศรีชมภูองค์ตื้อ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ๑ อย่าง คือ

๒.๑.๑) พระเจ้าองค์ตื้อ

พระเจ้าองค์ตื้อ (พระองค์ตื้อ) เป็นพระพุทธรูปสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไปประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีชมภูองค์ตื้อ บ้านศรีชมภูองค์ตื้อ หมู่ที่ ๘ ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

มีตำนานเล่าว่าพระเจ้าองค์ตื้อ สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้าง (เวียงจันทน์) สร้างขึ้นในปี พุทธศักราช ๒๑๐๕ โดยพระสงฆ์ในวัดศรีชมภูองค์ตื้อ ได้ประชุมปรึกษาหารือกัน และลงมติว่าจะหล่อพระพุทธรูปขึ้นในบ้านน้ำโมง (เดิมเรียกว่า บ้านน้ำโหม่ง) เพื่อเป็นที่เคารพสักการะแก่อนุชนรุ่นหลังต่อๆมา เมื่อตกลงกันแล้ว จึงได้ชักชวนบรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เพื่อเรี่ยไร ทองเหลืองบ้าง ทองแดงบ้าง ตามแต่จะมีจิตศรัทธาจากท้องที่อำเภอจังหวัดใกล้เคียง ในที่สุดได้ทองเหลืองและทองแดงหนัก “ตื้อ”หนึ่งตามมาตราใน

โบราณอีสานมีว่า "ยี่สิบชั่งเป็นหนึ่งหมื่น สิบหมื่นเป็นหนึ่งแสน (๖ กรัม เท่ากับ ๑ ชั่ง) สิบแสนเป็นหนึ่งล้าน สิบล้านเป็นหนึ่งโกรธ สิบโกรธเป็นหนึ่งกือ สิบกือเป็นหนึ่งตื้อ (หนึ่งตื้อเท่ากับสองล้านชั่ง แต่โดยทั่วไปมีความหมายว่าหนักมาก)

เมื่อได้ทองครบตามจำนวนดังกล่าวแล้ว คือหนึ่งตื้อ พระสงฆ์และชาวบ้านจึงพร้อมกันหล่อเป็นส่วนๆและในวันสุดท้ายได้ทำการหล่อตอนเกศ เมื่อหล่อพระพุทธองค์ตื้อเสร็จแล้วจึงได้นำมาประดิษฐานไว้ในวัดศรีชมภูองค์ตื้อ

ในกาลต่อมาปรากฏว่า มีขุนนางชั้นผู้ใหญ่ แห่งเมืองวียงจันทน์ มาที่บ้านน้ำโมงสองท่าน คือ ท่านหมื่นจันทน์และท่านหมื่นราม ขุนนางทั้งสองท่านนี้ได้เห็นพระเจ้าองค์ตื้อก็เกิดความเลื่อมใสและยินดีจะให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูและช่วยเหลือกิจการต่างๆที่เกี่ยวกับพระเจ้าองค์ตื้อนี้ จึงได้ช่วยกันก่อฐานและทำราวเทียนเพื่อเป็นการส่งเสริมศรัทธาของผู้สร้าง

ครั้นเมื่อขุนนางทั้งสองได้กลับถึงเมืองเวียงจันทน์แล้ว ได้กราบทูลพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่งครองเมืองเวียงจันทน์ในเวลานั้นได้ทรงทราบ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงได้เสด็จมาทอดพระเนตร เมื่อทรงเห็นพระเจ้าองค์ตื้อแล้วก็ทรงเกิดศรัทธา จึงได้ทรงสร้างวิหารเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระองค์ตื้อโดยทรงอุทิศให้เป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์ของพระนางยอดคำทิพย์ พระบรมราชชนนี ซึ่งเป็นธิดาของกษัตริย์ล้านนาที่เสด็จมาเป็นพระชายาของพระเจ้าโพธิสาลราชกษัตริย์ล้านช้างซึ่งเป็นพระบิดาของพระองค์ และได้แบ่งปันเขตแดนให้เป็นเขตของพระเจ้าองค์ตื้อดังนี้[๖๕]

ทางทิศตะวันออกถึงบ้านมะก้องเชียงขวา (ทางฝั่งซ้ายตรงอำเภอโพนพิสัย)

ทางทิศตะวันตกถึงบ้านหวากเมืองโสม (อำเภอน้ำโสมเดี๋ยวนี้)

ทางทิศใต้ถึงบ้านบ่อเอียดหรือบ่อาด (ในท้องที่อำเภอเพ็ญเดี่ยวนี้)

ทางเหนือไม่ทราบแน่ชัดว่าถึงบ้านใด พลเมืองที่อยู่ในเขตข้าทาสของพระเจ้าองค์ตื้อนั้น แต่เดิมมาต้องเสียส่วยนั้นมาเสียส่วยให้แก่วัดศรีชมภูองค์ตื้อทั้งสิ้น กล่าวคือผู้ที่เป็นช่างเหล็กต้องนำเหล็กมาส่วย ผู้ทำนาก็ต้องนำข้าวมาส่วย ผู้ต้มเกลือมาส่วยดังนี้เป็นต้น

ส่วนทางวัดก็มีพนักงานคอยเก็บรักษาส่วยอากรและจำหน่ายเสมอ ที่ด้านหน้าของพระวิหารจะมีหนังสือที่เขียนด้วยอักษรไทยน้อย (อักษรลาว) อยู่ด้วย แต่เวลานี้เก่าและลบเลือนมาก อ่านไม่ได้ความติดต่อกัน

พระเจ้าองค์ตื้อ เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ โดยฝีมือช่างฝ่ายเหนือและล้านช้างผสมกันเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามมาก เป็นพระประธานซึ่งสร้าง

---

[๖๕] พัฒน์ น้อยแสงศรี, เรียบเรียง **พระเจ้าองค์ตื้อ**, ในการรวมบทความ หนองคายเพื่อคนหนองคาย เรียบเรียงจัดพิมพ์โดยนางสาววนิดา ส่งเสริมสวัสดิ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มังกรการพิมพ์), หน้า ๑๓๒-๑๓๗.

ด้วยทองสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่เกือบจะเท่าพระศรีศากยมุนี วัดสุทัศน์ฯ กรุงเทพฯ พระเจ้าองค์ตื้อเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิราบปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๓ เมตร ๒๙ เซนติเมตร สูง ๔ เมตร พระพักตร์อมยิ้มนิดๆ พระเนตรเหลือบลงต่ำ พระนลาฏกว้าง ส่วนพระวรกายนั่งตรงได้สัดส่วน ประทับอยู่ในท่าสงบผินพระพักตร์ไปทางตะวันตออก ทำให้ผู้ได้พบเห็นองค์พระองค์ตื้อเกิดมโนภาพคล้ายเข้าไปนั่งอยู่เฉพาะพระพักตร์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้เกิดความปีติและมีศรัทธาขึ้นทันที อันเป็นธรรมาภินิหารแก่ผู้พบเห็น

พระเจ้าองค์ตื้อสร้างเมื่อพุทธศักราช ๒๑๐๕ ซึ่งอยู่ในรัชสมัยของพระไชยเชษฐาธิราชแห่งเมืองเวียงจันทน์ และผู้สร้างวัดศรีชมภูองค์ตื้อสันนิษฐานว่าเป็นพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช วัดศรีชมภูองค์ตื้อนี้ เดิมชื่อว่า วัดโกศีล (หรือโกสีย์) ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงในการต้อนรับนั้น พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้เกณฑ์ไพร่พล และบริวารมาร่วมสร้างถึง ๕๐๐ คน มีบริวารถึง ๑๓ หมู่บ้าน

พระเจ้าองค์ตื้อ เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ มีประชาชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงเคารพนับถือมาก มีอภินิหารมากมาย ชาวเมืองเชื่อมั่นว่ามีผีหรือเทวดารักษา จึงมีคนนับถือมาก บางคนเจ็บไข้ได้ป่วยไปขอน้ำมนต์มาดื่มกินก็หายคนไม่มีลูกไปขอก็มีได้ เป็นต้น การเข้าถึงวัดศรีชมภูองค์ตื้อนั้นจากอำเภอท่าบ่อ มีถนนลาดยางไปบ้านน้ำโมงจนถึงวัดซึ่งเป็นเขตเทศบาลเมืองท่าบ่อ

๒.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาของทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า หลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อเป็นเพียงทรัพยากรการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว[๖๖] นอกจากนี้ยังพบว่าวิหารของหลวงพ่อองค์ตื้อแม้จะมีขนาดใหญ่แต่เมื่อถึงช่วงเทศกาลสำคัญๆ สถานที่ก็จะดูคับแคบ[๖๗] ทำให้ผู้มากราบมนัสการหลวงพ่อบางครั้งต้องแออัดยัดเยียด และไม่สามารถเข้ากราบนมัสการได้ก็มี[๖๘]

๓) ด้านการบริหารจัดการ

๓.๑) ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการ พบว่า วัดศรีชมภูองค์ตื้อ เป็นวัดขนาดใหญ่ มีอาคารสถานที่ และเสนาสนะภายภายในวัดจำนวนมาก ประกอบกับมีพุทธศาสนิกชนได้เดินทางมากราบไหว้หลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อและทำบุญทุกวันไม่ขาด จึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบ

---

[๖๖] สัมภาษณ์ นายประภาส นครภักดี, นายกเทศมนตรีเมืองท่าบ่อ, เมื่อวันที่ ๒ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑

[๖๗] สัมภาษณ์ พระครูภัทรสีลวัตร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีชมภูองค์ตื้อ, เมื่อวันที่ ๑ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑.

[๖๘] สัมภาษณ์ นายมนูญ อิสิ, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองท่าบ่อ, เมื่อวันที่ ๒ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑.

บริหารให้สามารถตอบสนองความต้องการของพุทธศาสนิกชนได้ โดยวัดศรีชมภูองค์ตื้อมีการจัดการบริหาร เป็น ๒ ส่วน คือส่วนของคณะสงฆ์ และส่วนของกรรมการวัด[๖๙]

ในส่วนของคณะสงฆ์ จัดการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสทุกรูป และพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นกรรมการ

ส่วนกรรมการวัดที่จะช่วยงานวัด ประกอบด้วย

นายพัฒนา อินสเมียร	ประธานคณะกรรมการ
นายสมเกียรติ ใจอาจ	รองประธานคณะกรรมการ
นายแทนธงชัย อินทะวงศ์	รองประธานคณะกรรมการ
นายแดนชัย รัตนติสร้อย	รองประธานคณะกรรมการ
นายสมร ใจอาจ	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
นายสมดี ยืนคง	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
นายกิตติ จำปีพรหม	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
ส.ท. แมน สิงหัดชัย	กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
นายอำนาจ วันดี	กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
นายองอาจ ศรีชมภู	กรรมการฝ่ายศาสนพิธี
นายวีระศักดิ์ เบาะพรม	กรรมการฝ่ายบัญชี
นายจุน เจริญศรี	กรรมการ
นายสุวิทย์ จันทวัณโณ	กรรมการ
นายวิทยา พิมเก	กรรมการ
นางศรสวรรณ เจริญรู	กรรมการ
นางสุภาพร วงษ์แสงจันทร์	กรรมการ
นางบุญโฮม ดอกบัวหลวง	กรรมการ
นายกนกพล คุณความดี	กรรมการฝ่ายไฟฟ้า / ช่างเทคนิค
นายประมวล พิทย์สมบัติ	กรรมการฝ่ายไฟฟ้า / ช่างเทคนิค
นายสุภาพ นันทะ	พนักงานฝ่ายรักษาความสะอาด
นางคำมี พิทย์สมบัติ	พนักงานฝ่ายดอกไม้ ธูปเทียน
นางแทน ฤทธิสอน	พนักงานฝ่ายดอกไม้ ธูปเทียน

[๖๙] สัมภาษณ์ พระศรีญาณวงศ์, เจ้าอาวาสวัดศรีชมภูองค์ตื้อ, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นางหงส์ รักษานนท์	พนักงานฝ่ายดอกไม้ ธูปเทียน
นายหลิ่ง ปุนนา	พนักงานประจำวิหาร
นายชื่น ถิ่นสำราญ	พนักงานประจำวิหาร
นายพลอย อุดม	พนักงานทั่วไป
ร.ต.ต.สมบูรณ์ รัตนแสงศรี	พนักงานขับรถ

ต่อมาพระศรีญาณวงศ์ เจ้าอาวาสวัดศรีชมภูองค์ตื้อ รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย ได้มีคำสั่งที่ จร.อต. ๓/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๙ แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายฆราวาสวัดศรีชมภูองค์ตื้อ ประกอบด้วย

คณะกรรมการอำนวยการ

๑. นายพัฒนธรณ์ กีรติรัฐวัฒน์	นายอำเภอท่าบ่อ	ประธานกรรมการ
๒. พ.ต.อ.สมชาย สงวนศักดิ์ภักดี	ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรท่าบ่อ	รองประธานกรรมการ
๓. นายประภาส นครภักดี	นายกเทศมนตรีเมืองท่าบ่อ	รองประธานกรรมการ
๔. นายนิกร พรพลทอง	ผู้จัดการธนาคารออมสินท่าบ่อ	กรรมการ
๕. นายแพทย์วัฒนา พารีศรี	ผู้อำนวยการ รพร.ท่าบ่อ	กรรมการ
๖. น.อ.สุชาติ อุดมนาค	ผบ.นรข.เขตหนองคาย	กรรมการ
๗. นายสมพงษ์ โสภิณ	ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าบ่อ	กรรมการ
๘. น.ส.สุดา ชัยกำเนิด	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ	กรรมการ/เลขานุการ

มีหน้าที่ อำนวยการ ให้คำปรึกษา สนับสนุน และแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

กรรมการฝ่ายดำเนินงาน

๑. นายพัฒนา อินเสมียน	ไวยาวัจกร	ประธานกรรมการ
๒. นายองอาจ ศรีชมภู	ไวยาวัจกร	รองประธานกรรมการ
๓. นายสมเกียรติ ใจอาจ	ไวยาวัจกร	รองประธานกรรมการ
๔. นายแมน สิงห์หัดชัย	ไวยาวัจกร	กรรมการ
๕. นายแทนธงชัย เทียมทะนงค์	คนงานวัด	กรรมการ/เลขานุการ

มีหน้าที่ ประสานงานกับคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และแก้ไขอุปสรรค ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยสันติวิธี พระธรรมวินัย และกฎหมายบ้านเมือง

กรรมการฝ่ายการปกครอง

๑. นายพัฒนา อินเสมียน	ไวยาวัจกร	หัวหน้า
๒. นางพวง โคตรชมพู	ประธานชุมชนศรีมงคล	กรรมการ
๓. นางเนือง ศรีอ้วน	ประธานชุมชนศรีบุญเรือง	กรรมการ
๔. นายอดุลย์ หนันต๊ะ	ประธานชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๕. นายสังวาล ภูมิวาลย์	ประธานชุมชนศรีชมภู	กรรมการ
๖. นายบุญกว้าง วงชาลี	ชุมชนศรีมงคล	กรรมการ

มีหน้าที่ ช่วยเหลือเจ้าอาวาสในการดูแล คุ้มครอง บริหาร รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรหรือคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

กรรมการฝ่ายการศาสนศึกษา

๑. นายองอาจ ศรีชมภู	ไวยาวัจกร	หัวหน้า
๒. นางสุภาพร วงษ์แสงจันทร์	ชุมชนศรีบุญเรือง	กรรมการ
๓. นางอนงค์ นะตพรม	ชุมชนศรีชมภู	กรรมการ
๔. นายสำเนียง ศรีบุญเรือง	ชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๕. นางอนงภา คำสุข	ชุมชนศรีชมภู	กรรมการ
๖. นางศรีนวล หินกาล	ชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๗. นางจินตนา สิงห์หัดชัย	ชุมชนศรีบุญเรือง	กรรมการ

มีหน้าที่ ช่วยเหลือเจ้าอาวาสในการสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรมพระภิกษุสามเณร หรือคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัด ให้มีความรู้ทั้งทางพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี และประปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

กรรมการฝ่ายเผยแผ่

๑. นายแมน สิงห์หัดชัย	ไวยาวัจกร	หัวหน้า
๒. นายจุน เจริญศรี	ชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๓. นายอำนาจ วันดี	ชุมชนศรีมงคล	กรรมการ
๔. นางมุ้ย ดอนเกิด	ชุมชนศรีบุญเรือง	กรรมการ
๕. นายสุระพงษ์ ผุดผ่อง	ชุมชนศรีชมภู	กรรมการ
๖. นายนิรัน มังษา	ชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๗. นายพงษ์สยาม พิมวาปี	ชุมชนศรีบุญเรือง	กรรมการ

มีหน้าที่ ช่วยเหลือเจ้าอาวาสในการเผยแผ่หลักพุทธธรรมอันดีงาม ไปสู่ชุมชนต่างๆ ทั้งใกล้และไกล ทั้งในและต่างประเทศ ด้วยสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ อันเหมาะสมแก่สมณสารูปและสมัยนิยม

กรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์

๑. นายสมเกียรติ ใจอาจ	ไวยาวัจกร	หัวหน้า
๒. นางธนวรรณ พันธุกลาง	ชุมชนศรีบุญเรือง	กรรมการ
๓. นางวันเพ็ญ เสนพันธ์	ชุมชนศรีมงคล	กรรมการ
๔. นางศรสวรรค์ เจริญภู	ชมชนศรีมงคล	กรรมการ
๕. นายสมดี ยืนคง	ชมชนศรีชมภู	กรรมการ
๖. นายสำราญ แก้วสีขาว	ชมชนศรีชมภู	กรรมการ
๗. นายวัชระชัย สุนทรอินทร์	ชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๘. นางสาวกันติการ โพธิเนตร	ชุมชนศรีมงคล	กรรมการ

มีหน้าที่ ช่วยเหลือเจ้าอาวาสในการสนับสนุนด้านการศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝน อบรม ช่วยเหลือทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา รวมทั้งทุนการศึกษา

กรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์

๑. นายแมน สิงห์หัดชัย	ไวยาวัจกร	หัวหน้า
๒. นางอัจฉรา อินเสมียน	ชุมชนศรีมงคล	กรรมการ
๓. นางมะลิซ้อน แสงลี	ชุมชนศรีมงคล	กรรมการ
๔. นางวันเพ็ญ หมอยา	ชุมชนศรีบุญเรือง	กรรมการ
๕. นายสาย พัดพรม	ชุมชนศรีบุญเรือง	กรรมการ
๖. นางบุญทรัพย์ กาเมือง	ชมชนศรีชมภู	กรรมการ
๗. นายโฮม นันทะ	ชุมชนศรีบุญเรือง	กรรมการ

มีหน้าที่ ช่วยเหลือเจ้าอาวาสในการสนับสนุนช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนในชุมชน หน่วยงาน องค์กรภาครัฐและเอกชน ด้วยปัจจัยต่างๆ ในการบำเพ็ญกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ และตาย

กรรมการฝ่ายสาธารณูปการ

๑. นายองอาจ ศรีชมภู	ไวยาวัจกร	หัวหน้า
๒. นางสาวดาวมณี เจริญศรี	ชมชนศรีชมภู	กรรมการ

๓. นายแดนชัย รัตนติสร้อย	ชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๔. นางคำรัง ยืนนาน	ชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๕. นางจันทร์ ไชยปัญญา	ชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๖. นายรณภูมิ ใจดี	ชุมชนโรงเรียนเก่า	กรรมการ
๗. นางประชิด จันทรดี	ชุมชนศรีชมภู	กรรมการ
๘. นางบังอร ขาวสวย	ชมชนศรีชมภู	กรรมการ

มีหน้าที่ ช่วยเหลือเจ้าอาวาสในการสนับสนุนด้วยปัจจัย ๔ ในการก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานภายในวัด ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด รมรื่น เหมาะสมกับการบำเพ็ญกุศลต่างๆ

คณะกรรมการทุกท่าน ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๑. มีสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ

๒. มีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปีบริบูรณ์

๓. เป็นผู้มีหลักฐานมั่นคง

๔. เป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่กรรมการได้

๕. เป็นผู้เลื่อมในในการปกครองตามรัฐธรรมนูญ

๖. ไม่เป็นผู้มีร่างการทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีโรคที่เป็นที่รังเกียจแก่สังคม

๗. ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดี เช่น มีความประพฤติเสเพล เป็นนักเลงการพนัน เสพสุราเป็นอาจิณ หรือติดยาเสพติดให้โทษ

๘. ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

๙. ไม่เป็นผู้ที่เคยถูกลงโทษให้ออกจากราชการ หรือองค์การของรัฐบาล หรือบริษัทห้างร้านเอกชน ในความผิดหรือมีมลทินมัวหมองในความผิดเกี่ยวกับเงิน

๑๐. ไม่เป็นผู้ที่เคยถูกลงโทษจำคุก เว้นแต่ความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

การถอดถอนกรรมการจากหน้าที่ จะทำได้เมื่อกรรมการประพฤติมิชอบอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

๑. ทุจริตต่อหน้าที่

๒. ไม่ปฏิบัติหน้าที่จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง

๓. ขัดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผน เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่วัดอย่างร้ายแรง

๔. ประมาทเลินเล่อในหน้าที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่วัดอย่างร้ายแรง

๕. ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง

๓.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า หากพิจารณาด้านการบริหารจัดการภายในทางวัดค่อนข้างมีความสมบูรณ์ในการบริหารจัดการในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี[๗๐] แต่สิ่งที่ควรเพิ่มเติมคือทักษะและความสามารถของทรัพยากรบุคคลในด้านการบริการ เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน[๗๑]

๔) ด้านการจัดกิจกรรม

๔.๑ ผลการศึกษาการจัดกิจกรรม พบว่า การจัดกิจกรรมของวัดศรีชมภูองค์ตื้อ มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมที่จัดเป็นประจำ และกิจกรรมที่จัดในกรณีพิเศษ

กิจกรรมที่จัดเป็นประจำ การส่งเสริมการศึกษาทั้งพระปริยัติธรรมและแผนกสามัญศึกษา การบริการดอกไม้ธูปเทียนให้กับสาธุชนและนักท่องเที่ยวทุกวัน การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันธรรมสวนะ[๗๒] ประเพณีบุญเดือน ๔ งานนมัสการหลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อ ประเพณีบุญเดือน ๕ สงกรานต์

กิจกรรมที่จัดในกรณีพิเศษ ส่วนมากเป็นกิจกรรมที่เทศบาลเมืองท่าบ่อ ส่วนราชการในอำเภอท่าบ่อ และสถานศึกษา จัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสต่างๆ เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ จัดประชุมสัมมนา และเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม[๗๓]

๔.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาด้านการจัดกิจกรรม พบว่า เมื่อพิจารณาถึงมิติด้านการท่องเที่ยวกิจกรรมหลักคือการกราบนมัสการขอพรจากหลวงพ่อองค์ตื้อ[๗๔] การทำบุญตามจุดต่างๆ ที่ทางวัดจัดไว้บริการ[๗๕] ซึ่งหากมีการเพิ่มกิจกรรมส่วนอื่นเช่น การเพิ่มพื้นที่ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของฝาก กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน หรือกิจกรรมที่เป็นการแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ก็จะเป็นการเพิ่มความน่าสนใจและเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น[๗๖]

---

[๗๐] อ้างแล้ว, พระครูภัทรสีลวัตร, เมื่อวันที่ ๑ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑.

[๗๑] อ้างแล้ว, นายมนูญ อิสิ, เมื่อวันที่ ๒ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑.

[๗๒] อ้างแล้ว, พระครูภัทรสีลวัตร, เมื่อวันที่ ๑ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑.

[๗๓] อ้างแล้ว, นายประภาส นครภักดี, เมื่อวันที่ ๒ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑.

[๗๔] อ้างแล้ว, พระศรีญาณวงศ์, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๗๕] อ้างแล้ว, พระศรีญาณวงศ์, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

[๗๖] อ้างแล้ว, พระครูภัทรสีลวัตร, เมื่อวันที่ ๑ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑.

๕) ด้านการมีส่วนร่วม

๕.๑) ผลการศึกษาการมีส่วนร่วม พบว่า วัดศรีชมภูองค์ตื้อ ถือว่าเป็นของชุมชนอีกวัดหนึ่ง เพราะมีความผูกพันกับชาวบ้านทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่ก็เปิดโอกาสให้ส่วนราชการในอำเภอท่าบ่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น งานกิ่งกาชาดของอำเภอท่าบ่อ ก็มาจัดในเทศกาลงานบุญเดือน ๔ ที่วัดศรีชมภูองค์ตื้อแห่งนี้[๗๗]

๕.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาด้านการมีส่วนร่วม พบว่า วัดศรีชมภูองค์ตื้อยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในกิจกรรมที่สร้างสรรค์เพราะส่วนมากผู้ที่มีส่วนร่วมคือคณะกรรมการเป็นหลัก[๗๘] ส่วนชุมชนและส่วนราชการจะเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะช่วงเทศกาลหรือมีกิจกรรมสำคัญๆ ของทางวัดเท่านั้น[๗๙]

ภาพที่ ๔.๑๕ พระธาตุหลวง นครหลวงเวียงจันทน์

---

[๗๗] อ้างแล้ว, นายมนูญ อิสิ, เมื่อวันที่ ๒ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑.

[๗๘] อ้างแล้ว, พระครูภัทรสีลวัตร, เมื่อวันที่ ๑ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑.

[๗๙] อ้างแล้ว, พระศรีญาณวงศ์, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๔.๑.๕ วัดพระธาตุหลวง

จากการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุหลวง มีผลการวิจัยดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไป

พระธาตุหลวง ตั้งอยู่กลางกรุงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ตั้งของพระธาตุหลวงถือว่าเป็นวัด เป็นที่สาธารณะของรัฐ ด้านหน้าเป็นลานกว้าง มีอนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่และเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และธรรมสภา ใช้เป็นสถานที่หรือที่ทำการของคณะสงฆ์ลาว (องค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว) ด้านทิศเหนือมีวัดที่พระเณรอาศัยอยู่เรียกว่า วัดธาตุหลวงเหนือ ทิศใต้เป็นวัดที่พระเณรอาศัยอยู่ เรียกว่าวัดธาตุหลวงใต้[๘๐]

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑ ผลการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า **พระธาตุหลวง** หรือ **พระเจดีย์โลกะจุฬามณี** (ลาว: ທາດຫລວງ หรือ ลาว: ພຣະທາດຫລວງ) นับเป็นปูชนียสถานอันสำคัญยิ่งแห่งเวียงจันทน์ และเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนชาวลาวทั่วประเทศ ตามตำนานกล่าวว่า พระธาตุหลวงมีประวัติการก่อสร้างนับพันปีเช่นเดียวกันพระธาตุพนมในประเทศไทย และปรากฏความเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ของดินแดนทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงอย่างแยกไม่ออก สถานที่นี้ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญอย่างของประเทศลาว ดังปรากฏว่าตราแผ่นดินของลาวที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มีรูปพระธาตุหลวงเป็นสัญลักษณ์

ตามตำนานอุรังคนิทานได้กล่าวไว้ว่า พระธาตุหลวงสร้างขึ้นคราวเดียวกับการสร้างเมืองนครเวียงจันทน์ หลังจากก่อสร้างพระธาตุพนมแล้ว ผู้สร้างคือ บุรีจันอ้วยล้วย หรือ พระเจ้าจันทบุรีประสิทธิศักดิ์ เจ้าเหนือหัวผู้ครองนครเวียงจันทน์พระองค์แรก พร้อมกับพระอรหันต์ ๕ องค์ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนหัวเหน่า ๒๗ พระองค์ ซึ่งได้อัญเชิญมาจากเมืองราชคฤห์ ประเทศอินเดีย โดยก่อเป็นอุโมงค์หินคร่อมไว้ อุโมงค์นั้นกว้างด้านละ ๕ วา ผนังหนา ๒ วา และสูงได้ ๔ วา ๓ ศอก เมื่อได้ทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุแล้ว พระเจ้าจันทบุรี จึงได้มีพระราชดำรัสให้เสนาอำมาตย์สร้างวิหารขึ้นในเมืองจันทบุรีหรือนครเวียงจันทน์ ๕ หลัง เพื่อให้เป็นที่อยู่จำพรรษาของ พระอรหันต์ทั้ง ๕ องค์นั้นด้วย ตามตำนานดังกล่าวระบุศักราชการสร้างว่าอยู่ในช่วง พ.ศ. ๒๓๘

---

[๘๐] สัมภาษณ์ พระถาวร ตาพอนปะเสิด, วัดธาตุหลวงเหนือ, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

ในระยะต่อมาแม้ว่าชื่อของเวียงจันทน์จะไม่ได้ปรากฏในหนังสือประวัติศาสตร์ใดเลย แต่อย่างไรก็ดี นครเวียงจันทน์ก็ยังคงเป็นเมืองสำคัญอยู่ตลอดมา ดังปรากฏการอ้างถึงชื่อเมืองเวียงจันทน์ในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง และในพงศาวดารลาวฉบับต่างๆ ก็ระบุด้วยว่า นับตั้งแต่พระจ้าฟ้างุ้มเสวยราชสมบัติที่เมืองหลวงพระบางแล้ว ก็ได้มีการส่งเชื้อพระวงศ์และขุนนางสำคัญมาปกครองเมืองนี้โดยตลอด จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๑๐๙ หลังจาก พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช วีรกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของอาณาจักรล้านช้าง ได้ทรงย้ายราชธานีเมืองเชียงทองหลวงพระบาง ลงมายังนครเวียงจันทน์ได้ ๖ ปีแล้ว พระองค์จึงได้มีพระบรมราชโองการให้สร้างองค์พระธาตุหลวงขึ้นมาใหม่ ในเขตพระราชอุทยานทางด้านทิศตะวันออกของกรุงเวียงจันทน์ โดยสร้างครอบพระธาตุองค์เก่าที่มีมาแต่โบราณกาล เมื่อสร้างพระธาตุหลวงเสร็จแล้ว จึงทรงขนานนามพระธาตุนี้ว่า **“พระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณี”** หรือ “พระธาตุใหญ่” (แต่คนส่วนมากมักเรียกว่า “พระธาตุหลวง”) และมีพระราชโองการให้อุทิศข้าพระธาตุจำนวน ๓๕ ครอบครัว อยู่เฝ้ารักษาพระธาตุนี้ พร้อมทั้งที่ดิน องค์พระธาตุมีความสูง ๔๕ เมตร รูปลักษณะคล้ายดอกบัวตูม อันหมายถึงสัญลักษณ์คำสอนของพระพุทธเจ้า มีพระธาตุเล็กอยู่บนพระธาตุใหญ่ชั้นที่สอง รองทั้งสี่ด้าน มี ๓๐ องค์ เรียกวา “สัมมติงสบารมี” อยู่ในธาตุองค์เล็กทั้ง ๓๐ องค์นี้ ผู้สร้างได้นำเอาทองคำมาหล่อเป็นรูปพระธาตุเล็กๆ ๓๐ องค์ แต่ละองค์หนัก ๔ บาท และเอาทองคำมาตีเป็นแผ่น รูปลักษณะเหมือนใบลาน เรียกว่า “ลานคำ” ๓๐ แผ่น แต่ละแผ่นยาวศอกกำมือ (คือวัดศอก โดยกำมือไว้ ไม่วัดจากปลายมือ กำมือแล้วยื่นนิ้วก้อยออกมา วัดที่สุดปลายนิ้วก้อยเท่านั้น) แล้วเขียนคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าลงในใบลานคำทุกใบว่า “**เย ธัมมา เหตุปปัพพะวา เตสัง เหตุง ตะถาคโต เตสัญจะ โย นิโรโธ จะ เอวังวาที มะหาสะมะโณ” แปลว่า “ธรรมทั้งหลายเหล่าใด มีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตเจ้า ตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และเพราะเหตุเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสเช่นนี้**” แล้วเอาทองคำและใบลานลงไว้ในพื้นธาตุเล็ก ทั้ง ๓๐ องค์ การที่ได้สร้างพระธาตุขนาดเล็กนี้ขึ้นมา มีความหมายว่า “ผู้ที่จะได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น จะต้องได้สร้างคุณงามความดีไว้ให้ถึง ๓๐ ประการ มีทานบารมี เป็นต้น จนถึงอุเบกขาปรมัตถบารมี เป็นปริโยสาน

รูปชั้นล่างสุดเป็นฐานพระธาตุ ๔ เหลี่ยม ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกยาวด้านละ ๖๙ เมตร ส่วนทางทิศเหนือและทางทิศใต้ยาวด้านและ ๖๘ เมตร ด้านล่างมีใบเสมารอบ ๔ ด้าน มีทั้งหมด ๓๒๓ ใบ มีหอไหว้ทั้ง ๔ ด้าน มีบันไดขึ้นหอไหว้ทุกหอ ที่หอไหว้ทิศตะวันออก ชั้นบนขึ้นไปมีธาตุเล็กองค์หนึ่งที่มีลวดลายสวยงาม และได้สร้างหอครอบไว้อีกชั้นหนึ่ง หอที่สร้างครอบมีลวดลายวิจิตรสวยงามเช่นเดียวกัน ธาตุเล็กนี้เรียกว่า **"พระธาตุศรีธรรมทายโลก"** ด้านที่สอง ถัดจากหอไหว้ขึ้นไป แต่ละด้านยาว ๔๘ เมตร มีกลีบดอกบัวล้อมรอบ ทั้งหมดมีจำนวน ๑๒๐ กลีบ ภายในกลีบ

ดอกบัวทำด้วยกระดูกงู (เส้นลวดเป็นขอบล้อมทั้ง ๔ ด้าน) แล้วตั้งใบเสมาบนกระดูกงูนั้น ใบเสมาในชั้นนี้ จำนวน ๒๒๘ ใบ ตรงกลางใบเสมาทุกใบเป็นโพรง (ไม่ทะลุ) สำหรับใส่พระพิมพ์ใบละองค์ บนชั้นนี้มีประตูโขงตรงกับทางขึ้นหอไหว้ทั้ง ๔ ด้านพอเข้าไปที่ประตูโขงนั้นก็จะพบพระธาตุบารมีที่กล่าวแล้ว และธาตุบารมีก็มีชื่อเรียกทุกองค์ คือเริ่มแต่ทานบารมี ทานอุปบารมีไปจนครบ ทั้ง ๓๐ องค์

ชั้นที่สามสร้างขึ้นถัดจากพระธาตุองค์เล็ก ๓๐ องค์นั้น ขึ้นไปบนชั้นนี้จะเห็นว่า มีความกว้าง ด้านละ ๓๐ เมตร พื้นด้านที่สามนี้ มีรูปลักษณะเป็นหลังเต่า หรือโอคว่ำ (ขันตักน้ำคว่ำ) อยู่บนชั้นหลังเต่า เป็นฐานของยอดพระธาตุ มีรูปเป็นสี่เหลียมล้อมรอบด้วยกลีบดอกบัวใหญ่ ซึ่งมีปลายกลีบเริ่มบานออก ถัดจากดอกบัวไปจึงมีรูปรัดเอว เหนือจากที่รัดเอวไปจะเป็นฐานจอมธาตุ ฐานนี้จะเป็นรูปสี่เหลี่ยมเหวอ (บาน) ขึ้นด้านบนนิดหน่อย ต่อจากฐานนี้ คนโบราณเรียกว่า “ดวงปี” ดังมีอยู่ในคำกลอนว่า “เจดีย์ดิ้ว ดวงปีพ้นพุ่ง” อยู่บนดวงปี จึงเป็นสเวตฉัตรเป็นยอดพระธาตุที่สูงสุด” อยู่รอบฐานพระธาตุ ก็ได้สร้างบริเวณล้อมรอบติดกันทั้ง ๔ ด้าน มีประตูเข้าทั้ง ๔ ด้าน ประตูอยู่ระหว่างกลาง บริเวณแต่ละด้านพอดี บริเวณยาวด้านละ ๙๑ เมตร ๗๕ เซนติเมตร นอกบริเวณทางทิศเหนือและทางทิศใต้ มีวัดสำหรับพระภิกษุสามเณรอยู่อาศัย เรียกว่า “วัดธาตุหลวงเหนือและวัดธาตุหลวงใต้”

๒.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า พระธาตุหลวงเป็นโบราณสถานที่มีอายุยาวนานและตั้งในที่โล่งแจ้ง บางครั้งก็ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ เช่น พายุฝน ทำให้ต้องมีการบูรณะอยู่เป็นประจำ[๘๑]

๓) การบริหารจัดการ

๓.๑) ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการ พบว่า พระธาตุหลวงถือเป็นสัญลักษณ์และสมบัติอันล้ำค่าของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทางการลาวเท่านั้น (กระทรวงวัฒนธรรม) ที่เข้าไปดูแลและบริหารจัดการ คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนไม่มีสิทธิ์เข้าไปดูแลช่วย[๘๒] แต่เมื่อถึงเทศกาลบุญประจำปี บุญเดือนสิบสอง งานนมัสการพระธาตุหลวง ก็จะมีการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของ ๔ ภาคส่วน คือ ๑) ด้านวัฒนธรรม อยู่ในการดูแลของกระทรวงวัฒนธรรมและเจ้าคณะนครหลวง ๒) ด้านการรักษาความสงบ อยู่ในการดูแลของตำรวจ ทหาร ๓) ด้านการค้า อยู่ในการดูแลของกระทรวงการค้า ๔) แนวร่วมของภาคส่วนอื่นๆ[๘๓]

---

[๘๑] อ้างแล้ว, พระถาวร ตาพอนปะเสิด, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๘๒] สัมภาษณ์ นายนะรงเดด ดวงมาลา, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๘๓] อ้างแล้ว, พระถาวร ตาพอนปะเสิด, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

๓.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการเป็นไปตามระเบียบที่ทางการลาวกำหนด มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย[๘๔] แต่ขาดการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ และชุมชนโดยรอบ การเข้าจำหน่ายของที่ระลึกมีพื้นที่จำกัด ทำให้วางสินค้าที่ระลึกได้ไม่มากและไม่หลากหลาย[๘๕]

๔) การจัดกิจกรรม

๔.๑) ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรม พบว่า การจัดกิจกรรมในบริเวณพระธาตุหลวง กิจกรรมที่จัดประจำคือการจำหน่ายตั๋วให้นักท่องเที่ยวได้เข้ากราบไหว้สักการบูชา พร้อมบริการดอกไม้รูปเทียน โดยถือคติกันว่า มาเวียงจันทน์บ่อถึงพระธาตุหลวงถือว่าบ่อได้มา พอถึงช่วงบุญเดือนสิบสอง งานนมัสการพระธาตุหลวง จะมีร้านค้าเต็มบริเวณวัดพระธาตุหลวงเหนือและวัดพระธาตุหลวงใต้ กิจกรรมสำคัญคือการทำบุญตักบาตร จะมีพระสงฆ์จากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรไทยมารับบิณฑบาตกว่าหมื่นรูป มาพักนอนที่ธรรมสภา วัดพระธาตุหลวงเหนือและวัดพระธาตุหลวงใต้ ก่อนที่จะมีการจัดงานนมัสการพระธาตุหลวง ผู้ครองนครเวียงจันทน์ องค์การนครหลวง จะเรียกประชุมทุกส่วนงานวางแผนการจัดงาน และที่สำคัญมีการครอบพระธาตุ (ขอขมา) ตามประเพณีก่อนจัดงาน โดยมีคณะสงฆ์และผู้แทนหมู่บ้านดั้งเดิม คือ ธาตุหลวง หนองบอน โพนเค็ง โพนพะเนา โพนไซ นาไซ ร่วมในพิธีดังกล่าว

๔.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมของพระธาตุหลวงเป็นกิจกรรมในการทำบุญและการเข้าสักการบูชาองค์พระธาตุเท่านั้น และเมื่อเข้าไปแล้วพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็ไปถ่ายรูปและเดินชมความงดงามขององค์พระธาตุแล้วก็ออกมา[๘๖] โดยรอบวิหารนั้นก็มีโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาให้นักท่องเที่ยวได้ชมบ้าง แต่มีไม่มาก ทำให้การเข้าเยี่ยมชมองค์พระธาตุใช้เวลาไม่มาก ขณะที่บริเวณโดยรอบก็มีของฝากหรือผลิตภัณฑ์พื้นบ้านขายแต่มีไม่มากและมีลักษณะคล้ายกับที่มีวางขายในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ของประเทศลาว[๘๗]

๕) การมีส่วนร่วม

๕.๑) ผลการศึกษาการมีส่วนร่วม พบว่า ในกรณีปกติ เป็นเรื่องของทางการเท่านั้นเข้ามาดูแลและจำหน่ายตั๋วให้นักท่องเที่ยวได้เข้ากราบไหว้ นักท่องเที่ยวจะมีทั้งคนลาวและชาวต่างประเทศ ชาวต่างประเทศส่วนใหญ่จะเข้ามาในรูปแบบของการท่องเที่ยว ถ้าเป็นชาวลาวและชาว

---

[๘๔] สัมภาษณ์ นายคำสี มะนีโคด, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๘๕] สัมภาษณ์ นางทองมา จันทะวง, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๘๖] สัมภาษณ์ ตู้จารเชื่อม เสมียนสิงห์, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๘๗] อ้างแล้ว, พระถาวร ตาพอนปะเสิด, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

ไทย ส่วนหนึ่งจะมาบนบานศาลกล่าว ส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับธุรกิจและการค้า นอกจากนั้นก็จะมีแม่ค้าที่ขายสินค้าด้านหลัง และช่างภาพที่เข้ามาบริการนักท่องเที่ยว แต่เมื่อมีงานบุญประจำปีก็จะอาศัยทั้งภาครัฐ คณะสงฆ์ ชาวบ้านคุ้มต่างๆ ที่ถือว่าเป็นลูกผึ้งลูกเทียนขององค์พระธาตุหลวงจะเข้ามามีส่วนร่วม[๘๘]

๕.๒ ผลการศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดทั้งด้านอื่นๆ มีระดับการมีส่วนร่วมที่ค่อนข้างน้อย เพราะทางการลาวจะเป็นผู้กำหนดและดูแลทุกด้านของพระธาตุหลวง[๘๙]

๔.๑.๖ วัดสีเมือง นครหลวงเวียงจันทน์

จากการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดสีเมือง พบผลการวิจัยดังนี้

ภาพที่ ๔.๑๖ วัดสีเมือง นครหลวงเวียงจันทน์

[๘๘] อ้างแล้ว, ตู้จารเชื่อม เสมียนสิงห์, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๘๙] สัมภาษณ์ นายนะรงเดด ดวงมาลา, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

๑) ข้อมูลทั่วไป

วัดสีเมือง สร้างขึ้นในปี ค.ศ. ๑๕๒๗ ปีบูรณะซ่อมแซม ค.ศ. ๑๙๙๙ ในรัชสมัยพระเจ้าโพธิศาลราชได้ประกาศลบล้างในการถือผี แล้วจึงอนุญาตให้สร้างวัดกับหลักเมือง จึงเรียกชื่อว่า วัดสีเมือง เป็นสถานที่โบราณหรือว่าปูชนียสถาน บ่อนศักดิ์สิทธิ์ หลักเมืองสีสัตตนาคะนาหุต (ล้านช้างลาว) หลักเมืองนี้ได้สถาปนาสร้างตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๐๐๙ ที่ได้จารึกไว้ในหนังสือผูกใบลาน จนกระทั่งปี ค.ศ. ๑๕๒๗ จึงลบล้างการถือผีของศาสนาฮินดู พราหมณ์ โดยที่พระเจ้าโพธิศาลราชได้เป็นผู้ประกาศลบล้างในการถือผี เช่นว่า บ่อนใดเป็นหอผี โรงผี ประสาทผี แม่นให้เจ้าศาสนาพุทธเข้ามาแทน (ตั้งวัดใส่) เพื่อให้คนลาวเฮาเคารพนับถือให้ถูกต้องตามฮีตตามคอง มีศาสนาพุทธจึงมีวัฒนธรรมฮีตคองประเพณี ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ฮีตยี่คองเจียง แล้วจึงมีบุญประเพณีเกิดขึ้น สืบทอดกันมาในแต่ละเดือน

วัดสีเมืองนั้นตั้งอยู่บนถนนเชษฐาธิราช ทางทิศตะวันออกของสถานทูตฝรั่งเศส เป็นที่เลื่อมใสของประชาชนาชาวลาวเป็นอย่างมาก ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเข้าสู่นครหลวงเวียงจันทน์ ก็ต้องแวะวัดสีเมืองก่อน เพื่อไหว้ศาลหลักเมืองก่อนเดินทางเข้าเมือง โดยไม่ต้องเสียค่าผ่านประตูแต่ประการใด ทำบุญได้ตามกำลังศรัทธา[๙๐]

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑ ผลการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า วัดสีเมือง เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวลาวมานานแสนนาน วัดศรีเมืองหรือวัดเจ้าแม่ศรีเมืองเป็นสถานที่ตั้งของศาลหลักเมือง ศาลเจ้าแม่ศรีเมือง และเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธปฏิมากรหรือพระแก้วมรกตด้วย (ปัจจุบันประดิษฐานพระแก้วมรกตจำลอง โดยชาวลาวสร้างขึ้นไว้เพื่อสักการะแทนองค์จริงที่ถูกอัญเชิญมาประเทศไทย) อีกทั้งทางด้านหน้าของวัดยังมีอนุสาวรีย์ของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ยืนถือสมุดใบลาน ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายฉบับแรกของลาว (Lao) มีชื่ออย่างเป็นทางการ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปัจจุบันปกครองในระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ โดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาว) โดยวัดศรีเมืองนั้นได้ถูกสร้างขึ้นในปีหลังจากถูกกองทัพสยามในรัชสมัยกรุงธนบุรีทำลายลงในปี พ.ศ. ๒๓๗๑ (ซึ่งจากนั้นกองทัพสยามก็อันเชิญพระแก้วมรกตจากวัดศรีเมืองนี้ไปประดิษฐานที่กรุงเทพฯ ซึ่งก่อนหน้านี้พระแก้วมรกตนั้นได้ประดิษฐานอยู่ในวัดที่ล้านนา เมื่อลาวชนะในศึกนั้นจึงได้

---

[๙๐] สัมภาษณ์ พระทองล่อน สุวรรณสาร, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดแห่งนี้) มีการสร้างวัดสีเมืองขึ้นมาใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ภายในวัดมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่เป็นจำนวนมาก แต่มีพระพุทธรูปอยู่องค์หนึ่งที่ชำรุดไปแล้วบางส่วนตั้งประดิษฐานอยู่ ซึ่งพระพุทธรูปองค์นี้เป็นที่เชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมากไม่ว่าใครมาขอพรก็จะสมดังใจ จึงทำให้พุทธศาสนิกชนทั้งชาวลาวเองและนักท่องเที่ยวจากที่ต่างๆ พากันมากราบไหว้บูชาและขอพรกันทุกๆ วันเป็นจำนวนมาก

มีตำนานเล่าขานถึงกาลก่อนที่จะกำเนิดเป็นวัดว่า เมื่อครั้งอดีตในประเทศแถบบ้านเรานี้มีความเชื่อที่สืบเนื่องจากพิธีของพราหมณ์ว่า ก่อนที่จะสร้างบ้านสร้างเมืองจะต้องมีการทำพิธียกเสาหลักเมืองก่อน โดยจุดที่จะตั้งเสาหลักเมืองนั้นพราหมณ์จะเป็นผู้กำหนดโดยใช้พื้นที่อันเป็นชัยภูมิสำคัญของบ้านนั้นเมืองนั้นมาลงเสาหลักเมือง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่บ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นในสมัยของพระเจ้ามินดุงแห่งพม่าเมื่อครั้งสร้างเมืองมัณฑเลก็มีการทำพิธีอาถรรพ์นำเอาคนเป็นๆ มาฝังถึง ๕๒ คน (รวมถึงประเทศไทยในอดีตก็ปรากฏพิธีอาถรรพ์เช่นเดียวกันนี้ แต่ได้รับการสั่งยกเลิกไปแล้วเมื่อถึงคราวที่จะตั้งเสาหลักเมืองของกรุงเทพมหานคร) และที่ประเทศลาวเองในสมัยก่อนก็มีความเชื่อแบบนี้เช่นเดียวกัน

โดยมีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อครั้งลาวจะสร้างหลักเมืองของนครเวียงจันทน์นั้นก่อนจะมีพิธีลงเสาหลักเมืองได้มีการขุดหลุมหลักเมืองเอาไว้ในขนาดคนหนึ่งคนและม้าหนึ่งตัว ชาวบ้านเองก็ได้พากันนำทรัพย์มีค่าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องเพชร เครื่องทอง เครื่องเงิน นาค ฯลฯ มาโยนลงหลุมตามความเชื่อและความศรัทธาเป็นอันมาก โดยขณะเดียวกันทางการก็ป่าวประกาศจะทำพิธีอาถรรพ์โดยการฝังคนทั้งเป็นที่หลุมเสาหลักเมือง เพื่อไปเป็นปู่โสมเฝ้าทรัพย์มีหน้าที่คอยดูแลรักษาเมืองสืบเนื่องไป ซึ่งในกาลนั้นมีสาวชาวลาวชื่อ “สีเมือง” กำลังท้องอ่อนๆได้ประมาณ ๓ เดือน ได้ยินประกาศของทางการเข้าจึงเสนอตัวไปเป็นผีเฝ้าหลุมเพราะน้อยใจในตัวสามีว่าไม่รักใคร่เอ็นดูนางคอยแต่จะห้ามมิให้นางออกจากบ้านรวมถึงไม่ให้คบค้าสมาคมกับใครจึงทำให้นางเกิดความเครียดจัด ดังนั้นเมื่อได้ยินเสียงป่าวประกาศหาคนเพื่อทำพิธีฝังอาถรรพ์ นางจึงตัดสินใจเข้าร่วมขบวนและเดินวน ๓ รอบที่ปากหลุมแล้วกระโดดลงหลุมไปในทันที พราหมณ์ในพิธีดูฤกษ์ยามเห็นว่าเหมาะสมจึงผลักม้าสีขาวที่ผูกไว้เพื่อประกอบพิธีตามนางลงไปอีกหนึ่งตัว แล้วนำเสาหลักเมืองปล่อยลงหลุมตามลงไป นางสีเมืองจึงถูกฝังลงไปทั้งเป็นพร้อมลูกในครรภ์และม้าหนึ่งตัว และนี่เองที่กลายมาเป็นตำนานของการสร้างศาลเจ้าแม่ศรีเมืองอันศักดิ์สิทธิ์ ที่อยู่ในวัดศรีเมืองมาจนทุกวันนี้

ศาลเจ้าแม่ศรีเมืองที่ตั้งอยู่ในวัดศรีเมืองนี้จัดว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธ์เป็นอย่างมาก เห็นได้จากจำนวนผู้คนที่เข้ามาสักการะและขอพรกันอย่างไม่ขาดสาย โดยมีการร่ำลือกันถึงความศักดิ์สิทธิ์ของศาลแห่งนี้ว่าไม่ว่าใครมาขอพรก็จะสำเร็จสมหวังกันทุกรายไป ยกเว้นเพียงเรื่องเดียวก็คือ

เรื่องความรักด้วยเหตุเพราะเจ้าแม่เองไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องความรัก ซึ่งในการที่จะขอพรเจ้าแม่ศรีเมืองให้สมหวังดังใจได้นั้นมีความเชื่อว่าต้องนำต้นผึ้งต้นเทียนซึ่งในวัดจะมีให้บริการ มีลักษณะเป็นเทียนแผ่บางทำเป็นดอกไม้พันก้านไม้ เมื่อจะบูชาให้นำไปปักกับต้นกล้วยที่ทางวัดได้จัดพื้นที่สำหรับกราบไหว้เอาไว้ แต่ถ้าหากจะทำต้นผึ้งต้นเทียนแบบดั้งเดิมมาถวายองค์เจ้าแม่ก็จะดีไม่น้อย โดยต้นผึ้งต้นเทียนแบบโบราณนั้นจะทำจากขี้ผึ้งปั้นขึ้นรูปหรือปั้นเป็นดอก ๆ เหมือนดอกไม้แล้วจัดเป็นพุ่มเหมือนต้นไม้ ส่วนต้นเทียนนั้นเป็นการนำเทียนมาจัดตกแต่งห้อยกับกิ่งไม้หรือทำเป็นพุ่มด้วยเทียนที่เป็นแท่ง ๆ อยู่แล้ว โดยผู้ที่มาขอพรนั้นต้องนำต้นพุ่มต้นเทียนดังกล่าวมากราบไหว้ขอพรและบนบานจากเจ้าแม่สีเมืองจึงจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ขอ[๙๑]

๒.๒ ผลการศึกษาสภาพปัญหาด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า วัดสีเมือง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญหลายอย่างอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีผู้เข้ามากราบสักการะและขอพรเป็นจำนวนมาก ทำให้พื้นที่ในการจอดรถไม่เพียงพอ และพื้นที่วางขายสิ่งของมีน้อย ต้องอาศัยริมถนนเป็นจุดจอดรถและจุดจำหน่ายสินค้า[๙๒]

๓) การบริหารจัดการ

๓.๑) ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการ พบว่า วัดสีเมือง ทางการลาวไม่ได้เข้ามาดูแลในเรื่องการบริหารจัดการ การบริหารจัดการวัดสีเมืองขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์วัดสีเมืองเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีผู้ที่ศรัทธาในศาลเจ้าแม่หลักเมืองมาช่วยบริการเป็นจิตสาธารณะ

๓.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการเป็นไปตามที่ท่านเจ้าอาวาสสั่งการ พระเณรและชาวบ้านก็ทำหน้าที่ตามที่แต่ละคนได้รับมอบหมาย ดูและประจำจุดของแต่ละคน ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนเอง[๙๓] โดยมีทางการเข้ามาช่วยในเรื่องการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวเป็นประจำทุกวัน[๙๔]

๔) การจัดกิจกรรม

๔.๑) ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นในวัดสีเมืองจะมีบริหารดอกไม้ธูปเทียนให้ผู้มากราบไหว้และนักท่องเที่ยว ได้บูชาตามกำลังศรัทธา มีพระสงฆ์คอย

---

[๙๑] สัมภาษณ์ แม่บัวไข พลเมือง, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๙๒] สัมภาษณ์ นายคำแพง ชัยสอน, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๙๓] สัมภาษณ์ ยายคำปุ่น อินทราด, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๙๔] สัมภาษณ์ นายทองปัน คำดี, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

ให้ศีลให้พร ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ผูกแขนตลอดทั้งวัน นอกจากนั้นยังมีบริหารต้นผึ้งและทายก (จำ) เพื่อนำบนบานศาลกล่าวและแก้บนให้กับผู้ที่มาบนบานศาลกล่าว มีกิจกรรมเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีกิจกรรมที่สำคัญที่เกิดขึ้นในประเพณีสงกรานต์คือการแห่พระพุทธรูปให้ประชาชนได้สรงนำผ่านมายังวัดสีเมืองด้วย

๔.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมเป็นลักษณะเฉพาะของคนท้องถิ่นตามวิถีความเชื่อ แต่วัดสีเมืองมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวลาวและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ทางวัดยังขาดการผู้ให้ข้อมูลหรือล่ามคอยให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของทางวัด[๙๕]

๕) การมีส่วนร่วม

๕.๑) ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนชาวพุทธจากทั่วประเทศจะเข้ามาให้บริการดอกไม้ธูปเทียน ทำความสะอาดอาคารสถานที่เป็นจำนวนมากในรูปแบบของศรัทธาและจิตอาสา ทางวัดสีเมืองไม่ได้มีค่าแรงแต่ประการใด

๕.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมของทางวัดยังขาดรูปแบบที่เป็นทางการ เพราะโดยส่วนมากจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของจิตอาสา ทำให้กิจกรรมของทางวัดเป็นไปอย่างไม่เป็นระเบียบ[๙๖]

๔.๑.๗ วัดองค์ตื้อวรวิหาร นครหลวงเวียงจันทน์

จากการศึกษาสภาพและปัญหาของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดพระธาตุบังพวน พบผลการวิจัยดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไป

วัดองค์ตื้อมหาวิหาร เป็นหนึ่งในจำนวนหลายๆ วัดที่เก่าแก่ที่สุด ในนครหลวงเวียงจันทน์ และมีความหมายความสำคัญทางโบราณสถาน และประวัติศาสตร์ เป็นวัดที่ทั้งประชาชนลาวและต่างชาวต่างประเทศให้ความเคารพนับถือความสำคัญเป็นพิเศษ ดั่งจะได้เห็นจากคำพูดที่ว่า “ผู้ใดเข้ามาในเวียงจันทน์ ไม่ได้ไปไหว้หลวงพ่อองค์ตื้อ ถือว่าไม่ได้มาถึงเวียงจันทน์” นอกจากนี้วัดองค์ตื้อยังเป็นที่ ประกอบ พิธีที่สำคัญต่างๆ ทางราชการในสมัยก่อน เช่น พิธีถือน้ำ(ดื่มน้ำสัตยาบรรณ) อีกทั้งงานประเพณีบุญพระธาตุหลวงเสร็จสิ้นลง ยังต้องมาประกอบ พิธีทำบุญอยู่วัดองตื้อ - วัดอินแปง อีกจึงจะถือว่างานประเพณีบุญพระธาตุเสร็จสิ้นลงอย่างสมบูรณ์ นอกจากนั้นวัดองค์ตื้อ ยังเป็นสถานที่จัดการศึกษาระดับสูงของคณะสงฆ์ลาว มีชื่อว่า วิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ

---

[๙๕] สัมภาษณ์ นายคำแพง ชัยสอน, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๙๖] อ้างแล้ว, นายทองปัน คำดี, ๒๐ เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

วัดองตื้อ ตั้งอยู่บนถนนพระไชยเชษฐา อยู่ห่างจากหอพระแก้วมาทางทิศเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร ในสมัยก่อนวัดองค์ตื้อมีอาณาเขตติด กับวัดอินแปง วัดมีไชย และวัดหายโศก แต่ในปัจจุบันนี้ การพัฒนาของบ้านเมืองมีการขยายตัว มีการตัดถนนหนทางเพื่อความสวยงาม และเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังนั้นจึงทำให้วัดทั้ง 4 คือ วัดองค์ตื้อ วัดอินแปง วัดมีไชย วัดหายโศก ต้องแยกออกจากกันดังที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้

ภาพที่ ๔.๑๗ วัดองค์ตื้อวรวิหาร นครหลวงเวียงจันทน์

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑) ผลการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า วัดองค์ตื้อ มีสิ่งที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญ คือ

๑) พระอุโบสถใหญ่ ๑ หลัง กว้าง ๑๖ เมตร ๓๔ เซนติเมตร ยาว ๔๐ เมตร สูงประมาณ ๒๕ เมตร

๒) พระเจ้าใหญ่ตื้อ เป็นพระประธาน หน้าตักกว้าง ๓ เมตร ๔๐ เซนติเมตร สูง ๕ เมตร ๘๐ เซนติเมตร สร้างโดย พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๐๙ พร้อมด้วย พระสุก พระใส พระเสริมเดิมวัดองค์ตื้อมีชื่อว่า “วัดสีภูมิ หรือ ไชยภูมิ” ต่อมาถึงปี พ.ศ. ๒๑๐๙ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้มาสร้างพระเจ้าองค์ตื้อขึ้นแล้วนำมาประดิษฐานไว้ในวัดสีภูมิแห่งนี้ จึงได้ตั้งชื่อวัดใหม่

ว่า “วัดองค์ตื้อ” ตามชื่อของพระพุทธรูปใหญ่ (ตื้อเป็นมาตราวัดโบราณของชาวลาว) พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระมหากษัตริย์ลาว พระองค์มีศรัทธาอย่างแรงกล้าปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้า จึงได้ตั้งความเพียร และ การเสียสละอย่างสูง ที่จะสร้างพระพุทธรูป ทองหล่อให้ใหญ่ที่สุด (ในสมัยนั้น ปี พ.ศ. ๒๐๑๙) ได้มีการเตรียมพร้อมทุกอย่างจนเป็นที่เรียบร้อยทุกประการ เมื่อถึงเวลาอันเป็นมหาฤกษ์มหาชัยตามพิธีของโหราจารย์ แล้วพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ก็ทรงมอบพระราชกรณียกิจทุกอย่างไว้กับพระมเหสี แล้วพระองค์ทรงนุ่งขาวห่มขาวไปสมาทานศีล ๘ อยู่ในวังพิธี ที่วัดอินแปง แต่ก่อนถึงเวลามหาฤกษ์ มหาชัยนั้นได้มีกษัตริย์ของพม่า ได้ยกกองทัพมาถึงประตูเวียงแล้ว และได้ทำหนังสือยื่นคำขาด ให้แม่ทัพทั้ง ๔ ถือเข้ามายื่นให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชอยู่ในวังพิธีหล่อนั้น ในคำขาดนั้นมีอยู่ ๒ ข้อ

๑. ให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยอมเป็นเมืองขึ้นของพม่า

๒. ถ้าไม่ยอมเป็นเมืองขึ้นให้ออกมารบกันและให้ตอบคำถามนี้ไปกับผู้ที่ถือหนังสือมามิให้ชักช้า

หลังจากยื่นหนังสือให้แล้วแม่ทัพของพม่าทั้ง ๔ ก็เดินดูช่างที่กำลังสูบเตาหลอมทองที่กำลังร้อนแดงๆ อยู่นั้นพวกเขาได้แสดงอิทธิฤทธิ์โดย เอามือไปจับเบ้าหลอมพระที่กำลังแดงๆ โดยไม่มีอาการร้อนเลย พระเจ้าไชยเชษฐาเห็นดังนั้นก็ตกพระทัย จึงได้เข้าไปในพระราชวังด้วยความรีบเร่ง พอพระมเหสีเห็นความผิดปรกติของพระองค์ก็ทรงถามว่า “ยังไม่ถึงเวลาทำพิธีเททองหล่อพระ ทำไมพระองค์จึงรีบกลับมา” พระองค์จึงเล่าเหตุการณ์ทุกอย่างให้พระมเหสีฟัง พระมเหสีจึงกล่าวให้สติว่า “พระองค์ไม่ต้องเสียพระทัย ที่พระองค์สร้างพระใหญ่คราวนี้ เพื่อปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในวันข้างหน้า ถ้าคำปรารถนานี้ไม่สำเร็จ และจะพ่ายแพ้แก่พม่า ก็ขอให้มือของพระองค์กุด (ขาด) ไปกับเบ้าหล่อพระนั้นเสีย[๙๗]

แต่ถ้าความปรารถนาของพระองค์จะสำเร็จ และได้รับชัยชนะจากพม่านั้นขอให้เบ้าทองที่จะหล่อพระมีอาการเย็น และไม่หนัก ให้มีอาการเหมือนจับหมวกใส่หัว” เมื่อพระองค์ได้สติจากพระมเหสีแล้ว พระองค์เข้าสู่ห้องไหว้พระ กล่าวสักการะเทวดาตั้งสัตยาอธิษฐานอย่างหนักแน่นแล้วกลับสู่วังพิธีหล่อพระ พอดีได้เวลาพระองค์ จึงให้คำตอบแก่แม่ทัพพม่าทั้ง 4 คนว่า “คำขาดของกษัตริย์พม่าทั้งสองข้อนั้นเรายินดีรับหมดทุกอย่าง แต่ว่าเวลานี้เรากำลังทำบุญ ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าขอเชิญพวกท่านมาทำบุญร่วมกันก่อนแล้วจึงค่อยปฏิบัติตามคำขาดนั้นภายหลัง” ว่าแล้วพระองค์ก็เสด็จสู่หอที่เททองใส่เบ้าหล่อ และพระองค์จับพระขรรค์ ด้วยมือเบื้องซ้าย เบื้องขวารับเอา

---

[๙๗] พระครูกุสินาราพิทักษ์, **ประวัติศาสตร์ลาว**, (กาฬสินธุ์: บริษัท กิมหลีหงวน จำกัด, ๒๕๐๓), หน้า ๖๖.

เบ้าต้มทองที่กำลังแดงและร้อนที่ช่างยื่นให้พระองค์ โดยที่พระองค์ไม่มีความรู้สึกร้อนเลยจนทองหมด ส่วนที่เหลือก็หล่อพระพุทธรูปได้อีก 3 องค์ คือ พระสุก พระใส และพระเสริม เมื่อเสร็จพิธีแล้วแม่ทัพพม่าทั้ง 4 ก็เดินทางกลับไปพร้อมหนังสือ คำตอบของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เมื่อกลับไปถึงก็เล่าเหตุการณ์ทุกอย่างให้กษัตริย์ฟังตามความเป็นจริง แล้วก็พากันผ่อนพักหลับนอนตามเวลาอันสมควร และในคืนนั้นเองพระองค์ได้แอบไปหากษัตริย์พม่า แต่ก่อนที่จะไปพระองค์ได้กล่าวสักการะเทวดาและตั้งสัจจะอธิฐานว่า “๑. ถ้าข้าพเจ้าจะได้เป็นพระพุทธเจ้า ๒. ถ้าข้าพเจ้าจะได้รับชัยชนะกองทัพพม่าในครั้งนี้ ขอให้เทพเจ้าเทพาอารักษ์จงช่วยเป็นสักขีพยานบันดาลให้กองทัพพม่าพร้อมทั้ง ช้าง ม้า จงพากันหลับใหล ในเวลาที่ข้าพเจ้าไปยาม (ไปหา) นั้นอย่าได้รู้สึกตัวเลย” เมื่อพระองค์ตั้งพระทัยอย่างหนักแน่นดั่งกล่าวแล้วก็ออกเดินทางโดยมีทหารคนสนิทเพียงคนเดียว เมื่อไปถึงปรากฏว่ากองทัพพม่าทั้งหมด คนและสัตว์พาหนะพากันนอนหลับหมดไม่มีใครรู้สึกตัวเลย เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเห็นสภาพดั่งนั้นก็มีความแน่ใจในคำอธิษฐานของตน ครั้งแรกพระองค์ถอดพระขรรค์ออกมาจะตัดคอกษัตริย์พม่าที่กำลังนอนหลับ แต่แล้วพระองค์ก็นึกขึ้นได้ว่า ตนเองทำบุญปรารถนาพุทธภูมิ แล้วจะมาทำบาปฆ่าคนเช่นนี้ไม่ได้เด็ดขาด แล้วพระองค์ก็ได้ปรึกษากับทหารว่าจะทำอย่างไรดี ให้เขารู้ว่าเรามาหา พอ ดีทหารคนนั้นมองเห็นตลับปูนวางอยู่ข้าง ๆ ของกษัตริย์พม่า ก็แนะนำให้พระองค์ใช้ปูนผสมน้ำ แล้วเอาไปป้ายที่คอของกษัตริย์พม่าและแม่ทัพทั้ง ๔ เป็นกากบาท หลังจากนั้นเดินทางกลับพระราชวัง

พอกษัตริย์พม่าตื่นขึ้นมา ทั้งกษัตริย์และแม่ทัพทั้ง ๔ ต่างก็เห็นปูนป้ายคอของตัวเอง ซึ่งต่างคนต่างปฏิเสธไม่มีใครทำ จึงสันนิษฐานได้ว่าต้องเป็น พระเจ้าไชยเชษฐาแน่นอน จึงได้ปรึกษากับแม่ทัพทั้ง ๔ ว่าถ้าต้องทำศึกกับพระองค์ต้องปราชัยแน่นอน จึงเปลี่ยนแนวคิดจากศัตรูมาขอเป็นมิตร

ในขณะที่กษัตริย์พม่ากับแม่ทัพทั้ง ๔ กำลังปรึกษากันอยู่นั้นก็มีทหารคนใช้ของพระองค์เข้ามาบอกว่า “เมื่อคืนนี้พระองค์มาหาพวกท่าน แต่เห็นพวกท่านกำลังหลับ ถ้าจะปลุกก็จะเป็นการรบกวนจึงกลับไป บัดนี้ตื่นขึ้นมาแล้ว ขอถือเป็นเกียรติทูลเชิญพระองค์ท่านไปสู่พระราชวังของเราเพื่อปรึกษาเวียก บ้านการเมือง” เมื่อกษัตริย์พม่าได้ยินดังนั้นก็รู้สึกดีใจ จึงได้เตรียมเครื่องบรรณาการจำนวนหนึ่งพร้อมแม่ทัพทั้ง ๔ เข้าพบพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เมื่อมาถึงก็ได้รับการต้อนรับอย่างสมเกียรติ

ทั้งสองกษัตริย์ก็ได้ให้คำมั่นสัญญา จะมีความซื่อสัตย์ให้แก่กันและกัน ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขาดเขินสิ่งใดให้ร้องขอต่อกันและช่วยกันจนเต็มความสามารถ การเจรจาสิ้นสุดลงด้วยการดื่มน้ำสาบาน(น้ำสัตยาบรรณ) และกษัตริย์พม่าก็ได้ขอเรียนวิชา “ก่านปูน” วิชาป้ายปูนที่ลำคอ พระองค์

จึงได้เล่าความจริงให้ฟังว่า “ก่านปูน” ไม่ใช่วิชาอาคมอะไร ตั้งแต่ได้รับคำท้าจากกษัตริย์พม่าแล้ว ตนได้รับคำเตือนสติจากพระมเหสี จึงแค่เอาปูนไปป้ายที่คอของกษัตริย์พม่าและแม่ทัพทั้ง ๔ เท่านั้น

ด้วยสำนึกถึงบุญคุณของพระมเหสี กษัตริย์พม่าจึงขออนุญาตแกะสลักรูปเหมือนพระอัครมเหสีเท่าองค์จริงด้วยหินไว้เป็นอนุสรณ์ จากนั้นพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทรงให้ช่างแกะสลักพระอัครมเหสีของพม่าขึ้นอีกองค์หนึ่งไว้เป็นคู่กัน เพราะเป็นสัญญาสำคัญแห่งสัมพันธไมตรี ในครั้งประวัติศาสตร์ พวกช่างก็แกะสลักรูปพระนางทั้งสองด้วยแผ่นหินและประดิษฐานไว้ที่วัดอินแปง จนถึงทุกวันนี้[๙๘]

ประวัติศาสตร์ได้บันทึกการรุกของสงครามศักดินาดังนี้

ครั้งที่ ๑ ปี พ.ศ. ๒๑๒๗ ในรัชกาลของพระสุรินทลือไชย (จัน) ศักดินาพม่าเขามาตีนครหลวงเวียงจันทน์ได้สำเร็จพร้อมทั้งเผาทำลายวัดวาอาราม วัตถุมีค่า มูลเชื้อวัฒนธรรม รวมถึงวัดองค์ตื้อด้วย

ครั้งที่ ๒ ปี พ.ศ.๒๓๒๒ ในรัชกาลพระเจ้าสิริบุญยสาร ศักดินาสยามได้เข้ามารุกรานครั้งที่ ๑

ครั้งที่ ๓ ปี พ.ศ.๒๓๗๐ ในรัชกาลเจ้าอนุวงศ์ ศักดินาสยามได้เข้ามารุกรานเป็นครั้งที่ ๒ พร้อมกับทำลายเผาผลาญนครหลวงเวียงจันทน์ จนเป็นเถ้าถ่านไปทั้งเมืองและร้ายแรงที่สุดคือวัดองค์ตื้อ พร้อมพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ แต่ไม่สามารถทำอะไรได้

ครั้งที่ ๔ ปี พ.ศ. ๒๔๑๖ โจรฮ้อ ได้เข้ามาปล้นสะดมขุดค้นเอาวัตถุมีค่าไปจนหมดในนั้น รวมพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อด้วย

๒.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาของทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า อุโบสถวัดองค์ตื้อมีสภาพเก่าทรุดโทรม และภายในบริเวณวัดมีขนาดคับแคบ และขาดงบประมาณในการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมให้มีความสวยงาม

๓) การบริหารจัดการ

๓.๑) ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการ พบว่า วัดองค์ตื้อมีการบริหารจัดการอยู่ ๒ ส่วน คือการบริหารจัดการภายในวัด และการบริหารจัดการวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ ในส่วนของการบริหารจัดการภายในวัด ก็กระทำเหมือนกับวัดทั่วไปมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารสูงสุด พระภิกษุสามเณร และกรรมการวัดเป็นผู้ดูแล ทางการลาวไม่ได้เข้ามาดูแลและสนับสนุนงบประมาณ

---

[๙๘] อ้างแล้ว, พระครูกุสินาราพิทักษ์, **ประวัติศาสตร์ลาว**, หน้าที่ ๗๑.

ส่วนการบริหารจัดการวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ เป็นการบริหารจัดการของทางการลาวในรูปแบบของโรงเรียน มีผู้อำนวยการที่เป็นพระสงฆ์ ครูอาจารย์ที่ทำการสอน ได้รับค่าตอบแทนในรูปแบบของเงินเดือนจากทางการลาว[๙๙]

๓.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า เนื่องจากการบริหารจัดการในวัดแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนของวัด และมีวิทยาลัยสงฆ์ตั้งอยู่ภายในวัดด้วย[๑๐๐] ดังนั้นจึงมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการด้านสถานที่พอสมควร เพราะวัดมีพื้นที่น้อย พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการจัดการศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ เหลือพื้นที่เพื่อบริการด้านการท่องเที่ยวน้อย[๑๐๑]

๔) การจัดกิจกรรม

๔.๑) ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรม พบว่า การจัดกิจกรรมในวัดไม่มีบริการดอกไม้ธูปเทียน แต่จะเปิดอุโบสถ (สิม) ให้ผู้ศรัทธาในหลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อได้เข้าไปกราบไหว้สักการบูชาตลอดวัน กิจกรรมสำคัญของวัดมี ๒ กิจกรรม คืองานบุญผะเหวด (บุญมหาชาติ) จะมีการจัดที่ยิ่งใหญ่ประดับประดาวัดวาอาราม พร้อมขบวนพระเวสสันดร และงานบุญตรุษสงกรานต์ จะมีขบวนแห่พระมาตั้งที่หน้าวัดอินแปงและวัดองค์ตื้อ ผ่านวัดสีเมือง แล้วไปสิ้นสุดที่วัดจันทน์[๑๐๒]

๔.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมตามประเพณีลาว เป็นกิจกรรมที่ทำขึ้นโดยวัดและชุมชน[๑๐๓] ยังขาดความต่อเนื่องและขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาปกติ

๕) การมีส่วนร่วม

๕.๑) ผลการศึกษาการมีส่วนร่วม พบว่า วัดองค์ตื้อ มีการดูแลโดยคณะสงฆ์โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน มีชาวคุ้มให้ความอุปถัมภ์ ทางการไม่ได้เข้ามาดูแลแต่ประการใดในการบริหารวัด แต่ทางการจะเข้ามาดูแลในส่วนของวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อทั้งด้านอาคารสถานที่และงบประมาณ[๑๐๔]

---

[๙๙] สัมภาษณ์ ท้าววิไล ไพพักดี, **ครูสอนวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ**, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๐๐] สัมภาษณ์ ท้าวสีนวน นามกันยา, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๐๑] สัมภาษณ์ พระกันยสอน สีหาตัย, ครูสอนวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๐๒] สัมภาษณ์ พระคำหุ่ง ตุลาวัน, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๐๓] สัมภาษณ์ ท้าวสีนวน นามกันยา, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๐๔] สัมภาษณ์ ท้าวสีวิไซ เทบอักสอน, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

๕.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วม พบว่า การบริหารจัดการวัดองค์ตื้อยังขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากทางการลาว เพราะกิจกรรมส่วนใหญ่จะจัดขึ้นโดยวัดและประชาชนในพื้นที่และผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาหลวงพ่อองค์ตื้อ[๑๐๕] ส่วนทางการลาวนั้นจะให้ความสำคัญกับวิทยาลัยสงฆ์เป็นหลัก[๑๐๖]

๔.๑.๘ วัดสีสะเกด นครหลวงเวียงจันทน์

จากการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของวัดสีสะเกด นครหลวงเวียงจันทน์ พบผลการวิจัยดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไป

วัดสีสะเกด เป็นวัดหนึ่งที่ไม่ได้ถูกทำลายในช่วงสงครามเป็นวัดมีพระพุทธรูปใหญ่และเล็กเรียงรายอยู่มากที่สุด เป็นวัดที่สร้างขึ้นแห่งแรกในนครเวียงจันทน์ ในอดีตเป็นที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราช (ลาว) ศักดิ์ของวัดนี้เทียบเท่าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เหตุที่ชื่อวัดแสน ก็เพราะว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชและพุทธศาสนิกชนชาวลาวในอดีต ทรงสร้างพระพุทธรูปทั้งองค์เล็กและองค์ใหญ่ประดิษฐานไว้ทั่ววัด ๑๐๐,๐๐๐ องค์ ดังนั้นจึงมีชื่อเล่นว่าวัดแสน แต่ปัจจุบันมีเหลืออยู่ประมาณ ๑๐,๐๐๐ กว่าองค์เท่านั้น

ภาพที่ ๔.๑๘ วัดสีสะเกด นครหลวงเวียงจันทน์

---

[๑๐๕] อ้างแล้ว, ท้าวสีวิไซ เทบอักสอน, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๐๖] สัมภาษณ์ ท้าววิไล ไพพักดี, ครูสอนวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๔.๑๙ หอพระแก้ว นครหลวงเวียงจันทน์

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑) ผลการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า วัดศรีสะเกด มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่

๑) หอพิพิธภัณฑ์วัดสีสะเกด ตั้งอยู่ภายในวัดสีสะเกด ติดกับหอคำพระราชวังหลวงของกษัตริย์สมัยก่อนสร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๐๙๔ โดยพระเจ้าโพธิสารราชพระบิดาของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ในศตวรรษที่ ๑๖

๒) พระประธานในสิม เดิมเป็นพระพุทธรูปองค์เล็กทำด้วยทองสำริด แต่เจ้าอนุวงศ์ได้ปฏิสังขรณ์ก่อครอบด้วยประทานเพชร ฟอกด้วยน้ำทองคำปิวและให้พระประธานองค์ใหญ่หันหน้าไปทางด้านเหนือเพื่อความสะดวกสบายในการกราบไหว้สักการบูชา พร้อมทั้งมีราวเทียนในสิมเป็นศิลปะผสมระหว่างล้านช้างกับล้านนา ทำด้วยไม้เนื้อดีและแกะสลักเป็นรูปพญานาคสองตนเอาหางพันกันเป็นรูปสวยงาม ซึ่งหมายถึงความสามัคคีระหว่างล้านช้างและล้านนา ที่พิเศษคือฟอกด้วยน้ำทองคำปิว สร้างในสมัยเดียวกันกับวัดสิสะเกด ศตวรรษที่ ๑๙

๓) หอพระไตรปิฎก สำหรับเก็บรักษาพระไตรปิฎกและตำราคัมภีร์ ถึงแม้วัดสีสะเกดจะไม่ถูกเผาทำลายเหมือนวัดอื่นๆ แต่ก็ถูกปล้นสะดมเอาพระไตรปิฎกไปจนหมดเกลี้ยง

ปัจจุบันมีเพียงหอพระไตรปิฎกที่แสดงไว้ให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม ส่วนของหลังคาหอพระไตรปิฎกจะมีความคล้ายคลึงศิลปะของพม่า นอกจากนี้ยังมีแผ่นศิลาจารึกซึ่งกล่าวถึงเรื่องราวประวัติของวัดสีสะเกด อีกทั้งยังมีพุทธศิลปกรรมที่เกี่ยวกับคำคติที่ทรงคุณค่าอีกหลายชิ้น และมีสถานที่ที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวโยงกับปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคได้อีก เช่นวัดนาคใหญ่ตั้งอยู่ที่ถนนท่าเดื่อและประติมากรรมรูปปั้นปุริจันอ้วยร้วยหนึ่งในตำนานการสร้างนครหลวงเวียงจันทน์ ตั้งอยู่ที่อุทยานวัฒนธรรมชนเผ่าบริเวณบ้านท่าเดื่อ

๔) สถาปัตยกรรมไทย เมื่อเจ้าอนุวงศ์ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ลาว เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ ก่อนหน้านั้นพระองค์เคยเสด็จมาช่วยไทยรบกับพม่า ๒ ครั้ง ก็ได้โปรดให้บูรณะและสร้างวัดนี้ต่อด้วยสถาปัตยกรรมไทย วัดนี้จึงเป็นวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของทหารและชาวพุทธสองประเทศมาแต่โบราณ เพราะเป็นวัดที่ทหารของทั้งสองประเทศช่วยกันบูรณะ

พ.ศ. ๒๓๖๙ เกิดกรณีพิพาทสยาม – ลาว (ไทยเรียกเหตุการณ์นี้ว่ากบฏเจ้าอนุวงศ์) ศึกครั้งนั้นไทยแค้นลาวมาก จึงทำลายเมืองเวียงจันทน์โดยการเผาเกือบหมด ยกเว้นวัดนี้กับหอพระแก้ว เพราะเป็นวัดที่ตนพักทัพ ตามธรรมเนียมแต่โบราณ พวกทหารพุทธเมื่อตั้งทัพที่ไหนจะไม่ทำลายที่นั่น

พ.ศ. ๒๓๗๐ ก่อนกองทัพสยามเดินทางกลับประเทศ ได้ทำการบูรณะซ่อมแซมและฌาปนกิจศพทหารที่เสียชีวิตที่วัดแห่งนี้

จากเหตุการณ์เผาเวียงจันทน์ ชาวลาวรุ่นใหม่ที่เรียนมาถึงประวัติศาสตร์ตอนนี้จึงแค้นไทยไม่หาย เมื่อไทยพูดว่า **“บ้านพี่ – เมืองน้อง”** ลาวรุ่นใหม่จึงไม่ยอมรับไทยเป็นญาติ เขามักจะถามกลับว่า **“ใครเป็นพี่ – ใครเป็นน้อง”** ไทยบางคน เกลียดพม่าไม่หายในเหตุการณ์เสียกรุงครั้งที่สอง อย่างไร ลาวบางคน ก็แค้นไทยไม่เลิกในเหตุการณ์เผาเวียงจันทน์ อย่างนั้น

ปัจจุบันวัดแห่งนี้มีส่วนที่เป็นพื้นดินสำหรับภิกษุจำพรรษาเล็กน้อย ที่ดินส่วนใหญ่ถูกตัดแบ่งไปเป็นส่วนราชการหมด แม้แต่ส่วนที่เป็นพระอุโบสถวัดสีสะเกด กระทรวงวัฒนธรรมก็มาดูแลหอพระแก้วที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของวัด ทางการก็มาดูแลแทนวัดเช่นกัน มีถนนไชยเชษฐาตัดผ่าน ทำให้หอพระแก้วและวัดต้องอยู่แยกกันโดยปริยาย

วิญญาณทหารสยามที่สถิตอยู่ในวัดนี้จึงอาภัพ เพราะไม่มีใครไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ ชาวลาวก็ไม่ทำบุญกรวดน้ำให้ เพราะยังไม่หายแค้น ทำบุญจากประเทศไทยไปให้ก็ไม่ค่อยจะถึง เพราะอยู่ไกลและวิบากกรรมก็ยังไม่สิ้น (ซวยสองต่อ) หากอยากทำบุญให้ ต้องไปทำที่เวียงจันทน์เท่านั้น

๒.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวของวัดสีสะเกดเป็นโบราณวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุโบสถ ที่สร้างด้วยการก่ออิฐถือปูนตั้งแต่สมัยโบราณหลังคามุงด้วยไม้ โครงสร้างหลังคาเป็นไม้[๑๐๗] ทำให้มีสภาพที่ไม่ค่อยสมบูรณ์และมักได้รับความเสียหายจากพายุฝนอยู่เป็นประจำ[๑๐๘]

๓) การบริหารจัดการ

๓.๑) ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการของวัดสีสะเกด มีอยู่ ๒ ส่วน คือส่วนของวัด และส่วนของพิพิธภัณฑ์วัดสีสะเกด ส่วนของวัดก็มีการบริหารจัดการเหมือนกับวัดโดยทั่วไป มีพระภิกษุสามเณรภายในวัด โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ได้รับความอุปถัมภ์จากชาวคุ้มและศรัทธาทั่วไป ในส่วนของพิพิธภัณฑ์วัดสีสะเกด ทางการ (รัฐ) เข้ามาดูแล โดยจะส่งเจ้าหน้าที่ มาดูแลรักษาและขายตั๋วเข้าชม โดยจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันระหว่างพระธาตุหลวง หอพระแก้ว พิพิธภัณฑ์วัดสีสะเกิด และหอหลักเมืองเวียงจันทน์[๑๐๙]

๓.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า วัดสีสะเกดมีปัญหาด้านการบริหารจัดการหลัก คือ ด้านการดูแลรักษาโบราณวัตถุ (พระพุทธรูป) ที่มีจำนวนมาก[๑๑๐] และเกิดการสูญหายบ่อยครั้ง และไม่สามารถติดตามผู้ที่ขโมยได้ แม้จะมีเจ้าหน้าที่ของทางการลาวคอยดูแลอย่างใกล้ชิดก็ตาม[๑๑๑] นอกจากนี้ยังพบว่าภายในบริเวณวัดยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวหลายอย่าง เช่น ห้องน้ำที่มีจำนวนจำกัดและขาดเจ้าหน้าที่ดูแลความสะอาด[๑๑๒]

๔) การจัดกิจกรรม

๔.๑) ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมสำคัญของวัดมี ๒ ลักษณะ คือกิจกรรมที่จัดเป็นประจำ มีการทำบุญตักบาตรในวันพระ ทำบุญตักบาตรและเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมที่เป็นงานบุญประจำปี คือบุญผะเหวด (บุญมหาชาติ) จะมีการจัดที่ยิ่งใหญ่ประดับประดาวัดวาอาราม พร้อมขบวนพระเวสสันดรที่ยิ่งใหญ่

๔.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวของวัดสีสะเกดมีลักษณะคล้ายกับสถานที่ท่องเที่ยวของวัดต่างๆ ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์[๑๑๓] ซึ่งมี

---

[๑๐๗] สัมภาษณ์ พระเอกราช จันทะสอน, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๐๘] สัมภาษณ์ ท้าวคำดี ไชยราช, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๐๙] สัมภาษณ์ พระมหาเหวด มะเสไน, เจ้าอาวาสวัดสีสะเกด, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๑๐] สัมภาษณ์ พระเอกราช จันทะสอน, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๑๑] อ้างแล้ว, ท้าวคำดี ไชยราช, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๑๒] อ้างแล้ว, พระมหาเหวด มะเสไน, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๑๓] อ้างแล้ว, พระมหาเหวด มะเสไน, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

ลักษณะอนุรักษ์วิถีดั้งเดิมแบบชาวพุทธ ไม่เน้นกิจกรรมรื่นเริง แต่เน้นความเรียบง่าย[๑๑๔] แต่การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านต้องใช้เวลานาน[๑๑๕] หากนักท่องเที่ยวต้องการจะเรียนรู้ต้องพักอาศัยในพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๑ เดือน จึงจะซึมซับวิถีชีวิตของชาวบ้านได้[๑๑๖]

๕) การมีส่วนร่วม

๕.๑) ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม พบว่า วัดสีสะเกด มีการดูแลโดยคณะสงฆ์โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน มีชาวคุ้มและพุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ความอุปถัมภ์ ทางการเข้ามาดูแลในส่วนของพิพิธภัณฑ์วัดสีสะเกด ซึ่งตั้งอยู่ภายในวัด และใช้ห้องน้ำวัดในการให้บริการนักท่องเที่ยว[๑๑๗]

๕.๒) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนยังอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากกิจกรรมต่างๆ ของทางวัดจะบริหารจัดการโดยคณะสงฆ์ และทางการ(รัฐ)[๑๑๘] ส่วนชาวบ้านจะมีส่วนร่วมเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมเท่านั้น[๑๑๙]

๔.๑.๙ ฮีตสิบสอง

"ฮีต" มาจากคำศัพท์ภาษาบาลีว่า "จาริตฺต" ชนชาวลาวล้านช้าง และไทอีสาน นำมาใช้ในภาษาของตนว่า "จาฮีต" ต่อมากร่อนคำ โดยตัดคำหน้า คือคำ "จา" ออกเหลือ "ฮีต" คำเดียวโดดๆ คำว่าฮีต ตามวัดจะนานุกรมพาสาลาวของ ดร.ทองคำ อ่อนมะนีสอน ให้ความหมายไว้ ๓ ประการ คือ ๑) ฮีตแปลว่า กฎระเบียบ ๒) ฮีต คือจารีตประเพณี และ ๓) ฮีต คือสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน[๑๒๐]

ในคัมภีร์ราชศาสตร์กล่าวถึง ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ ว่า ฮีต คือจารีต หรือแบบแผนความประพฤติที่ดีงามที่ปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นประเพณี ฮีตสิบสองคือ ประเพณีทำบุญสิบสองเดือนนั่นเอง ในรอบหนึ่งปี จะมีการทำบุญทุกเดือน เริ่มจากเดือนเจียง จนกระทั่งถึงเดือนสิบสอง มีการทำบุญตามลำดับคือ บุญเข้ากรรม บุญคูนข้าว บุญข้าวจี่ บุญเผวส บุญสรงน้ำ บุญบั้งไฟ บุญซำฮะ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน การทำบุญตามฮีตสิบสองเป็น

---

[๑๑๔] อ้างแล้ว, ท้าวคำดี ไชยราช, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๑๕] สัมภาษณ์ พระเอกราช จันทะสอน, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๑๖] อ้างแล้ว, ท้าวคำดี ไชยราช, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๑๗] สัมภาษณ์ พระพง มาดมะนีวง, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๑๘] อ้างแล้ว, พระเอกราช จันทะสอน, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๑๙] อ้างแล้ว, ท้าวคำดี ไชยราช, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑.

[๑๒๐] พระครูสุเทพสารคุณ และคณะ, **มรดกไทอีสาน**, (ขอนแก่น : บริษัทขอนแก่นคลังนานาธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๙๙-๑๐๐.

ประเพณีที่ถูกกำหนดให้ทุกต้องถือปฏิบัติทุกคน ฮีตสิบสองเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับอาชีพเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพของชาวล้านช้างในสมัยนั้น เพราะเป็นทำเกษตรกรรมแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก มีการบูชาเทวดาฟ้าแถน ผีบรรพบุรุษ การทำบุญรักษาศีล พิธีกรรมทางศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ถือปฏิบัติเป็นวัฒนธรรมประเพณีตลอดทั้งปี เพราะเชื่อว่าจะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์เพราะการปฏิบัติตามฮีต[๑๒๑] ดังความว่า

บ่อนสำหรับตี หรือนวดข้าว เรียกว่าลาน การเอาข้าวที่ตีแล้ว มากองขึ้นให้สูงเรียกว่า คูนลาน หรือคูนข้าว ชาวไร่นาที่ทำนาได้ผล อยากสร้างบุญกุศล มีให้ทานรักษาศีลเป็นต้น ก็จัดเอา ลานข้าวเป็นสถานที่ทำบุญ การทำบุญในสถานที่ดังกล่าว เรียกว่าบุญคูนลานหรือ บุญคูนข้าว กำหนดเอาเดือนยี่เป็นเวลาทำ เพราะมีกำหนดให้ทำในเดือนยี่ จึงมีชื่ออีกอย่าง หนึ่งว่าบุญเดือนยี่

ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางสังคมของล้านช้าง เกิดขึ้นจากคติธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางสังคม แล้วพัฒนาการเป็นกฎหมายของรัฐ ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ เป็นวิถีชีวิตของคนลาวและชาวไทยภาคอีสาน ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เรื่องผี เรื่องกรรม เรื่องบุญ–บาป และเรื่องนรก – สวรรค์ ได้ถูกนำมาคลุกเคล้า ประสมประสาน หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน และแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรม[๑๒๒] ในงานบุญจารีตประเพณีประจำปีสิบสองเดือน หรือ ฮีตสิบสอง เป็นเอกลักษณ์ของสังคมชาวอีสานที่ถูกกำหนดมาตั้งแต่สังคมยุคโบราณ ฮีตมีทั้งหมด ๑๒ ฮีต จึงเรียกว่า ฮีตสิบสอง มีรายละเอียดดังนี้

ฮีตที่ ๑ : บุญเข้ากรรม หรือบุนเข้ากำ หรือบุนเดือนเจียง

ฮีตที่ ๒ : บุญคูณลาน หรือบุนคูนลาน หรือบุนคูนเข้า

ฮีตที่ ๓ : บุญข้าวจี่ หรือบุนเข้าจี่ หรือบุนเดือนสาม

ฮีตที่ ๔ : บุญผะเวส หรือบุนพะเหวด หรือบุนเดือนสี่

ฮีตที่ ๕ : บุญสงกรานต์ หรือบุนสงน้ำ หรือบุนเดือนห้า

ฮีตที่ ๖ : บุญบั้งไฟ หรือบุนบั้งไฟ หรือบุนเดือนหก

ฮีตที่ ๗ : บุญซำฮะ หรือบุนซำฮะ หรือบุนเดือนเจ็ด

ฮีตที่ ๘ : บุญเข้าพรรษา หรือบุนเข้าวัดสา หรือบุนเดือนแปด

---

[๑๒๑] สำลิด บัวสีสะหวัด, **คัมภีร์ราชศาสตร์ กฎหมายโบราณลาว**, (ขอนแก่น : บริษัทขอนแก่นคลังนานาธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๑๓๑.

[๑๒๒] อุทัย ภัทรสุข, **การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง**, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, หน้า ๑๒๙.

ฮีตที่ ๙ : บุญข้าวประดับดิน หรือบุนเข้าประดับดิน หรือบุนเดือนเก้า

ฮีตที่ ๑๐ : บุญข้าวสาก หรือบุนเข้าสาก หรือบุนเดือนสิบ

ฮีตที่ ๑๑ : บุญออกพรรษา หรือบุนออกวัดสา หรือบุนเดือนสิบเอ็ด

ฮีตที่ ๑๒ : บุญกฐิน หรือบุนกะถิน หรือบุนเดือนสิบสอง

เพราะฉะนั้น สรุปได้ว่า งานบุญประเพณี ฮีตสิบสอง แม้บางเดือน อาจมีจุดมุ่งหมายความเชื่อเพื่อการเซ่นไหว้ผี เปรต พญานาค พญาแถน หรืออำนาจเหนือธรรมชาติแฝงอยู่ก็ตาม แต่โดยภาพรวมถือว่าเป็นงานบุญงานกุศล และมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมอยู่ด้วยทุกครั้ง ซึ่งย่อมเป็นผลดี ที่แต่ละเดือนได้มีโอกาส รวมผู้คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านชุมชนให้มาประกอบพิธีกรรมที่เป็นกุศลกรรมร่วมกันกอร์ปด้วยบุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ ทานมัย สีลมัย และ ภาวนามัย การสั่งสมบุญนำสุขมาให้ เป็นผลให้เกิดในสวรรค์ เป็นการส่งเสริม ปลูกฝัง ให้ประพฤติ ปฏิบัติธรรมที่สำคัญหลายประการ เป็นต้นว่า สามัคคีธรรม กตัญญูกตเวทิตาธรรม มุทิตาธรรม และ หิริโอตตัปปะ เป็นต้น งานบุญประเพณีเป็นพิธีกรรม ที่ทำนุบำรุง และ แสดงออกถึงศรัทธาอันมั่นคงในพระพุทธศาสนา

คองสิบสี่

“คอง” หมายถึง แบบแผน ที่เป็นการดำเนินชีวิตของคนในสังคมภายใต้คติทางพระพุทธศาสนาและค่านิยมทางสังคม โดยมุ่งเน้นไปในทางจริยธรรม และระเบียบแบบแผนให้แก่คนในสังคม แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) สำหรับประชาชน และ ๒) สำหรับชนชั้นปกครองโดยสำหรับประชาชนนั้น ได้แก่หลักการปฏิบัติตนต่อลูกบ้าน ครอบครัวและศาสนา ส่วนสำหรับชนชั้นปกครองนั้น ได้แก่ หลักการบริหารบ้านเมืองซึ่งเหมือนกับหลักทศพิธราชธรรมคือธรรมของพระเจ้าแผ่นดิน ๑๐ ประการ[๑๒๓]

คอง เป็นภาษาลาว ที่ชนชาวลาว และไทอีสาน นำมาใช้ร่วมกัน คำว่า คอง ตามวัดจะนานุกม พาสาลาว ของดร.ทองคำ อ่อนมะนีสอน พิมพ์ที่โรงพิมพ์เวียงจันทน์ ปี ค.ศ. ๑๙๙๒ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ให้ความหมายว่า คอง หมายถึง แบบ แบบอย่าง ประเพณี ฮีตคอง ทาง คองบูฮาน คองทำ คองโลก จากความหมายที่ยกมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความหมายตรงกันอยู่คือ หมายถึง ทาง แนวและคองทำกับ คลองธรรม ดังนั้น คองในที่นี้หมายถึงแบบอย่างแนวทางการปกครอง ระบบหรือระบอบการปกครอง เป็นลักษณะกฎหมาย หรือข้อกติกาของบ้านเมือง จึงมีทั้งคองบ้านคือกฎกติกาของหมู่บ้านและคองเมืองคือกฎกติกาของบ้านเมืองหรือของประเทศ ผู้ใดละเมิดต้องได้รับโทษ คอง จึงมีลักษณะบังคับ ให้กระทำ หรืองดเว้นการกระทำ ทำนองเดียวกับกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนต้องได้รับโทษ

---

[๑๒๓] สิริวัฒน์ คำวันสา, **อีสานคดี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไพศาลศิริ, ๒๕๑๒), หน้า ๘๓.

คอง เป็นระเบียบ ข้อปฏิบัติ หรือ เป็นข้องดเว้น ของประชาชน แตกต่างกันไป ตามฐานะทางสังคม ของคนนั้น ๆ กล่าวคือ ถ้ามีฐานะเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองหรือพระเจ้าแผ่นดินหรือเป็นขุนนาง เสนาอำมาตย์ก็จะมี “ฮีตเจ้าคองขุน” ถ้ามีฐานะเป็นสามีภริยากันก็จะมี “ฮีตผัวคองเมีย” เป็นต้น คองสิบสี่ เป็นข้อปฏิบัติ จำนวนสิบสี่ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ชนิด คือ ๑) คองสิบสี่สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน ๒) คองสิบสี่สำหรับประชาชนทั่วไป และ ๓) คองสิบสี่สำหรับพระภิกษุสงฆ์ งานวิจัยนี้ จะนำเสนองานเขียนสำนวนของ พระครูสุเทพสารคุณ และคณะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้[๑๒๔]

๑. คองสิบสี่สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน

คลอง ครรลอง หรือคอง ที่เป็นพระราชธรรมเนียม ของพระมหากษัตริย์มี ๑๔ ข้อดังนี้

๑) เป็นพระมหากษัตริย์ ให้ทรงแต่งตั้งผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต เที่ยงธรรม รู้จักงานของราชการบ้านเมืองมาก่อนไม่ข่มเหงไพร่ฟ้าประชาชนให้เป็นเสนาอำมาตย์ เป็นอุปราชราชมนตรี

๒) เป็นพระมหากษัตริย์ ให้หมั่นประชุมเสนามนตรี เพื่อให้ข้าศึกศัตรูเกรงขาม ให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอยู่เย็นเป็นสุข อย่ากดขี่ข่มเหงประชาชน

๓) เป็นพระมหากษัตริย์ให้ทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ คือ ๑) ทาน บริจาคทานแก่สมณพราหมณ์ ยาจก คนยากไร้อนาถา ๒) ศีล ดำรงมั่นในเบญจศีล ๓) บริจาคะ สละทรัพย์สินสร้างวัดวาอาราม ขุดบ่อน้ำ สร้างศาลาที่พัก ๔) อาชวะ มีใจเที่ยงตรงดำรงมั่นในศีลธรรม ๕) มัทวะ อ่อนโยนไม่แข็งกระด้าง ๖) ตบะ ชำระความชั่วจากจิตใจ ๗) อโกธะ ไม่โหดร้ายโกรธา ๘) อวิหิงสา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๙) ขันติ อดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ๑๐) อวิโรธนะ ไม่ยินดียินร้ายในสิ่งที่ควรยินดียินร้าย

๔) ถึงวันขึ้นปีใหม่ ให้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ สวดมงคลสูตรและนำเอาน้ำอบน้ำหอมมาสรงพระภิกษุสงฆ์ด้วย

๕) ถึงวันขึ้นปีใหม่ให้เสนาอำมาตย์นำเครื่องบรรณาการ น้ำอบน้ำหอมมามุรธาภิเษกพระเจ้าแผ่นดิน

๖) ถึงเดือนหก นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ถือน้ำพิพัฒน์สัตยาต่อพระเจ้าแผ่นดิน

๗) ถึงเดือนเจ็ด ให้เลี้ยงดูมเหศักดิ์หลักเมือง บูชาเทวดาทั้งสี่คือ ท้าวจตุโลกบาล อันได้แก่ (๑) ท้าวธตรฐ จอมภูตหรือจอมคนธรรพ์ รักษาโลกด้านทิศบูรพาหรือทิศตะวันออก (๒) ท้าว

---

[๑๒๔] อ้างแล้ว, พระครูสุเทพสารคุณ และคณะ, **มรดกไทอีสาน**, หน้า ๑๘๗ - ๒๑๐.

วิรุฬหก จอมเทวดาหรือจอมกุมภัณฑ์ รักษาโลกด้านทักษิณหรือทิศใต้ (๓) ท้าววิรูปักษ์ จอมนาครักษาโลกด้านทิศประจิม หรือทิศตะวันตก (๔) ท้าวกุเวร จอมยักษ์รักษาโลกด้านทิศอุดรหรือทิศเหนือ

๘) ถึงเดือนแปด นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาทำพิธีชำระและเบิกบ้านเมือง โดยสวดมงคลสูตรครบเจ็ดคืน แล้วนำกรวดทรายหว่านโปรยไปรอบเมือง ตอกหลักบ้านหลักเมืองให้แน่น

๙) ถึงเดือนเก้าประกาศให้ประชาชนทำบุญข้าวประดับดินอุทิศส่วนกุศล แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว

๑๐) ถึงวันเพ็ญเดือนสิบให้ประกาศบอกกล่าวประชาชนให้พากันทำบุญข้าวสากโดยจัดสลากภัตไปถวายพระภิกษุสงฆ์ แล้วกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วจึงจะเจริญรุ่งเรือง

๑๑) ถึงวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ดให้ทำบุญออกพรรษาให้พระภิกษุสงฆ์ปวารณา ให้ไปนมัสการ และมุรธาภิเษกพระธาตุหลวง พระธาตุจอมศรีทุกปี บ้านเมืองจึงจะเจริญ ครั้นถึงวันแรมหนึ่งค่ำให้บ่าวประกาศเตือนให้ประชาชนพากันไหลเรือไฟเพื่อบูชาพญานาค บ้านเมืองจะอยู่เย็นเป็นสุข

๑๒) ถึงเดือนสิบสองให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินมารวมกันที่พระลานหลวง แห่เจ้าชีวิตไปลงแข่งเรือ วันขึ้นสิบสามค่ำเป็นวันแข่งเรือให้วัดที่อยู่ริมแม่น้ำ จัดเรือแข่งวัดละหนึ่งลำ พอถึงวันเพ็ญเดือนสิบสองให้เสนาอำมาตย์ และพระภิกษุสงฆ์พร้อมด้วยประชาชนแห่งพระเจ้าแผ่นดินและพระภิกษุสงฆ์ที่ทรงสมณศักดิ์ ๕ รูป ไปนมัสการพระธาตุหลวง พร้อมทั้งเครื่องสักการบูชา มีต้นเทียนต้นดอกไม้ บั้งไฟ พอถึงตอนกลางคืนให้มีการจุดดอกไม้ไฟ ไฟพะเนียง บั้งไฟหางและให้มีมหรสพครบงันสามวันสามคืนเพื่อให้ประชาชนจากต่างเมืองได้มีโอกาสพบปะและชื่นชมยินดี

๑๓) ถึงเดือนสิบสองให้ทำบุญกฐิน และนำผ้ากฐินไปถวายตามวัดต่างๆ

๑๔) ให้มีสมบัติอันประเสริฐหรือมีสมบัติคูนเมือง ๑๔ อย่าง คือ ๑) หูเมือง มีราชฑูตผู้ฉลาด มีปัญญาดี ๒) ตาเมือง มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตสอนอรรถธรรม ๓) แก่นเมือง มีพระภิกษุสงฆ์ผู้รอบรู้แตกฉานในพระธรรมวินัย ๔) ประตูเมือง มีอาวุธยุทธปกรณ์ไว้ป้องกันการรุกรานของอริราชศัตรู ๕) รากเมือง มีโหราจารย์ผู้ที่สามารถทำนายเหตุดีเหตุร้ายได้ ๖) เหง้าเมือง มีเสนาอำมาตย์ผู้เที่ยงธรรม ๗) ขื่อเมือง มีทหารผู้แกล้วกล้าอาจทำยุทธนาการเอาชนะข้าศึกได้ ๘) ฝาเมือง มีกวานบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน) ตาแสง กำนัน) ราษฎรผู้ซื่อสัตย์ ๙) ขางเมือง (แปเมือง) มีท้าวพระยา (ข้าราชการ) ตั้งอยู่ในศีลธรรม ๑๐) เขตเมือง มีเสนาอำมาตย์ผู้ฉลาดรู้เขตบ้านดินเมืองว่าที่นั่นดีหรือเลว ๑๑) สติเมือง มีเศรษฐี พ่อค้าคหบดี ผู้มั่งมีเงินทอง ๑๒) ใจเมือง มีหมอยาผู้วิเศษรู้พยาธิต่าง ๆ รักษา

โรคภัยไข้เจ็บหายได้ ๑๓) ค่าเมือง มีภาคพื้นภูมิประเทศดี และ ๑๔) เมฆเมือง มีเทวดา อารักษ์ หลักเมือง

คองสิบสี่ สำหรับพระมหากษัตริย์นี้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญในหมวดที่ว่าด้วยพระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ ของพระมหากษัตริย์ไว้ให้ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนี้ใช้เป็นแนวทางประพฤติ ปฏิบัติตน และหากผู้ใดไม่ประพฤติปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้จะถูกประชาชนพากันตำหนิ ติฉิน

๒. คองสิบสี่สำหรับประชาชนทั่วไป

คองสิบสี่สำหรับประชาชนนั้น คัมภีร์ราชศาสตร์ได้กำหนดไว้ดังนี้ “ คองเป็นระเบียบที่ต้องปฏิบัติ มีทั้งคองของพระมหากษัตริย์ และคองของไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดินทั่วไป สำหรับคองสิบสี่ของไพร่ฟ้าทั่วไปต้องประพฤติมีดังนี้[๑๒๕]

๑) เมื่อได้ข้าวหรือผลผลิตจากไร่นาใหม่ให้บริจาคทานแก่ผู้มีศีล แล้วตนเองจึงบริโภคและแจกแบ่งแก่ญาติพี่น้อง

๒) อย่าโลภมาก อย่าทำเงินปลอม และอย่ากล่าวคำหยาบต่อกัน

๓) ให้ทำกำแพงบ้านเรือน แล้วปลูกหอบูชาเทวดาไว้ที่มุมบ้าน

๔) ให้ล้างเท้าก่อนขึ้นเรือน

๕) เมื่อถึงวันพระให้สมมาก้อนเส้า เตาไฟ ขั้นบันได ประตูบ้านที่อยู่อาศัย

๗) ถึงวันพระ ให้เมียเอาดอกไม้ธูปเทียนสมมาผัว และเอาดอกไม้ธูปเทียนไปถวายพระภิกษุ

๘) ถึงวันพระขึ้นสิบห้าค่ำและแรมสิบห้าค่ำให้นิมนต์พระมาสวดมนต์เรือน ทำบุญใส่บาตร

๙) เมื่อใส่บาตรอย่าให้พระคอย เวลาใส่บาตรอย่าถูกบาตร อย่าถูกตัวพระ และเณร เวลาใส่บาตรอย่าสวมรองเท้า อย่ากางร่มหรือเอาผ้าคลุมศีรษะ อย่าอุ้มลูกจูงหลาน อย่าถืออาวุธ

๑๐) เมื่อพระเข้าปริวาสกรรม ให้เอาข้าวตอกดอกไม้ และเครื่องอัตถบริขารไปถวายพระ

๑๑) เมื่อเห็นพระภิกษุผ่านมาให้นั่งลงยกมือไหว้ แล้วจึงพูดกับท่าน

๑๒) อย่าเหยียบเงาพระภิกษุ

---

[๑๒๕] อ้างแล้ว, สำลิด บัวสีสะหวัด, **คัมภีร์ราชศาสตร์ กฎหมายโบราณลาว**, หน้า ๑๔๒-๑๔๔.

๑๓) อย่าเอาอาหารที่เหลือจากรับประทานถวายพระสงฆ์ และอย่าให้ผัวตนรับประทาน

๑๔) อย่าเสพกามคุณในวันพระ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมหาสงกรานต์และวันเกิดของตน”

ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ สำหรับประชาชนนี้เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญ ในหมวดสิทธิหน้าที่ของประชาชนพลเมืองที่กำหนดให้ประชาชนทุกคนประพฤติตามอย่างเคร่งครัด ผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกสังคมลงโทษด้วยการไม่คบหาและติฉินนินทาว่าร้าย การที่ประชาชนทุกคนประพฤติปฏิบัติตามคองสิบสี่นี้จึงทำให้สังคมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงเป็นสังคมสงบสุข ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน

ดังนั้นสรุปได้ว่า คุณค่าของพระพุทธศาสนาต่อขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากหลักธรรมที่ประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุขในระดับปัจเจกและในระดับสังคมแล้ว ยังมีส่วนที่ทำให้ประชาชนรู้จักหน้าที่ในการดำเนินชีวิตในสังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม ในการกำหนดวิถีชีวิตหรือแนวทางความเป็นอยู่ของชุมชนล้านช้างมาตั้งแต่โบราณกาล ที่ยังมีอิทธิพลในสังคมของชาวอีสานมาตราบเท่าทุกวันนี้ เพราะฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ จะเป็นเครื่องกำหนดการดำเนินชีวิตประจำวัน ประจำเดือน ประจำปี ตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากนี้ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ ยังเป็นเสมือนธรรมนูญ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ในสังคม เป็นหลักปกครองบ้านเมือง เชื่อมโยงสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น จนดูคล้ายจะเป็นหนึ่งเดียวกับความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ความเชื่อเรื่องผีสางเทวดาอย่างกลมกลืน

ภาพที่ ๔.๒๐ ประเพณีสงกรานต์อีสานหนองคาย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกเอาประเพณีบุญประจำเดือนที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง ของชาวจังหวัดหนองคาย ประเทศไทย และชาวนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว ซึ่งมีแนวคิด แนวปฏิบัติที่ใกล้เคียงกัน แทบแยกกันไม่ออกว่าเป็นประเพณีของฝั่งใดในลุ่มน้ำโขงเพียงแค่ ๒ วัฒนธรรมประเพณี คือ ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีบุญแข่งเรือ

๔.๑.๑๐ ประเพณีสงกรานต์ ฮีตที่ ๕ : บุญสงกรานต์ หรือบุนสงน้ำ หรือบุนเดือนห้า

๑) ข้อมูลทั่วไป

แนวคิดเรื่องประเพณีสงกรานต์ ของประเทศไทย

ถึงเดือนห้า ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงจะทำบุญสงน้ำ คือการทำบุญ ที่นำเอาน้ำอบ น้ำหอม ไปรด หรือไปสรง พระพุทธรูป พระภิกษุสงฆ์ คนเฒ่า คนแก่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ในอดีต ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ ของชาวลาวล้านช้าง และไทอีสาน เริ่มจากวันแรก คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ ถือเป็นวันสิ้นปีเก่า เรียกว่า มื้อสังขารล่อง วันนี้จึงเริ่มด้วยการ เอาพระลง คืออัญเชิญพระพุทธรูป และวัตถุมงคลลงมาทำความสะอาด แล้วสรงน้ำพระพุทธรูป รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์ ด้วยน้ำอบ น้ำหอม วันที่สอง คือวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ เรียกว่า มื้อเนา เป็นวันหยุด จึงพากันทำบุญ อุทิศส่วนกุศล ให้แก่บรรพบุรุษ บิดามารดา ญาติพี่น้อง ผู้ล่วงลับไปแล้ว วันที่สาม คือวันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๕ เรียกว่า มื้อสังขารขึ้น หรือ เป็นวันขึ้นปีใหม่มีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร แล้วนำน้ำอบ น้ำหอมไปรดน้ำคารวะ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย คนเฒ่า คนแก่ ครูอาจารย์ ผู้หลัก ผู้ใหญ่ ที่เคารพนับถือ และยังมีชีวิตอยู่ปัจจุบันนี้ บุญสงน้ำ ได้ปรับเปลี่ยนเป็น วันสงกรานต์ ตามกำหนดของทางราชการส่วนกลาง โดยถือเอา วันที่ ๑๓ – ๑๕ เมษายน ของทุกปี เป็นเกณฑ์ โดยไม่คำนึงว่า วันทั้งสาม จะตรงกับวันขึ้นหรือ แรม กี่ค่ำ ของเดือน ๕ ก็ตาม[๑๒๖]

เทพนิยายที่เกี่ยวกับการเกิดวันสงกรานต์ มีปรากฏในศิลาจารึก ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร ว่า เศรษฐีคนหนึ่ง แต่งงานแล้ว ไม่มีบุตรสืบสกุล จึงไปบวงสรวง ต่อพระอาทิตย์ พระจันทร์ ตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้มีบุตรภายในสามปี แต่ก็ไม่มี ครั้นถึงปีใหม่อีก คนทั้งหลาย มีการเล่น รื่นเริงกัน เศรษฐีจึงพาบริวาร ไปบวงสรวงที่ต้นไทร ริมน้ำ ตั้งจิตอธิษฐาน ขอบุตรพระไทร มีความเมตตา จึงเหาะไปเฝ้าพระอินทร์ ขอบุตรให้เศรษฐี พระอินทร์จึงให้พระธรรมบาลเทพบุตร ลงมาปฏิสนธิ ในครรภ์ภรรยาเศรษฐี เมื่อคลอดแล้วได้ชื่อว่า ธรรมบาลกุมาร เมื่อเจริญวัย ได้เรียนรู้ศิลปศาสตร์ต่าง ๆ จนเจนจบ เป็นผู้มีปัญญา เป็นเลิศกว่าชนทั้งปวง กิตติศัพท์อันเลื่องลือ ของธรรมบาลกุมาร ทำให้ท้าวกบิลพรหม ใคร่อยากทดลองความสามารถ จึงลงมาพนันถามปัญหา หากธรรมบาลกุมารตอบไม่ได้ จะต้องตัดศีรษะมาบูชาตน หากตอบได้ตนจะตัดศีรษะเป็นเครื่องบูชา ธรรม

---

[๑๒๖] อ้างแล้ว, สำลิด บัวสีสะหวัด, **คัมภีร์ราชศาสตร์ กฎหมายโบราณลาว**, หน้า ๑๔๘ – ๑๕๑.

บาลกุมารตอบปัญหาได้ ท้าวกบิลพรหมจึงยอมตัดศีรษะ แต่ศีรษะท้าวกบิลพรหมนี้ ศักดิ์สิทธิ์ หากตกพื้นโลกก็จะลุกเป็นไฟ ถ้าโยนขึ้นบนอากาศ ฝนจะแล้ง หากทิ้งในมหาสมุทร น้ำก็จะแห้ง ท้าวกบิลพรหม จึงเรียกพระธิดาทั้งเจ็ด ให้เอาพานรองรับศีรษะของตนไว้และ ผลัดเปลี่ยนกัน อัญเชิญเวียนทักษิณ รอบเขาพระสุเมรุ ก่อนนำไปประดิษฐานไว้ที่เขาไกรลาสแล้ว จึงกลับไปเทวโลก เทพธิดาทั้งเจ็ด ที่ผลัดเปลี่ยนกัน อัญเชิญศีรษะท้าวกบิลพรหม ในแต่ละปี นี้ เรียกว่า นางสงกรานต์ แต่ละนางจะถือดอกไม้ ตกแต่งเครื่องประดับ ถืออาวุธ มีพาหนะประจำตัว และภักษาหาร แตกต่างกันไป[๑๒๗]

เมื่อถึงวันสงกรานต์นี้ ลูกหลาน และสมาชิกในครอบครัว ที่ไปทำมาหากิน ณ ถิ่นไกลก็จะพากัน กลับคืนบ้าน กราบไหว้ พ่อแม่ รดน้ำขอพร แล้วมอบของที่ระลึกให้ เป็นการกลับมาพบเห็น เยี่ยมเยียนกัน ของคนในครอบครัว เรียกว่า วันรวมญาติ ได้ร่วมกันกราบไหว้ ผู้มีพระคุณเรียกอีกอย่างว่า วันกตัญญูบุญสงกรานต์ หรือบุนสงน้ำ หรือบุนเดือนห้า จึงเป็นความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา คือ การทำบุญตักบาตรเทศกาลขึ้นปีใหม่ การสรงน้ำพระพุทธรูป วัตถุมงคลและ พระภิกษุสงฆ์ มีการเจริญพระพุทธมนต์ การอุทิศบุญกุศลแก่บรรพบุรุษและผู้ที่ล่วงลับไปแล้วแสดงถึงหลักกตัญญูกตเวทิตาธรรม มุทิตาธรรม และ สามัคคีธรรม คือ การกลับบ้านคืนถิ่น เป็นวันรวมญาติ มอบของที่ระลึก รดน้ำ ขอพร พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ อาวุโส และผู้มีพระคุณ ที่ยังมีชีวิตอยู่

แนวคิดเรื่องประเพณีสงกรานต์ ของประเทศลาว

ตรุษสงกรานต์ หมายถึงอาทิตย์ได้เคลื่อนย้ายจากปีเก่าเข้าสู่ปีใหม่ ตรุษหมายถึงตัดหรือสิ้นให้หมดไป สงกรานต์ หมายถึงการเคลื่อนย้าย โดยเริ่มถือเอาสุริยะฆาต ตรงกับวันที่ ๑๓-๑๕ เดือนเมษายนของทุกๆปีเป็นวันจัดงานบุญปีใหม่ลาว

สมัยก่อนยังไม่มีกระบวนนางสังขารเข้ามาร่วมพิธีบุญปีใหม่ (ขบวนนางงาม) เรียกว่า พิธี แห่วอ สมัยก่อน ปี ค ศ. ๑๙๗๑ วอ หรือบางคนก็เรียกว่า หวอ นั้นหมายถึงกะเหรี่ยง บัลลังก์หามที่สร้างขึ้นมาให้พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ที่มีอยู่ในวัดหลวง หรือ วัดที่มีหน่อมีงา เพราะเป็นวัดของเชื้อพระมหากษัตริย์ เช่น วัดเชียงทอง วัดใหม่ วัดธาตุน้อย และ วัดวิชุนราช เมื่อถึงบุญเดือน ๕ ปีใหม่ลาวชาวบ้านจะได้นิมนต์พระสงฆ์ ๔ วัดนี้ขึ้นวอ แล้วหามไปเยี่ยมยาม และหดสงพระพุทธรูปในวัดต่างๆ ดังนั้นชาวบ้านจึงได้เรียกพิธีนี้ว่า ไปแห่วอ หรือ แห่หวอ นั่นเอง

ในปัจจุบันการแห่วอ ได้หายไปเนื่องจากมีการแห่นางสังขารเข้ามาร่วม หรือมาแทนที่ เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๗๑ มีขบวนนางสังขารมาประกอบส่วน ผู้คนก็เลยนิยมพากันเรียกว่า แห่

---

[๑๒๗] วิมลพรรณ ปีตธวัชชัย, **ฮีตสิบสอง**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาชน, ๒๕๑๖), หน้า ๖๒.

นางสังขาร ผู้เฒ่าผู้แก่ในสมัยนั้น จะไม่พอใจถ้ามีใครเรียกว่าไปแห่นางสังขาร เพราะมันเป็นการมาแทรกแซงพิธีศักดิ์สิทธิ์ของโบราณ และ นางสังขาร จะประทับอยู่รถขบวนสูงกว่าพระสงฆ์

สมัยก่อนพระสงฆ์ เชื้อพระวงศ์ รวมไปถึงประชาชนคนทั่วไป จะต้องมาเรียงแถวรอต้อนรับ ปู่เย่อ ย่าเย่อ หรือภาษาพื้นบ้านชาวหลวงพระบางมักจะเรียกว่า สิ่ง กับ สิงขน (เทวดาหลวงคู่ ผัวเมีย) แต่เดี๋ยวนี้ คณะพระสงฆ์ ผู้คน เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ รวมไปถึง ปู่เย่อ ย่าเย่อ เทวดาหลวงจะต้องมาล้อเลียนแถว เพื่อต้อนรับนางสังขาร เพราะนางสังขารจะใช้เวลาแต่งตัว และ โพสต์ท่าถ่ายรูป กับแขกผู้มารอชมความสวยงามของนางสังขาร ซึ่งนางสังขารจะมี เจ้าหน้าที่ปกปักรักษาตลอดทาง แต่ปู่เย่อ ย่าเย่อ จะยืนตากแดดรอ สมัยก่อน ปู่เยอ ย่าเยอ จะเป็นผู้เดินออกหน้าทั้งหมดเพราะท่านทั้งสองเป็นตัวแทนพระทันธบุรุษ ปกป้องประชาราษฎร แต่เดี๋ยวนี้นางสาวร่วมเผ่าจะพากันจับป้าย สบายดีต้อนรับออกหน้า ซึ่งไม่เหมือนกับเมื่อก่อน จึงทำให้เสียเอกลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ของโบราณ ปู่เยอ ย่าเยอ ก็เลยลดชั้นออกแถวหน้าแบบอดีตกาล

ความเป็นมาของบุญปีใหม่ลาว (บุญตรุษสงกรานต์ลาว) ซึ่งได้อิงใส่นิทานพื้นเมืองเรื่อง ท้าวกบิลพรหม กับ ธรรมบาลกุมาร ท้าวกบิลพรหม หรือ ท้าวมหาพรหม สถิตอยู่บนพรหมโลกชั้นที่ ๓ มหาพรหมภูมิมีหน้าที่สอดส่องดูแลมวลมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย มีพระธิดา ๗ องค์ คือ ทุงษเทวี ราโคเทวี รากษสเทวี มณฑาเทวี กิรินีเทวี กมีทาเทวี และมโหธรเทวี ทรงพระสิริโฉมงดงามยิ่งนัก ประวัติของท้าวกบิลพรหมและพระธิดาทั้ง ๗ เกี่ยวเนื่องกับตำนานสงกรานต์ ได้เล่าขานสืบต่อกันมา

สมัยต้นภัทรกัลป์เศรษฐีคนหนึ่งมาพบนักเลงสุราโดยบังเอิญ ได้ถูกนักเลงสุรากล่าวเย้ยหยันดูถูกเศรษฐีว่า ท่านเศรษฐีมีสมบัติก็มากมายมหาศาล แต่จะมีบุตรมาเกิดสักคนไม่ ข้าพเจ้าสิดีกว่าท่านเป็นไหนๆ มีบุตรตั้ง ๒ คนรูปร่างงดงามหมดจดน่ารัก ท่านคงมีเวรมีกรรม ไม่สามารถมีบุตรไว้สืบสกุลอย่างข้าพเจ้าได้ ท่านเศรษฐีมีความละอายใจและน้อยใจตัวเอง เฝ้าแต่คิดว่าจะทำอย่างไรจึงได้จัดเครื่องสังเวยบูชาพระอาทิตย์และพระจันทร์วอนขอบุตรเป็นเวลา ๓ ปี ก็มิได้บุตรตามความปรารถนา ครั้นถึงฤดูคิมหันต์ วันสงกรานต์ เศรษฐีจึงพาบริวารไปยังต้นไทร นำเอาข้าวสารมาล้างน้ำ ๗ ครั้ง แล้วหุงบูชารุกขเทวดา ณ ใต้ต้นไทรนั้นพร้อมด้วยโภชนาหารดอกไม้เครื่องหอม และผ้าแพร ๓ สี ตั้งจิตอธิษฐานขอบุตรต่อรุกขเทวดา ณ พระไทรแห่งนั้น และด้วยความเมตตาสงสาร พระไทรจึงขึ้นไปเฝ้าพระอินทร์ให้ประทานบุตรแก่เศรษฐี พระอินทร์ได้ส่งธรรมบาลเทวบุตร จุติลงมาเกิดเป็นบุตรเศรษฐี มีชื่อว่าธรรมบาลกุมาร มีสติปัญญาความสามารถฉลาดรอบรู้ศิลปศาสตร์ต่างๆ สามารถบอกมงคลกาลเป็นที่ยกย่องแก่คนทั้งหลายในชมพูทวีป

จากคำเล่าลือท้าวกบิลพรหมใคร่ทดสอบความสามารถของธรรมบาลกุมาร จึงเสด็จมายังโลกมนุษย์พบกับธรรมบาลกุมาร เพื่อขอถามปัญหา ๓ ข้อโดยมีสัญญาว่า ถ้าธรรมบาลตอบได้ท้าวกบิลพรหมตัดหัวตนเองขึ้นบูชา ถ้าธรรมบาลตอบไม่ได้ธรรมบาลจะต้องตัดหัวตนเองขึ้นบูชา และให้เวลาคิดปัญหา ๗ วัน ธรรมบาลรับพนันตอบปัญหาท้าวกบิลพรหม ๓ ข้อ

ข้อที่ ๑ เวลาเช้าราศีอยู่ที่ใด

ข้อที่ ๒ เวลาเที่ยงราศีอยู่ที่ใด

ข้อที่ ๓ เวลาค่ำราศีอยู่ที่ใด

ธรรมบาลกุมารเฝ้าขบคิดปัญหาคิดเท่าไรก็คิดไม่ออกคงเหลือเวลาอีกเพียง ๑ วัน รู้สึกท้อแท้ใจจึงเดินไปพักคิดอยู่ใต้ต้นไทรใหญ่ ทันใดนั้นก็ได้ยินเสียงนกอินทรีผัวเมียพูดโต้ตอบกันว่า

นกอินทรีตัวผู้พูด “พรุ่งนี้เราจะได้กินเนื้อมนุษย์เป็นอาหารเพราะครบ ๗ วัน ที่ธรรมบาลจะต้องตอบปัญหาท้าวกบิลพรหม ถ้าตอบปัญหาไม่ได้จะต้องถูกตัดหัว”

นกอินทรีตัวเมียพูด “ท่านรู้จักแก้ปัญหานั้นหรือไม่”

นกอินทรีตัวผู้ตอบ “รู้สิ เวลาเช้า ราศีนั้นอยู่ที่หน้าคนทั้งหลายต้องเอาน้ำล้างหน้า เวลาเที่ยง ราศีอยู่ที่อก คนทั้งหลายจึงเอาน้ำมาลูบอก เวลาเย็น ราศีอยู่ที่เท้าคนทั้งหลายต้องเอาน้ำมาล้างเท้า”

ครั้นธรรมบาลกุมารได้ฟังจดจำคำในการแก้ปัญหาได้อย่างแม่นยำ ครบกำหนด ๗ วันตามสัญญา ท้าวกบิลพรหมก็ลงมาตามที่นัดหมายไว้กับธรรมบาลกุมาร ธรรมบาลกุมารแก้ปัญหานั้นได้อย่างคล่องแคล่ว ท้าวกบิลพรหมได้ฟังคำตอบก็กล่าวว่า “เจ้าเป็นผู้ชนะเราเป็นผู้แพ้ จะต้องเสียหัวให้เป็นรางวัลตามสัจจะวาจา” ท้าวกบิลพรหมได้เรียกพระธิดาทั้ง ๗ องค์ ซึ่งเป็นบาทบริจาริกาของพระอินทร์เข้ามาหาแล้วสั่งความว่า

๑. อย่าให้เศียรของเราตกถึงพื้นดินเป็นอันขาด ถ้าตกถึงพื้นดินเมื่อใดจะเกิดไฟบรรลัยกัลป์ล้างโลก

๒. อย่าให้เศียรของเราตกลงไปในมหาสมุทร น้ำจะแห้งขอดตลอดไป

๓. อย่าทิ้งเศียรของเราลอยไปในอากาศ จะทำให้ฝนแล้งตลอดไป

ท้าวกบิลพรหมจึงสั่งให้นางทุงษเทวีนำเอาพานทองมารองรับพระเศียร และให้เทพบริษัททำประทักษิณเวียนรอบเขาพระสุเมรุ แล้วเชิญเข้าประดิษฐานในมณฑลถ้ำคันธธุลี ณ เขาไกรลาส บูชาด้วยเครื่องทิพย์ชื่อ ภควดี ใช้เป็นที่ประชุมเทพยดา แล้วนำเอาเถาฉมูนาคมาล้างในสระอโนดาษ ๗ ครั้ง แล้วแจกจ่ายกันเสวยโดยทั่วกัน และเมื่อครบกำหนด ๑ ปี ถือกันว่าเป็นวัน

มหาสงกรานต์ เทพบริษัทแสนโกฏิพร้อมด้วยพระธิดาทั้ง ๗ องค์ ผลัดเวรกันเชิญพระเศียรท้าวกบิลพรหมแห่แหนทำประทักษิณไปรอบเขาพระสุเมรุเป็นประจำทุกปี

ບຸນປີໃໝ່ລາວ ຫຼື ເອີ້ນວ່າ ສົງການ ເປັນບຸນປະເພນີອີກອັນຫນຶ່ງຂອງລາວເຮົາ ແລະ ກໍເປັນບຸນສະເຫຼີມສະຫຼອງກັນທົ່ວ ປະເທດ ຕັ້ງແຕ່ເຫນືອຕະຫຼອດໃຕ້ ປີລະຄັ້ງ ຄືໂດຍທົ່ວໄປເລີ່ມແຕ່ວັນທີ ๑๓ ຫາ ๑๕ ຂອງເດືອນເມສາ ເຊິ່ງເປັນເດືອນທີ່ຮ້ອນ ທີ່ສຸດໃນຮອບປີ. ນອກຈາກປະເທດລາວເຮົາແລ້ວ ບາງປະເທດອື່ນ ກໍສະຫຼອງສົງການເຫນືອນກັນ ເຊັ່ນ ປະເທດໄທ, ກໍາປູເຈຍ ແລະ ມ່ຽນມ້າ. ໃກ້ຈະຮອດບຸນປີໃໝ່ ຊາວລາວພາກັນກະກຽມ ຕ້ອນຮັບປີໃໝ່ ເຊັ່ນ ທໍາຄວາມສະອາດ ຕາມເຮືອນຊານ ບ້ານຊ່ອງ, ກະກຽມຫາດອກໄມ້ທີ່ມີກິ່ນຫອມ ເຊັ່ນ ດອກເຂັມຂາວ, ດອກຂັດເຄົ້າ, ດອກຈໍາປາ, ດອກຈໍາປີ,ດອກດາວເຮືອງ, ດອກຄູນ ແລະ ອື່ນໆ ເຊິ່ງເພີ່ນເອີ້ນມາປະສົມໃສ່ກັນ ເພື່ອປຸງແຕ່ງນໍ້າຫອມສົງພະ. ນອກຈາກນັ້ນ ເພີ່ນຍັງເອົາດອກ ແລະ ໃບຄູນ ມາເຫັນບໄວ້ນໍາປະຕູບ້ານ ປະຕູເຮືອນ ເພາະມີຄວາມເຊື່ອວ່າເປັນສີວິມົງຄຸນ. ນໍ້າຫອມສົງພະ ແມ່ນປະສົມຈາກນໍ້າ, ຂີ້ຫມີ້ນ, ຫມາກສົ້ມປ່ອຍເຜົ່າໄຟ ແລະ ກິບດອກໄມ້ຊະນິດຕ່າງໆ ດັ່ງທີ່ກ່າວມານັ້ນ.

ອີງຕາມປະເພນີ ທີ່ສືບເນື່ອງມາແຕ່ບູຮານນະການ ບຸນປີໃໝ່ລາວ ແກ່ຍາວ ๓ ວັນຄື: ວັນສັງຂານໄປ ຫຼື ວັນສັງຂານລ່ວງ ເຊິ່ງຫມາຍເຖິງ ວັນສິ້ນທ້າຍປີເກົ່າ, ວັນເນົາ ເຊິ່ງຫມາຍເຖິງວັນລະຫວ່າງກາງ ແລະ ວັນສັງຂານຂຶ້ນ ເຊິ່ງແມ່ນວັນເລີ້ມຕົ້ນຂອງ

ປີໃໝ່ນັ້ນເອງ. ກ່ຽວກັບວັນບຸນ ປີໃໝ່ລາວ ຫຼື ວັນສົງການນີ້ ມີນິທານເລື່ອງຫນຶ່ງໄດ້ ກ່າວໄວ້ວ່າ:

ກາລະຄັ້ງຫນຶ່ງນານມາແລ້ວ ມີລູກເສດຖີຄົນຫນຶ່ງ ຊື່ ທໍາມະປະລະກຸມມານຫຼື ເອີ້ນວ່າ ທໍາມະບານ ເປັນຄົນມີຄວາມຮູ້, ສະຫຼາດຫຼັກແຫຼມ ແລະ ສາມາດເຂົ້າໃຈພາສານົກໄດ້. ລາວໄດ້ອອກທ່ຽວສອນທໍາມະ ແລະ ຄວາມຮູ້ໃຫ້ ແກ່ປວງຊົນທັງຫຼາຍເຊິ່ງເຮັດໃຫ້ຄົນທັງຫຼາຍ ສັດທາ ແລະ ເຄົາລົບນັບຖື ຈົນມີຊື່ສຽງເລື່ອງລືໄປທົ່ວພິພົບ ຈົນເຮັດໃຫ້ພະຍາພົມ ກະບິນລະພົມ ຢາກທົດສອບຄວາມສະຫຼາດຂອງທໍາມະປະລະກຸມມານ. ພະຍາກະບິນລະພົມ ຈຶ່ງໄດ້ສະເດັດລົງມາຫາທໍາມະປະລະກຸມມານ ແລະ ຕັ້ງຄໍາຖາມຂຶ້ນ ๓ ຂໍ້ ຄື:

๑) ຕອນເຊົ້າ ສີວິຂອງຄົນຢູ່ໃສ ?

๒) ຕອນທ່ຽງ ສີວິຂອງຄົນຢູ່ໃສ ? ແລະ

๓). ຕອນກາງຄືນ ສີວິຂອງຄົນຢູ່ໃສ ?

ໂດຍວາງ ເງື່ອນໄຂໄວ້ວ່າ: ຖ້າຕອບບໍ່ໄດ້, ພະຍາພົມກະບິນລະພົມ ຈະຕັດຫົວທ້າວທໍາມະປະລະກຸມມານ; ຖ້າຫາກ ວ່າຕອບໄດ້ ພະຍາ ພົມກະບິນລະພົມ ຈະຕັດຫົວຂອງຕົນເອງ ແລະ ໃຫ້ເວລາ ແກ່ທ້າວ ທໍາມະປະລະກຸມານ ໄປຄົ້ນຄິດ ๗ ວັນ. ພໍເຖິງວັນ

ຖ້ວນ ๓ ທ້າວທຳມະປະລະກຸມມານ ກໍຍັງ ຄິດຫາຄຳຕອບບໍ່ໄດ້ ຈຶ່ງຄິດວ່າຕົນ ຈະຕ້ອງຕາຍຍ້ອນ ຄົມດາບຂອງພະຍາ ກະບີນລະພົມ ເພື່ອປະໂຫຍດອັນໃດ ຕົນຈະຫນີ ໄປຕາຍເອົາດາບຫນ້າ ຈະບໍ່ດີກ່ວາບໍ. ເວົ້າແລ້ວ ລາວກໍ່ອອກເດີນທາງ, ພ້ຽວຍາມຄ່ຳ

ລາວໄດ້ໄປ ນອນຢູ່ກ້ອງຕົ້ນຕານ, ກໍ່ບັງເອີນ ໄດ້ຍິນນົກອິນຊີຜົວເມຍ ຄູ່ຫນຶ່ງ ເຊິ່ງອາໄສຢູ່ເທິງຕົ້ນຕານ ລົມກັນ. ນົກຕົວເມຍຖາມຜົວວ່າ ມື້ອື່ນນີ້ ພວກເຮົາຈະເອົາ ອັນໃດມາເປັນອາຫານ, ນົກຕົວຜົວຈຶ່ງຕອບວ່າ ຈະໄດ້ກິນຊາກສົບ ຂອງ ທຳມະປະລະ ກຸມມານທີ່ພະຍາກະບີນລະພົມ ຈະຂ້າເພາະຕອບຄຳຖາມ ບໍ່ໄດ້. ເມື່ອນົກຕົວເມຍ ຖາມ ວ່າຄຳຖາມນັ້ນເປັນຄືແນວໃດ ນົກຕົວຜູ້ ກໍເລີ່ມເວົ້າສູ່ເມຍຟັງ ແລະ ບອກຄຳຕອບ ພ້ອມຄື: ຕອນເຊົ້າ ສີລີຂອງຄົນຢູ່ທີ່ຫນ້າ ດ່ຳນັ້ນ ຄົນທັງຫຼາຍ ຈຶ່ງເອົານ້ຳ ສວ່າຍຫນ້າ, ຍາມທ່ຽງສີລີຂອງຄົນຢູ່ເອີກ ຄົນທັງຫຼາຍ ຈຶ່ງເອົານ້ຳ ແລະ ຂອງຫອມ ລູບເອີກ, ຕອນຄ່ຳ ສີລີຂອງຄົນຢູ່ຕີນ ຄົນທັງຫຼາຍຈຶ່ງເອົານ້ຳລ້າງຕີນກ່ອນເຂົ້ານອນ. ເມື່ອ ທຳມະປະລະ ກຸມມານ ໄດ້ຍິນດ່ຳນັ້ນ ກໍຈື່ຈຳເອົາ ແລ້ວກໍ່ຕ່າວກັບຄືນມາ ຜາສາດຂອງຕົນ ແລະ ຕອບ ຄຳຖາມໄດ້ໃນວັນຕໍ່ມາ.

ດ່ຳນັ້ນ ພະຍາກະບີນລະພົມ ຈຶ່ງຕ້ອງໄດ້ຕັດຫົວຂອງຕົນເອງ ດັ່ງທີ່ ໄດ້ວາງ ເງື່ອນໄຂໄວ້. ກ່ອນຕັດຫົວຂອງຕົວເອງ ພະຍາກະບີນລະພົມ ໄດ້ເອີ້ນລູກສາວທັງ ๗ ມາສັ່ງ ວ່າ ພໍ່ຈະຕັດຫົວບູຊາ ທຳມະປະລະກຸມມານ; ຖ້າຫົວຂອງພໍ່ຫາກຕົກລົງໃສ່ ແຜ່ນດິນ ໄຟ ກໍຈະໄໝ້ໂລກ; ຖ້າໂຍນຂຶ້ນໄປ ເທິງຟ້າ ກໍຈະເກີດໄພ ແຫ້ງແລ້ງ; ຖ້າຖິ້ມລົງໃນມະຫາສະ ມຸດ ນ້ຳກໍຈະແຫ້ງ. ດ່ຳນັ້ນ ໃຫ້ພວກລູກ ທັງ ๗ ຄົນເອົາພາພານ ມາຮອງຮັບເອົາຫົວຂອງ ພໍ່ໄວ້ ແລ້ວເຊີນໄປຕັ້ງໄວ້ໃນຖ້ຳຄັນທະທຸລີ ທີ່ພູເຂົາໄກລາດ ແລະ ບູຊາດ້ວຍເຄື່ອງ ສັກການະທົບຕ່າງໆດ້ວຍເຖີ້ນ. ເມື່ອຄົບຮອບເວລາ ໃນແຕ່ລະປີ ດັ່ງ ວັນປີໃຫມ່ ຫຼື ວັນ ສັງຂານ ລູກສາວທັງ ๗ ກໍປ່ຽນຜ່ຽນ ກັນຕາມລຳດັບ ພາບໍລິວານ ແລະ ເທບພະຍະດາ ທັງຫຼາຍ ມາເຊີນເອົາຫົວຂອງ ພະຍາ ພົມກະບີນລະພົມ ອອກມາຫົດສົງ ແລະ ແຫ່ ວຽນອອ້ມເຂົາພະສຸເມນ. ຫຼັງຈາກນັ້ນ ຂະບວນ ກໍນຳຫົວຂອງພະຍາກະບີນລະພົມ ໄປ ໄວ້ທີ່ເດີມ. ສະນັ້ນ ເພີ່ນຈຶ່ງເອີ້ນ ລູກສາວທັງ ๗ ຂອງ ພະຍາກະບີນລະພົມ ວ່າ ນາງສັງຂານ ແຕ່ນັ້ນມາ. ນາງສັງຂານທັງ ๗ ນີ້ສະເດັດ ມາໃນທ່າຕ່າງກັນ ເຊິ່ງເພີ່ນຖືວ່າເປັນສັນຍາ ລັກໃຫ້ແກ່ແຕ່ລະວັນເຊັ່ນວ່າ ນາງສັງຂານຜູ້ທີ່ເປັນສັນຍາລັກໃຫ້ແກ່ ວັນເສົາ ແມ່ນ ນາງມະໂນທອນ ທັດດອກຜັກຕົບ, ລາວມັກຊົ້ນຊາຍ (ສັດປະເພດຜານ) ມີອາວຸດ ຄື ມື ຂວາຖືກົ່ງຈັກ ມືຊ້າຍຖື ຕຣີສູນ (ຫອກສາມງ່າມ) ພາຫະນະ ແມ່ນ ນົກຍຸງ;[๑๒๘]

ຄຳແປລ ພິຣີຈັດງານບຸຍປີໃຫມ່ລາວ ຕຣງກັບວັນທີ່ ๑๓ ເມษายน ເປັນວັນສ່ງທ້າຍປີເກ່າ ໃນ ວັນນັ້ນແຕ່ລະຄຣອບຄຣົວ ທຸກໆສຖານທີ່ຖາຍໃນວັດ ໂຣງເຣີຍນ ສຳນັກງານ ສູນຍ່ຣາຊການຕ່າງໆ ຈະມີການຮ່ວມກັນ ທຳຄວາມສະອາດ ເພື່ອໃຫ້ສຖານທີ່ຕ່າງໆມີຄວາມສະອາດສວຍງາມ ແລະອຍູ່ຕາມບ້ານເຮືອນຈະມີການຫາດອກໄມ້

---

[๑๒๘] ຣສ.ດຣ. ມະນີຈັນ ໄຊຍະວງສ໌, **ບຸຍປີໃຫມ່ລາວ**, (ກຣຸງເທພມຫານຄຣ: ໂຣງພິມພ້ໄພສາລສິຣິ, ๒๕๑๘), ຫນ້າ ๙๔.

ธูปเทียนน้ำอบน้ำหอม เพื่อที่จะนำไปหดสงพระพุทธรูป อยู่ที่วัดจะมีการจัดที่สงพระพุทธรูป พอถึงเวลา ๑๗.๐๐ น. พระสงฆ์จะมีการตีฆ้อง เพื่อให้ชาวบ้านมารวมกันอยู่ที่วัด แล้วทำพิธีไหว้พระรับศีลฟังเทศน์ จากนั้นก็ได้อัญเชิญพระพุทธรูปจากแท่นบูชา เพื่อนำไปประดิษฐานในที่หดสง ที่ได้จัดไว้เพื่อให้ชาวบ้านได้บวชส่งพระพุทธรูปตามประเพณี

วันที่ ๑๔ เมษายน เป็นวันเนา ชาวบ้านทุกๆคน ทุกๆครอบครัว จะหยุดการทำงานทุกอย่าง ซึ่งในวันที่ ๑๔ มีการพักผ่อน มีการเที่ยวกิน และไปเยี่ยมยามญาติพี่น้องตลอดทั้งวัน เมื่อถึงเวลา ๑๖.๐๐ น. พระสงฆ์จะตีฆ้องอีกครั้ง เพื่อให้ชาวบ้านมารวมกันที่วัด เผื่อจะได้ออกไปเก็บดอกไม้มาบูชาพระ ตกตอนเย็น หลังจากชาวบ้านรับประทานอาหารเสร็จ พระสงฆ์ก็จะตีฆ้อง ให้ชาวบ้านมารวมตัวกันอยู่ที่วัดอีกครั้ง เพื่อจะแห่ดอกไม้ธูปเทียน มีการทำพิธีทางศาสนา ฟังเทศน์ จากนั้นก็จะมีการเล่นแบบพื้นเมืองในแบบต่างๆของบ่าวสาว

วันที่ ๑๕ เมษายน เป็นวันใหม่ของปีใหม่ ที่วัดจะมีการตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระเณร และมีการบายศรีสู่ขวัญพระสงฆ์สามเณร มีการอวยพรให้กันและกัน นอกจากนี้บางครอบครัว ยังมีการนิมนต์พระไปเจริญพระพุทธมนต์ที่บ้าน ตักบาตรบายศรีสู่ขวัญ อยู่ที่บ้านของตนเพื่อส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ มาถึงตอนเย็นก็จะมีการเวียนเทียน ในแต่ละคืน จนถึงเดือน ๖ เพ็ง

กิจกรรมต่างๆ ในงานบุญปีใหม่ลาว

๑. บายศรีสู่ขวัญพระสงฆ์สามเณร ส่งพระพุทธรูป สวดพระพุทธมนต์ ทำบุญตักบาตร บายศรีสู่ขวัญอวยพรซึ่งกันและกัน แม้ถึงตอนบ่าย ชาวบ้านออกตนญาติโยมจะพากันไปขนเอาดินทรายมากองไว้เพื่อทำเป็นเจดีย์ทราย พอถึงเวลา ๔ โมงเย็นเอาตัวรอดดวงก็พากันนำดอกไม้ มาประดับประดาเจดีย์ทราย แล้วจึงเลิกลากลับบ้านเรือนของใครของเรา

๒. การหดสรงน้ำผู้ใหญ่ ผู้ทรงคุณวุฒิ พ่อแม่ ทำบุญเพื่ออุทิศให้แก่พ่อแม่ญาติพี่น้องผู้ที่ได้ล่วงลับไป

๓. ตบเจดีย์พทาย หรือ เจดีย์ทราย อยู่ตามวัดและสถานที่ต่างๆ

๔. ปล่อยสัตว์ให้คนออกจากความทุกข์ จากสถานที่คุมขัง พ้นจากความตายให้มีความเป็นอิสระ ในตอนเย็นของวันที่ ๑๕

บางท้องถิ่นการสรงน้ำพระพุทธรูปทอดยาวไปถึง เดือน ๖ เพ็ง[๑๒๙] จึงสิ้นสุดลง การสรงน้ำพระน้ำ นอกจากจะสรงอยู่ตามหัววัดต่างๆแล้ว ยังมีการไปสรงน้ำพระพุทธรูปในสถานที่ต่างๆ เช่น ถ้ำ ห้วย ภูเขา วัดร้าง และสถานที่อื่นๆที่มีพระพุทธรูปมากมาย

---

[๑๒๙] เดือน ๖ เพ็ง ในภาษาลาวหมายถึง วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖.

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย พบว่า ประเพณีสงกรานต์ ถือเป็นประเพณีการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ที่ยึดถือปฏิบัติมาแต่โบราณช่วง วันสงกรานต์ จึงเป็นวันแห่งความเอื้ออาทร ความรัก ความผูกพัน ที่มีต่อกันทั้งในครอบครัว ชุมชน สังคม และ ศาสนา ดังนี้ คุณค่าต่อต่อครอบครัวทำให้สมาชิกของครอบครัวได้มีโอกาสมาอยู่ร่วมกัน เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทิตา เช่นช่วยกันทำความสะอาดบ้าน จัดบ้านใหม่ ช่วยกันทำขนมไว้ทำบุญและเลี้ยงลูกหลาน ขนมไทยสงกรานต์ กะละแม ลอดช่องน้ำกะทิ ฯลฯ จัดหาผ้าใหม่มอบให้คนรักนับถือ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ รวมทั้งแสดงความกตัญญู กตเวทิตาต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ คุณค่าต่อชุมชนทำให้เกิดความ สมัครสมานสามัคคีในชุมชน เช่น ส่งขนม / ของกินให้แก่กันและกัน ร่วมกันทำบุญให้ทาน พบปะสังสรรค์สนุก สนานรื่นเริงร่วมกันคุณค่าต่อสังคม ทำให้มีความเอื้ออาทรต่อบุคคลในสังคมและร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อม ด้วยการช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือน วัดวาอาราม ที่สาธารณะ และอาคารสถานที่ต่าง ๆ คุณค่าต่อศาสนา ช่วยกันทำนุบำรุงพระศาสนา โดยการทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ การปฏิบัติธรรมฟังเทศน์ การสรงน้ำพระ

๒.๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของลาว พบว่า เทศกาลสงกรานต์ของลาวมุ่งเน้นโดยกิจกรรมการบำเพ็ญกุศล ด้วยการตักบาตรหรือนำอาหารไปถวายพระที่วัด รักษาศีล และสรงน้ำพระพุทธรูป ถือว่าเป็นการรักษากายใจให้สะอาดผ่องแผ้ว เพื่อเป็นสิริมงคล ทั้งยังเป็นการสืบทอดและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว การรดน้ำ เพื่อแสดงความเคารพและความกตัญญูกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณ เช่น ลูกกับพ่อ-แม่-ปู่-ย่า-ตา-ยาย พุทธศาสนิกชนต่อพระภิกษุสงฆ์ผู้ใต้บังคับบัญชากับผู้บังคับบัญชา ชาวบ้านกับหัวหน้าชุมชน เป็นต้น การเล่นรดน้ำและสาดน้ำ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องและมิตรสหาย ด้วยการเล่นอย่างสุภาพพร้อมกับกล่าวคำอวยพรให้มีความสุข คำนึงถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัยทั้งของตนเองและผู้อื่น ไม่เล่นสาดน้ำรุนแรง หรือเล่นเกินขอบเขต ตลอดจนแต่งกายให้เหมาะสม และการเล่นรื่นเริงต่างๆ เพื่อความสนุกสนานและเพื่อเชื่อมความสามัคคีรวมทั้งเป็นการสืบสานวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อสังคมให้คงอยู่ต่อไป

๒.๓) สภาพปัญหาของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเพณีสงกรานต์ไทย-ลาว พบว่า สภาพปัญหาของทรัพยากรการท่องเที่ยวประเพณีสงกรานต์ไทย-ลาว มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ วีถีวัฒนธรรมดั้งเดิมเริ่มจะเลือนรางไป เช่น การขนทรายเข้าวัด/การก่อเจดีย์ทราย จะมีรักษาไว้เพียงบางวัด และหลายๆ พื้นที่ก็ไม่มีกิจกรรมส่วนนี้แล้ว เนื่องจากถูกมองว่าเป็นสิ่งยุ่งยาก

นอกจากนี้ยังพบว่ากิจกรรมในวันสงกรานต์มุ่งเน้นเรื่องการรื่นเริงมากเกินไป มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จนก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ

๓) การบริหารจัดการ

๓.๑) สภาพการบริหารจัดการประเพณีสงกรานต์ของไทย พบว่า เทศกาลสงกรานต์เป็นช่วงที่ประชาชนเดินทางเพื่อไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ จำนวนมาก และเทศกาลดังกล่าวได้รับความนิยมจากชาวต่างชาติเป็นจำนวนมากเช่นกัน ดังนั้นการบริหารจัดการประเพณีสงกรานต์ของประเทศไทยจึงมีหลายระดับ โดยพอสรุปได้ดังนี้

๑. การบริหารจัดการของภาครัฐ มีการอำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจราจรและการลดอุบัติเหตุ โดยมีการออกมาตรการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน โดยศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนนได้กำหนดมาตรการในการดำเนินการช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในทุกมิติ โดยขอให้หน่วยงานบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วน ในลักษณะยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area Approach) เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้

1) มาตรการการลดปัจจัยเสี่ยงด้านคน มี 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด จริงจัง และต่อเนื่อง ด้านสังคมและชุมชน ด้านการสร้างการรับรู้และจิตสำนึกด้านความปลอดภัยทางถนนและการดำเนินการด้านมาตรการองค์กรของหน่วยงานภาครัฐ

๒) มาตรการการลดปัจจัยเสี่ยงด้านถนนและสภาพแวดล้อม

3) มาตรการการลดปัจจัยเสี่ยงด้านยานพาหนะ

4) มาตรการด้านการช่วยเหลือหลังเกิดอุบัติเหตุ

5) มาตรการความปลอดภัยทางน้ำ

6) มาตรการดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

7) มาตรการบริหารจัดการ

๒. การบริหารจัดการะดับชุมชน/ระดับวัด พบว่า ชุมชนหรือวัดต่างๆ ได้มีการเตรียมความพร้อมกิจกรรมเพื่อรองรับการทำบุญตามประเพณีสงกรานต์ตามที่ท้องถิ่นถือปฏิบัติสืบกันมา โดยมีการแบ่งภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะสงฆ์ คณะกรรมการชุมชนและชาวบ้านช่วยกันทำหน้าที่เพื่อต้อนรับญาติพี่น้องและประชาชนที่จะเดินทางมาทำบุญภายในบริเวณวัด ขณะที่ชุมชนกลุ่มผู้นำชุมชนก็มีการตั้งจุดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยในช่วงเทศกาลอย่างเข้มงวดตามนโยบายของทางราชการด้วย

๓.๒) สภาพการบริหารจัดการประเพณีสงกรานต์ของลาว พบว่า สำหรับงานสงกรานต์ของชาวลาวนั้น มีวันสำคัญหลักๆ ๔ วันด้วยกัน วันแรกคือ “วันสังขารล่อง” ซึ่งถือเป็นวันสิ้นปีเก่า (ปีนี้ตรงกับวันที่ ๑๔ เมษายน) ในวันนี้ผู้คนจะออกมาจับจ่ายซื้อของเตรียมตัวทำบุญกัน อีกทั้งในวันนี้ชาวหลวงพระบางจะนิยมซื้อ “ธงรูปพระพุทธเจ้า” และ “ธงตัวเพิ่ง” ที่เป็นธงเสี่ยงทายโชคชะตาประจำปี เพื่อนำไปปักไว้บนพระธาตุทราย ที่จะก่อขึ้นบนหาดทรายริมแม่น้ำโขง ซึ่งชาวลาวเรียก ประเพณีนี้ว่า “การตบพระธาตุทราย” เพื่อเป็นพุทธบูชา นอกจากนั้นก็จะมีการลอย “กระทงเสี่ยงขอ” ที่ทำจากใบตองบรรจุกล้วย อ้อย ข้าวดำ ข้าวแดง ดอกไม้ ดอกดาวเรือง ใบพลู ธูปเทียน นอกจากนี้ชาวหลวงพระบางยังตัดเล็บ ตัดผมใส่กระทง ลอยไปในแม่น้ำ โดยมีความเชื่อว่าเรื่องร้ายๆ ความทุกข์โศก และสิ่งไม่ดีต่างๆ จะลอยไปกับกระทง วันสำคัญต่อมาคือ “วันเนา” (ปีนี้ตรงกับวันที่ ๑๕ เมษายน) เป็นวันที่คั่นระหว่างปีเก่าและปีใหม่ ในวันนี้จะมีการ “แห่วอ” หรือแห่เกี้ยว จากวัดธาตุน้อยไปตามถนนกลางเมืองมายังวัดเชียงทอง โดยวอที่ สำคัญประกอบด้วย วอท้าวกบิลพรหม วอพระสงฆ์ วอนางสังขารหรือนางสงกรานต์ การแห่วอนี้จะเริ่มในช่วงบ่าย ขบวนแห่จะนำโดย "ปู่เยอ ย่าเยอ" ซึ่งตามความเชื่อของชาวล้านช้างโบราณถือว่าปู่เยอ-ย่าเยอเป็นเทวดา อารักษ์ เป็นดังตัวแทนบรรพบุรุษของชาวลาว และเป็นที่นับถืออย่างสูงของชาวลาวทั่วไป ใบหน้าของปู่เยอย่า เยอมีลักษณะกลมทำด้วยไม้ประดู่ทาสีแดง ส่วนลำตัวเป็นขนยาวรุงรังทำจากปอ อีกทั้งยังมี “สิงห์แก้วสิงห์คำ” เป็นสัตว์เลี้ยง โดยปู่เยอ ย่าเยอ และสิงห์แก้วสิงห์คำนี้จะออกมาปรากฏตัวเฉพาะในงานปีใหม่เท่านั้น

ส่วน “นางสังขาร” หรือ “นางสงกรานต์” นั้น ปรากฏในตำนาน “บุตรีทั้งเจ็ด” ของท้าวกะบินละพม (กบิลพรหม) ผู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเปลี่ยนจากปีเก่าไปสู่ปีใหม่ ทุกๆ ปี ธิดาของท้าวกบิล พรหมทั้ง ๗ ก็จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาทำหน้าที่อัญเชิญพระเศียรท้าวกบิลพรหมแห่ไปรอบเขาพระสุเมรุ แล้วนำไปประดิษฐานตามเดิม จนเป็นที่มาของการประกวดนางสังขาร เพื่อคัดเลือกหญิงสาวลูกหลานของชาวเมืองหลวงพระบางมาผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเข้าทำหน้าที่เพื่อสืบประเพณีอันดีงามนี้ โดยหญิงสาวเหล่านี้

นอกจากนั้นก็มีขบวนของพระสงฆ์จากวัดต่างๆ ในเมืองหลวงพระบางให้ผู้คนได้ร่วมกันสรงน้ำ ตามมาด้วยขบวนแห่จากคุ้มบ้านและหน่วยงานต่างๆ ในเมืองหลวงพระบาง ซึ่งต่างก็แต่งกายด้วยเสื้อผ้า พื้นเมืองงดงามเข้ามาร่วมในขบวน จะต้องเป็นลูกหลานที่เกิดและเติบโตในเมืองหลวงพระบาง อายุระหว่าง ๑๗-๒๒ ปี

มาถึงวันสำคัญที่สุดของประเพณีสงกรานต์ นั่นก็คือ “วันสังขารขึ้น” หรือวันขึ้นปีใหม่ (ปีนี้ตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน) ในตอนเช้ามืดทุกบ้านจะจุดธูปและเทียน พร้อมทั้งวางดอกไม้ตามทางขึ้นบ้าน เพื่อเป็นการเคารพเจ้าที่เจ้าทางและเพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้อยู่อาศัย และนอกจาก

การตักบาตรข้าวเหนียวที่ทำเป็นปกติทุกเช้าแล้ว ชาวหลวงพระบางก็จะแต่งตัวสวยงาม ถือกรวยดอกไม้บายสีและขันใส่ข้าวเหนียวรวมทั้งขนมลูกอมต่างๆ พากันเดินไปยังพูสี ภูเขาใหญ่กลางเมืองอันเป็นที่ตั้งของพระธาตุพูสี สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองหลวงพระบาง โดยระหว่างที่เดินขึ้นบันไดไปยังองค์พระธาตุ ชาวหลวงพระบางก็จะหยิบข้าวเหนียวเป็นคำเล็กๆ รวมถึงขนมลูกอมวางไว้ตามหัวเสาบันไดไปตลอดทาง เรียกว่าเป็นการ “ตักบาตรพูสี” ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการทำบุญทำทานให้กับวิญญาณเร่ร่อนทั้งหลาย รวมไปถึงเด็กน้อยชาวลาวและคนยากจนที่จะมาคอยเก็บขนมลูกอมเหล่านี้ไปด้วยเช่นกัน

ส่วนผู้ที่เดินขึ้นไปถึงพระธาตุพูสีด้านบนแล้วก็จะวางกรวยดอกไม้เพื่อเป็นการบูชาพระธาตุ บางคนจะโยนก้อนข้าวเหนียวเล็กๆ ไปที่ฐานขององค์พระธาตุเพื่อเป็นการเสี่ยงทาย แล้วจึงเข้าไหว้พระพุทธรูปในสิมด้านบน เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะกลับบ้านไปกินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตาญาติพี่น้องที่มารวมตัวกัน จากนั้นในช่วงบ่ายของวันสังขารขึ้นก็จะมีพิธีสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือขบวนแห่นางสังขารที่จะอัญเชิญศีรษะท้าวกบิลพรหมจากวัดเชียงทองไปยังวัดธาตุน้อยเพื่อสรงน้ำ โดยรูปขบวนก็จะคล้ายกับขบวนแห่วอในวันเนา ที่นำหน้าด้วยปู่เยอ ย่าเยอและสิงห์แก้วสิงห์คำ ขบวนของพระสงฆ์ในเมืองหลวงพระบาง และขบวนแห่ของชาวหลวงพระบางคุ้มบ้านต่างๆ ตามด้วยขบวนนางสังขาร โดยสองข้างทางก็จะเต็มไปด้วยผู้ชมที่ออกมายืนรอชมขบวนและชมนางสังขารกันอย่างแน่นขนัด และหลังจากขบวนผ่านไปก็จะแยกย้ายกันไปเล่นน้ำสงกรานต์กันอย่างสนุกสนาน

มาถึงอีกหนึ่งวันสำคัญวันที่ ๔ ของสงกรานต์หลวงพระบาง คือ “วันสรงน้ำพระบาง” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งวันที่ชาวหลวงพระบางตั้งตาคอย เนื่องจากวันนี้จะมีการแห่อัญเชิญ “พระบาง” พระคู่บ้านคู่เมืองหลวงพระบางที่ปกติแล้วจะเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์แห่งชาติหลวงพระบางออกมาประดิษฐานไว้ที่วัดใหม่สุวันนะพูมารามซึ่งอยู่ไม่ไกลกันนัก เพื่อให้ชาวเมืองได้สรงน้ำกันเป็นเวลา ๓ วัน

ในวันนี้จะมีการทำพิธีกันตั้งแต่เช้าที่หอพระบางในพิพิธภัณฑ์ โดยมีพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์ในการอัญเชิญพระบางขึ้นบนราชรถ ก่อนจะค่อยๆ เคลื่อนขบวนมายังวัดใหม่ฯ ภาพของชาวหลวงพระบางทั้งข้าราชการและประชาชนทั่วไปหลายร้อยคนที่แต่งกายแบบพื้นเมืองงดงามถือกรวยดอกไม้บายศรีเข้าร่วมในขบวนแห่โดยมีราชรถที่ประดิษฐานพระบางอยู่กลางขบวน

๓.๓) สภาพปัญหาของการบริหารจัดการประเพณีสงกรานต์ไทย-ลาว พบว่าสภาพปัญหาของการบริหารจัดการประเพณีสงกรานต์ไทย-ลาว ส่วนมากจะเป็นปัญหาเรื่องของการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย และการจราจร เพราะช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีประชาชนออกมาเที่ยวเล่นน้ำจำนวนมากตามตัวเมืองใหญ่ เช่น ในตัวจังหวัดหนองคาย และตัวเมือนครหลวง

เวียงจันทน์ ซึ่งทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยและก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมากทุกปี

๔) การจัดกิจกรรม

๔.๑) สภาพการจัดกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ของไทย พบว่า กิจกรรมในวันสงกรานต์ มีหลากหลายกิจกรรมตามบริบทของพื้นที่ โดยกิจกรรมหลักคือ

การทำบุญตักบาตร หรือนำอาหารไปถวายพระที่วัด เพื่อสืบทอด ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

การก่อเจดีย์ทราย (ขนทรายเข้าวัด) จะทำในวันใดวันหนึ่ง ของวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายนก็ได้ ผู้ทำบุญจะช่วยกันขนทราย มาก่อเป็นเจดีย์ขนาดต่างๆ ในบริเวณวัด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ให้ใช้ก่อสร้าง หรือถมพื้นที่ เป็นเรื่องที่ถือว่าได้บุญและสนุกสนาน แต่ไม่มีข้อจำกัดว่าต้องทำทุกวัด

การปล่อยนกปล่อยปลา เป็นการทำบุญเพื่อแสดงความกรุณาต่อสัตว์ที่นิยมทำในวันสงกรานต์ ซึ่งมีประวัติเล็กน้อย คือ ก่อนหน้าวันสงกรานต์เป็นหน้าแล้งอากาศร้อนจัดน้ำแห้งขอดขาดตอนเป็นห้วงๆ คงเหลือแต่ที่มีแอ่งและหนองน้ำ ปลาก็ตกคลัก อีกไม่ช้าพอน้ำแห้งหมด ปลาเหล่านั้นก็จะต้องตาย ชาวบ้านจึงพากันไปจับปลาที่ตกคลัก ถ้าเป็นลูกปลาจะกินไม่ได้เนื้อได้หนังอะไรก็เลี้ยงไว้ในตุ่มเอาบุญ แล้วนำไปปล่อยในวันสงกรานต์ จึงเกิดเป็นประเพณีปล่อยปลา และลามมาถึงปล่อยนกด้วย

การทำบุญอัฐิ เป็นเรื่องที่นิยมทำแบบนิมนต์พระ ชักบังสุกุลอัฐิของญาติที่ล่วงลับไปแล้ว แล้วอุทิศส่วนกุศลให้ โดยนิมนต์พระไปยังสถานที่เก็บหรือบรรจุอัฐิ หรือถ้าไม่มีอัฐิจะเขียนชื่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้วก็ได้ เมื่อบังสุกุลแล้วก็เผากระดาษแผ่นนั้นเสีย เหมือนเผาศพ การทำบุญอัฐิจะทำในวันไหนก็ได้สุดแต่จะนัดหมายกัน หรือบางท้องถิ่นอาจจัดรวมกันที่วัดก็ได้

การสรงน้ำพระ มีทั้งสรงน้ำพระพุทธรูปและภิกษุ สามเณร เพื่อความเป็นสิริมงคลในโอกาสขึ้นปีใหม่นอกจากนี้ยังมีการรดน้ำญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ เพื่อขอศีลขอพรตามประเพณี เหตุที่มีการสรงน้ำ รดน้ำ สาดน้ำในวันสงกรานต์ เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าการสาดน้ำ จะช่วยให้ฝนฟ้าตกบริบูรณ์ประการหนึ่ง น้ำเป็นเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์ เมื่อมีน้ำการเพาะปลูก ทำไร่ไถนาก็ได้ผล ประการหนึ่ง และถือกันว่าน้ำเป็นเครื่องชำระมลทินให้สะอาดอีกประการหนึ่ง เหตุนี้น้ำจึงเป็นสิ่งที่ใช้ในพิธีต่างๆ อาบน้ำ ซัดน้ำ หรือรดน้ำ เมื่อทำพิธีสมรส อาบน้ำเมื่อตาย อาบน้ำเมื่อโกนจุก หรือบวชนาค

การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ โดยใช้น้ำสะอาด หรือน้ำผสมน้ำอบไทยลอยด้วยดอกไม้สด เพื่อแสดงความเคารพนับถือ ซึ่งการเตรียมของเพื่อแสดงความเคารพนั้นจะต่างกันออกไปตามแต่ละท้องถิ่น

การเล่นรดน้ำ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องและมิตรสหาย ด้วยการรดน้ำเพียงเล็กน้อยลงที่ไหล่หรือที่มือ พร้อมกับคำอวยพรให้มีความสุข

การสาดน้ำ เป็นการสนุกสนานรื่นเริงอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของสงกรานต์ คือ สาดน้ำกันโดยมากจะเริ่มต้นในวันสรงน้ำพระ แต่บางแห่งพอเริ่มสงกรานต์ ก็เริ่มสาดน้ำกันทีเดียว ส่วนใหญ่แล้วใช้น้ำสะอาดมีน้ำอบน้ำหอม หรือแป้งหอมผสมบ้างก็ได้ และไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย

การเล่นรื่นเริงต่างๆ ของแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติที่ต่างกันออกไป เพื่อเชื่อมความสามัคคีและเพื่อความสนุกสนาน รวมทั้งการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

๔.๒) สภาพการจัดกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ของลาว พบว่า สปป.ลาว มีกิจกรรมช่วงเทศกาลสงกรานต์ ดังนี้

๑. บายศรีสู่ขวัญพระสงฆ์สามเณร ส่งพระพุทธรูป สวดพระพุทธมนต์ ทำบุญตักบาตร บายศรีสู่ขวัญอวยพรซึ่งกันและกัน แม้ถึงตอนบ่าย ชาวบ้านออกตนญาติโยมจะพากันไปขนเอาดินทรายมากองไว้เพื่อทำเป็นเจดีย์ทราย พอถึงเวลา ๔ โมงเย็นเอาตัวรอดดวงก็พากันนำดอกไม้ มาประดับประดาเจดีย์ทราย แล้วจึงเลิกลากลับบ้านเรือนของใครของเรา

๒. การหดสรงน้ำผู้ใหญ่ ผู้ทรงคุณวุฒิ พ่อแม่ ทำบุญเพื่ออุทิศให้แก่พ่อแม่ญาติพี่น้องผู้ที่ได้ล่วงลับไป

๓. ตบเจดีย์พทาย หรือ เจดีย์ทราย อยู่ตามวัดและสถานที่ต่างๆ

๔. ปล่อยสัตว์ให้คนออกจากความทุกข์ จากสถานที่คุมขัง พ้นจากความตายให้มีความเป็นอิสระ ในตอนเย็นของวันที่ ๑๕

บางท้องถิ่นการสรงน้ำพระพุทธรูปทอดยาวไปถึง เดือน ๖ เพ็ง[๑๓๐] จึงสิ้นสุดลง การสรงน้ำพระน้ำ นอกจากจะสรงอยู่ตามหัววัดต่างๆแล้ว ยังมีการไปสรงน้ำพระพุทธรูปในสถานที่ต่างๆ เช่น ถ้ำ ห้วย ภูเขา วัดร้าง และสถานที่อื่นๆที่มีพระพุทธรูปมากมาย

---

[๑๓๐] เดือน ๖ เพ็ง ในภาษาลาวหมายถึง วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖.

๔.๓) สภาพปัญหาของการจัดกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ไทย-ลาว พบว่า สภาพปัญหาของการจัดกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ไทย-ลาว ส่วนมากจะเป็นปัญหาจากกิจกรรมรื่นเริงที่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยรุ่นที่มีการดื่มสุราเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน นอกจากนี้ยังพบว่ามีการล่วงละเมิดทางเพศเกิดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวและประเพณีสงกรานต์อยู่บ่อยครั้ง

๕) การมีส่วนร่วม

๕.๑) สภาพการมีส่วนร่วมในประเพณีสงกรานต์ของไทย พบว่า การมีส่วนร่วมในประเพณีสงกรานต์ของไทย แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. การมีส่วนร่วมของภาครัฐ จะเป็นผู้ให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวกและกำกับควบคุมโดยการออกมาตรการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้การดำเนินการกิจกรรมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย

๒. การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชน เป็นหน่วยที่ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกด้านการทำบุญตามประเพณี โดยมีการจัดเตรียมสถานที่ ประดับตกแต่งรถแห่เพื่อนำพระพุทธรูปประธานในวัดนั้นออกแห่ให้ประชาชนได้สักการะและสงน้ำ ตลอดทั้งจัดกิจกรรมรื่นเริง เช่น มีมหรสพคบงัน

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไป ถือเป็นกลุ่มที่มีส่วนสำคัญในการรักษาขนบธรรมประเพณี เพราะกลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่มีขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ มีหน้าที่รักษาวิถีประเพณีวัฒนธรรมโดยการเข้าวัดทำบุญตามคติความเชื่อ และการปฏิบัติตามกฎหมายหรือมาตรการที่ทางราชการกำหนดเพื่อให้เกิดความสวยงามของเทศกาล

๕.๒) สภาพการมีส่วนร่วมในประเพณีสงกรานต์ของลาว พบว่า การมีส่วนร่วมของประเพณีสงกรานต์ในประเทศลาว มีลักษณะของการมีส่วนร่วมตามแบบประเพณีดั้งเดิม กล่าวคือ เป็นความร่วมมือกันของวัดและชาวบ้านในการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวลาว โดยประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมมีคณะสงฆ์เป็นผู้ให้การสนับสนับสนุน ส่วนภาครัฐก็เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการอำนวยสะดวกและความปลอดภัยแก่ผู้มาร่วมงาน

๕.๓) สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประเพณีสงกรานต์ไทย-ลาว พบว่า สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประเพณีสงกรานต์ไทย-ลาว ส่วนมากจะเป็นเรื่องของการไม่ให้ความ

ร่วมมือในกฎระเบียบที่วางไว้ เช่น การฝ่าฝืนด้านการจราจร การฝ่าฝืนในการดื่มสุราในขณะขับรถ และการขับรถเร็ว เป็นต้น

๔.๑.๑๑ ประเพณีแข่งเรือยาว ฮีตที่ ๑๑ : บุญออกพรรษา หรือบุนออกวัดสา หรือบุนเดือนสิบเอ็ด

๑) ข้อมูลทั่วไป

แนวคิดเรื่องประเพณีแข่งเรือยาวของประเทศไทย-ลาว

ถึงเดือนสิบเอ็ดชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง จะทำบุญออกพรรษา อันเป็นประเพณี ปฏิบัติสืบต่อมา แต่ครั้งพุทธกาล เป็นการทำบุญเนื่องในการออกจากพรรษา หรือออกจากการอยู่ประจำที่ตลอดเวลาสามเดือน ของพระภิกษุสงฆ์ เป็นพิธีกรรมในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนสิบเอ็ดของทุกปี จึงเรียกว่าบุญเดือนสิบเอ็ด แบ่งเป็นพิธีกรรมของสงฆ์ และพิธีกรรมของชาวบ้าน พิธีกรรมของสงฆ์ คือ การทำปวารณา หรือมหาปวารณา ในพระอุโบสถ แทนการสวดปาฏิโมกข์ คำว่าปวารณา หมายความว่า ยอมให้ใช้ ยอมให้ขอ ยอมให้ว่ากล่าวตักเตือน พิธีกรรมปวารณา หรือพิธีกรรมมหาปวารณา คือ การยินยอมให้พระภิกษุสงฆ์ ในอารามเดียวกัน สามารถว่ากล่าว ตักเตือนกันได้ ทั้งพระภิกษุสงฆ์ผู้ใหญ่และพระภิกษุสงฆ์ผู้น้อย เพื่อนำข้อที่ถูกว่ากล่าวตักเตือน ไปปรับปรุงประพฤติตน ให้ถูกต้องดีงามยิ่งขึ้น

พิธีกรรมของชาวบ้าน ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง ในงานบุญออกพรรษา ที่สำคัญคือ : ๑) การจุดไต้ประทีป หรือไต้น้ำมัน ๒) การถวายต้นดอกเผิ่ง หรือผาสาทเผิ่ง หรือปราสาทผึ้ง ๓) การไหลเฮือไฟ หรือไหลเรือไฟ และ ๔) การส่วงเฮือ หรือ การแข่งเรือ

๑) การจุดไต้ประทีป หรือไต้น้ำมัน โดยการเอาไปแขวนไว้ตามต้นไม้ หรือวางไว้ตามร้าน ที่ทำขึ้น ตามกิ่งไม้ ต้นไม้ รั้ว หรือ กำแพงรอบ ๆ บริเวณวัด ประทีปที่จุดแล้วนี้ จะทำให้แลดูสว่างไสว ไปทั้งวัด สวยงามมาก การจุดไต้ประทีป ให้แสงสว่าง ถือว่า เป็นพุทธบูชา

๒) การถวายต้นดอกเผิ่ง หรือผาสาทเผิ่ง หรือปราสาทผึ้ง โดยการนำขี้ผึ้ง มาทำเป็นดอกผึ้ง แล้วนำมาประดับตกแต่งโครงปราสาทที่ทำไว้ในจินตนาการอย่างสวยงาม โดยอาจมีการนำดอกไม้สด มาตกแต่งเพิ่มเติมอีกด้วย จากนั้นชาวบ้านจะนำปราสาทผึ้งไปแห่รอบโบสถ์ ๓ รอบ แล้วนำไปตั้งเรียงรายไว้ ในศาลาวัด เมื่อถวายปราสาทผึ้งแล้ว พระสงฆ์จะทำการสมาทานศีล สวดพระพุทธมนต์ จนเสร็จพิธีการทางสงฆ์

มูลเหตุแห่งการนำขี้ผึ้งมาทำเป็นดอกผึ้ง และปราสาทผึ้ง ในคัมภีร์ธรรมบทอรรถกถาพระพุทธเจ้า เมื่อ เสด็จไปจำพรรษาที่ควงไม้สาละใหญ่ ในราวป่ารักขิตวัน ใกล้บ้านปาลิไลยก์ ได้มีช้างปาลิไลยก์ นำน้ำ และผลไม้มาถวาย ส่วนลิงนำรวงผึ้งมาถวาย เป็นอุปัฏฐาก เมื่อพระพุทธองค์

ทรงบริโภครวงผึ้ง ลิงเห็นดังนั้นมีใจยินดี จับกิ่งไม้ยืนฟ้อนอยู่ แต่แล้วกิ่งไม้ที่จับและเหยียบอยู่เกิดหัก จึงตกลงมาเสียบปลายตอไม้ถึงแก่ความตาย ด้วยอานิสงส์นี้ ลิงได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อถึงวันออกพรรษา พระพุทธเจ้าจะเสด็จไปยังพระเชตวัน จึงตรัสลากับช้าง ช้างเกิดความอาลัย เสียใจมากจนหัวใจแตกสลาย แล้วไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เช่นกัน[๑๓๑] เรื่องราวในพระธรรมบทนี้ ได้ถูกนำมาอ้างเป็นมูลเหตุให้มีการถวายต้นดอกเผิ่ง หรือผาสาทเผิ่ง หรือปราสาทผึ้ง เพื่อเป็นพุทธบูชา

๓) การไหลเฮือไฟ หรือไหลเรือไฟ ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงโดยเฉพาะ ไหลเรือไฟ คือ การลอยเรือไฟลงในแม่น้ำ เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอก แสดงออก ถึงความเชื่อ ความหมาย ความนัย หลายประการ กล่าวคือ

(ก) เป็นการบูชา ขอขมา ต่อพระแม่คงคาระลึกถึงคุณของสายน้ำที่เป็นแหล่งอาหาร ใช้อุปโภค บริโภค ในการดำรงชีวิต

(ข) เรือไฟ เปรียบประดุจ เป็นการเผา สรรพเคราะห์ โศก โรค ภัย แล้วลอยเรือไฟให้หายไปกับสายน้ำ ความหมายนัยเดียวกันกับประเพณีลอยกระทง

(ค) เป็นการบูชารอยพระพุทธบาท ซึ่งเชื่อมโยงถึง ความเชื่อเรื่องนาคหรือพญานาค ความใน อรรถกถาปุณโณวาทสูตร มีว่า พระผู้มีพระภาค เสด็จแสดงธรรมโปรดมนุษย์ชาวสุนาปรันตชนบท ระหว่างทางเสด็จกลับพระเชตวัน ผ่านแม่น้ำชื่อ นิมมทา ได้มีนิมมทานาคราช ถวายการต้อนรับ ทูลเสด็จเข้าสู่ภพนาค พระศาสดาทรงแสดงธรรม แล้วเสด็จออกนาคราชนั้นกราบทูลขอโปรดประทานสิ่งที่พึงบำเรอแก่ภพนาค พระผู้มีพระภาค จึงแสดง รอยพระบาท ไว้ที่ฝั่งแม่น้ำนิมมทา รอยพระบาทนั้น เมื่อคลื่นซัดมาก็ถูกปิด เมื่อคลื่นเลยไปแล้วก็ถูกเปิดกลายเป็นรอยพระบาทที่ควรสักการะอย่างใหญ่ ต่อมา พระศาสดาเสด็จถึงภูเขาสัจจพันธ์ ท่านพระสัจจพันธ์ ก็ทูลขอสิ่งที่จะต้องบำรุง พระศาสดาก็ทรงแสดงรอยพระบาทไว้บนหลังแผ่นหินทึบเหมือนประทับตราไว้บนก้อนดินเหนียวสด[๑๓๒] รอยพระพุทธบาท บนภพนาค ฝั่งแม่น้ำนิมมทา และบนภูเขาสัจจพันธ์ จึงเป็นปฐมบรมรอยพระพุทธบาท เป็นที่มาของคติความเชื่อที่ว่า บรรดานาคและพญานาค ในลุ่มแม่น้ำโขง ต่างมาชุมนุมนมัสการรอยพระพุทธบาท และแสดงออกโดยการพ่นบั้งไฟพญานาค ในวันออกพรรษาของทุกปี

(ง) เป็นการบูชาพระพุทธเจ้า จากคติความเชื่อว่า วันออกพรรษาเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากการโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ความในคัมภีร์ธรรมบทอรรถกถา

---

[๑๓๑] ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๘๒-๙๐.

[๑๓๒] ม.อุ.อ. (ไทย) ๒๓/๔๔๙.

มีว่า : ท้าวสักกะทรงนิรมิตบันได ๓ ชนิด คือ บันไดทองคำทางเบื้องขวาเพื่อพวกเทวดา บันไดเงินทางเบื้องซ้ายเพื่อมหาพรหมทั้งหลาย บันไดแก้วมณีในท่ามกลางเพื่อพระตถาคต หัวบันไดตั้งอยู่ที่ยอดเขาสิเนรุ เชิงบันไดตั้งอยู่ที่ประตูสังกัสสนคร ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงสาวัตถี ๓๐ โยชน์ พระศาสดาประทับยืนอยู่บนยอดเขาสิเนรุ ทรงทำยมกปาฏิหาริย์ โดยทอดพระเนตรไปเบื้องบนถึงพรหมโลก เบื้องต่ำถึงอเวจี ทำให้จักรวาลทั้งแปดทิศ แลเห็นเป็นอันเดียวกัน กล่าวว่า เป็นวันพระพุทธเจ้าทรงเปิดโลก[๑๓๓] และนี่จึงเป็นที่มาของการทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ ในวันออกพรรษาของทุกปี

๔) การส่วงเฮือ หรือ การแข่งเรือ ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง มีวิถีชีวิตอยู่กับสายน้ำ การส่วงเฮือ เป็นงานที่สนุกสนาน จะจัดขึ้นวันใดวันหนึ่งที่เหมาะสมหลังวันออกพรรษา เป็นการแสดงออกถึง ความสามัคคี ความแข็งแกร่งของพละกำลัง ร่างกาย และความเชี่ยวชาญในการใช้เรือ บุญออกพรรษา หรือ บุนออกวัดสา หรือบุนเดือนสิบเอ็ด จึงเป็นความเชื่อและพิธีกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง แสดงออกถึง สามัคคีธรรม กตัญญูกตเวทิตาธรรม และบุญกิริยาวัตถุ รวมทั้งคติความเชื่อเรื่องนาคหรือพญานาค และบั้งไฟพญานาคด้วย

ภาพที่ ๔.๒๑ แนวคิดเรื่องประเพณีส่วงเฮือ ของประเทศลาว

---

[๑๓๓] ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๓๑๖-๓๑๘.

ประเพณีส่วงเฮือ (แข่งเรือ) จัดขึ้นในช่วงออกพรรษาขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ (ตุลาคม) ถือเป็นหนึ่งในบุญเดือน ๑๑ โดยเจ้าเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้ลำน้ำ ต้องปฏิบัติเพื่อความร่มเย็นของบ้านเมือง มีพิธีอัญเชิญเจ้าเมืองและสิ่งศักดิ์ลงในเรือ ทำพิธีตีช้างน้ำนอง หรือการแข่งเรือ ตามลำน้ำโขง ร่วมกับทางฝั่งลาว เพื่อบวงสรวงสักการะแม่น้ำโขง รุกขเทวดา พญานาค และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองแม่น้ำโขง ปัจจุบันความสำคัญด้านพิธีกรรมลดน้อยลง เน้นการแข่งเรือเพื่อความสนุกสนานเป็นหลัก มีเรือยาวจากทั่วประเทศเข้าร่วมการแข่งขัน และยังคงแข่งเรือร่วมกับพี่น้องฝั่งลาวโดยเฉพาะ

เทศกาลแข่งเรือในแม่น้ำโขงที่บริเวณท่าวัดจันทน์ ของนครเวียงจันทน์ กลายเป็นเทศกาลที่ครึกครื้นสนุกสนานของชาวลาว ซึ่งทุกปีจะมีเรือเข้าแข่งขัน หรือเข้าร่วมงานนับร้อยลำ เป็นงานใหญ่เช่นเดียวกันกับงานแข่งเรือประจำปีที่เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ที่จัดขึ้นในเทศกาลเดียวกันนี้ทุกปีเช่นกัน หลังจากการแข่งเรือคล้ายกันนี้จัดขึ้นที่เมืองหลวงพระบาง ในเทศกาลเข้าพรรษาที่ผ่านมา ทางการนครเวียงจันทน์ ได้ออกประกาศให้แม่หญิงลาวทุกคนสวมใส่ผ้าซิ่น แต่งกายตามวัฒนธรรมอันดีของชาติในช่วงเทศกาลนี้ และเน้นหนักให้ใช้ผ้าซิ่นตามประเพณีนิยมของชาวลาว ห้ามใช้ “ผ้าซิ่นปลอม” หรือสินค้าลอกเลียนที่ผลิตจากที่อื่น ทั้งนี้ เป็นรายงานของสำนักข่าวสารประเทศลาว ซึ่งแจ้งว่าทุกอย่างพร้อมแล้วสำหรับเทศกาลแห่งความสุข ควบคู่ไปกับการแข่งเรือในแม่น้ำ บนฝั่งก็จะมีการแสดงทางวัฒนธรรมในหลายแขนง และมากมายหลายราย รวมทั้งการแสดงจากทุกแขวงทั่วประเทศ ยังมีการออกร้านแสดงสินค้า ทั้งสินค้าอุตสาหกรรม และหัตกรรมอันลือชื่อของลาว ปีนี้ทางการได้เน้นหนักการแสดงสินค้า “โอดอป” หรือผลผลิต “๑ อำเภอ ๑ ผลิตภัณฑ์” (One District, One Product) จากทั้ง ๙ เมือง ของเมืองใหญ่ใน สปป.ลาว

ไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัดว่า ประเพณีแข่งเรือเวียงจันทน์เริ่มมาตั้งแต่เมื่อไร แต่ก็พูดได้ว่า สิ่งนี้มีมาตั้งแต่จำความได้ และสืบต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่ไปอีกรุ่นหนึ่ง

ในวันออกพรรษาของทุกปี และยังเป็นวันที่ชาวเวียงจันทน์ “จูงมือบุตร ฉุดมือหลาน” รวมทั้งหนุ่มๆ สาวๆ ทำบุญตักบาตรตอนเช้า ก่อนจะเข้าวัด ทำบุญ ฟังพระธรรมเทศนาร่วมกัน วัดหลายแห่งตามคุ้มหมู่บ้านต่างๆ ที่อยู่ห่างจากแม่น้ำออกไปได้จัดให้มีงานเทศกาลออกพรรษาเช่นเดียวกัน รวมทั้งการจัดประเพณีเวียนเทียนที่ได้รับความนิยมอย่างสูง และเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีชีวิตชีวามากที่สุด ได้รับความนิยมมากที่สุดจากบรรดาคนหนุ่มคนสาวชาวเมืองเวียงจันทน์ และถือเป็นประเพณีสืบทอดปฏิบัติต่อกันมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันนี้

ภาพที่ ๔.๒๒ การแข่งขันเรือยาวท่าน้ำวัดจัน นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑ สภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวประเพณีแข่งเรือของประเทศไทย พบว่า ประเพณีแข่งเรือ เป็นประเพณีหน้าน้ำของคนไทย เป็นการละเล่นในยามน้ำหลากที่สืบทอดมาแต่โบราณ และมักมีการแข่งเรือควบคู่ไปกับการทำบุญ ปิดทอง ไหว้พระและงานกฐิน ช่วยสร้างบรรยากาศให้งานบุญครึกครื้นขึ้น ประเพณีแข่งเรือ เป็นการละเล่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยในชนบทถิ่นที่อยู่อาศัยใกล้น้ำ ในช่วงเดือนสิบเอ็ดและเดือนสิบสอง ชาวบ้านเว้นว่างจากการทำไร่ทำนา เป็นโอกาสที่หนุ่มสาวได้พบปะเกี้ยวพาราสีกัน ได้เห็นฝีไม้ลายมือของชายอกสามศอก ได้เห็นความสามัคคีพร้อมเพรียงของเหล่าหนุ่มฝีพาย การแข่งเรือมักมีการเล่นเพลงเรือ เพลงปรบไก่ เพลงครึ่งท่อน และสักวาโต้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาวหลังการแข่งเรือ เป็นการใช้ฝีปากไหวพริบและความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอน โต้ตอบเกี้ยวพาราสีกัน ได้แสดงความสามารถทั้งหญิงและชาย ผู้ดูมีทั้งอยู่บนตลิ่ง และที่พายเรือกันไปเป็นหมู่ ต่างสนุกสนานกันทั่วหน้า

๒.๒ สภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวประเพณีแข่งเรือของประเทศลาว พบว่า ประเพณีส่วงเฮือ (แข่งเรือ) จัดขึ้นในช่วงออกพรรษาขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ (ตุลาคม) ถือเป็นหนึ่งในบุญเดือน ๑๑ โดยเจ้าเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้ลำน้ำ ต้องปฏิบัติเพื่อความร่มเย็นของบ้านเมือง มีพิธีอัญเชิญเจ้าเมืองและสิ่งศักดิ์ลงในเรือ ทำพิธีตีช้างน้ำนอง หรือการแข่งเรือ ตามลำน้ำโขง ทางฝั่งลาว เพื่อบวงสรวงสักการะแม่น้ำโขง รุกขเทวดา พญานาค และสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองแม่น้ำโขง ปัจจุบันความสำคัญด้านพิธีกรรมลดน้อยลง เน้นการแข่งเรือเพื่อความสนุกสนานเป็นหลัก

๒.๓ สภาพปัญหาทรัพยากรการท่องเที่ยวประเพณีแข่งเรือของประเทศไทย-ลาว พบว่า ปัจจุบันประเพณีการแข่งเรือยังมีเหลืออยู่บ้างไม่มากเหมือนสมัยก่อน เพราะวิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่เราไม่ค่อยจะได้ยินเสียงเพลงเห่เรือของฝีพายและของชาวบ้าน กลับได้ยินเพลงลูกทุ่งแทน เพราะขาดผู้รู้คุณค่าและความสนใจที่จะรักษาไว้ จึงไม่ได้สนับสนุนผู้มีความรู้ความสามารถในการเห่เรือ ให้สืบทอดประเพณีนี้ต่อมา

๓) การบริหารจัดการ

๓.๑ สภาพการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือของประเทศไทย พบว่า ประเพณีการแข่งขันเรือยาว จัดขึ้นด้วยตระหนักในวัฒนธรรมแห่งสายน้ำที่อยู่คู่กับชุมชนมาช้านาน นอกจากจะใช้ในการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม และใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ยังนำมาซึ่งประเพณีที่หลากหลายสู่พี่น้องประชาชน ดังเช่นการแข่งขันเรือยาว ที่แต่เดิมเป็นประเพณีจัดขึ้นในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาและออกพรรษาเพราะเป็นฤดูน้ำหลาก มีการทำบุญตามวัดต่างๆ โดยใช้เรือเป็นพาหนะสัญจรไปยังวัดริมแม่น้ำ ในการจัดประเพณีแข่งเรือยาวของประเทศไทยมีขึ้นหลายพื้นที่ มีวิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันออกไป โดยสามารถสรุปวิธีการบริหารจัดการได้ดังนี้

๑) การกำหนดสถานที่จัดประเพณีแข่งขันเรือ โดยส่วนมากจะกำหนดจัดในสถานที่ที่มีแม่น้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ต่างๆ และใกล้ตัวเมืองเพื่อให้ง่ายต่อการสัญจรไปมาของผู้เข้าร่วมงาน

๒) การกำหนดรางวัลการแข่งขัน เพื่อจูงใจให้มีการนำเรือเข้าร่วมการแข่งขันจากพื้นที่ต่างๆ โดยส่วนใหญ่มีการขอรับถ้วยรางวัลพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดทั้งบุคคลสำคัญของประเทศ และมีการตั้งเงินรางวัลสำหรับผู้ที่ชนะการการแข่งขันตามความเหมาะสม

๓) มีการจัดระบบแข่งขันเรือหลากหลายประเภท โดยส่วนใหญ่แบ่งตามลักษณะของเรือที่เข้าแข่งขันและจำนวนฝีพาย

๓.๒ สภาพการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือของประเทศลาว พบว่า จะมีการแข่งเรือประเพณีประเภทสวยงาม ประกวดขบวนแห่ และแข่งเรือยาวประเภททั่วไป กำหนดขนาดฝีพายแตกต่างกันไป และมีเข้าร่วมจากหลายพื้นที่ของประเทศลาว การบริหารจัดการดำเนินการโดยทางการและผู้นำหมู่บ้าน โดยส่วนมากเป็นการจัดระบบการประกบคู่แข่ง และการตัดสินการแข่งขัน

๓.๓ สภาพปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือของประเทศไทย-ลาว พบว่า ส่วนมากประเพณีการแข่งเรือยาวจะประสบปัญหาเรื่องปริมาณน้ำ เพราะเป็นช่วงฤดูน้ำหลากจะมีปริมาณน้ำมากหากเป็นแม่น้ำใหญ่ๆ ก็จะมีน้ำที่ไหลเชี่ยวซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการ

จัดการแข่งขั้น นอกจากนี้ยังพบว่าประสบปัญหาด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของงานเพราะผู้เข้าร่วมงานบางส่วนชอบดื่มสุราแล้วก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้ง และอีกประการคือปัญหาด้านการกระทำผิดกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการพนันเดิมพันกันจากการแข่งขันเรือก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือการโกงการแข่งขันขึ้น

๔) การจัดกิจกรรม

๔.๑ สภาพการจัดกิจกรรมประเพณีแข่งเรือของประเทศไทย พบว่า กิจกรรมในงานประเพณีแข่งขันเรือยาวของประเทศไทยมีความหลายหลายตามบริบทของแต่ละพื้นที่และคณะกรรมการจัดงานกำหนด โดยพอสรุปได้ดังนี้

๑) กิจกรรมการแข่งขัน ซึ่งมีการจัดประเภทเรือ และรูปแบบการแข่งขันที่หลากหลาย เช่น แข่งขันเรือยาวนานาชาติ (เรือหงส์ 22 ฝีพาย) หรือแข่งขันเรือยาวประเพณีไทย (ประเภท 30 และ 55 ฝีพาย)

๒) กิจกรรมการแข่งขันทีมกองเชียร์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ส่งเราเข้าร่วมในการแข่งขัน เป็นการเพิ่มสีสันของงานแข่งเรือให้มีความสนุกน่าสนใจยิ่งขึ้น

๓) กิจกรรมการประกวดนักพากย์เรือ เป็นกิจกรรมที่หลายพื้นที่จัดให้มีขึ้นในงานประเพณีแข่งขันเรือยาว นอกจากจะเป็นการสร้างความสนุกสนานแก่ผู้มาร่วมงานแล้วยังเป็นการสืบทอดนักพากย์เรือให้คงอยู่คู่กับประเพณีของเรือสืบไป

๔) กิจกรรมการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) ซึ่งมีหลายพื้นที่ใช้กิจกรรมประเพณีแข่งขันเรือยาวบูรณาการเพื่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนที่จัดประเพณีแข่งเรือด้วยทำให้ผู้มาเที่ยวงานสามารถเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกได้อย่างมากมาย

๔.๒ สภาพการจัดกิจกรรมประเพณีแข่งเรือของประเทศลาว พบว่า ในการจัดกิจกรรมประเพณีแข่งเรือยาวของประเทศลาว โดยส่วนมากเป็นการจัดกิจกรรมของชุมชนริมแม่น้ำเพื่อฉลองเทศกาลออกพรรษาของชาวพุทธเพราะจะจัดขึ้นหลังจากออกพรรษาแล้วเป็นการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และจะใช้เรือยาวในการแห่กฐินหรือผ้าป่าไปวัด และเพื่อความสนุกสนานและความเพลิดเพลิน จึงได้จัดแข่งขันเรือยาวขึ้นด้วย ซึ่งรูปแบบของการแข่งขันก็มีความหลากหลายและเป็นไปด้วยความสนุกสนานเพราะเป็นโอกาสดีของหนุ่มสาว ต่างหมู่บ้านที่จะได้รู้จักพบปะสังสรรค์กัน

๔.๓ สภาพปัญหาการจัดกิจกรรมประเพณีแข่งเรือของประเทศไทย-ลาว พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากวัตถุประสงค์ของการแข่งเรือเปลี่ยนไปจากเมื่อก่อนจัดการแข่งเพื่อ

สร้างความสามัคคีและเป็นการขอขมาเจ้าคงคา แต่ในปัจจุบันประเพณีการแข่งเรือยาวจัดขึ้นเพื่อการแข่งขันชิงรางวัลและมีเรื่องของการพนันเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย จนทำให้เสน่ห์ดั้งเดิมเลือนลางลงไป

๕) การมีส่วนร่วม

๕.๑ สภาพการมีส่วนร่วมในประเพณีแข่งเรือของประเทศไทย พบว่า การจัดการแข่งขันประเพณีการแข่งเรือของประเทศไทยจะได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนในพื้นที่ โดยแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล จะเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมสนับสนุนประเพณีโดยจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนประเพณีแข่งขันเรือยาว โดยมีภาคเอกชนคอยเป็นผู้สนับสนุนสมทบ (สปอนเซอร์) ขณะที่ชุมชน และชาวบ้านจะมีหน้าที่ในการนำเรือเข้าร่วมแข่งขันและทำกิจกรรมส่วนอื่นๆ เช่น ร่วมแข่งขันทีมเชียร์ ร่วมออกร้านจำหน่ายสินค้าชุมชน เป็นต้น

๕.๒ สภาพการมีส่วนร่วมในประเพณีแข่งเรือของประเทศลาว พบว่า การมีส่วนร่วมของประเพณีแข่งขันเรือยาวของประเทศลาว ส่วนมากจะเกิดจากการดำเนินการของชุมชนริมน้ำ ที่ร่วมกันกำหนดจัดกิจกรรมตามความเหมาะสม โดยทางการ (ภาครัฐ) คอยอำนวยความสะดวกด้านความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย ส่วนภาคเอกชนก็จะนำสินค้าประเภทเครื่องดื่มและอาหารมาจำหน่ายในงาน

๕.๓ สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในประเพณีแข่งเรือของประเทศไทย-ลาว พบว่า การมีส่วนร่วมยังพบปัญหาว่าบางพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีแข่งเรือเพื่อมุ่งหาผลประโยชน์มากกว่าการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้นทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมจึงมุ่งที่การแข่งขันและผลประโยชน์ของกลุ่มตนมากกว่าการเสียสละเพื่อสร้างความสามัคคี

๔.๑.๑๒ บทสรุป

๑. สภาพทั่วไปของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

๑.๑ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่เป็นศาสนวัตถุ ที่เป็นพระพุทธรูป และองค์พระธาตุ ซึ่งมีประวัติหรือตำนานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อความศรัทธาของชาวจังหวัดหนองคายและชาวพุทธทั้งฝั่งไทยและลาวมาอย่างช้านาน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชนสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของลาวส่วนมากเป็นโบราณสถาน (วัด พระธาตุหลวง) และโบราณวัตถุ/ศาสนวัตถุ (หลวงพ่อองค์ตื้อ) ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีศาลหลักเมือง (ศาลเจ้าแม่ศรีเมือง) ที่มีความโดดเด่นด้านความเชื่อเรื่องการเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของลาวมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานคู่กับประเทศชาติ และมีความผูกพันกับความเชื่อความศรัทธาของประชาชนอย่างแนบแน่น

๑.๒ ด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยส่วนใหญ่ จัดในรูปของคณะกรรมการ มีการแบ่งอำนาจหน้าที่ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยการบริหารจัดการจะขึ้นตรงกับเจ้าอาวาสในวัดนั้นๆ ซึ่งรูปแบบของคณะกรรมการจะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) คณะกรรมการในรูปของคณะสงฆ์ จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสงฆ์เพื่อรับผิดชอบดูแลกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดเป็นผู้ดูแลควบคู่กับคณะกรรมการอื่นๆ โดยคณะกรรมการกลุ่มนี้จะแต่งตั้งทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ผู้ที่ถูกแต่งตั้งเป็นทางการจะมาจากคำสั่งแต่งตั้ง เช่น รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นต้น ส่วนที่ไม่เป็นทางการ เช่น พระภิกษุผู้ที่เจ้าอาวาสไว้วางใจและมีการมอบหมายภาระหน้าที่ด้วยวาจาให้ดูแลเรื่องสำคัญๆ แทนเจ้าอาวาส เป็นต้น และ ส่วนที่ ๒) คณะกรรมการจากชุมชน เป็นคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจากการคัดเลือกหรือตัวแทนของชุมชนในการทำหน้าที่เป็นไวยาวัจกร หรือคณะกรรมการด้านต่างๆ ภายในวัด เพื่อช่วยดูแลผลประโยชน์ของทางวัดและสนับสนุนอำนวยความสะดวกในกิจการด้านต่างๆ ของวัด

การบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของประเทศลาว แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) การบริหารจัดการโดยภาครัฐ ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารจัดการหลักของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศลาว เพราะแหล่งท่องเที่ยวโดยส่วนมากจะอยู่ภายใต้การดูแลของทางการลาว โดยภาครัฐจะส่งเจ้าหน้าที่ดูแลเรื่องการจัดเก็บผลประโยชน์และการดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว และ ๒) เป็นการบริหารจัดการโดยวัด ซึ่งมีเป็นส่วนน้อย โดยจะเปิดโอกาสให้กับวัดเป็นผู้ดูแลในการบำรุงรักษา และจัดการผลประโยชน์ภายในวัดเอง ส่วนภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ซึ่งกรณีดังกล่าวพบที่วัดสีเมือง และวัดองค์ตื้อ เพียงสองแห่ง

๑.๓ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การกิจกรรมของแหล่งทางเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทแบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑) กิจกรรมที่ดำเนินการเป็นประจำ ได้แก่ กิจกรรมการทำบุญไหว้พระ และนมัสการองค์พระธาตุ โดยสถานที่ท่องเที่ยวได้จัดบริการจุดทำบุญไว้รองรับนักท่องเที่ยว เช่น ดอกไม้

ธูปเทียน และจุดบริการทำบุญต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีทุกวันตลอดทั้งปี โดยมีการกำหนดช่วงเวลาเปิดและปิดตามความเหมาะสมของบริบทแต่ละพื้นที่

๒) กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมตามประเพณีอีสาน เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา บุญผะเหวต บุญสงกรานต์ บุญเดือน ๖ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางวัดและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นในช่วงเวลาตามประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบกันมา โดยกิจกรรมส่วนใหญ่จะจัดขึ้นภายในวัดตามวีถีของแต่ละชุมชน ซึ่งหากเป็นกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะมีกิจกรรมหลักคือ สวดมนต์ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และกิจกรรมเวียน ส่วนกิจกรรมตามประเพณี นอกจากจะมีกิจกรรมทำบุญตามปกติแล้วบางวัดก็มีมหรสพคบงัน เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองควบคู่ไปด้วย และเป็นการดึงดูดให้มีผู้มาร่วมงานมากขึ้น

๓) กิจกรรมในกรณีพิเศษ เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวสถาบันพระมหากษัตริย์ กิจกรรมเกี่ยวกับรัฐพิธี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางวัด ชุมชน ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันจัดขึ้น เป็นกิจกรรมลักษณะชั่วคราว มีขึ้นเฉพาะโอกาสสำคัญต่างๆ ลักษณะของกิจกรรมก็เป็นไปตามความเหมาะของโอกาสสำคัญนั้นๆ

ส่วนการกิจกรรมการท่องเที่ยวของลาวแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) กิจกรรมการทำบุญตามคติความเชื่อ ซึ่งกิจกรรมลักษณะนี้จะเป็นการเข้าไปกราบไหว้สักการะเพื่อของพรของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ และประเทศเพื่อนบ้านที่มีความเชื่อคล้ายคลึงกัน เช่น ประเทศไทย เป็นต้น ส่วนลักษณะที่ ๒) จะเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมโบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่มีประวัติศาสตร์และทรงคุณค่าด้านต่างๆ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะนี้จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาจากฝั่งตะวันตก และชาวเอเชีย เช่น จีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น เป็นต้น

๑.๔ ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสถานที่ต่างๆ แบ่งเป็นการมีส่วนร่วม ๓ ส่วน กล่าวคือ

๑) การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในวัด เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมตามโครงสร้างการบริหาร ที่ผู้นำหรือเจ้าอาวาสได้เปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ ของวัด ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมหลักในการดำเนินกรรมของทางวัด

๒) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) การมีส่วนร่วมโดยตำแหน่ง เป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เช่น การได้รับการแต่งตั้งเป็นไวยาวัจกร เป็นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของทางวัด กลุ่มนี้จะมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ของทางวัดอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา ตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และ ๒) การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ จะเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็นครั้งคราว ไม่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งอย่าง

เป็นทางการ แต่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับทางวัดในโอกาสสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลสำคัญๆ เช่น งานบุญประจำปี เทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น โดยกิจกรรมที่มีส่วนร่วมเป็นลักษณะของจิตอาสาช่วยในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงาน

๓) การมีส่วนร่วมของส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมหรือเติมเต็มในส่วนที่วัดไม่เพียงพอ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเข้ามาช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ และนำข้าราชการเข้ามาช่วยเป็นคณะกรรมการด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลที่ทางวัดจัดกิจกรรม

การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของลาวจะประกอบไปด้วย ๓ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ของทางการลาว นับเป็นกลุ่มหลักในการเข้ามามีบทบาทในการจัดเก็บผลประโยชน์ การกำกับดูแล และอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ๒) กลุ่มคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นเจ้าของ/ผู้ดูแลพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นวัดมีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้วางนโยบายและกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับภาครัฐ และ ๓) กลุ่มประชาชน ซึ่งจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนด้านการบริหารจัดการชาวบ้านจะมีส่วนร่วมน้อยกว่าวัดและภาครัฐ

๒. สภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาไทย-ลาว

๒.๑ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ปัญหาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยโดยส่วนมากแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีจำนวนน้อย แหล่งท่องเที่ยวจะมีศาสนวัตถุ ที่เป็นพระพุทธรูป และพระธาตุเพียงแห่งละหนึ่งถึงสองสิ่งเท่านั้น โดยอาศัยพลังแห่งศรัทธาในสถานที่ หรือศาสนวัตถุนั้นเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว และศาสนวัตถุที่เป็นองค์พระธาตุ มักประสบปัญหาจากภัยทางธรรมชาติ เช่น พายุฝน หรือปริมาณน้ำ เป็นต้น ทำให้มีข้อจำกัดด้านการท่องเที่ยวในฤดูฝน

ปัญหาหลักของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของประเทศลาวแบ่งเป็น ๒ ประการ ประการแรกคือ ข้อจำกัดด้านการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ที่พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกน้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องน้ำ-ห้องสุขา และสถานที่จอดรถ ประการที่สองคือความคล้ายคลึงกันของทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบโบราณสถาน (วัด พระธาตุ) และโบราณวัตถุ (พระพุทธรูป) ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

๒.๒ ด้านการบริหารจัดการ สภาพปัญหาการบริหารจัดการของสถานที่ท่องเที่ยวของไทย ส่วนใหญ่มุ่งเน้นเรื่องการบริหารจัดการภายใน โดยการวางโครงสร้างทางการบริหารจัดการและแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบภารกิจหลักที่มีภายในวัดนั้น แต่ยังขาดแนวทางการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เช่น การพัฒนาทักษะบุคลากรในการบริการนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ไม่มีมัคคุเทศก์ให้ความรู้ของแต่ละสถานที่ เป็นต้น

ส่วนสภาพปัญหาการบริหารจัดการของสถานที่ท่องเที่ยวของลาว การบริหารจัดการเป็นการดำเนินการโดยทางการเป็นส่วนมาก และยังพบว่าเจ้าหน้าที่ที่คอยอำนวยความสะดวกมีจำนวนน้อยและขาดทักษะด้านการบริการเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

๒.๓ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว สภาพปัญหาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในไทยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมด้านการทำบุญตามประเพณีชาวพุทธ ทั้งการไหว้พระ ขอพรพระพุทธรูป กราบนมัสการพระธาตุ แต่ขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพและรายได้ของชุมชน ซึ่งนับเป็นจุดขายสำคัญของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ส่วนสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในลาว กิจกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะคล้ายกัน คือ การไหว้พระกราบสักการะเพื่อขอพรจากสถานที่ต่างๆ และการเข้าเยี่ยมชมเพื่อศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ในสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่คล้ายกันทุกสถานที่

๒.๔ ด้านการมีส่วนร่วม สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยส่วนมากเป็นการมีส่วนร่วมและการให้ความร่วมมือในช่วงเทศกาลเท่านั้น เพราะวัดต่างๆ มุ่งเน้นการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการ ดังนั้นกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมกับทางวัดมากที่สุดคือคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้ง ส่วนประชาชนหรือคนในชุมชนเป็นเพียงผู้คอยให้การสนับสนุนในช่วงที่มีกิจกรรมสำคัญๆ เท่านั้น

ส่วนสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของลาว การมีส่วนร่วมของชุมชนยังมีน้อย เพราะโดยส่วนมากแหล่งท่องเที่ยวจะถูกบริหารจัดการโดยภาครัฐ แม้ทางวัดจะมีบทบาทอยู่บ้างแต่หากสถานที่นั้นมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากก็จะมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาดูแลเป็นหลัก

๔.๒ วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) SWOT Analysis เป็นเครื่องมือ เพื่อค้นหา จุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต SWOT เป็นอักษรย่อที่มีความหมายดังนี้ Strengths – จุด

แข็งหรือข้อได้เปรียบ Weaknesses - จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ Opportunities - โอกาสที่จะดำเนินการได้ Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงาน หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ ๒ ด้าน คือ สภาพการณ์ภายใน และสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็น การวิเคราะห์ สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จัก สภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอกและ ภายในองค์กร

ปัจจัยภายใน

จุดแข็ง (S-Strengths)

๑. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

๑.๑ มีศาสนวัตถุ ที่เป็นพระพุทธรูป และพระธาตุ เป็นจำนวนมาก ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดหนองคายและนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่สำคัญสุดมีอยู่ ๒ ประเภท คือพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ อาทิเช่น หลวงพ่อพระใส หลวงพ่อพระเจ้าองค์ตื้อ พระธาตุที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ อาทิเช่น พระธาตุหนองคาย

๑.๒ พุทธศาสนิกชนลุ่มน้ำโขงมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของชุมชนลุ่มน้ำโขงมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนมักเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและมีวัดเป็นศูนย์กลาง ยึดหลักปฏิบัติตามฮีตสิบสองคลองสิบสี่ อันเป็นบุญประจำเดือนตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๓ มีวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน ชุมชนลุ่มน้ำโขงฝั่งซ้ายคือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฝั่งขวาคือประเทศไทย เผ่าพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมประเพณี วิถีดำเนินชีวิตแทบแยกไม่ออก มีเพียงแค่แม่น้ำโขงกั้นและการแยกประเทศเท่านั้น เช่น ประเพณีตรุษสงกรานต์ ประเพณีบุญพระเวส ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีการแข่งขันเรือยาว เป็นต้น

๒. การบริหารจัดการ

๒.๑ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จัดในรูปของคณะกรรมการแหล่งท่องเที่ยวส่วนมากมักอยู่ในวัด บางวัดรัฐเข้ามาบริหารจัดการเองในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์บ้าง โบราณสถานบ้าง แต่ถึงอย่างไรก็ดีเมื่อตั้งอยู่ในวัดจำเป็นที่พระสงฆ์จะเข้ามาดูแลรักษา โดยมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ และผู้ที่มีศรัทธาในวัดนั้นๆ เข้ามาเป็นคณะกรรมการ ทำให้เกิดความหลากหลาย สามารถประสานและตรวจสอบได้

๒.๒ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์ภายในวัด พระสังฆาธิการผู้ปกครอง ชุมชนในวัดนั้นๆ ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ

๒.๓ มีจิตอาสาและผู้มีศรัทธาเข้ามาช่วยงาน เพราะพลังศรัทธาในศาสนสถานหรือพระพุทธรูปที่ตนเองนับถือ ไม่ว่าจะเป็นการทำความสะอาดบริเวณวัด การเข้ามาช่วยงานวัดในด้านต่างๆ บางกลุ่มเข้ามาช่วยงานประจำทุกวัน บางกลุ่มเข้ามาช่วยงานในวันหยุดราชการ บางกลุ่มเข้ามาช่วยงานในวันพระ ส่วนมากจะเข้ามาช่วยงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานเทศกาลหรืองานบุญประจำปีของวัดนั้น

๓. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

๓.๑ มีกิจกรรมที่ดำเนินการเป็นประจำและต่อเนื่อง ได้แก่ กิจกรรมการทำบุญไหว้พระ และนมัสการองค์พระธาตุ โดยสถานที่ท่องเที่ยวได้จัดบริการจุดทำบุญไว้รองรับนักท่องเที่ยว เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน และจุดบริการทำบุญต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีทุกวันตลอดทั้งปี โดยมีการกำหนดช่วงเวลาเปิดและปิดตามความเหมาะสมของบริบทแต่ละพื้นที่

๓.๒ มีกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมตามประเพณีอีสาน เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา บุญผะเหวต บุญสงกรานต์ บุญเดือน ๖ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางวัดและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นในช่วงเวลาตามประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบกันมา โดยกิจกรรมส่วนใหญ่จะจัดขึ้นภายวัดตามวีถีของแต่ละชุมชน ซึ่งหากเป็นกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะมีกิจกรรมหลักคือ สวดมนต์ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และกิจกรรมเวียน ส่วนกิจกรรมตามประเพณี นอกจากจะมีกิจกรรมทำบุญตามปกติแล้วบางวัดก็มีมหรสพคบงัน เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองควบคู่ไปด้วย และเป็นการดึงดูดให้มีผู้มาร่วมงานมากขึ้น

๓.๓ มีกิจกรรมในกรณีพิเศษ เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ กิจกรรมเกี่ยวกับรัฐพิธี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางวัด ชุมชน ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันจัดขึ้น เป็นกิจกรรมลักษณะชั่วคราว มีขึ้นเฉพาะโอกาสสำคัญต่างๆ ลักษณะของกิจกรรมก็เป็นไปตามความเหมาะของโอกาสสำคัญนั้นๆ

๔. ด้านการมีส่วนร่วม

๔.๑ การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในวัด เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมตามโครงสร้างการบริหาร ที่ผู้นำหรือเจ้าอาวาสได้เปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ ของวัด ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมหลักในการดำเนินกรรมของทางวัด

๔.๒ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) การมีส่วนร่วมโดยตำแหน่ง เป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เช่น การได้รับการแต่งตั้งเป็นไวยาวัจกร เป็นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของทางวัด กลุ่มนี้จะมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ของทางวัดอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา ตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และ ๒) การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ จะเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็นครั้งคราว ไม่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ แต่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับทางวัดในโอกาสสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลสำคัญๆ เช่น งานบุญประจำปี เทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น โดยกิจกรรมที่มีส่วนร่วมเป็นลักษณะของจิตอาสาช่วยในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงาน

๔.๓ การมีส่วนร่วมของส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมหรือเติมเต็มในส่วนที่วัดไม่เพียงพอ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเข้ามาช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ และนำข้าราชการเข้ามาช่วยเป็นคณะกรรมการด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลที่ทางวัดจัดกิจกรรม

จุดอ่อน (W-Weaknesses)

๑. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

๑.๑ ทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ไม่ได้รับการดูแลรักษาเท่าที่ควร เนื่องจากว่าวัดและชุมชนแต่ละแห่งมีศักยภาพในการดูแลรักษาแตกต่างกันไป แต่ส่วนมากไม่มีศักยภาพในการดูแลรักษา ปล่อยไปตามธรรมชาติเมื่อถึงเทศกาลหรืองานบุญจึงมาทำความสะอาดและดูแลตามสมควร

๑.๒ การพัฒนาภูมิทัศน์และการบริการอื่น เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่รับรอง ไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากว่าวัดส่วนมากไม่มีรายได้เพียงพอที่พัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์และบริการอื่นส่วนมากจะพอใช้สำหรับเรื่องสาธารณูปโภคภายในวัด

๑.๓ เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวไม่พัฒนาเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่ได้ตั้งอยู่ติดถนนทางหลวง เป็นทางหลวงชนบทบ้าง เส้นทางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบ้าง จึงเป็นปัญหาเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น

๒. ด้านการบริหารจัดการ

๒.๑ คณะกรรมการวัดส่วนมากมีผลประโยชน์ทับซ้อน บางคนเข้ามาเป็นกรรมการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างและซ่อมแซมภายในวัด การขายสินค้าและบริการ การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ด้านต่างๆ

๒.๒ การแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจ ส่วนมากจะเป็นผู้ใกล้ชิดกับเจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน และหัวหน้าส่วนราชการ และมีลักษณะการสืบทอดอำนาจของแต่ละตระกูล จากพ่อสู่ลูก หรือญาติพี่น้อง

๒.๓ คณะกรรมการไม่มีวาระการดำรงตำแหน่ง ส่วนมากมักอยู่ในตำแหน่งตลอดชีพ และเมื่อเสียชีวิตแล้วยังมีการสืบอำนาจโดยลูกหลานญาติพี่น้อง เป็นความเกรงใจและความผูกพัน แม้จะไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ แต่ก็ยังให้ดำรงดำแหน่งต่อไป

๓. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

๓.๑ การบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ดอกไม้ ธูปเทียน และจุดบริการทำบุญต่างๆ มีความแตกต่างกัน เนื่องจากศักยภาพของแต่ละวัดแตกต่างกันการให้บริการจึงมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

๓.๒ เวลาในการบริการนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน บางวัดมีกำหนดเวลาเปิดปิดการให้บริการที่ชัดเจน แต่บางวัดขึ้นอยู่กับภารกิจของพระสงฆ์สามเณรและกรรมการวัด บางวัดให้บริการเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญเท่านั้น

๓.๓ การจัดกิจกรรมไม่มีความเชื่อมโยงกัน อยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ วัดที่มีศักยภาพมากกว่ามักดึงดูดนักท่องเที่ยวไปหมด เช่น ประเพณีบุญเดือนสาม งานนมัสการพระธาตุต่างๆ มักจัดงานในวันเดียวกัน แต่ไม่มีการประชาสัมพันธ์หรือการเชื่อมโยงในการจัดกิจกรรม

๔. ด้านการมีส่วนร่วม

๔.๑ การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในวัดไม่กระจายอำนาจและบทบาท มีบางวัดที่บุคลากรภายในวัดมีการแบ่งพรรคพวก กลุ่มที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจส่วนมากคือเจ้าอาวาสมักจะมีบทบาทและความไว้วางใจจากผู้มีอำนาจ

๔.๒ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมักมีการเกี่ยงกัน สังเกตได้จากงานเทศกาลประจำปีของแต่ละวัดมักมีการเกี่ยงกันในการปฏิบัติหน้าที่ส่วนมากจะบอกปัดว่าเป็นหน้าที่ของกรรมการวัด ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนลดน้อยลง

๔.๓ ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้านงบประมาณและการจัดงานแตกต่างกัน เนื่องจากว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาแต่ละแห่งอยู่ในพื้นที่ของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแตกต่างกันไป การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจึงแตกต่างกันไปด้วย

ปัจจัยภายนอก

อุปสรรค (T-Threats)

๑. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

๑.๑ มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ปัจจุบันมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นรูปแบบความบันเทิง เช่น มหกรรมคอนเสิร์ต ผับ บาร์ โรงหนังโรงละคร ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น รูปแบบวิถีชุมชน เช่น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านโฮมสเตย์ หมู่บ้านโอทอปนวัตวิถี หมู่บ้านรักษาศีลห้า รูปแบบธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก เกาะแก่ง เป็นต้น และรูปแบบอื่นๆ อีกมากมาย ทำให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการท่องเที่ยว

๑.๒ ความนิยมในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันตามฤดูกาล ฤดูฝน นิยมท่องเที่ยวน้ำตก ธรรมชาติ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านโฮมสเตย์ ฤดูหนาว นิยมท่องเที่ยวภูเขา หมู่บ้านโฮมสเตย์ หมู่บ้านโอทอปนวัตวิถี ฤดูร้อน นิยมท่องเที่ยว ผับ บาร์ โรงหนังโรงละคร ห้างสรรพสินค้า

๑.๓ สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว นับว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นสถานที่พักอาศัย อาหาร สถานที่จอดรถ ระยะเวลาในการเดินทาง การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในไทยและลาวมักประสบปัญหาเรื่องอาหารและที่พักพอสมควร

๒. ด้านการบริหารจัดการ

๒.๑ แหล่งท่องเที่ยวของเอกชนมีทุนพร้อมกว่า โดยเฉพาะห้างสรรพสินค้า มีบริการครบวงจรทุกด้านและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่วัดอาศัยเพียงทุนจากศรัทธาเท่านั้น ไม่มีความแน่นอน จึงไม่สามารถพัฒนาได้เท่าที่ควร

๒.๒ แหล่งท่องเที่ยวของรัฐมีงบประมาณสนับสนุนที่แน่นอน มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบที่แน่นอน สามารถจัดสรรงบประมาณเข้าไปบริหารจัดการได้ จึงทำให้การบริการและการดูแลรักษาพัฒนาทำได้ต่อเนื่อง

๓. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

๓.๑ แหล่งท่องเที่ยวอื่นมีกิจกรรมที่หลากหลาย มีทั้งความบันเทิงหลากหลาย อาหารหลากหลาย สิ่งอำนวยความสะดวกหลากหลาย ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนามีต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับสถานที่ในการจัดกิจกรรม

๓.๒ แหล่งท่องเที่ยวอื่นสามารถจัดกิจกรรมได้ไม่มีกรอบเวลา ขึ้นอยู่กับความพร้อม จังหวะโอกาสในการแสวงหากำไร สามารถจัดได้ตลอด ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมมักจะเกิดขึ้นในช่วงเทศกาลและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น

๓.๓ แหล่งท่องเที่ยวอื่นมีเครือข่ายการจัดกิจกรรม สามารถเชื่อมโยงจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้ สามารถเฉลี่ยผลประโยชน์ในการจัดกิจกรรม ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนามักจะจัดกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำ เช่น เทศกาลไหว้พระธาตุในวันเพ็ญเดือน ๓ วัดที่มีพระธาตุทุกวัดจัดกิจกรรม มีลักษณะต่างคนต่างทำในวัดของตนเท่านั้น

๔. ด้านการมีส่วนร่วม

๔.๑ ภาคส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมไม่แน่นอน กรรมการบริหารวัดหรือกรรมการบริหารโบราณสถานมาจากหลายภาคส่วน มีโครงสร้างการบริหารที่ไม่แน่นอนและไม่มีความมั่นคง บางครั้งก็เป็นผู้แทนของส่วนงานเข้ามามีส่วนร่วมเพียงแค่รักษาภาพลักษณ์ของส่วนงานเท่านั้น

๔.๒ ความแตกต่างของภาคส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วม คณะกรรมการบริหารมาจากหลายภาคส่วน ทำให้เกิดความแตกต่างด้านความคิด ในขณะเดียวกันกรรมการแต่ละภาคส่วนมักจะแสวงหาผลประโยชน์ให้กับภาคส่วนของตัวเอง ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ

โอกาส (O-Opportunities)

๑. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

๑.๑ ความนิยมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธได้รับความนิยมพอสมควร สำหรับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ และการท่องเที่ยวแบบครอบครัว ถือเป็นโอกาสที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจะปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้มากขึ้น

๑.๒ แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธมีศรัทธาเป็นที่ตั้ง ท่องเที่ยวส่วนมากมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีศรัทธาในโบราณสถาน มีศรัทธาในพรพุทธรูปหรือพระธาตุ ไม่ว่าจะไปเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบใดก็ตาม มักจะแวะกราบสักการะต่อโบราณสถาน พระพุทธรูป หรือพระธาตุก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนเสมอ

๑.๓ นโยบายของรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพราะทรัพยากรการท่องเที่ยวมีอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเท่านั้น เป็นการลงทุนน้อยกว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น

๒. ด้านการบริหารจัดการ

๒.๑ ความทันสมัยของเทคโนโลยี สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้ ไม่ว่าจะเป็นกล้องวงจรปิดบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความปลอดภัย สื่อออนไลน์ในการบริการการเดินทาง ประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลข่าวสารนักท่องเที่ยว และประสานงานในการบริหารจัดการ

๒.๒ มีรูปแบบที่หลากหลาย ปัจจุบันมีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลาย เช่นการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการ การบริหารรูปแบบการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การบริหารแบบมืออาชีพ สามารถเลือกรูปแบบนำมาปรับใช้ตามสมควรได้

๓. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

๓.๑ มีรูปแบบที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลาย มีทั้งรูปแบบการอนุรักษ์ รูปแบบสร้างสรรค์ รูปแบบส่งเสริมสุขภาพ รูปแบบส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาจำเป็นที่ต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ไม่จัดเฉพาะกิจกรรมการไหว้พระทำบุญเท่านั้น

๓.๒ มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาจำเป็นที่ต้องประสานทุกภาคส่วน เพื่อที่จะบรรจุแหล่งท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด การท่องเที่ยวแหล่งประเทศไทย กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ให้สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบเดียวกัน หรือแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกัน

๔. ด้านการมีส่วนร่วม

๔.๑ การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ปัจจุบันรัฐมีการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น ในรูปแบบองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะอยู่ใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งยังถือว่าเป็นหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ การกำจัดขยะมูลฝอย การรักษาความสะอาด สุขอนามัย

๔.๒ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ปัจจุบันภาคประชาชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มจิตอาสา ชมรมต่างๆ มูลนิธิ องค์กรอิสระ ซึ่งสามารถประสานเข้ามาดูแลพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้

๔.๓ แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย-ลาว

๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศไทยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว สอดคล้องกันสรุปเป็น ๓ ประเด็น คือ ๑) ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาร่วมกับวัด ๒) ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความอื่นๆ ร่วมกับวัด ๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องบรรจุแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาไว้ในแผนพัฒนาเพื่อพัฒนาเส้นทางการคมนาคม

๒) ด้านการบริหารจัดการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศไทยด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกันสรุปเป็น ๓ ประเด็น คือ

๒.๑ วัดต้องกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นกรรมการเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อนของคณะกรรมการ

๒.๒ การแต่งตั้งคณะกรรมการต้องมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนทั้งไวยาวัจกร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรการกุศล และส่วนราชการ เพื่อตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ

๒.๓ วัดต้องกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการ โดยมีกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการที่มีวาระการดำรงตำแหน่ง เพื่อป้องกันการผูกขาดและสืบทอดอำนาจในการดำรงตำแหน่ง

๓) ด้านการจัดกิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศไทยด้านการจัดกิจกรรม สอดคล้องกันสรุปเป็น ๓ ประเด็น คือ

๓.๑ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับวัด เพื่อเพิ่มสีสันและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น

๓.๒ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกำหนดเวลาในการให้บริการนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมร่วมกับวัด

๓.๓ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดทำความร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาใกล้เคียง

๔) ด้านการมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศไทยด้านการมีส่วนร่วม สอดคล้องกันสรุปเป็น ๓ ประเด็น คือ

๔.๑ เจ้าอาวาสวัดต้องกระจายอำนาจให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมและมีบทบาทหน้าที่ตามกำลังความสามารถ

๔.๒ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๔.๓ ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องกำหนดกรอบงบประมาณในการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่แต่ละแห่งเป็นมาตรฐานเดียวกัน

ตารางสรุปสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมไทย-ลาว

หัวข้อ	สภาพปัญหา	แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนและ อปท.
๑. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	๑.๑ ทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ไม่ได้รับการดูแลรักษาเท่าที่ควร ๑.๒ การพัฒนาภูมิทัศน์และการบริการอื่น เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่รับรอง ไม่ดีเท่าที่ควร ๑.๓ เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวไม่พัฒนาเท่าที่ควร	๑.๑ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาร่วมกับวัด ๑.๒ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความอื่นๆ ร่วมกับวัด ๑.๓ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องบรรจุแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาไว้ในแผนพัฒนาเพื่อพัฒนาเส้นทางการคมนาคม
๒. ด้านการบริหารจัดการ	๒.๑ คณะกรรมการมีผลประโยชน์ทับซ้อน ๒.๒ การแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจ ๒.๓ คณะกรรมการไม่มีวาระการดำรงตำแหน่ง	๒.๑ วัดต้องกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นกรรมการเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อนของคณะกรรมการ ๒.๒ การแต่งตั้งคณะกรรมการต้องมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนทั้งไวยาวัจกร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรการกุศล และส่วนราชการ เพื่อตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ ๒.๓ วัดต้องกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการ โดยมีกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการที่มีวาระการดำรงตำแหน่ง เพื่อป้องกันการผูกขาดและสืบทอดอำนาจในการดำรงตำแหน่ง
๓. ด้านการจัดกิจกรรม	๓.๑ การบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ดอกไม้ ธูปเทียน และจุดบริการทำบุญต่างๆ มีความแตกต่างกัน	๓.๑ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับวัด เพื่อเพิ่มสีสันและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น

หัวข้อ	สภาพปัญหา	แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนและ อปท.
๓. ด้านการจัดกิจกรรม (ต่อ)	๓.๒ เวลาในการบริการนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน ๓.๓ การจัดกิจกรรมไม่มีความเชื่อมโยงกัน อยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ	๓.๒ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกำหนดเวลาในการให้บริการนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมร่วมกับวัด ๓.๓ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดทำความร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาใกล้เคียง
๔. ด้านการมีส่วนร่วม	๔.๑ การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในวัดไม่กระจายอำนาจและบทบาท ๔.๒ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักมีการเกี่ยงกัน ๔.๓ ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้านงบประมาณและการจัดงานแตกต่างกัน	๔.๑ เจ้าอาวาสวัดต้องกระจายอำนาจให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมและมีบทบาทหน้าที่ตามกำลังความสามารถ ๔.๒ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ๔.๓ ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องกำหนดกรอบงบประมาณในการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่แต่ละแห่งเป็นมาตรฐานเดียวกัน

บทที่ ๕

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่า หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น ๔ ส่วน คือ

๑) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานในปัจจุบันเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวโดยสมัครใจ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวก็เพื่อพักผ่อนและพักอาศัยในแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้เวลาเพียงชั่วคราว

๒) แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สะท้องให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ที่มีลักษณะเด่น ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

๓) การท่องเที่ยวเชิงพุทธและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา มีลักษณะ (๑) เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี (๒) เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และ (๓) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และปันผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ที่วัดตั้งอยู่ ทำให้เกิดธุรกิจข้างเคียง เช่น ร้านค้าขายของ ธุรกิจปล่อยเต่า ปล่อยปลา ขายอาหารปลา ตลอดถึงขายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่น เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ผู้มาเยือน

ต้องการสัมผัสถึงวัฒนธรรมอันแท้จริง ความแตกต่างของวิถีชีวิต วิถีชีวิตที่เรียบง่ายของท้องถิ่นที่ไปเยือน และการได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดซึ่งกันละกัน ระหว่างเจ้าของท้องถิ่นและผู้มาเยือน

๔) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น การศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่ครอบคลุมองค์ประกอบ ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวในพื้นที่ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

๒. ด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และการจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับ

๓. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

๔. ด้านการมีส่วนร่วม คือการพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจหรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

๕.๑.๒ ผลการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาไทย – ลาว

๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า โดยส่วนมากแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีจำนวนน้อย แหล่งท่องเที่ยวจะมีศาสนวัตถุ ที่เป็นพระพุทธรูป และพระธาตุเพียงแห่งละหนึ่งถึงสองสิ่งเท่านั้น โดยต้องอาศัยพลังแห่งศรัทธาในสถานที่หรือศาสนวัตถุนั้นเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว และพบว่าศาสนวัตถุที่เป็นองค์พระธาตุ มักประสบปัญหาจากภัยทางธรรมชาติ เช่น พายุฝน หรือปริมาณน้ำ เป็นต้น ทำให้มีข้อจำกัดด้านการท่องเที่ยวในฤดูฝน

ปัญหาหลักของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของประเทศลาว แบ่งเป็น ๒ ประการ ประการแรกคือ ข้อจำกัดด้านการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ที่พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกน้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องน้ำ-ห้องสุขา และสถานที่จอดรถ ประการที่สองคือความคล้ายคลึงกันของทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบโบราณสถาน (วัด พระธาตุ) และโบราณวัตถุ (พระพุทธรูป) ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

๒) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการของสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของประเทศไทยมุ่งเน้นเรื่องการบริหารจัดการภายใน โดยการวางโครงสร้างทางการบริหารจัดการ

และแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบภารกิจหลักที่มีภายในวัดนั้น แต่ยังขาดแนวทางการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เช่น การพัฒนาทักษะบุคลากรในการบริการนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ไม่มีมัคคุเทศก์ให้ความรู้ของแต่ละสถานที่ เป็นต้น

ส่วนการบริการจัดการเป็นการดำเนินการของประเทศลาว โดยทางการเป็นส่วนมาก และยังพบว่าเจ้าหน้าที่ที่คอยอำนวยความสะดวกมีจำนวนน้อยและขาดทักษะด้านการบริการเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

๓) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมด้านการทำบุญตามประเพณีชาวพุทธ ทั้งการไหว้พระ ขอพรพระพุทธรูป กราบนมัสการพระธาตุ แต่ขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพและรายได้ของชุมชน ซึ่งนับเป็นจัดขายสำคัญของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศลาวมีลักษณะคล้ายกัน คือ การไหว้พระ กราบสักการะเพื่อขอพรจากสถานที่ต่างๆ และการเข้าเยี่ยมชมเพื่อศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ในสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่คล้ายกันทุกสถานที่

๔) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวส่วนมากเป็นการมีส่วนร่วมและการให้ความร่วมมือในช่วงเทศกาลเท่านั้น เพราะวัดต่างๆ มุ่งเน้นการบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการ ดังนั้นกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมกับทางวัดมากที่สุดคือคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้ง ส่วนประชาชนหรือคนในชุมชนเป็นเพียงผู้คอยให้การสนับสนุนในช่วงที่มีกิจกรรมสำคัญๆ เท่านั้น

การมีส่วนร่วมของชุมชนในประเทศลาวยังมีน้อย เพราะโดยส่วนมากแหล่งท่องเที่ยวจะถูกบริหารจัดการโดยภาครัฐ แม้ทางวัดจะมีบทบาทอยู่บ้างแต่หากสถานที่นั้นมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากก็จะมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาดูแลเป็นหลัก

๕.๑.๓ ผลการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า ปัญหาหลักของทั้งสองประเพณี คือ เรื่องของการปรับตัวของประเพณีที่มีลักษณะประยุกต์กับความนิยมสมัยใหม่มากเกินไปจนทำให้ประเพณีแบบดั้งเดิมเลือนรางลง กล่าวคือ ประเพณีสงกรานต์มักจะ พบว่า ประชาชนมุ่งเน้นเรื่องของความรื่นเริงมากกว่าการรักษาวัฒนธรรมอันดี มีการดื่มสุราของมึนเมา และมีการทะเลาวิวาทกัน มีการล่วงละเมิดและการกระทำความรุนแรงทางเพศ ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะของกิจกรรมที่เปลี่ยนไปตามความนิยม ในขณะที่ประเพณีการแข่งเรือปัญหาหลักคือมีการเล่นการพนัน และการเดิมพันของทั้งผู้นำเรือเข้าแข่งขันเองและผู้ที่เข้าชมการแข่งขัน ซึ่งเป็นปัญหาที่นำมาสู่ความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่มุ่งสร้างความรักความสามัคคี

๒) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการประเพณีส่วนใหญ่จะพบปัญหาหลักคือ ๑) ปัญหาด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ทั้งนี้เนื่องจากประเพณีทั้งสองเป็นเป็นประเพณีเพื่อสร้างความรื่นเริงสนุกสนานมักก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งของผู้ร่วมงาน ๒) ปัญหาด้านความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ สถานที่จอดรถ และจุดทิ้งขยะ ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งนี้เกิดจากความไม่เพียงพอของงบประมาณในการดูแลเรื่องดังกล่าว ๓) จำนวนเจ้าหน้าที่ในการจัดงานไม่เพียงพอ เนื่องจากประเพณีทั้งสองโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีสงกรานต์ที่มีการออกมาเฉลิมฉลองและเล่นน้ำในหลายพื้นที่ ดังนั้นการดูแลอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่จึงไม่เพียงพอ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ในระดับท้องที่ยังขาดทักษะในการอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้

๓) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ประเด็นปัญหาหลักของกิจกรรมการท่องเที่ยวประเพณีสงกรานต์ คือ ๑) ปัญหาด้านระเบียบวินัยของนักท่องเที่ยว ที่ไม่เคารพกฎกติกาที่เป็นการรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม ๒) ปัญหาด้านระยะเวลาของการจัดกิจกรรม ที่พบว่าในปัจจุบันการเล่นสงกรานต์มีการละเล่นในพื้นที่ต่างๆ ในเวลากลางคืนซึ่งเป็นการสุ่มเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ทั้งปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ และปัญหาอื่นๆ ๓) รูปแบบของกิจกรรมที่เปลี่ยนไป โดยในปัจจุบันมุ่งเน้นกิจกรรมรื่นเริง มีมหรสพคบงัน มีการดื่มสังสรรค์ ซึ่งทำให้รูปแบบกิจกรรมดั้งเดิมเสื่อมคลายลง ขณะที่ประเพณีแข่งเรือยาว มีปัญหาหลักด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พบ คือ ๑) ปัญหาการพนันแอบแฝง ซึ่งเป็นปัญหาหลักของการแข่งขันเรือยาวที่พบในทุกพื้นที่ทั้งสองประเทศที่มีการจัดการแข่งขัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้กิจกรรมที่จัดขึ้นลดความสนุกและนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งของผู้แข่งขันและผู้ร่วมงาน ๒) ความนิยมในการแข่งขันแบบพื้นบ้านลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งเรือประเพณีแบบพื้นบ้านจะมีน้อยลง และจำนวนผู้เข้าชมก็ลดน้อยลงเช่นกัน

๔) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมในประเพณีของทั้งสองประเทศมีความแตกต่างกัน โดยประเทศไทยนั้นจะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่โดยงานด้านงบประมาณ งานด้านการอำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยจะเป็นภาระหน้าที่ของภาครัฐ ขณะที่งานในมิติอื่นๆ เป็นการร่วมมือกันของทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยปัญหาหลักด้านการมีส่วนร่วมนั้นเป็นเรื่องการสื่อสารทำความเข้าใจที่มีลักษณะของต่างคนต่างทำในแนวทางของตนขาดความเป็นเอกภาพเชิงการจัดการ ส่วนประเทศลาวนั้นในประเด็นปัญหาการมีส่วนร่วม ปัญหาหลักคือการได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐน้อย โดยส่วนมากจะเป็นการทำกิจกรรมของประชาชนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของภาครัฐเป็นเพียงผู้รักษาความสงบเรียบร้อย โดยขาดการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง

๕.๑.๔ ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอยากให้มีการพัฒนาในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว จำนวน ๔ ประเด็น คือ ๑) ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาทางการท่องเที่ยว ควรมีการจัดทำป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวขึ้นใหม่เพื่อให้เพียงพอและสามารถมองเห็นได้ทุกจุดของแหล่งท่องเที่ยว ๒) การพัฒนาในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกคือ การปรับปรุงถนนหนทางให้มีความปลอดภัยและสะดวก ปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนให้ดูโล่งและมีความปลอดภัยอีกทั้งยังมีการปรับปรุงป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเพียงพอ ๓) ควรมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาให้เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของชุมชนโดยทางวัดควรส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน เช่น การนำสินค้าชุมชนเข้ามาจำหน่ายภายในวัดเพื่อเป็นของที่ระลึก และ ๔) ควรพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย เพราะแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีประวัติความเป็นที่ยาวนานตั้งแต่สมัยอดีตเพื่อให้สามารถถ่ายทอดวิถีชีวิตของชาวบ้านได้ ซึ่งเหมาะแก่การศึกษาประวัติความเป็นมาและเรื่องราวต่างๆ ของชุมชนควบคู่กันไปด้วย

๒) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอยากให้มีการพัฒนาในด้านการบริหารจัดการ ๔ ประเด็น คือ ๑) สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ควรบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ ทั้งนี้เพื่อกระจายความรับผิดชอบและเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ๒) ควรมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในด้านการถ่ายทอดวิถีชีวิตของชุมชน ๓) ภาครัฐ ชุมชน และองค์การปกครองส่วนท่องถิ่น ควรให้การสนับสนุนด้านการบริหารจัดการด้านต่างๆ แก่ทางวัดเพื่อเพิ่มศักยภาพแก่แหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และ ๔) ควรมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความรู้ความสามารถด้านการบริการเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

๓) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอยากให้มีการพัฒนาในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ๔ ประเด็น คือ ๑) ควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในรูปแบบที่หลากหลายที่นอกเหนือจากการทำบุญตามจุดต่างๆ ของวัด เช่น การทำจุดเรียนรู้กรรมฐาน จุดเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นต้น ๒) ควรเชื่อมโยมกิจกรรมการท่องเที่ยวกับชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนอีกช่องทางหนึ่ง ๓) ควรมีการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง เพื่อเป็นการสร้างและเปิดเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ และ ๔) ควรเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวโดยการพัฒนามัคคุเทศก์หรืออาสาสมัครเพื่อให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

๔) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอยากให้มีการพัฒนาในด้านการมีส่วนร่วม ๔ ประเด็น คือ ๑) ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของทางวัด ทั้งด้านการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และกิจกรรมการท่องเที่ยว ๒) วัดควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนวัตวิถีหรือเชิงประวัติศาสตร์พื้นเมืองควบคู่กันไป เพื่อส่งเสริมด้านอาชีพและสร้างรายได้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่ง ๓) ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมกับทางวัดตลอดทั้งปี ไม่ใช่เข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญๆ เท่านั้น และ ๔) ทางวัดควรสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวกับภาคเอกชน เช่น บริษัทนำเที่ยว บริษัทประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ทั้งภายในและภายนอกประเทศเพื่อกระตุ้นกระแสการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์อีกช่องทางหนึ่ง

๕.๑.๕ ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมไทย-ลาว

๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศไทยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว สอดคล้องกันสรุปเป็น ๓ ประเด็น คือ ๑) ควรมุ่งเน้นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ขนมธรรมเนียมอันดีงามดั้งเดิมของประเพณีสงกรานต์และประเพณีแข่งเรือยาว ๒) ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของประเพณีทั้งสองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และ ๓) ควรอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมที่เก่าแก่ให้อนุชนคนรุ่งหลังได้ซึมซับเพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิคมที่ถูกต้องแก่คนรุ่นใหม่ให้เข้าใจวิถีวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศลาวด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว สอดคล้องกันสรุปเป็น ๒ ประเด็น คือ ๑) วัฒนธรรมดั้งเดิมมีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะมีเสน่ห์ในตัว ควรอนุรักษ์วิถีดั้งเดิมให้มีความโดดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และ ๒) ควรพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม เช่น สถานที่จอดรถ ห้องน้ำห้องสุขา ให้เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

๒) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศไทยด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกันสรุปเป็น ๔ ประเด็น คือ ๑) ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะด้านการจราจร และการรักษาความปลอดภัย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงาน ๒) ควรมีการรณรงค์จิตอาสาเพื่อบริการด้านการท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล ๓) ควรมีการกำกับดูแลเรื่องการเล่นการพนันและการดื่ม

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อป้องกันการทะเลาะวิวาท และ ๔) ควรมีการจัดระบบการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่อเที่ยวและผู้เข้าร่วมประเพณีให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศลาวด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกันสรุปเป็น ๓ ประเด็น คือ ๑) ควรส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการบริการและสร้างมูลค่าจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่วัดและชุมชน ๒) ควรพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการจัดกิจกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีแข่งเรือยาวที่มีการเกิดอุบัติเหตุทางน้ำบ่อยครั้ง จนก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และ ๓) ควรมีมาตรการป้องกันการเล่นการพนันของผู้เข้าร่วมกิจกรรมและนักท่องเที่ยวในประเพณีแข่งเรือยาว

๓) ด้านการจัดกิจกรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศไทยด้านการจัดกิจกรรม สอดคล้องกันสรุปเป็น ๓ ประเด็น คือ ๑) ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มสีสันและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น ๒) ชุมชนควรเป็นองค์กรหลักในการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมให้คงอยู่และต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามแก่อนุชนคนรุ่นหลัง และ ๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมุ่งเน้นกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ให้มีการสืบทอดประเพณีอันดีงามในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศลาวด้านการจัดกิจกรรม แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ด้านประเพณีสงกรานต์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการพัฒนา ๓ ประเด็น ได้แก่ ๑) ควรมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในช่วงเทศกาลสงกรานต์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ๒) ควรมีการกำหนดพื้นที่ในการจัดกิจกรรม (พื้นที่สำหรับเล่นสาดน้ำสงกรานต์) เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางของงานสงกรานต์แต่ละพื้นที่ และ ๓) ควรมีกิจกรรมรื่นเริง เช่น การมีมหรสพในตอนกลางคืน เพื่อเพิ่มกิจกรรมของประเพณีสงกรานต์ให้มีทุกช่วงเวลาทั้งเช้า กลางวัน เย็น และตอนค่ำคืน ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้แก่ชุมชนและเป็นการกระตุ้นความสนใจแก่นักท่องเที่ยวด้วย และส่วนที่ ๒ ด้านประเพณีแข่งเรือยาว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการพัฒนา ๓ ประเด็น ได้แก่ ๑) ควรจัดกิจกรรมการแข่งขันในรูปแบบที่หลากหลาย ๒) ควรมีการจัดการปล่อยเรือแข่งขันให้เร็วยิ่งขึ้น เพื่อไม่ให้ผู้ชมคอยนานจนน่าเบื่อ และ ๓) ควรมีการเพิ่มสนามแข่งขันให้มากยิ่งขึ้นเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและเพิ่มสนามประลองให้กับทีมเรือ

๔) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศไทยด้านการมีส่วนร่วม สอดคล้องกันสรุปเป็น ๓ ประเด็น คือ ๑) ชุมชนควรมีส่วนร่วมและ

เป็นส่วนหนึ่งในนามผู้ร่วมจัดกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ให้มากยิ่งขึ้น ๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและส่งเสริมประเพณีพื้นถิ่นเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีให้คงอยู่สืบไป และ ๓) การจัดกิจกรรมประเพณีทั้งหลายควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาในส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการคิดและวางแผน และร่วมเป็นส่วนหนึ่งเพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีของทุกภาคส่วน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีประเด็นในแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของประเทศลาวด้านการมีส่วนร่วมสอดคล้องกันสรุปเป็น ๓ ประเด็น คือ ๑) ทางการ (ภาครัฐ) ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของพื้นที่ต่างๆ ๒) ทางการ (ภาครัฐ) ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการประชาสัมพันธ์ (โปรโมทการท่องเที่ยว) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้มาเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเทศกาล และ ๓) ภาครัฐและเอกชน ควรร่วมมือกันจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงประเพณีอย่างต่อเนื่อง

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว มีประเด็นเพื่อนำสู่การอภิปรายผล ๒ ประเด็น ดังนี้

๕.๒.๑ สภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

จากการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาวมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทั้งสองประเทศมีวัฒนธรรมความเชื่อและวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ไทยกับลาวมีความเหมือนกัน คือ ประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันมากว่าหลายร้อยปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดการผสมผสานหลายอย่าง เช่น อาหาร ภาษาและวัฒนธรรม ประเด็นแรกที่ ยกตัวอย่างได้ดีและเห็นชัดเจน คือ ศาสนา พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยและลาว ล้วนนับถือ ดังนั้นประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ลัทธิความเชื่อต่างๆก็จะคล้ายคลึงกับคนไทย เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกันเป็นผลมาจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ รากฐานทางวัฒนธรรมและการนับถือศาสนา ซึ่งจะสรุปให้เห็นเป็นภาพรวมได้ ดังนี้ ๑) ศาสนา ศาสนาสำคัญที่เผยแผ่เข้ามาและได้รับการยอมรับนับถือจากชนชาติในภูมิภาค

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศไทย พม่า ลาว กัมพูชา ล้วนนับถือ ดังนั้นประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ของพม่า ลาว กัมพูชา ก็จะคล้ายคลึงกับคนไทย เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนตร์ไหว้พระ การให้ความเคารพพระสงฆ์ การนิยมให้บุตรหลานเข้ารับการอุปสมบท เป็นต้น ๒) ภาษา ที่มีการพูด เขียน คล้ายคลึงกับไทย ๓) ประเพณี พิธีกรรม เป็นชาติที่มีรากฐานการนับถือศาสนาเป็นพระพุทธศาสนาเหมือนกัน ทำให้ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ก็จะคล้ายคลึงกัน เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ การเวียนเทียนเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีเข้าพรรษา เป็นต้น ส่วนประเพณีอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ก็จะมีประเพณีหลายอย่างคล้ายคลึงกัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เพียงแต่รายละเอียดของการจัดพิธีจะแตกต่างกันออกไป ๔) อาหาร ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยข้าว พืชผัก และเนื้อสัตว์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น การปรุงอาหารโดยมากจะใช้เครื่องเทศประเภท กะทิ น้ำมันรสชาติจัดจ้าน สีสันดูน่ารับประทาน รสชาติเผ็ดร้อน และ ๕) การแต่งกาย หากไม่นับชุดพื้นเมืองและชุดประจำชาติแล้วจะแต่งกายไม่แตกต่างกัน

๕.๒.๒ แนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย – ลาว

จากผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนานั้นแบ่งเป็นสองส่วนคือ ๑) แนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และ ๒) แนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยทั้งสองแนวทางการพัฒนาจะขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศ ซึ่งปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาคือระบบการปกครองที่แตกต่างกัน ทำให้การกำหนดแนวทางการพัฒนาแตกต่างกันในบางประเด็น แต่เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมถือว่ามีประเด็นแนวทางการพัฒนาที่คล้ายคลึงกัน คือ การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาด้านการบริการ การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาด้านรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยว และการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับสุชาดา รักเกื้อ[๑] ที่ศึกษาเรื่องแนวทางพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลนครชุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านแหล่งหรือกิจกรรมท่องเที่ยว รองลงมาคือ ด้านการตลาดการท่องเที่ยว และด้านที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการบริการ

---

[๑] สุชาดา รักเกื้อ, **“แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร”**, รัฐประศาสนศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร), ๒๕๖๐, หน้า (บทคัดย่อ).

ท่องเที่ยว ส่วนแนวทางพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลนครชุม มีแนวทางพัฒนาที่สำคัญได้แก่ ๑) ด้านแหล่งหรือกิจกรรมท่องเที่ยว ควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนแล้วให้ชุมชนบริหารจัดการตนเองสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยจัดกิจกรรมชมวิถีชีวิตในชุมชน มีส่วนร่วมในการหาตลาด การหานักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมเส้นทางการท่องเที่ยวตามรอยพระพุทธศาสนาให้หลากหลายเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และ การจัดกิจกรรมสาธิตการทำพระเครื่องเมืองนครชุมแบบเจาะลึกถึงแหล่งเรียนรู้ ฝึกอบรมให้ความรู้กับเจ้าของแหล่งสาธิตการทำพระเครื่อง เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ๒) ด้านการบริการการท่องเที่ยว ควรจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกไว้บริการนักท่องเที่ยวและให้พ่อค้าแม่ค้าแต่งกายแบบย้อนยุค เพื่อเป็นการสร้างเสน่ห์และดึงดูดนักท่องเที่ยว จัดบริการยุวมัคคุเทศก์หรืออาสาสมัครนำเที่ยวของชุมชน และจัดบริการที่พักที่สะอาดและปลอดภัยไว้บริการนักท่องเที่ยว และ ๓) ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ควรสนับสนุนให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการขายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และสอดคล้องกับและเอกชน จัดระบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้มีคุณภาพโดยปรับปรุงและตรวจสอบ การประชาสัมพันธ์ในเฟสบุ๊คหรือเว็บไซต์ของเทศบาลให้ข้อมูลเป็นปัจจุบันและทันสมัย และการร่วมมือกับสมาคมการท่องเที่ยวภาคธุรกิจโรงแรมที่พักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีมากขึ้น เช่น การให้ส่วนลดค่าอาหารและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น และสอดคล้องกับผลการศึกษาของชายชาญ ปฐมกาญจนา[๒] ที่ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีจิตอาสาในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ด้านการเงินหรืองบประมาณ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหรือท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณในจำนวนที่มากพอ ควรมีการรวมกลุ่มกันในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และให้ข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นเครือข่าย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอจากผลการการวิจัย

๑) ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่พบคือการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นควรส่งเสริมให้วัดและชุมชนร่วมมือ

---

[๒] ชายชาญ ปฐมกาญจนา, **“แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม”**, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๘, หน้า (บทคัดย่อ).

กันในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะที่หลากหลายและมุ่งเน้นการถ่ายทอดผ่านวิถีชีวิตดังเดิมของพื้นที่นั้นๆ

๒) จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาหลักของการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาคือการจัดการแบบมุ่งเน้นเพื่อหนุนเสริมความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาแต่ยังขาดการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนั้นวัดควรให้ความสำคัญกับการจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย

๓) จากผลการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผลสะท้องจากความต้องการของทุกภาคส่วน ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งวัด (สถานีที่ท่องเที่ยว) ชุมชน ภาครัฐ และเอกชน ควรร่วมมือกันเพื่อนำแนวทางที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

๕.๓.๒ ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย-ลาว เพื่อให้เกิดผลเชิงประจักษ์ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเด่นชัด

๒) ควรมีการศึกษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่หรือแหล่งท่องเที่ยวรอง รวมถึงเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงที่เชื่อมโยงกับสินค้าการเกษตร ร้านจำหน่ายของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย-ลาว

๓) ควรมีการศึกษาพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย-ลาว เพื่อทราบมุมมองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เด่นชัดขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร :มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙. โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

_____. **พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ ๒๕๐๐.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือทั่วไป

กฎชนก สุขสถิตย์. **สังคม วัฒนธรรม ประชาคมอาเซียน ๑๐ ชาติ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด, ๒๕๕๕.

กรมศิลปากร. **พระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๓**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๐๒.

_____. **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดหนองคาย.** กรุงเทพมหานคร: ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙**. คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๖๗ ง., ๒๕๕๔.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **เที่ยวหัวใจใหม่เมืองไทยยั่งยืน หนองคาย**. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๔.

ดวงไซ หลวงพะสี. **คู่มือพงสาวะดานคนลาวแผ่นดินของลาว**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. เวียงจันทน์: สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: โรงพิมพ์ดวงนา, ๒๐๐๖.

นภดล เวชสวัสดิ์. **บุคลิกภาพสู่ความเป็นผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๓๓.

นิคม จารุมณี. **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. “**การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**”. รายงานการวิจัย. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

_____. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘.

_____. **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : เอกสารประกอบการสอน,** เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

พระครูกุสินาราพิทักษ์. **ประวัติศาสตร์ลาว**. กาฬสินธุ์. บริษัท กิมหลีหงวน จำกัด, ๒๕๐๓.

พระครูสุเทพสารคุณ และคณะ. **มรดกไทอีสาน**. ขอนแก่น: บริษัทขอนแก่นคลังนานาธรรม, ๒๕๔๔.

พระมหาดาวสยาม วชิรปญฺโญ. **พระพุทธศาสนาในลาว**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เม็ดทรายพริ้นติ้ง, ๒๕๕๕.

พระราชปรีชาญาณมุนี นวน เขมจารี ป.ธ.๖. **พระธาตุอรหันต์**. หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย, ๒๕๓๐.

พวงเพชร ธนสิน. **ศักยภาพ ข้อจำกัด และโอกาสของการพัฒนาเวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยว**. เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

พินิจ จันทร. **เปิดประตูท่องเที่ยวอาเซียน เชื่อมโยง ๑๐ประเทศเป็นหนึ่งเดียว**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทปัญญาชนดิสทริบิวเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๖.

พินิจ จารุสมบัติ. **“หนองคาย” เพื่อชาวหนองคาย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทมังกรการพิมพ์, ๒๕๔๐.

มนัส สุวรรณ. **การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๔.

เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์. **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดหนองคาย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

รศ.ดร. มะนีจัน ไชยะวงศ์. **บุญปีใหม่ลาว**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไพศาลศิริ, ๒๕๑๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๒.

วรรณา วงษ์วานิช. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

วัดพระธาตุบังพวน. **ประวัติพระธาตุบังพวน**. อุดรธานี: บริษัทภาคอีสานการพิมพ์ ๙๙๙, ๒๕๕๐.

วิมลพรรณ ปีตธวัชชัย. **ฮีตสิบสอง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาชน, ๒๕๑๖.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. **ค้นหาอดีตของเมืองโบราณ**. กรุงเทพมหานคร: ต้นสุทธาการพิมพ์, ๒๕๓๘.

เศียร เศวต. **ศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชีวิต, ๒๕๔๘.

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

สมิต อาชวนิจกุล. **พัฒนาแนวทางก้าวหน้าแนวทางปรับปรุงตนเองสู่ความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร: นวสารินการพิมพ์, ๒๕๔๔.

สำนักพัฒนาการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดจังหวัดหนองคาย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

สำลิด บัวสีสะหวัด. **คัมภีร์ราชศาสตร์ กฎหมายโบราณลาว**. ขอนแก่น: บริษัทขอนแก่นคลังนานาธรรม, ๒๕๓๔.

สิริวัฒน์ คำวันสา. **อีสานคดี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไพศาลศิริ, ๒๕๑๒.

สุรีรัตน์ เตชาทวีวรรณ. **เอกสารประกอบการสอนวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. คณะวิทยาการจัดการ ภาควิชาบริหารธุรกิจ: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

สุวิทย์ ธีรศานวัต อ้างใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

เสรี พงศ์พิศ. **ฐานคิด : จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: พลังปัญญา, ๒๕๔๘.

หนองคาย. **วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑.

(๒) เอกสารอัดสำเนา:

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **“นโยบายและแนวทางการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์”**. กรุงเทพมหานคร: จุลสารการท่องเที่ยว. ๒๕๓๘. เมษายน, (อัดสำเนา).

สำนักพัฒนาการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดจังหวัดหนองคาย**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร. ๒๕๔๗, (อัดสำเนา).

องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย. **เที่ยวหนองคาย เมืองหน้าอยู่ ประตูสู่อาเซียน**. หนองคาย : ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย. ๒๕๕๙, (อัดสำเนา).

(๓) รายงานการวิจัย:

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. รายงานการวิจัย. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร อบอุ่น. **รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร**. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒.

(๔) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชายชาญ ปฐมกาญจนา, "แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม", **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๘.

พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกฺโก ช้างเมือง. "การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. อ้างถึงใน พิมพ์ชนก มูลมิตร์. "การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่าง ยั่งยืนของจังหวัดชุมพร". **ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.

สุชาดา รักเกื้อ, "แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร", **รัฐประศาสนศาตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร), ๒๕๖๐.

อุทัย ภัทรสุข. การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

จารุจน์ กลิ่นดีปลี อ้างถึงในวิภา ศรีระทุ. "ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์". **สารนิพนธ์ วท.ม.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.

ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ์. "การท่องเที่ยวเชิงพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร". **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

(๕) การค้นคว้าอิสระ/ภาคนิพนธ์:

กรณีย์ ถนอมกุล. "พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดสกลนคร". **การศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการตลาด. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗.

วาลิกา แสนคำ. “การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่”. **การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง”. **การศึกษาอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. เศรษฐศาสตร์การเมือง, ๒๕๔๘.

วนิดา ฟ้าอรุณ. “ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา”. **ภาคนิพนธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗.

(๖) สัมภาษณ์:

ตู้จารเชื่อม เสมียนสิงห์. สัมภาษณ์, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑.

ท้าวคำดี ไชยราช. สัมภาษณ์, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑.

ท้าววิไล ไพพักดี. ครูสอนวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ. สัมภาษณ์, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑.

ท้าวสีนวน นามกันยา. สัมภาษณ์, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑

ท้าวสีวิไซ เทบอักสอน. สัมภาษณ์, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑

นางคำ สีหไตร. สัมภาษณ์, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นางทองมา จันทะวง. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

นางมุทิตา ทุมมาตร. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นางสมพร ทองชมพู. กำนันตำบลพระธาตุบังพวน. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นายขัน วิยะนัด. ประธานกรรมการบริหารพระธาตุหล้าหนอง. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นายขัน วิยะนัด. ประธานชุมชนป่าพร้าว. สัมภาษณ์, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นายคำแพง ชัยสอน. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

นายคำสี มะนีโคด. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

นายทศพล วงศ์โสภา. สัมภาษณ์, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นายทองปัน คำดี. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

นายนครธน แก่นพิมพ์. ไวยาวัจกรวัดพระธาตุบังพวน. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นายนะรงเดด ดวงมาลา. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

นายประภาส นครภักดี. นายกเทศมนตรีเมืองท่าบ่อ. สัมภาษณ์, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๑

นายมนูญ อิสิ. สมาชิกสภาเทศบาลเมืองท่าบ่อ. สัมภาษณ์, ๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.

นายวิชัย ขมิ้นเขียว. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นายสุขสันต์ ชัยทองคำ. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

นายอรุณ อุปโคตร. ไวยาวัจกรวัดพระธาตุบังพวน. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พ.ต.ท. มนตรี พุทธาศรี. ประธานชุมชนวัดธาตุ. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระกันยสอน สีหาตัย. ครูสอนวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ. สัมภาษณ์, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑.
พระครูปริยัติสีลสังวร. เจ้าอาวาสวัดสิริมหากัจจาย์. สัมภาษณ์, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระครูโพธิชยานุสิฐ. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย. สัมภาษณ์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระครูโพธิสารกิจ. เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรี เจ้าคณะตำบลในเมือง เขต ๓. สัมภาษณ์, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระครูภัทรสิริวุฒิ. เจ้าอาวาสวัดนาฬิกวนาวาส. สัมภาษณ์, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระครูภัทรสีลวัตร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีชมภูองค์ตื้อ. สัมภาษณ์, ๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.
พระครูภาวนาธรรมโฆสิต. เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย. สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระครูศรีชยโพธิ. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย. สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระครูอนุกูลศิลาเขต. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย. สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระคำหุ่ง ตุลาวัน. สัมภาษณ์, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑
พระถาวร ตาพอนปะเสิด. วัดธาตุหลวงเหนือ. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.
พระทองล่อน สุวรรณสาร. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.
พระธรรมมงคลรังษี. ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย. สัมภาษณ์, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระพง มาดมะนีวง. สัมภาษณ์, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑.
พระมหาประสพชัย มหาปรกฺโก. เลขานุการวัดพระธาตุบังพวน. สัมภาษณ์ ,๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระมหาเหวด มะเสไน. เจ้าอาวาสวัดสีสะเกด. สัมภาษณ์, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑.
พระราชรัตนาลงกรณ์. เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย. สัมภาษณ์, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระศรีญาณวงศ์. เจ้าอาวาสวัดศรีชมพูองค์ตื้อ. สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
พระเอกราช จันทะสอน. สัมภาษณ์ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑.
แม่บัวไข พลเมือง. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.
ยายคำปุ่น อินทราด. สัมภาษณ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

(๗) เว็บไซต์

กรมศิลปากร. **พงศาวดารเมืองหนองคายและประวัติศาสตร์พื้นฐานเมืองหนองคาย**. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑. จาก www.nongkhaitrip.com.
กรมศิลปากร. **วัดพระธาตุบังพวน**. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑. จาก http://www.finearts. go.th/olddata/files/ Wat_Phra_That_Bang_Phuan.pdf.

ดร.เสรี พงศ์พิศ. **สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร.** สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑. จาก http://www.nice.nu.ac.th.

ศักดิ์ศิริ นันตะสุข และคณะ **โครงการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้**. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ๒๕๕๐,จังหวัดชัยภูมิ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๒. จาก www.ttresearcg.org.

สุภาภรณ์ หาญทอง. **ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง**. ภาคนิพนธ์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๔๓. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑. จาก http://tourism.go.th/๒๐๐๙/th/home/ index.php.

หนองคายทริป. **พงศาวดารเมืองหนองคายและประวัติศาสตร์พื้นฐานเมืองหนองคาย**. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๑. จาก http: www.nongkhaitrip.com.

อีสานคลิ๊ก. **พระธาตุหนองคาย**. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑. จาก http://www.esanclick.com/news.php?No=15272.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว
A Potential Development of the Community and Local Administrative Organization
in Enhancing Buddhist tourism and culture of Thai-Laos

****

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๕ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยว

ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ตอนที่ ๔ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม

ตอนที่ ๕ ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ตอนที่ ๕ ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ-ฉายา-นามสกุล.....

๒. ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี.....พรรษา.....

๓. ระดับการศึกษา.....

๔. ตำแหน่งปัจจุบัน.....

๕. อาชีพ.....

๖. ภูมิลำเนาเดิม.....

๗. ระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่หรือชุมชนแห่งนี้.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว

๒.๑ มีทรัพยากรท่องเที่ยวใดบ้างในวัดนี้

.....

.....

.....

.....

๒.๒ สิ่งอำนวยความสะดวกใดบ้างที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

๒.๓ แนวทางในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๓.๑ สภาพการบริหารวัดเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓.๒ ปัญหาการบริหารจัดการวัดในปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

๓.๓ แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการวัด

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม

๔.๑ การจัดกิจกรรมที่จัดเป็นประจำ

.....

.....

.....

.....

๔.๒ การจัดกิจกรรมในกรณีพิเศษ

.....

.....

.....

.....

๔.๓ แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๕ ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๕.๑ การมีส่วนร่วมภาคประชาชน

.....

.....

.....

.....

๕.๒ การมีส่วนร่วมภาครัฐ

.....

.....

.....

.....

๕.๓ แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๖ ข้อเสนอแนะด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านการบริหารจัดการ

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านการจัดกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านการมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

๕. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ดร.ทองคำ ดวงขันเพ็ชร

ผู้สัมภาษณ์/ผู้วิจัย

สถานที่สัมภาษณ์.....

วัน/เดือน/ปี/ที่สัมภาษณ์.....

เวลาที่สัมภาษณ์.....

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย เลขที่ ๒๑๙ หมู่ ๓
ต.ค่ายบกหวาน อ.เมือง จ.หนองคาย

ที่ ศธ ๖๑๑๐/ว.๑๗๖

๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน/เจริญพร.....

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ ดร.ทองคำ ดวงขันเพ็ชร ตำแหน่ง อาจารย์ ส่วนงาน วิทยาเขตหนองคาย ให้ดำเนินการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย - ลาว ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม: รูปแบบและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของไทย – ลาว ตามสัญญาเลขที่ ว.๓๓๑/๒๕๖๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ข้อมูลประกอบการวิจัยให้กับผู้วิจัย เพื่อให้การดำเนินการวิจัยสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบ และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ด้วย

เรียน/เจริญพรมาด้วยความนับถือ

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)
รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. ทองคำ ดวงขันเพ็ชร
โทร. ๐๘ ๔๙๕๕ ๙๗๖๕

ภาคผนวก ค

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถานการศึกษา

– สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ ในการเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องทั้งระดับประกาศนียบัตร ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เขตพื้นที่การศึกษา สถาบันอาชีวะศึกษา สถาบันการศึกษาเอกชน และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ

– สามารถนำเนื้อหาและผลการศึกษาวิจัยไปใช้ ในการเรียนการสอนรายวิชาด้านการบริหารจัดการ เช่น เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา มนุษย์กับสังคม ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองกับนโยบายสาธารณะ การศึกษาอิสระทางรัฐศาสตร์ การศึกษาอิสระทางรัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เขตพื้นที่การศึกษา สถาบันอาชีวะศึกษา สถาบันการศึกษาเอกชน และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ

๒. กิจกรรมด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

– สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในวัดเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน

– สามารถต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่เพื่อบูรณาการคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ากับโบราณวัตถุและโบราณสถานในวัดเพื่อสร้างมิติใหม่ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่กับสังคมไทยอย่างยั่งยืน

๓. กิจกรรมด้านบริการวิชาการ

– สามารถตีพิมพ์/ทำแผ่นพับองค์ความรู้/จัดทำเอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการโดยนำเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเพื่อเผยแพร่แก่ สถานศึกษา ส่วนราชการ องค์กรอิสระ ชุมชน สังคมและประชาชนทั่วไปได้

– สามารถบริการวิชาการเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยแก่นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปได้

๔. กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

– สามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปใช้ในการบริหารจัดการแหล่งทางเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในวัดในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ และสื่อออนไลน์ต่างๆ

- สามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในวัดโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต
มจร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

สัมภาษณ์ นายสุขสันต์ ชัยทองคำ

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายนครธน แก่นพิมพ์

ไวยาวัจกรพระธาตุบังพวน, เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑

ศาล
หลวงพ่อพระธาตุกลางน้ำ

สัมภาษณ์ นายมนตรี พุทธาศรี,

ประธานชุมชนวัดธาตุ เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูโพธิสารกิจ

เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีและเจ้าคณะตำบลในเมือง เขต ๓ เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูภาวนาธรรมโฆสิต, ดร.
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย เมื่อวันที่ ๒๔ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระศรีญาณวงศ์, ดร.
เจ้าอาวาสวัดศรีชมพูองค์ตื้อ เมื่อวันที่ ๒๖ เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายพัฒนา อินเสมียน

ประธานไวยาวัจกรวัดศรีชมพูองค์ตื้อ เมื่อวันที่ ๒ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายประภาส นครภักดี

นายกเทศมนตรีเมืองท่าบ่อ, เมื่อวันที่ ๒ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระถาวร ตาพอนปะเสิด

วัดธาตุหลวงเหนือ, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระทองล่อน สุวรรณสาร

วัดสีเมือง เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑

ວັດອົງຕື້ມະຫາວິຫານ

ພິພິທະພັນ ສີສະເກດ
SISAKET MUSEUM

สัมภาษณ์ นายคำแพง ชัยสอน

ครูโรงเรียนวัดองค์ตื้อ, เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระมหาเหวด มะเสไน

เจ้าอาวาสวัดสีสะเกด, เมื่อวันที่ ๒๑ เดือน กันยายน ๒๕๖๑

ภาคผนวก จ

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

๑. ชื่อ นามสกุล (ภาษาไทย) นายทองคำ ดวงขันเพ็ชร
(ภาษาอังกฤษ) MR. Thongkam Daungkhunpet

๒. ตำแหน่ง รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตหนองคาย, อาจารย์ประจำ

๓. สถานที่ติดต่อ ที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย เลขที่ ๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย หมายเลขโทรศัพท ๐๘-๔๙๕๕-๙๗๖๕ และ
E-mail: thongk4114@hotmail.com

๔. ประวัติการศึกษา
- ประกาศนียบัตร ป.วค. วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาตรี พธ.บ. (พุทธศาสตรบัณฑิต) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาตรี น.บ. (กฎหมาย) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปริญญาโท รป.ม. รัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ปริญญาเอก Ph.D. (Social Science) มหาวิทยาลัยมคธ ประเทศอินเดีย

๕. ประสบการณ์ที่ชำนาญเป็นพิเศษ
- ด้านการบริหารการศึกษา
- การอบรมและการเผยแผ่
- สื่อการสอนคอมพิวเตอร์
- สถิติขั้นสูงเพื่อการวิจัย

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย : หัวหน้าโครงการวิจัย
- การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘, ๒๕๕๒.
- การประเมินผลโครงการอบรมพัฒนาวิชาการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ๒๕๕๒.
- การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก จังหวัดหนองคาย, ๒๕๕๘.

ผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ นามสกุล (ภาษาไทย) นายสมพงษ์ เกษานุช
(ภาษาอังกฤษ) MR. Sompong Kesanuch

๒. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ

๓. สถานที่ติดต่อ ที่ทำงาน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
๖๐ หมู่ ๓ ถ.สายเอเชีย (กรุงเทพฯ - นครสวรรค์) ต.หันตรา
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๐๐
โทรศัพท์ : ๐-๓๕๗๐-๙๑๐๑ ถึง ๑๐๓ แฟกซ์ : ๐-๓๕๗๐-๙๑๐๕
E-mail: sompongek@gmail.com

๔. ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๖๑ สำเร็จการศึกษารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. ๒๕๕๘ สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. ๒๕๕๗ สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๓ สำเร็จการศึกษารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๕. ประสบการณ์ที่ชำนาญเป็นพิเศษ

- ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- ด้านการพัฒนาชุมชน
- ด้านพระพุทธศาสนา, ปรัชญา
- สถิติเพื่อการวิจัยชั้นสูง

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย : หัวหน้าโครงการวิจัย

- สมพงษ์ เกษานุช และคณะ. (๒๕๖๐). บทบาทและอิทธิพลของพุทธศิลป์ต่อความศรัทธาในพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนจังหวัดหนองคาย. ทุนสนับสนุนจาก มจร.วิทยาเขตหนองคาย
- สมพงษ์ เกษานุช และคณะ. (๒๕๖๑). การปรับตัวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย : ภายใต้กระบวนทัศน์การพัฒนาของบูรพาจารย์และการเปลี่ยนผ่านตามสถานการณ์ทางการเมือง. ทุนสนับสนุนจาก มจร.วิทยาเขตหนองคาย
- สมพงษ์ เกษานุช และคณะ. (๒๕๖๑). การบูรณการนโยบายด้านความปรองดองสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในระดับท้องถิ่น ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย.

ผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ นามสกุล (ภาษาไทย) นายอภิวัฒชัย พุทธจร

(ภาษาอังกฤษ) MR. Apiwatchai Phuttajorn

๒. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ

๓. สถานที่ติดต่อ ที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย เลขที่ ๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย หมายเลขโทรศัพท ๐๘-๑๗๑๗-๕๒๙๓ และ

E-mail: jomjon2003@gmail.com

๔. ประวัติการศึกษา

- ประกาศนียบัตร ป.วค. วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาตรี พธ.บ. (พุทธศาสตรบัณฑิต) คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาโท ศน.ม. สาขาวิชา พุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ปริญญาโท ร.ม. รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๕. ประสบการณ์ที่ชำนาญเป็นพิเศษ

- ด้านการบริหารการศึกษา
- การอบรมและการเผยแผ่
- สื่อการสอนคอมพิวเตอร์
- สถิติขั้นสูงเพื่อการวิจัย

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย : หัวหน้าโครงการวิจัย

- เปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมการบายศรีสู่ขวัญของชาวหนองคายและนครหลวงเวียงจันทน์, ๒๕๕๘.